ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI

AFYONKARAHİSAR İLİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ 1930-1940 VE 2000-2010 YILLARINA AİT TEFTİŞ RAPORLARINA GÖRE EĞİTİM ÖĞRETİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

DOKTORA TEZİ

Muzaffer ŞİMŞEK

Ankara, Haziran, 2016

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI

AFYONKARAHİSAR İLİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ 1930-1940 VE 2000-2010 YILLARINA AİT TEFTİŞ RAPORLARINA GÖRE EĞİTİM ÖĞRETİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

DOKTORA TEZİ

Muzaffer ŞİMŞEK

Danışman: Prof. Dr. İnayet AYDIN

Ankara, Haziran, 2016

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Muzaffer ŞİMŞEK'in hazırladığı "Afyonkarahisar İli İlköğretim Okullarının 1930-1940 ve 2000-2010 Yıllarına Ait Teftiş Raporlarına Göre Eğitim Öğretim Sorunları ve Çözüm Önerileri" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı/Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı'nda doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan; Prof. Dr. Ali BALCI .....

Üye; Prof. Dr. İnayet AYDIN .....

Üye; Prof. Dr. Servet ÖZDEMİR .....

Üye; Prof. Dr. Temel ÇALIK .....

Üye; Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ .....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından …./…./2016 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca …/…/2016 tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Muzaffer ŞİMŞEK

ÖNSÖZ

İnsanlar gruplar halinde yaşamaya başladığından beri yöneten ve yönetilen var olmuştur. Grubu bir arada tutan ve onları bir arada yaşamaya zorunlu kılan, uyulması gerekli kuralları yaratan sistemler, bu kuralların özümsenmesini ve sürekliliğini sağlamak için geçerli araçlar oluşturmuşlardır. Eğitimin bu araçlardan biri olması için ihtiyaç olarak algılanması sağlanmıştır. Eğitimin bir ihtiyaç olarak algılanmasından beri insanlar eğitim örgütlerine değer vermeye, eğitim aracılığı ile medeniyetler ve yeni yaşam biçimleri oluşturmaya başlamışlardır.

Bu yönüyle değerlendirildiğinde eğitim alt sistemi olan okulların etkililiği değer kazanmaktadır. Okullara ayrılan kıt kaynakları en verimli şekilde kullanarak ulusal amaçlara ulaşmaya çalışan okulların, eğitim çalışanlarının yaptıkları işin bilincinde olması ve bu sorumluluk duygusu ile hareket etmesi beklenilen bir davranıştır. Yetkesini ve gücünü mevzuattan alan, değişen çevre ve dünya koşullarını sezemeyen, öğretmeninden sadece müfredatı yetiştirmesini bekleyen yöneticiler ile standartlaştırılmış ve adeta hangi sorunun nerede kime ne zaman sorulması gerektiğini öneren tek tip öğretim yöntemleri ile hazırlanmış müfredat programları ve bu şartlara uygun davranışlar geliştirerek yetiştirilen öğretmenlerin devrinin kapandığı varsayılsa da çok fazla bir gelişimin yaşanmadığı bir eğitim sistemi ile karşı karşıya olmak, yüzlerce yıllık devlet deneyiminden sonra 93 yıllık Cumhuriyetimizin kaderi gibi karşımızda durmaktadır.

Değişen üretim ve tüketim ilişkileri karşısında eğitime biçilen görevin ne kadar hassas hale geldiği ortadayken, ülkelerin özel şartları göz ardı edilerek yapılan eğitim planlamalarının ülkelerin gelecekleri üzerinde yaratacağı etkilerin düşünülerek yapılması gerekmektedir.

Yeni eğitim politikaları, yeni piyasa ilişkilerine dayalı bir toplumu hedeflerken, küresel dönüşüme uyum sağlayacak, bireyci, rekabetçi bireyler aracılığı ile yeni bir toplum modeli yaratılmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde kolektif düşünmenin ve örgütlü yaşamanın geçerli olduğu döneme damga vuran eğitim politikaları, seksenli yıllardan sonra etkisini gösteren küreselleşme aracılığı ile değişime uğrayarak eğitimin görevi yeniden tanımlanmıştır. Bu nedenle küresel eğitim politikaları, kendine uygun bireyci insan ve toplum yaratma konusunda ülkeleri ve yönetimlerini de etkileyerek yeni toplum modeli yaratmaktadır. Bu

düşünceden hareketle, bu araştırma Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları ile geldiği son noktanın, okul denetimlerine yansıyan bulgular aracılığı ile karşılaştırarak her iki dönem arasındaki benzerlik ve farklılıklarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın tamamlanmasında her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen değerli hocam, danışmanım Sayın Prof. Dr. İnayet AYDIN'a, her zaman yardım ve desteklerini aldığım hocalarım Prof. Dr. Ali BALCI, Prof. Dr. Servet ÖZDEMİR, Prof. Dr. Hasan ŞİMŞEK, Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ, Doç. Dr. Şakir ÇINKIR'a, Doç. Dr. Çiğdem APAYDIN'a, veri toplama, bölümlere ayırma aşamasında her türlü yardımı esirgemeyen Afyonkarahisar Maarif Müfettişi Cemal KALSEN, İzmir Maarif Müfettişleri Özcan DOSTEL, Salman KORKMAZ, Konya Maarif Müfettişi Ahmet Emin EROL ve tüm Afyonkarahisar Maarif Müfettişlerine ve bulunabilen çok az sayıdaki eski teftiş defterlerini koruyan ve kullanmamı sağlayan ilköğretim okulu yöneticilerine, araştırmanın her aşamasında görüş ve önerileri ile destek sağlayarak emek veren aileme sonsuz teşekkür ederim.

Muzaffer ŞİMŞEK

ÖZET

AFYONKARAHİSAR İLİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ 1930-1940 VE 2000-2010 YILLARINA AİT DENETİM TEBLİĞLERİNE GÖRE EĞİTİM ÖĞRETİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ŞİMŞEK, Muzaffer

Doktora Tezi, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İnayet AYDIN

Haziran, 2016, xvi + 212 Sayfa

Bu araştırma, Afyonkarahisar ili ilköğretim okullarının 1930-1940 ve 2000-2010 yıllarına ait teftiş raporlarına göre Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları ile geldiği son noktanın, okul denetimlerine yansıyan bulgular aracılığı ile karşılaştırarak her iki dönem arasındaki benzerlik ve farklılıkları saptamak amacıyla yapılmıştır. Eğitim sistemimizin geçirdiği dönüşüme veya dönüşümlere ilişkin önemli bilgiler keşfedilirken görevdeki maarif müfettişlerine (ilköğretim müfettişlerine) yeni bir bakış açısı sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma, ilköğretim okullarında rehberlik ve teftiş görevi yapmakta olan ilköğretim müfettişlerinin rehberlik ve teftiş sonrası yazdıkları rehberlik ve teftiş raporlarına göre ilköğretimin sorunlarını belirlemeye yönelik ve doküman analizine dayalı nitel bir çalışmadır. İlgili yıllara ait defterler incelenerek elde edilen veriler temalara, kategorilere ve gerektiğinde alt kategorilere uygun olarak analiz edilmiştir. Çalışmada "durum çalışması deseni" kullanılmıştır.

Teftiş tebliğlerinin doküman analizi yolu ile incelenmesinden, 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan eğitimin amaçları, eğitim politikaları, öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolü, öğrenciye bakış açısı, program yaklaşımı ve içerikleri, okul yöneticiliği ve öğretim yöntemleri, dönemlerin kendi içlerinde ve dönemler arasında karşılaştırılmıştır.

Araştırmadaki durumları oluşturan okullar, 1930-1940 tarihleri arasında "teftiş defteri" bulunan okullar temel alınarak belirlenmiştir. 1930-1940 yıllarına ait teftiş defterleri bulunan okullarda 2000-2010 yıllarına ait teftiş defterleri zaten bulunacağı

için çalışma durumlarının oluşmasında 1930-1940 yılları arası defterlere sahip okullar belirleyici olmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre, Atatürk döneminde Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birleştirilen, laikleştirilen, demokratikleştirilen öğretimin, proğram değişiklikleri yolu ile başlangıç hedeflerinden farklılaştığı, bu nedenle eğitimin siyasallaşarak başlangıç hedefinden uzaklaştığı, uzlaşılan bir milli eğitim politikasının oluşturulamadığı saptanmıştır. Öğretmenlerin alanlarında, uygulama boyutunda sorun yaşadıkları, alanının uzmanı olarak eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmenlerin, ders anlatımında gereği gibi davranamadıkları, eğitimin asli sorunlarından biri olan uygulama boyutunda sorunlar yaşandığı görülmüştür. Okul işletmeciliği konusunda tam anlamıyla profesyonelleşilemediği saptanmıştır. 1930-1940 dönemi müfettişlerinin 2000-2010 dönemi müfettişlerine göre derste gözlenen somut durum ve olgulardan yola çıkarak daha somut, öznel, uygulanabilir öneri yaptıkları, 2000-2010 dönemi müfettişlerin genellemelere dayanan önerilerde bulundukları, 1930-1940 dönemi müfettişlerinin günümüz öğretmen beklentisini karşılayan, öğretmenin olumsuz yönleri yanında olumlu yönlerini de vurguladıkları, resmi dil yerine göre otokratik, insancıl, eğitsel liderlik rollerinin gereği olan tutumları sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: 1930-1940 ve 2000-2010 teftiş raporlarının karşılaştırması, ilköğretimde denetim, eğitim politikaları, müfettiş niteliklerinin karşılaştırması.

ABSTRACT

EDUCATION AND TRAINING PROBLEMS AND POSSIBLE SOLUTIONS ACCORDING TO AFYONKARAHİSAR PROVINCE'S AUDIT REPORTS IN THE YEARS, (1930-1940 AND 2000-2010)

ŞİMŞEK, Muzaffer

Doctoral Thesis, Educational Management and Politics Department

Thesis Advisor: Prof. Dr. İnayet AYDIN

June, 2016, xvi + 212 Pages

Utilizing from the audit reports of Afyonkarahisar province carried out in the years, (1930-1940 and 2000-2010), this study aimed to demonstrate the similarities and differences between the two periods, starting from the foundation year of Republic of Turkey to the present day, by comparing the reflections and findings of the school supervisors. As new information was discovered regarding the changes and transformations of our education system, the primary education inspectors were provided with new insights.

This research was based on qualitative document analysis, and aimed to determine problems of primary education by utilizing from elementary school supervisors' reports written after guidance and inspection. The data was obtained and analyzed according to themes, categories and sub-categories presented in the documents of relevant years. In this research, the case study design was used.

Through the document analysis of audit reports, the present study carried out comparative analysis of the purposes of education, educational policy, teaching profession and the role of the teacher, the perspective toward student, the program approach and content, school management and teaching methods.

Primarily, the schools, which had supervision book in the years between 1930 and 1940, were chosen for the research. Since the supervision books of 1930-1940 included the supervision books of 2000-2010, the case studies was carried out with a special focus on the schools that have books the years between 1930 and 1940.

According to the results of the study, the education became merged, secularized and democratized with the unity of education law during Atatürk's time has now been

under the impact of religion, and therefore; the system of education moves away from the initial target due to politization, and it was found out that there is still no consensus on a national education policy. It was also pointed out that the graduates of faculty of education had problems in putting into practice what they have learned and cannot act properly while giving lectures. Also, the study revealed that there is still too much to do for professionalism in the school management. Compared to the supervision belonging to 2000-2010 period, the inspectors of 1930-40 could come up with more concrete, subjective and practical solutions, supervisors of 2000-2010 period made generalized suggestions, and 1930-1940 period supervisors met expectations of today's teachers could emphasize both positive and negative aspects of a teacher, and use formal language and if necessary, autocratic, humanistic language as a part of their instructional leadership roles.

Key Words: comparison of 1930-1940 and 2000-2010 audit reports, inspection at primary schools, education policies, comparison of supervisors' characteristics.

İÇİNDEKİLER

ONAY ii
TEZ BİLDİRİMİ iii
ÖNSÖZ vi
ÖZET vi
ABSTRACT viii
İÇİNDEKİLER x
TABLOLAR LİSTESİ xiv
KISALTMALAR xvi
BÖLÜM I 1
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 35
1.3. Önem 36
1.4. Sınırlılıklar 38
1.5. Tanımlar 38
BÖLÜM II 41
2. YÖNTEM 41
2.1. Araştırmanın Modeli 41
2.2. Çalışmanın Veri Kaynakları 41
2.3. Verilerin Toplanması 43
2.4. Verilerin Analizi 45
BÖLÜM III 53
3. BULGULAR VE YORUMLAR 53
3.1. Eğitimin Amaç ve Politikaları Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar 54
3.1.1. Eğitimin Genel ve Özel Hedefleri Kategorisine İlişkin Bulgular 54
3.1.2. Atatürkçülük Kategorisine İlişkin Bulgular 57
3.1.3. Türk Bayrağı Mevzuatı ve Töreni Kategorisine İlişkin Bulgular 58
3.2. Plan ve Program Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar 58
3.2.1. Yıllık, Ünite ve Günlük Planların Yapılması ve Derslerde Hazır Bulundurulması Kategorisine İlişkin Bulgular 61

3.2.3. Programlarının Öğretmenler Tarafından İncelenmesi Kategorisine İlişkin Bulgular 65
3.2.4. Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinin Hazırlanması Kategorisine İlişkin Bulgular 66
3.3. Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Rolü Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar 67
3.3.1. İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretimi Kategorisine İlişkin Bulgular 68
3.3.2. Okuma Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 69
3.3.3. Yazma Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 70
3.3.4. Konuşma Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 71
3.3.5. İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretiminde Sınıf Seviyelerinin Tespiti Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 72
3.4. Matematik Dersi Programı Kategorisine İlişkin Bulgular 79
3.4.1. Problem Çözme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 79
3.4.2. Akıl Yürütme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 82
3.4.3. İlişkilendirme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 83
3.4.4. Matematik Öğretiminde Sınıf Seviyeleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 85
3.5. Diğer Derslerin Öğretimi Kategorisine İlişkin Bulgular 92
3.5.1. Hayat Bilgisi Dersi Programı Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 92
3.5.2. Resim ve El İşi Derslerinin Öğretimi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 92
3.5.3. Kalan Diğer Derslerin Öğretimi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 99
3.5.4. Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları Alt Kategorisine İlişkin Bulgular . 101
3.4. Eğitim Yöntem ve Teknikleri Temasına İlişkin Bulgular 106
3.4.1. Öğrenci Merkezli Ders İşlenmesi Kategorisine İlişkin Bulgular 108
3.4.2. Farklı Yöntem Teknik Kullanımı Kategorisine İlişkin Bulgular 110
3.4.3. Tekrarların Yaptırılması Kategorisine İlişkin Bulgular 113
3.4.4. Derslerin Somutlaştırılması ve Araç Gereç Kullanılması Kategorisine İlişkin Bulgular 114
3.5. Sistemin Öğrenciye Bakışı Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar 113
3.5.1. Bireysel Farklılıklar Kategorisine İlişkin Bulgular 120
3.5.2. Öğrenci Sağlığı Kategorisine İlişkin Bulgular 125

3.6. Okul Yöneticiliği Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar. 125
3.6.1. Okul İşletmeciliği Kategorisi ile İlgili Bulgular. 125
3.6.1.1. Okul Binası ve Müştemilatı Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 131
3.6.1.2. Bütçe, Ayniyat ve Demirbaş İşleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 134
3.6.1.3. Tuvalet ve Lavaboların İnşası, Temizliği ve Bakımı Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 137
3.6.1.4. Genel Tertip, Düzen ve Temizlik Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 140
3.6.1.5. Bahçe, Bahçe Duvarı ve Bahçenin Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 142
3.6.1.6. Sivil Savunma ve Yangına Karşı Önlemler Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 144
3.6.1.7. Yazışma, Dosyalama ve Arşivleme İşleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 148
3.6.2. Okul Yöneticiliği Teması Eğitim İşleri Kategorisine İlişkin Bulgular 134
3.6.2.1. Kurul ve Komisyonlar Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 152
3.6.2.2. Eğitsel Kollar/Kulüpler Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 155
3.6.2.3. Öğrenci Davranışları ve Disiplin Alt Kategorisine İlişkin Bulgular158
3.6.2.4. Rehberlik Hizmetleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 161
3.6.3. Okul Yöneticiliği Teması Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi Kategorisi161
3.6.3.1. Kütüphane ve Kitaplıkların Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 164
3.6.3.2. Laboratuvarların Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 167
3.6.3.3. Müze ve Koleksiyonların Oluşturulması Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 169
3.6.3.4. Sınıf ve Koridorların Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular..... 172
3.6.4. Personel İşleri Kategorisine İlişkin Bulgular. 167
3.6.4.1. Aday Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi Alt Kategorisine Ilişkin Bulgular 177

3.6.4.2. Öğretmenlerin Derslerinin Denetlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 182
3.6.4.3. Öğretmenlerin İdari ve Mali Hakları Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 185
3.6.5. Öğrenci İşleri Kategorisine İlişkin Bulgular. 172
3.6.5.1. Öğrenci Devam Takip İşleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 188
3.6.5.2. Öğrenci Sınıf Geçme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular 193
BÖLÜM IV 197
4. SONUÇ VE ÖNERİLER 197
4.1. Sonuçlar 197
4.2. Öneriler 199
KAYNAKÇA 202
EKLER 211
ÖZGEÇMİŞ 211

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo no **Sayfa**

Tablo 1 - Resmi Okul Sayıları 5
Tablo 2 - Okulların teftiş raporu sayıları ile ilgili veriler 42
Tablo 3 - Altı okula ait teftiş raporlarının ait olduğu yıllar 43
Tablo 4 - Örnek kategori tablosu 45
Tablo 5 - Uzman değerlendirme tablosu 50
Tablo 6 - Eğitimin amaç ve politikalarına ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı 52
Tablo 7 - Planların yapılması ve uygulanmasına ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı 60
Tablo 8 - Müfettişlerin ilk okuma yazma ve Türkçe dersinin öğretilmesi kategorisine ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı 68
Tablo 9 - Türkçe ders programları 76
Tablo 10 - Müfettişlerin matematik dersinin öğretilmesi kategorisine ilişkin tespitlerin alt kategorilere göre dağılımı 79
Tablo 11 - Matematik dersi hedefleri 90
Tablo 12 - Müfettişlerin diğer derslerin öğretilmesi kategorisine ilişkin tespitlerinin alt kategorilere göre dağılımı 91
Tablo 13 - Hayat Bilgisi dersi hedefleri 96
Tablo 14 - Müfettişlerin eğitim yöntem ve teknikleri ana kategorisine ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı 106
Tablo 15 - Müfettişlerin sistemin öğrenciye bakışına ilişkin tespitlerinin kategorilere göre dağılımı 118
Tablo 16 - Okul yöneticiliği teması ile ilgili kategori ve alt kategoriler tablosu 128
Tablo 17 - Okul işletmeciliği kategorisine ilişkin bulguların dağılımı 129
Tablo 18 - Eğitim işleri kategorisine ilişkin bulguların alt kategorilere dağılımı 151
Tablo 19 - Eğitim ortamlarının düzenlenmesine ilişkin tespitlerin alt kategorilere göre dağılımı 163
Tablo 20 - Müfettişlerin okul yöneticiliği teması personel işleri alt kategorisine ilişkin bulguların dağılımı 176

Tablo 21 - Müfettişlerin okul yöneticiliği teması öğrenci işleri kategorisi alt kategorilerine ilişkin bulguların dağılımı.....187
Tablo 22 - Okul yöneticiliği teması ile ilgili elde edilen bulgular toplamı.....194

KISALTMALAR

AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BEP	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
EARGED	Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı
EKP	Eğitime Katkı Payı
FATİH Projesi	Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi Projesi
İKY	İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	Milli Eğitim Müdürlüğü
RG	Resmi Gazete
SBS	Seviye Belirleme Sınavı.
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TD	Tebliğler Dergisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TEOG	Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş
TTKB	Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1.Problem

Son yıllarda bilim ve teknolojide, geçmiş yıllara oranla hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmelerle bilgiler çoğalmakta ve iletişim ağları yaygınlaşmaktadır. Böylece, dünyanın farklı yerlerindeki olaylar televizyon, internet veya yazılı basın aracılığı ile evlerimize, iş yerlerimize girmektedir. Olumlu veya olumsuz yönde edinilen bilgiler toplumları değişime zorlamaktadır. Bu zorlamalar, eğitim sistemine de yansımaktadır.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte, üretim modelleri değişmiş, eğitim anlayışında değişiklik olmuştur. Endüstri devrimiyle ortaya çıkan yeni üretim süreci (fabrika) kısa sürede eğitim örgütlerinin düzenlenmesinde etkili olmuştur. Böylece eğitim örgütlerinin, yani okulların, fabrikalar gibi düzenlenmesi gerektiği konusunda görüşler ortaya çıkmıştır (Şimşek, 1997, 70-71).

Eğitimin amacına, öğrenmenin doğasına, biçimsel bilgilerin değerine, okulların yapı ve işleyişine ilişkin ortaya çıkan yeni paradigmalar eğitimin yeniden ve çağdaş bir yorumunu beraberinde getirmektedir. Bu paradigmalar doğrultusunda farklı ülkelerde iki binli yıllar için eğitim sistemi yeniden ele alınmaktadır. Bilgi toplumunda egemen olan üretim paradigması, bilgi tabanını değiştirmekte, eğitimli insanın tanımını ve öğrenme–öğretmeye ilişkin yaklaşımları da etkilemektedir (Özden, 2000, 15).

Öncelikle bilimdeki değişim, dönüşüm ve yeni oluşumları eğitim sistemine aktarmakta geç kalınmaması, sorunların zamanında tespit edilmesi ve denetimin niteliği ve öğretmene yararı konusunda duyarlı olunması gerekmektedir. Gelişen ve değişen bu ortamda, sistemlerin dengeleri bozulmakta, yeni durumlara uyum sağlayabilmek için denetim alt sistemlerinin işlevlerine her zamankinden çok gereksinim duyulmaktadır (Taymaz, 2005, iii).

Yönetimin bir süreci ve alt sistemi olan denetim, eğitim sistemi içinde hedef-kazanımlara ulaşma düzeyini belirleme, yanlış ya da eksiklikleri tamamlama, sistemi düzeltme ve geliştirme işlevlerini yerine getirir. Etkili bir denetim alt yapısı, okulun asıl etkinliği olan öğrenme ve öğretme sürecini iyileştirme amacını taşır (Erdem, Eroğul, 2012, 97-109).

Bu nedenle her sistem, kaynaklarını amaçlarına uygun biçimde kullanabilme düzeyini kararlaştırmak ve sistemin çeşitli nedenlerle güç yitimini önlemek için denetim sürecini işletir (Aydın, 2010, 21). Örgütlerin birbirlerinden farklı amaçları olmakla birlikte, örgütlerin genellikle ortak amacı, insan hayatını kolaylaştıracak mal veya hizmetlerin üretilmesidir. Örgütün amaçları önceden kararlaştırılır. Yönetim bu amaçları gerçekleştirebilmek için, örgütteki madde ve insan kaynaklarına yön verir, bunları kullanır ve kontrol eder. Bu saptama kontrol veya denetimin önemine vurgu yapmaktadır (Bursalıoğlu, 1999, 15).

Aydın (2014, 1) denetimi, örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda, saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması süreci olarak tanımlamaktadır. Can (2004, 112) ise denetimin, kamu sektöründe veya tüzel kişiliği bulunan kurumlarda yapılmakta olan işlerin mevcut mevzuata uygun olarak yapılıp yapılmadığının, yetkili kimseler tarafından denetlenmesi ve gözetlenmesi süreci olarak tanımlanabileceğini vurgulamaktadır. Taymaz (2005, iii) denetimin, amaçlara yönelik planları uygulamalarla karşılaştırmak, sapmaları nedenleri ile belirlemek, önleyici, geliştirici çalışmalarla örgütün varlığını sürdürmesi, etkinlik ve verimliliğini artırması yönünde vazgeçilmez bir süreç olarak görülmeye başlandığını belirtmektedir.

Kayıkçı (2005, 4), denetim alt sistemi üzerinde yapılan çok sayıdaki bilimsel araştırmada, denetim alt sisteminin çağdaş anlamda yerine getirmesi gereken işlevini yapmaktan uzak kaldığını ve günümüzün ihtiyaçlarına cevap veremediğini, denetim alt sisteminde önemli sorunların yaşandığını belirtmektedir. Benzer şekilde, Uluğ (2004, 3) da bakanlıkların geçmişten bugüne teftiş kurullarını geliştirme yönünde yeterli adımı atmadıklarını, denetim sisteminin kamu yönetiminde etkililiğini yitirdiğini savunmaktadır.

Denetim sadece eksiklikleri tespit etmek değil, örgütün güçlü yönlerinin ve geliştirilebilir yönlerinin belirlenmesine de yardımcı olur. Yönetime örgüt hakkında geri bildirim sağlar. Uluğ (2004, 50-51), denetimin iki tür etkisinden söz edilebileceğini

belirtir: bunlardan birisinin yönlendirici etki, diğerinin ise düzeltici etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Yönlendirici etkinin denetimin varlığının hissedilmesi, düzeltici etkinin ise denetim sürecinin çalıştırılarak sistemin normlarla uyumlu halde çalışması olduğu belirtilmektedir.

Yukarıda açıklandığı gibi denetimin, örgütlerin durağanlaşmasını engelleyen ve örgütün kendisini tanımasını sağlayan, duyarlılığını artıran bir göreve sahip olduğu söylenebilir. Bu hassas görevleri nedeniyle, denetim birimlerinin örgütler için vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Denetimin amaçları saptanırken, kurumun genel amaçları doğrultusunda, girdi, işleme ve çıktı süreçlerini etkileyebilecek tüm değişkenler ile bunların kurumun genel amaçlarıyla ilişkilerinin de gözetilmesi gerekir. Bu ilişkileri gözeterek yapılan denetimin amaçlarına ulaşabilmesi için uyulması gereken bir dizi ilke vardır (Başar,1993, 4-5):

a) Amaçlılık ilkesi: Denetim amaçlı olmak zorundadır. Amacı olmayan etkinlik boş yere yapılmış demektir. Denetimin hem gerekçesini hem de hedefini belirler.
b) Planlılık ilkesi: Amaçlara yönelik olarak hazırlanan planların kısa ve uzun dönemli olması gerekir. Planlamada denetimden etkileneceklerin de görüşleri alınmalıdır.
c) Süreklilik ilkesi: Bazı düzeltme ve değişikliklerin yapılabilmesi için denetimin sürekliliğinin olması gerekir. Bilim ve teknolojideki gelişmeler bunu zorunlu kılar.
d) Bütünlük ilkesi: Sistem görüşü doğrultusunda, karar öncesi, sistem öğelerinin hepsi ve sistem çevresi bir bütünlük içinde görülmeli ve değerlendirilmelidir.
e) Nesnellik ilkesi**:** Denetimde, bilimsel bulgulardan yararlanmak, nesnel ölçütler kullanmak, olay ve kişiler hakkında tarafsız olmak, duygusal davranmamak gerekir.
f) Durumsallık ilkesi: Farklı koşullarda çalışan insanlardan aynı sonuçları beklemek yanlıştır. Durumsal farklılıklar, edimin nicel ve nitel düzeyini etkileyebilir.
g) Açıklık ilkesi: Amaçlarda ve süreçlerde görevlilerden nelerin beklendiğinin açıkça ortaya konması gerekir. Bu belirsizliğin sakıncalarını önler, planlamayı kolaylaştırır. Aynı gerekçeler denetleyenler için de geçerlidir.
h) Demokratiklik ilkesi: Denetçi demokratik bir lider olmalı, yetkiden çok etkiyi, özendirmeyi, ödülü, işbirliğini, katılmayı kullanmalıdır.

Bu tanımlamalardan sonra eğitim denetiminin görevinin ne olduğunu ise Kaya (1993) eğitim-öğretim sürecinin düzeyini objektif olarak belirleme, Bursalıoğlu (1999, 172) da kurumlar ve kamu yararına insan davranışlarını kontrol etme süreci olarak tanımlamaktadırlar. Başar (1993, 4) var olan durumu saptama, değerlendirme, düzeltme ve geliştirme süreci, Sullivan ve Glanz (2015) ise, öğretimi geliştirme ve öğrenci başarısını artırmak amacıyla öğretmenleri öğretimle ilgili sürece katma çalışması olarak tanımlamıştır.

Aydın (2005, vii), kurumda çalışmaların sürekli olarak gözetim ve denetim altında tutulmasının zorunlu olduğunu, bu açıdan bakıldığında denetimin kurumlar için yaşamsal bir önem taşıdığını belirtmektedir. Bu görevleri yerine getirirken denetim sisteminin, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal yapısını da göz önünde bulundurması gerektiğinin farkında olması önemlidir.

Bu nedenle Ülkenin bulunduğu genel durumu da kısaca incelemekte yarar vardır. Çünkü bulunulan durumda, ülkenin şartlarını göz ardı ederek sadece konuyu ilköğretim (eğitim, maarif) müfettişlerinin çalışmalarına dayandırmak çok da tutarlı olmayan bir yaklaşım olacaktır. Var olan durumu saptarken, eğitimi etkileyen sosyal, ekonomik, siyasal faktörlerin bilinmesinde yarar vardır.

Cumhuriyetin Kuruluş Yılları ve Eğitim

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkarak 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda kalan Osmanlı İmparatorluğu, fiilen yok olma aşamasına gelmişti. Anadolu'nun birçok yeri işgal edilmeye başlanmıştı. Ülke, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi ile başlayan işgal yılları ardından milli mücadele yıllarını yaşadı (Feyzoğlu, 1982, 11-26).

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile Türkiye, Osmanlı borçlarının %62'sini ödemeyi kabullenmek zorunda kalmış, 1929 yılından başlayarak 15 yıl bütçesinin %12-18'ini Osmanlı borçlarının geri ödenmesine ayırmıştır. Ayrıca kapitülasyonlarla verilen işletmelerin tekrar millileştirilmesi de ayrı bir oran tutmaktadır. Bu zor şartlara rağmen genel bütçenin milli savunma ve iç işlerinden sonra en büyük payını Milli Eğitim Bakanlığı almaktadır. Halkın okumaya karşı duyduğu ilgi büyüktü, evlerin kerestelerini sökerek okullarını yapan köyler görülmektedir (Başgöz, 1995, 61-74; Ergün, 1997, 83-91).

Halkın ve Cumhuriyet yönetiminin eğitim için bu özverilerine rağmen devralınan olumsuz durum, yerleşim yerlerinin durumu, nüfusun yapısı, öğretmen ve okul sayıları eğitimden beklenen sonucun en önemli engellerini oluşturmaktadır. Cumhuriyet devrinde başlıca özelliklerden biri nüfusun büyük bir hızla artmasıdır. 1927 ilk nüfus sayımında 13.648.000 olan nüfusumuz 1960 yılına kadar %103,8'lik bir artma göstererek 27.810.000 olmuştur. Bu büyük artış hızı, esasen İmparatorluktan beri ihmal edilen bir eğitimin cumhuriyet idaresine devrini sağlamıştır. I. Dünya Savaşı'nda tahrip olan ülke (okullar da dahil), 2. Dünya Savaşı'nda büyük savunma masrafları ile ağır bir

yükün altına girmiştir. Artan nüfus, ekonomik sıkıntılar eğitim alanında olduğundan daha da ağır bir yük getirmiştir. Özellikle 0-14 yaş grubundaki aşırı artış, sorunları daha da artırmıştır. 1927-1960 yılları arasında 0-14 yaş grubunun nüfusa oranı ortalama %41 civarı iken aynı dönem için Avrupa ortalaması %25 civarındadır (Kodamanoğlu, 1964, 1-3).

Nüfusun yerleşimi açısından ise durum daha da kötüdür. 1927 sayımına göre ülkenin nüfusu 13.648.270'dir. Bunun %75'ten fazlası köylerde yaşamaktadır. 1935 istatistiklerine göre Türkiye'de 34.876 köy ve bucak vardır. Nüfusu 501'den çok olan köy sayısı 6866, 401-500 arası olan köy sayısı 3298, 201-400 arası olan köy sayısı 14743, 200'den az olan köy sayısı 12074'tür. Nüfusu 400'den az olan 26.817 köye okulu ve eğitimi sokabilmek ne özel idarelerin, ne de hükümetin bütçesinin kaldırabileceği bir harcamadır. Var olan 5401 köy okulu ise nüfusu 400'den fazla olan köylerdedir (Başgöz, 1995, 147). Türkiye'deki okul, öğrenci ve öğretmen sayıları MEB 2000-2011 istatistiklerine göre Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Resmi Okul Sayıları

Yıl	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Ülke Nüfusu
1923-1924	341.941	10.238	4.894	13.648.270 (1927)
1930-1931	489.299	16.318	6.598	16.158.018 (1935)
1940-1941	955.747	20.564	10.596	17.820.950
1950-1951	1.616.626	35.871	17.428	20.947.188
1960-1961	2.866.501	62.526	24.398	27.754.820
1970-1971	5.013.408	132.721	38.234	35.605.176
1980-1981	5.653.069	211.573	45.507	44.736.957
1990-1991	6.870.638	234.154	50.669	56.473.035
2000-2001	10.289.233	345.001	36.047	67.803.927
2009-2010	10.257.169	453.311	32.146	73.722.988
2014-2015	5434150+5278 =10710712257	295252+296065= 591317	27544+169 69=44513	77.695.904 (2014)

Kaynak:(TÜİK (www.tuik.gov.tr), Milli Eğitim İstatistikleri MEB, 2000-2011 (www.meb.gov.tr/mevzuat); (Okul sayısındaki azalma kapanan köy okullarına bağlıdır İlköğretime geçmeden önceki dönem sadece ilkokul sayılarını kapsar. 2014-2015 ilkokul+ortaokul şeklindedir)

Tablo 1'de yer alan sayısal verilerle değerlendirme yapıldığında 1923 yılında başlayan, 1928 yılındaki Harf Devrimi ile hız kazanan ve ulusal eğitimi hedefleyen çalışmaların 1923-1924 döneminden 1940-1941 dönemine kadar öğrenci, öğretmen ve okul sayıları açısından %100 artışa ulaştığı, 1940 yılında Köy Enstitülerinin de devreye girmesi ile bu oranların çok yukarı taşındığı görülmektedir. Buna bağlı olarak da 1926-

1927 yılında ilkokulda %39 olan okullaşma oranı 1944-1945 yılında %52, 1961-1962 yılında %79, 1996-1997 yılında %89,40, 1999-2000 yılında %93,54, 2009-2010 yılında %98,17 oranına çıkarak %100 hedefine yaklaşmıştır (MEB, 2011).

Diğer yandan ülkenin sosyal ve ekonomik gerçeklerine uyacak bir eğitim sistemi kurma çalışmaları da sürdürülmektedir. Gerek yurt içinden, gerek yurt dışından getirilen uzmanlarca yapılan inceleme ve raporlara rağmen ülkenin eğitim sorununu acilen çözecek bir proje tam olarak oturtulamamıştır. Bu çalışmalar program boyutunda da sürdürülmüş, 1924, 1926, 1931, 1936, 1948, 1968 programları geliştirilmiştir.

1936 yılı İlkokul Programının giriş bölümünde sözü edilen ve Cumhuriyet Halk Partisinin ulusal eğitim programını yansıtan bölümde Atatürk, Türk devrimi, cumhuriyet, ulus, halk, millet, bağımsızlık, milli birlik, ortak mal (kültür ve kıymetler), yeni kültür, muasır medeniyetler, herkesin eğitimi kavramlarına çok yer verilmiştir. Sonuç olarak hedefin, programın 2. maddesinde açıklanan «*Kuvvetli Cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci yurttaş yetiştirmek»* olarak vurgulandığı ve bu hedefe ulaşmak için gerekli hazırlıkların yapıldığı görülmektedir. Ülke gerçeklerinin olduğu gibi sorun kabul edilerek çözüm arandığı, sadece program çalışması ile yetinilmeyerek programın kime, nerede, nasıl, kiminle ve ne amaçla uygulanacağının ayrıntılı olarak düşünüldüğü ve zaman içerisinde uygulamaya konulduğu, ülkenin geldiği nokta düşünüldüğünde çıkış noktasının doğru seçildiği söylenebilir.

Baltacıoğlu (1967, 1), yaşanan bu dönemi kalkınma temelinde şöyle anlatmaktadır:

> Günün birinde aramızdan Atatürk dediğimiz o askerlik ve politika zekâsı çıktı. Kul, köle olan Türk ülkesini kendi başına buyruk kıldı. Hilafeti kaldırdı, medreseleri kapattı, Arap harflerini atıp yerlerine Latin harflerini koydu, kılığı değiştirdi, şapkayı giydirdi, Avrupalılaşalım dedi. Darülfununu üniversite, eminlerini rektör yaptı. Yine de bu ülkeyi istediği gibi kalkındıramadı. Darülmuallimleri, öğretmen okulları; öğretmen okullarını köy enstitüleri; köy enstitülerini yine öğretmen okulları yaptık. Yine de kalkınamadık.

Aslında Baltacıoğlu, Atatürk'ün ulusu kalkındırmak için yaptığı çalışmalara rağmen, hâla kalkınamamış olunmasının nedenlerini ararken, ülkemizde yaşanan hızlı politika değişikliklerine vurgu yapmakta ve engellerin ne olduğunu sorgulamaktadır.

Özel (2007, V), Atatürk Dönemi çalışmalarındaki temel eğitim politikasında öğrenci, öğretmen, ders programları, okul konularının her birine ayrı önem verildiğini vurgulamaktadır. Ülke içinde eğitim gören insan sayısını artırmak, kaliteli ve yeterli sayıda öğretmen yetiştirmek, ders programlarını günün şartlarına ve devletin dayandığı

temel niteliklere uygun hale getirmek, okulların çeşitli sıkıntılarına son vermek yönünde çalışmalar yapıldığını belirtmektedir.

Dönemin mevzuatına da giren eğitimin hedefleri "İlkmektepler Talimatnamesi"nde kısaca "uygun çevre, bedence ve ruhça sağlıklı nesiller yetiştirmek, lüzumlu bilgi, milli cemiyet, Türk Cumhuriyeti, milli hayat, milli iktisat, Türklük, Türk vatanı, milli hisler, Türk inkılabı, vatan, milliyet sembolü bayrak, bayrak merasimi" kelimeleri ile özetlenebilir. Bütün bu vurgular, dönemin yeni toplum yaratma çalışmasında eğitimin üstlendiği görev ve görevin başlangıç noktasının seçimi de sistemin kısa sürede yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur. Söyleneni anlayabilecek bir toplum yaratılması için eğitim sistemine el atılmış, eğitimin önceliğinin nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylüye verilmesi sağlanmıştır.

Atatürk'ün gösterdiği hedeflere ulaşmayı amaçlayan ve öğretmenlere yön verecek, eğitimi belirli bir sistematik içerisine sokarak örgütleyecek bir örgütün eksikliğini gidermek için 1920 yılında Maarif Vekili Rıza Nur Bey göreve getirilmiştir. Başlayan arayışlar ve çalışmalar Hamdullah Suphi Bey, Mehmet Vehbi Bey, İsmail Safa Bey, Vasıf Bey, Mustafa Necati Bey dönemine kadar sürmüş ve Bakanlık teşkilatı belirli bir düzeye getirilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasından önce ve daha sonrasında; özellikle Atatürk tarafından eğitime verilen önem; göreve yukarıda isimleri sayılan bakanların çabaları ve özellikle 22 Kasım 1924 ile 1 Ocak 1929 tarihleri arasında görev yapan Bakan Mustafa Necati döneminde büyük bir örgütlenme gerçekleştirilmiştir. 1 Kasım 1928 tarihinde Latin harflerinin kabul edilmesi ile Türkçenin yerleşmeye başlaması; günümüz eğitim sisteminin temellendirildiği yıllar olmuştur. Köylere okul yapımı ve yapılacak bu okullara öğretmen yetiştirmenin yanında ders programlarının yenilenmesi de temel amaç olmuştur (Altunya, 2009, 21-71; Başgöz, 1995, 107-114; Binbaşıoğlu, 2005, 30-137). 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'a dayanarak okul sistemi yeniden düzenlenmiş, kentlerde 5 yıllık, köylerde 3 yıllık ilkokullar açılması kararlaştırılmıştır. Bakan Mustafa Necati Bey, 20 Mart 1926 günü Bakanlık Teşkilat Yasa Tasarısı görüşmelerinde 3 yıllık köy okullarının açılmasına karşı yapılan eleştirilere verdiği cevapta şöyle demektedir (Akt. İnan, 1980, 77):

> … Halis Bey, köy çocukları sorununu söz konusu ettiler. Gerçekten köy çocuklarına ayrı bir öğrenim vermek gerekir. Bunların babaları çocuksuz yaşayamıyorlar. Çocuğu çiftinde, tarlasında çalıştırmaya ve ineği sağdırmaya zorunludur. Onun içindir ki köy okullarında öğrenim süresini üç yıl yaptık. Bu üç yıl içinde çocuklar kentte oldukları gibi okuyamayacaklardır. Kimi kez günde 2-3

> saat okuyacaktır. Okulları kimi kez altı ay tatile girecek ve çocuklar babalarının evlerinde kalacaklardır. Gereksinimlere göre onlara eğitim vereceğiz, amacımız budur.

Yine aynı görüşmelerde köy yatılı okulları ve köy okulları ile ilgili konuşmasında Bakan Mustafa Necati Bey şöyle demektedir (Aktaran: İnan, 1980, 79):

> Besim Atalay Bey arkadaşımız da köy yatılı okulları doğru değildir buyurdular. Eğer köylerin sayısı belli olsaydı ve her köy 300 evli bulunsaydı ve öğretmen sayısı da daha çok olsaydı, buraya hiç böyle bir kayıt koymaya gerek kalmazdı. Ne var ki, bugün köylerin sayısı 42.000'i geçtikten ve ev sayıları belirsiz olduktan sonra bir yatı okulu yapmanın ve her köyün çocuklarını toplayıp orada okutmanın çok iyi olduğu saptanmıştır. Yalnız bir noktayı sunayım: Köy çocuklarını köyden alıp da kentte okutmak yanlıştır. Bu dizge uygulanmış, sakıncaları görülmüştür. Köyden çocukları almışlar, kent okulunda okutmuşlar. Okulu bitirince o çocuklar köyüne dönmek istememişlerdir. Elimizde böyle çocuklar vardır. Onun için köy çocuklarını kentte okutmayacağız, köyünde okutacağız. O, köyünde ne görüyorsa, o yaşamı yaşayacaktır. Şu demek, okulun içinde büyük bir bahçe (arsa) olacak orada alışacaklar, hayvan bakmasını öğrenecek, böylelikle köylerinden ayrılmayacaklar. Doğal olarak bunların izlencelerini Öğretim ve Eğitim Kurulu izleyecek, yapacaktır. Köy öğretmenlerini getireceğiz, onların kişisel düşüncelerini de dikkate alacağız. Ona göre okul açacağız, ona göre de izlence yapacağız.

Okulların süresi ile ilgili yapılan eleştirilere ise Mustafa Necati « *Demin de saygıyla belirttiğim gibi bu, bilim kurulu ile ilgili bir konudur. Beş yıl derlerse, beş yıl olacaktır. Koyduğumuz süre en az bir süredir »* (İnan, 1980, 81) diyerek köy okullarının üç yıl süreli ve bölgenin iklim ve coğrafi yapısına uygun program geliştirilerek uygulanacığını ifade etmektedir.

Yeni alfabenin kabulü ile başlayan köye eğitim politikası ile ilgili olarak dönemin Başbakanı İsmet İnönü, 08/11/1928 günü, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmada, hükümetinin hedeflerini şöyle açıklamıştır (TBMM, 8 Kasım 1928, 3.Dönem, 2. Yasama Yılı, 5. Cilt, 3. Birleşim, s. 26-29, Aktaran Öztürk, 1968, 99-100):

> Türk harflerinin bütün vatandaşlara kapılarının önünde ve işlerinin başında öğretilebilmesi için daha bu sene içinde millet mektepleri teşkilatı yapacağız. Bu teşkilat şehir ve köy, bütün yurdu kaplayacak, vatandaşların işlerinin maişetlerinin en müsait devirlerinde ve yanlarında ya iki aylık ya dört aylık kurslar açılacak, şehirde ve köyde mekteplere, muayyen içtima mahallerine gelmeğe vakitleri müsait olmayan vatandaşlar için seyyar muallim teşkilatı yapılacak; devletin en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün memurları millet mektepleri teşkilatında ihtiyaca göre çalışacaklar. Reisicumhur Hazretleri millet mektepleri teşkilatının umumi reisliğini ve baş muallimliğini kabul buyurmuşlardır. Bu teşkilat ile bir senede, vatandaşın maişet hayatındaki düzeni hiç sarsmaksızın geçkin yaşlarda bir kaç yüz bin nüfusu okutabileceğimizi hesap ediyoruz.
>
> İlk tahsili fiilen umumi bir hale getirmek meselesini enine boyuna ve çok özen ile tetkik ettik. Bugünkü usul ile ilk tahsil varabileceği hedeflere varmış gibidir. İdarei hususiyelerin yerli varidat ile yerli ilk mekteplerle uğraşması tarzında şimdiye kadar takip edilen usulün bugünkü vaziyeti şudur. Varidatı müsait olan yerler ilk

> ihtiyaç haricinde geniş sarfiyata temayül edecek hale gelmişler, varidatı müsait olmayan yerler tevakkuf ihtimali karşısında kalmışlardır.
>
> Halbuki bu memleketin ilk tahsile umumi ve hususi idarelerden tahsis ettiği varidat ki 20 milyonu geçecek kadardır. Bir elden yani Büyük Millet Meclisinin Maarif Vekaletinden sarf olunarak bütün memlekette bir plana göre mütevazi fakat sıhhi, temiz ihtiyaca kafi binalarla ilk tahsili bütün vatana fiilen umumi kılmak mümkün olacaktır. Tetkikatımız seneler sürdü. Vasıl olduğumuz kanaat budur

Ders programlarının hazırlığı, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim sistemleri ile ilgili alt yapı ve mevzuat oluşturulmuştur (Ergün, 1997, 11-130). Alt yapı ile ilgili bu hazırlıklardan sonra geliştirilen programlarda da sistemin hedefleri ortaya konmaya başlamıştır. Önceliğin tabanın eğitimi olarak ortaya çıktığı bu dönemde, yönetimle halk arasındaki bağı kuracak olan dilin en kısa sürede yerleştirilmesi olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle köye uygun öğretmen ve program çalışmaları hız kazanmış, köy eğitmenleri denemesinin başarılı olması ile Köy Enstitülerinin kurulmasına başlanmış, ek kuvvet olarak Halk Mektepleri devreye sokulmuş, ilerleyen yıllarda Halk Evleri aracılığı ile toplumun ortak kültürü yaratılmaya çalışılmıştır.

Bu yönüyle bakıldığında dönemin tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin eğitim politikalarının bu çalışmalarda büyük rol oynadığı görülmektedir. 1936 İlkokul Programının giriş bölümünde hedefler açıkça vurgulanmakta ve bu hedeflerin Cumhuriyet Halk Partisi programının ulusal eğitim kısmında yer aldığı belirtilmektedir (Edis, 1947, 9-17).

> Büyük önder Atatürk'ün yarattığı Türk Devriminin muhtelif hamleleleri, Türkiye Cumhuriyeti'nde bütün millet fertlerinin müşterek malları olması lazımgelen yeni ve önemli kıymetler getirdi. Türk devriminin zaruri kıldığı yeni ihtiyaçlar karşısında ilkokul programlarında da muhtelif bakımlardan yeni değişiklikler yapılması lazımgeldi.
>
> İlkokul, halk öğretiminin temelini kuran terbiye kurumlarının en önemlilerinden biridir. Bu eğitim, asrımızın sosyal, politik ve ekonomik ihtiyaçlarından doğmuş bir zarurettir.
>
> Milli birliğin ve bünyenin kuvvetli ve sağlam bir halde bulunması ve Türk milletinin muassır milletler arasında layık olduğu en yüksek mevkii alması, milleti teşkil eden bütün fertlerin kendileri ve mensup oldukları cemiyet için bir hayat zarureti olan yeni kültür kıymetlerine uyarak bu kıymetleri milletin ortak malı haline getirecek surette yetişmiş olmalarına bağlıdır. İlkokulun eğitim yolu ile Türk milletinin ortak malı haline getireceği yeni kıymetler rejimin kültür hakkındaki esas düsturlarıdır ki onlar da Cumhuriyet Halk Partisi programının ulusal eğitim kısmında saptanmıştır.

Bu esaslara göre 1936 ilkokul programı ile oluşturulması düşünülen ulusal eğitimin hedefleri ana başlıklar halinde şu şekilde sıralanmaktadır (Edis, 1947, 9-17):

A) Eğitim siyasamızda temeltaşı bilimsizliği gidermektir. Kültür işinde, her gün daha çok çocuk ve yurtdaş okuyup yetiştirecek bir program güdülecektir.

   Bu düsturun ifade ettiği gayeyei tahakkuk ettirmek için ilkokul öğretmeni kendine düşen ödevi yapmalı, bulunduğu yerde okumamış, yetşmemiş yurtdaş bırakmamağı iş edinmelidir…. Hasılı okul öğretmeni, okulu, bulunduğu yerin eğitim ihttiyacını temin edecek esaslı ve verimli bir ocak haline getirmek için elinden ne gelirse yapmadık. Cumhuriyetin kendisine verdiği ödevi yerine getirmiş olmıyacağını bilerek ona göre canla başla çalışmalıdır.

B) Kuvvetli Cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci yurtdaş yetiştirmek bütün öğretim derecelerinde yüküm ve özen noktasıdır. «Türk ulusunu, kamutayı ve Türk Devletini sayın tutmak ve tutturmak, bütün yurtdaşlara bir ödev olarak aşılanacaktır.» Bunun için

ilkokulda bütün derslerin, eğitim sisteminin ve okul hayatının bu düsturda yazılı esasları tahakkuk ettirecek bir yolda ilerlemesi şarttır.

C) Fikri olduğu gibi bedeni gelişmişliğe de önem vermek ve hele irayı (karakter) ulusal derin tarihimizin gösterdiği yüksek derecelere çıkarmak büyük gayedir.
D) Eğitim ve öğretimde güdülen usul, bilgiyi, yurtdaşa maddi hayatta başarı elde ettiren bir cihaz haline getirmektir.
E) Eğitim her türlü urasadan (etki), yad ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, ulusal ve yurtçu olmalıdır.
F) Talebenin girişim kapasitesini kırmadan, onun hayatta kusurlu olmaktan korumak için ciddi bir yasav ve düzene, içten bir ahlak anlayışına alıştırmak,
G) Tarihini iyi bilmesi,
H) Türk dilinin ulusal, tükel (tam, bütün) bir dil haline gelmesi"

Hedeflerin belirlenmesi dışında aynı programda öğretmenlerden beklentiler de açıklanmaktadır. Bu açıklamada « *Kültür Bakanlığı, bütün öğretmenlerimizin Atatürk'e, Atatürk devrimine, Türk milletine ve Cumhuriyet rejimine bağlılığına, yurtseverliklerine, mesleğe karşı olan derin ilgilerine emin olarak ulusal eğitim ve öğretim işinin en canlı yapıcısı ve başarıcısı olmalarını kendilerinden bekler*» denilmektedir.

İlkokul programının bu açık hedefleri dışında dönemin bir başka Maarif Vekili (Mili Eğitim Bakanı) Saffet Arıkan 1936 Maarif Vekaleti bütçesinin görüşülmesi sırasında sorulan sorulara verdiği cevaplarda şunları söylemektedir (TBMM, 1936, 5. Dönem) :

> Arkadaşlar biz maarif işini evvela şu cepheden mütalea ediyoruz. Vatandaşa vereceğimiz bilgiyi maddi hayatında kendisine faydalı kılmak. Bizim esas prensibimiz budur. Bunun için takip ettiğimiz sıra da şudur: Evvela, bu noktai nazara, göre vatandaşa ne gibi malumat ve bilgi vereceğiz. İkincisi, bu bilgiyi hangi hoca vasıtasile vereceğiz.Yani evvela bir program sonra bir muallim. Daha sonra, mektep açmak. Sıra böyle geliyor.
>
> İkincisi; memleketteki realite nedir, bu günkü vaziyet, durum nedir. Bunu takip edip buna göre çare ve tedbir bulmak.
>
> Bu günkü nüfusumuza göre, her yerde olduğu gibi umumi nüfusun %12 sini ilk tahsil çağı olarak kabul edersek, takriben 1.850.000 çocuğumuz ilk tahsil çağındadır. Bu gün şehir, kasaba ve köylerde 658.000 çocuk okumaktadır. Görülüyor ki, bu mevcud okuması lazımgelen mevcudun üçte biridir.

açıklamasından sonra şehir ve köy okullarındaki öğrenci sayı ve oranlarını belirterek okuma çağında şehirlerde %68, köylerde ise %25 oduğunu, bu çocukların okutulması için var olan 6933'ü şehirlerde, 6901'i köylerde olmak üzere 13.834 öğretmen bulunduğunu, 39.000 köyden 5000'nin de öğretmen olduğunu, her yıl 300-350 civarında yeni öğretmen yetiştiğini, bu hızla öğretmen ihtiyacının karşılanamayacağını, bu nedenle Ankara çevresinde gezdikleri 8-10 köyde gördükleri olaylardan bahisle; askerde okuma yazma öğrenmiş, çavuş ve onbaşıların köylerindeki çocukları toplayıp onlara okuma yazma öğretmeye çalıştıkları ve başarılı olduklarını gördüklerini, buradan

hareketle bunların içerisinden en iyilerini toplayıp yedi sekiz aylık kurslardan geçireceklerini ve göreve başlatmayı düşündüklerini belirtmektedir.

Bakan konuşmasında bu kişilerden bahsederken:

> Bunlara verilecek vazife köylüye okuyup yazma, faize kadar basit hesap öğretmek, Türk tarihi ve coğrafya hakkında mücmel (öz) ve fakat temelli malumat vermek, aynı zamanda hayat bilgisi işini ve ziraat bilgilerini köylüye ameli (uygulamalı) olarak öğretmektir. Arkadaşlar, Yüksek heyetinizin her zaman düşüncesi köylünün kalkınması, refahıdır. Bunun için birçok kanunlar yapıyoruz. Fakat bunların bir kısmı köyün hududuna kadar gidiyor ve köylünün bilgisile hemehenk olmadığı için köyün kapsında kalıyor. Arzettiğim gibi, muhtelif bakanlıkların çıkardıkları bir çok kanunlar vardır; köylü ne bilsin ki bu kanunlarla aralarında bir ahenk hasıl olsun. Bunun için vekaletlerden rica ettim. Bir komisyon toplandı ve bu komisyon köylüye ne öğretilmesi hakkında bir taslak hazırlamıştır. Bu eldedir. Fakat ben eminim ki köylüye bu esas ve bu program dahilinde bir bilgi verilirse köylü kendi muhitinde irfanını yükseltecek ve kalkınması için de lazım gelen bütün bilgilerin hepsini almış olacaktır. Bu, bilhassa nüfusu az olan köylerimiz içindir. Fakat bu muallimi biz orada yalnız başına bu işleri öğretmeğe terketmiş olacak değiliz. Şimdiki muallimlerden 8-10 köy için bir muallim tayin edeceğiz. Bu zat hem köyde oturan muallimlerin mesaisini kontrol edeck ve hem de onun veremeyeceği dersleri konferans şeklinde oradaki talebeye ve halka aktaracaktır. Bu o demektir ki ufak köylerin 8-10 tanesini çok nüfuslu bir köy addediyoruz. Ve böyle bir köye tayin edeceğimiz muallimin yanına her ufak köy parçası için bir yardımcı veriyoruz. Bu sistem bilhassa nüfusları az olan köyler içindir, öyle tahmin ediyruz ki, beş altı sene geçmeden, bu arzettiğim şekilde, köy muallimlerini tezyit etmek (çoğaltmak, artırmak) imkan ve fırsatını bulacağız.

diyerek 1937 yılında Eskişehir Çifteler, İzmir Kızılçullu, 1938 yılında Kırklareli Kepirtepe ve 1939 yılında Kastamonu Gölköy Köy öğretmen okullarının ve 1940 yılından itibaren Köy Enstitüsü uygulamasına dönüşecek olan, ilk denemesi 1926 yılında Bakan Mustafa Necati tarafından yapılan, eğitmen kursları çalışmalarının tamamlandığını da bir diğer anlamıyla belirtmektedir.

Eğitimin geleceğini belirleyen ve onu oluşturan hükümetlerin eğitim hedeflerinin ne olduğu, nasıl bir toplum hedefledikleri ile ilgili olarak bu araştırmanın evrenini oluşturan yıllarda ve yakın tarihlerinde görev yapan hükümet programları incelendiğinde:

Beşinci hükümet (1927-1930) programında, şark vilâyetlerinin bazı mıntıkalarında ortaya çıkan büyük irticai hareketlerin bastırıldığı, en kısa sürede teşkil edilecek yüksek iktisat kongresi sayesinde hayat pahalılığında hükümete bilimsel birçok veri sağlayacının beklendiği bu dönem programında eğitimle ilgili bir hedefin belirtilmediği, ülkenin içinde bulunduğu isyan ve ekonomik durumun vurgulandığı görülmektedir(www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Altıncı hükümet (1930-1931) programında, mâarif siyâsetinde mesleki tahsil ve ihtisas, az masrafla çok netice arayan ameli bir mahiyet, mektepleri her türlü menfi

tesirattan münezzeh, ahlâk ve intizam cephelerini bilhassa ehemmiyetli tutan bir zihniyet ve yeni bir kuvvetle devam edileceği, belirtilerek, bu dönemde mesleki uzmanlık, az parayla çok sonuç alınabilecek, okulları her türlü kötü etkiden koruyarak, ahlak ve düzen içerisinde sürdürülecek bu eğitim anlayışı ile devam edileceği vurgulanmaktadır (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Yedinci hükümet (1931-1935) programında, mâarifte gayelerin temini için az masrafla çok okutabilmek usullerinin tatbikinde bilhassa mesai sarfetmek kararında olunduğu, bütçede tassarufa gidileceği ve memur kadrolarında %15 derecesinde bir tasarrufa gidileceği, Osmanlı borcundan düşen hisse için ciddi ve kalıcı görüşmeler yapılacağı, bu sayede mali durumda iyileşme sağlanacağı belirtilmektedir (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Sekizinci hükümet (1935-1937) programında eğitimle ilgili herhangi bir açıklama yapılmadığı görülmektedir. Dokuzuncu hükümet (1937-1938) programında takip edecekleri programın, Cumhuriyet Halk Partisi'nin realist ve dinamik programı olduğu, parti programındaki direktiflere göre, milli kültür sisteminin inkişafına azami önem verileceği, ilköğretimin her bakımdan üzerinde en çok duracakları ve en çok ehemmiyet verecekleri mevzu olduğu belirtilmektedir (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Önceki programlara göre oldukça uzun bir bölüm ayrılan eğitim, kültür ve sporla ilgili hedeflerde, ilkokulun öğretmen ve donanım olarak destekleneceği, orta ve liselere de önem verileceği, mesleki eğitimin kuvvetlendirileceği, sanat, spor faaliyetleri için çalışma yapılacağı, üniversitelere uzman getirilerek destekleneceği ve Ankara Üniversitesi'nin kurulacağı hedefler arasında sayılmaktadır. Ayrıca Kemalist rejim, milli kültür, milli tarih ve dil araştırmaları vurgularına yer verilmektedir.

Onuncu hükümet programında (1938-1939), bir önceki hükümetleri döneminde açıkladıkları hedeflerden yapılamayanları yapmak için çalışılacağı, yine Cumhuriyet Halk Partisi'nin programını da izleyecekleri, Atatürk'ü unutmayacakları, her zaman tebcil (yüceltme) edecekleri belirtilmektedir (Öztürk, 1968, 219-223).

Onbirinci hükümet programında (1939), memleketin maddi refahı ve iktisâdi kalkınmasının ancak kültür seviyemizin bunlarla muvazi olarak yürümesiyle mümkün olacağı kanaatinde olunduğu, Türk çocuğunu daha ilk tahsil yaşında iken mektebe alarak zeka, istidad ve fâaliyetine uygun bir silsile takip ettirmek memleketin ilim, sanat ve pratik hayat ve teknik fâaliyet sahalarında eleman ihtiyacını onların yetişkin varlıklar ile karşılamak mâarif işlerinde tutacakları esaslı yol olduğunu, bu yolda emin

yürüyebilmek için ilk tahsili öğretmen ve eğitmenlerle vermeye çalışmakta devam edileceği, mevcut liseleri, keyfiyetçe olgunlaştırmak ve yüksek tahsil müesseselerini tam hazırlayıcı mektepler haline getirmek amacında olduklarını, Ankara, İstanbul üniversiteleri ile diğer yüksek tahsil mekteplerinin inkişaflarının yakından takib edileceğini, Türk çocuğunun ahlakı temiz, ruhça ve bedence sağlam milletine vatanına Cumhuriyete ve inkılâba sadık yetiştirmenin mâarifin başlıca hedefi olduğu, Tarih ve dil inkılâbın milli ruhun doğuşuna ve kuvvetlenmesine verdiği hızı artıracakları belirtilmektedir (Öztürk, 1968, 229-234).

Programda, ilkokulun önemi, öğretmen ve eğitmenlerin durumu, liselerin ve üniversitelerin gerekliliği üzerinde durulduğu, Ankara ve İstanbul Üniversitelerinin inşaat işinin takip edildiği, milli tarih ve dil araştırmalarına devam edileceği vurgulanmaktadır.

Onikinci hükümet programında (1939-1942), bakanlıkların iş programında bir değişiklik olmadığı, kabinenin programında olduğu gibi vekâletlerin iş programlarınında Cumhuriyet Halk Partisi'nin programının esas olduğu, Türk vatan ve milletinin, T.C.'nin maruz kalabileceği vakaiye karşı zamanında tedbir almak hususunda, Cumhuriyet Hükümetinin müteyakkiz bulunduğu, milletleri birbirinin karşısına diken, birkaç gün gibi kısa zaman içinde devletlerin ortadan kalkmasına müncer olan bugünkü dünya buhranı sulha olan kuvvetli merbutiyetini her zaman ilân ve isbat etmiş bulunan Cumhuriyet Hükümetini yakından ilgilendirdiği belirtilmektedir. Programda bir önceki programın ve Cumhuriyet Halk Partisi programının izlenmeye devam edeceği, ancak II. Dünya Savaşı'nın yakından takip edildiği vurgulanmaktadır (Öztürk, 1968, 239-242).

Onüçüncü hükümet programında (1942-1943), yeni hükümetin de evvelkiler gibi Cumhuriyet Halk Partisi programını hassasiyetle ve dikkatle tatbike çalışacakları, topraklarımızı harbin dışında tutmak için bütün dikkat ve gayretin sarfedildiği, Türk ve Türkçü kalınacağı, bunun kültür meselesi olduğu, azalan ve azaltan Türkçü değil, çoğalan ve çoğaltan Türkçü oldukları, bugün vatanın dört bucağında muntazam işleyen trenlerin, yer yer kurulan fabrikaların sadece Türk bilgisi tarafından yaratıldığı dile getirilmektedir. Bilhassa Türk köylüsünün her gün biraz daha yükseldiğini anlamak ve köylü ile bilgi ve toprağı birleştiren bir ideale doğru yüründüğünü görmek istediklerini vurgulamaktadır. Son yılların gayretiyle dünyadaki arkadaşlarının safına çıkmış olan üniversitelerin, yüksek mekteplerin ve bunları dolduran gençlerin her gün ağırlaşan bilgileri ve artan adetleri ile ideale doğru hamleler yapmaya hazırlandıkları, onun için bu gençlerdeki heyecanları beraber yaşamak ve onlarla daha çok çalışmak kararında

oldukları belirtilmektedir. Programda, bugün için henüz pek çok olmakla beraber Köy Enstitülerinin köylerimizi ve köylülerimizi daha şimdiden yükseltmeye başladıkları, yüzbinlerce Türk gencinin bir tek yoldan aynı hedefe yürümek için hazırlandığı belirtilmektedir (Öztürk, 1968, 258-260).

Programda, önceki hükümet programlarında olduğu gibi Cumhuriyet Halk Partisi programına bağlı kalınacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca, Türklük ve Türkçülük kavramlarının tanımlandığı, millileşme ve milli kalkınmanın, Köy Enstitülerinin başarısı ve köylünün kalkınmasının vurgulandığı görülmektedir.

Bozkurt (2007), "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Eğitim Politikaları (1923-1950)" adlı araştırmasında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulması ile Cumhuriyet döneminin başlatıldığı, Türk Devrimi'nin yeni bir ulus oluşturma amacının, doğrudan CHP'nin ideolojisine de yansıdığını belirtmektedir Ulus-devletin kuruluşu ve biçimlendirilmesi sürecinde, egitimden pek çok şey beklendiği ve en fazla önem verilen alan olduğu, ancak Osmanlı'dan devralınan toplumsal ve ekonomik altyapının işleri zorlaştırdığı vurgulanmaktadır. Partinin bütün dikkatinin eğitime ve çağdaşlaşmaya yöneldiği, 1923 yılından sonra Osmanlı düzeninin, monarşik, teokratik düzenin tasviye edilmesi ve yerine yeni bir düzen oluşturulması amacının yer aldığı, bu anlamda yeni bir ulus-devlet oluşturulmasında egitime çok önem verildiği açıklanmaktadır. Bu açıdan 15-23 Ekim 1927 yılında yapılan CHP kurultayında "cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı ve laik"lik esaslarının, partinin ilkeleri olarak belirlenmesi ve CHP tüzüğünün değişmez maddeleri arasında yer aldığı vurgulanmaktadır.

2000-2010 döneminde ise, raporlara yansımayan, ancak dönemin eğitim politikalarını belirleyen hükümet programlarının incelenmesi yoluyla 2000-2010 dönemi eğitim politikaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Dönemin eğitim hedeflerini gerçekleştirecek olan Milli Eğitim Bakanlığının teşkilat yasası olan 24/6/1973 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun genel amaçlarını belirleyen 2 inci maddesinde Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

> 1. (Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti

> olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
> 2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
> 3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;
>
> Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır."

diye açıklanmakta, aynı yasada yer alan 23. maddede yer alan İlköğretimin amaç ve görevleri de:

> "İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,
> 1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;
> 2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır" diye belirtilmektedir.

Bakanlığın bu hedeflerini gerçekleştirmek için göreve gelen hükümetlerin eğitimle ilgili programlarında, 8 yıllık zorunlu ilköğretimin başladığı 55. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin (1997-1999) eğitimle ilgili hedeflerinin değerlendirilerek başlanması, 2000-2010 dönemine aktarılan eğitim sisteminin alt yapısı olduğu için önemlidir. REFAHYOL Hükümetinin (Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi'nin kurduğu kooalisyon hükümeti) 30 Haziran 1997 tarihinde sona ermesiyle 30 Haziran 1997 tarihinde Anavatan Partisi (ANAP), Demokratik Sol Parti (DSP) ve Demokrat Türkiye Partisi (DTP) ile (ANASOL-D) koalisyon hükümeti kurulmuştur. Sekiz Yıllık Zorunlu Temel EğitimYasası bu hükümet döneminde yasalaştırılan 18 Ağustos 1997 tarihli, 4306 sayılı yasa ile kabul edilerek 1997-1998 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. ANASOL-D hükümetinin TBMM'ne sunduğu hükümet programında "*Çağımızda bilgi toplumu düzeyine ulaşamamış ulusların varlıklarını sürdürebilmeleri ve uluslararası rekabette söz sahibi olmaları şansı azalmıştır*" cümlesi ile durum tespiti yapıldıktan, ülkenin geleceği olarak görülen gençlerin eğitimi için olanak eşitliği sağlanacağı, eğitimin her kademesinde Atatürk ilke ve inkılaplarını özümsemiş, manevi ve ahlaki değerleri benimsemiş, bilimsel düşünceye yatkın bilimsel düşünebilen insanlar yetiştirmenin temel amaç olduğu vurgulamıştır. Yürürlüğe konan sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitimle ilgili olarak şöyle denilmektedir :

> Sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim (temel eğitim) uygulamaya konulacaktır. Anayasanın 24. Maddesinde, din ve ahlak eğitimi ve öğretiminin Devletin gözetim ve denetimi altında yapılması öngörüldüğünden, ilköğretim (temel eğitim) ve orta öğretim kurumlarında zorunlu din kültürü ve ahlak öğretimine devam edilecektir. Bunun dışında din eğitimi ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır. İsteğe bağlı Kur'an kurslarından ve hafızlık eğitiminden Diyanet İşleri Başkanlığı sorumludur. Sekiz yıllık ilköğretime (temel eğitim) geçilirken, gerek mesleki ve teknik liseler bünyesindeki orta okullara devam etmekte olan çocuklarla çıraklık eğitimi gören çocukların kazanılmış hakları korunacaktır (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Elli beşinci hükümet programında üzerinde durulan diğer bir konu da, mesleki ve teknik eğitimdir. Programda "*Orta öğretimde mesleki teknik ve beceri kazandıran öğretime önem verilecektir*" ifadesi ile bu alana özel bir önem verildiği vurgulanmaya çalışılmıştır. Programda, eğitimle ilgili olarak ayrıca bilgisayar destekli eğitime geçilmesi, gençlerin ve kadınların meslek edinmeleri için eğitim imkanları sağlanması da yer almaktadır. Bilim merkezlerinin kurulması, özürlülerin eğitimi ve bu amaçla eğitim merkezleri kurulması, öğretmen açığının kapatılması ve öğretmenlik mesleğinin özendirilmesi vurgulanırken, yüksek öğretime özel yer verildiği görülmektedir. Bu konu ile ilgli olarak, programda şu ifadeler yer almaktadır :

> Üniversitelerde öğretim kalitesinin uluslararası standarda ulaştırılması, öğretim üyesi açıklarının süratle kapatılması ve üniversitelerin kaynak ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli önlemler alınacaktır. Üniversitelerin ve araştırma-geliştirme kurumlarının, uluslararası ve ulusal düzeyde, bilgi kaynaklarına elektronik ortamda ve hızla erişebilmelerini sağlayacak; bir yandan öğretimle araştırmanın bütünleşmesini bir yandan da ortak araştırmayı destekleyecek Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin hızla tamamlanabilmesi için her türlü destek sağlanacaktır. Çağdaş eğitim ve iletişim teknolojisi etkili bir biçimde değerlendirilerek açık öğretimde kalitenin yükseltilmesi sağlanacaktır. Açık öğretimle örgün öğretim arasında bağlantı kurulacaktır. YÖK üniversitelerarası eşgüdüm kurumu haline getirilecek, üniversiteler tam özerkliğe kavuşturulacak, öğrencilerin üniversite yönetimlerinde temsiline olanak sağlanacaktır. Üniversiteler ile sanayi işbirliğinin geliştirilmesine özendirilecektir. Üniversitelerin kendi yarattıkları mali kaynakları kullanmaları kolaylaştırılacaktır. Eğitimin her kademesinde yurt olanaklarının artırılmasına özen gösterilecektir (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Elli altıncı hükümet (1999) programında eğitimle ilgili olarak güneydoğu ve doğu bölgelerindeki öğretmen açığının kapatılması için çabaların sürdürüleceği, sekiz yıllık kesintisiz ve zorunlu ilköğretim uygulamaları alanında bir buçuk yılda büyük mesafe alındığı, okul yapımı yatırımları, özellikle, başlamış bulunan yatılı ilköğretim bölge okulları ile pansiyonlu ilköğretim okullarının tamamlanması çalışmalarının hızlandırılacağı belirtilirken öğretmen açığı, okul yapımı, özürlü, yetişkin yurttaş

eğitimi, sokak çocukları, çalışan çocuklar, dar gelirli aile çocukları kavramlarının yer aldığı görülmektedir (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Elli yedinci hükümet (1999-2002) programında, laiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının devlet işlerine karıştırılmamasını, siyasal amaçlarla ve çıkar hesapları ile istismarını önlemekte kesin kararlı olunduğu, bu çerçevede, Sünnî-Alevî kardeşliğinin pekiştirilmesine de gereken önemin verileceği vurgulanmaktadır. Atatürk'ün, Türk kültürünü esas alan ve her türlü ırk, din ve mezhep ayırımcılığını ve yayılmacılığı reddeden insancıl ve barışçı milliyetçilik anlayışının, ulusal birliğin ve ülke bütünlüğün başta gelen güvencesi olduğu ifade edilmiştir. Programın devamında kadınların özel yaşamlarında giyim kuşamlarına bir karışma söz konusu olmadığı; ancak, kamu kurumlarında, türbanın, cumhuriyetin temel ilkelerini hedef alan bir siyasal simgeye dönüştürülmesine karşı yürürlükteki kurallar uyarınca alınmış önlemlerin titizlikle sürdürüleceği dile getirilerek dönemin siyasal ve toplumsal sorunlarına vurgu yapıldığı görülmektedir. İlköğretim beşinci sınıfını tamamlayan öğrencilerin, kanunî temsilcilerinin talep etmesi durumunda, Diyanet İşleri Başkanlığınca yaz tatilinde açılan ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve gözetimine tabi olan Kur'an kurslarına devam edebilmelerine imkân verici bir düzenleme yapılacağı vurgulanmaktadır. Hükümet programında din, laiklik, türban, din istismarı, sokak çocukları, çağdaşlaşma, Türkçenin korunması, uyuşturucu, şiddet, ticarileşme, zorunlu eğitim süresinin artırılması, bilgi çağını yakalama, üniversiteye giriş, mesleki teknik eğitimi güçlendirme, Kur'an kursları kavramlarına yer verildiği görülmektedir **(**www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Elli sekizinci hükümet (2002-2003) programında, kültürel değerler, kültür yozlaşması, yoksul aile çocuklarına yardım edilmesi, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller yetiştirmek, özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen, yeniliklere açık, özgüven sahibi, hayata olumlu bakan, problem çözme, iletişim ve organizasyon yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirmek genel hedef olarak programda yer almaktadır. Bu amaçla, uygun ortam hazırlamak, çağdaş eğitim yöntemleri, e-eğitim, Türkçenin geliştirlmesi, laikliğin tanımı, din istismarı, inanç özgürlüğü, öğretmen itibarı ve niteliğinin artırılması, özel girişimcililiğin desteklenmesi, mesleki eğitimin yaygınlaştırılması, YÖK'ün koordinatörlüğü, üniversiteye giriş sınavının adaletli olması ile ilgili hedeflerin belirtildiği görülmektedir **(**www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Elli dokuzuncu hükümet (2003-2007) programında, eğitimin, her alandaki kalkınmanın en önemli unsuru olduğu, eğitim kalitesinin artırılması, eğitimde fırsat

eşitliğinin gerçek anlamda sağlanması ve eğitim sisteminin ideolojik kavgaların arenası olmaktan çıkarılmasının yetkin ve yetenekli bireylerin yetiştirilmesinde önemli olduğu, Türk Millî Eğitim sisteminde insan merkezli nitelikli bir eğitim modeline geçmek üzere, toplumun ihtiyaçlarına ve çağdaş uygarlık gereklerine göre yeniden yapılanma sağlanacağı, Anayasada tanımlanan laiklik ilkesi, din ve vicdan hürriyetine etkinlik ve işlerlik kazandırılarak, dinin, dinî duyguların veya dince kutsal sayılan değerlerin ve sembollerin siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlamak amacıyla istismar edilmesi veya kötüye kullanılmasını önleyebilecek bir din eğitimi ve öğretiminin Anayasada tanımlanan çerçevede uygulamaya konulacağı vurgulanmaktadır (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Elli sekizinci hükümet programı ile hemen hemen aynı olan 59. hükümet programında özellikle güzel sanatlar, dil, edebiyet, folklor, müzik, sinema, tiyatro gibi mevcut yapının, yaklaşımın ve anlayışın eksik ve sağlıksız olduğu ve düzeltilmesi için çalışılacağının vurgulandığı görülmektedir. Bu hükümet programında da laiklik vurgusu bağlamında dinin Anayasaya uygun olarak uygulanması hedeflenmektedir (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Altmışıncı hükümet (2007-2011) programında, eğitimin en temel sorunları olarak görülen altyapı, erişim ve kalite sorunları üzerine gidildiği, Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin yüzde 186 oranında artırıldğı, yedi yaşının eğitime başlamak için geç bir yaş olarak görüldüğü belirtilmiştir. Bu nedenle, iktidara geldiklerinde yüzde 11 olan okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranının, yüzde 25'e çıkarıldığı, yeni dönemde bu oranın yüzde 50'ye çıkarılacağı, eğitim altyapısını iyileştirmek için 110 bin yeni derslik yapıldığı, okullara 550 bin bilgisayar dağıtıldığı, bunlar için ADSL, İnternet bağlantıları kurulduğu, "Haydi Kızlar Okula" kampanyası ile yaklaşık 250 bin kızın okula kazandırıldığı açıklanmaktadır. Programda sosyal hayatla ilgili olarak da ailesi düşük gelirli olan yaklaşık 1,6 milyon çocuğun "okula devamı şartıyla" ailelerine eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere düzenli yardım yapıldığı açıklanmaktadır. Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim müfredatların değiştirildiği, Cumhuriyet tarihinde ilk defa, ilköğretim ve ortaöğretimde her çocuğa ücretsiz ders kitabı verildiği vurgulanmaktadır (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Altmışıncı hükümet programında okul öncesi eğitimin geliştirilmesi, internet ağı, bilgisayar okuryazarlığı, bütçenin artırılması, alt yapı sorunlarının çözümü, mesleki teknik eğitime yönlendirilmenin güçlendirilmesi, fakir aile çocuklarına para yardımı,

tekli eğitime geçme, ücretsiz kitap dağıtımı, 250 bin kızın okula kavuşturulması, nitelikli insan yetiştirme hedeflerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Altmış birinci hükümet (2011-2014) programında öncelikle eğitim sisteminin fiziki mekân, personel ve erişim boyutunu ele alarak donanımlı insan yetiştirmenin temel altyapısının oluşturulduğu belirtilmektedir. Okul öncesi eğitimden başlayarak okullaşma oranlarında ciddi artışlar sağlandığı, kız çocuklarının eğitime katılması için özel projeler uygulandığı, okul binalarının ve teknik donanımlarının uluslar arası standartlara ulaştırıldığı, engellilerin eğitimine ve rehabilitasyonuna 2011 bütçesinde 3,2 milyar TL ayrıldığı, eğitim gören engelli sayısının 10 kat artırıldığı savunulmaktadır. Öğretmen maaşlarında 2002-2011 yılları arasında yüzde 300'den fazla iyileşme sağlandığı, 89 yeni üniversite daha kurarak yükseköğretimin bütün yurt sathına yaygınlaştırıldığı, 165 üniversiteye çıkarıldığı vurgulanmaktadır.

Hükümet programında eğitim yönetimi, öğretmen yetiştirme süreçleri, müfredat, eğitim ortam ve araçlarının dönüşüm sürecini destekleyecek şekilde güçlendirileceği, FATİH Projesi ile eğitim ve öğretim teknolojilerinde çağın gerektirdiği teknolojik gelişmelere uygun ve dünyaya örnek olacak yeni bir uygulamaya geçileceği belirtilmektedir. YÖK'ün sadece üniversiteler arasında koordinasyon, akreditasyon sağlayan ve kalite standartları belirleyen bir kurum haline dönüştürüleceği, özel sektörün üniversite kurmasının önünün açılacağı, e-kitap çalışmaları kapsamında Türk edebiyatının klasik kaynaklarının elektronik ortamda yayınlanacağı vurgulanmaktadır (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Altmış birinci hükümet programında da 59 ve 60. hükümet programlarının tekrarının yapıldığı görülmektedir. Önceki iki hükümet programına ilave olarak FATİH projesi, e-kitap, özel üniversite ve rakamlardaki değişikliklerden bahsedilerek yapılan ve yapılacak hedeflerin sıralandığı görülmektedir (www.tbmm.gov.tr/kutuphane).

Dağdelen (2008) tarafından yapılan “Adalet ve Kalkınma Partisi Eğitim Politikalarının Basına Yansımaları » adlı araştırmasında özetle, 2002-2008 yılları arasında aralıksız iktidar olan Adalet ve Kalkınma Partisi’nin eğitim hedefleri ve politikaları ile bu parti tarafından kurulan 58, 59, 60. hükümetlerin eğitim politikaları, basına yansıyan uygulamalar aracılığı ile tartışılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma bir üniversite tarafından kabul edilen ve ülkenin son 10 yılını etkileyen bir partinin politikalarını içerdiği için önemlidir. Araştırmada AKP’nin kurumsal kimliğinden ve parti programından bahsedildikten sonra Akşam, Bir Gün, Hürriyet, Radikal ve Zaman

gazetelerinde yer alan eğitim ile ilgili haberler değerlendirilmiş, partinin eğitim planları, hedefler ve politikalarının ne düzeyde gerçekleştiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin üç hükümet dönemindeki hedeflerinin birbirlerini destekler nitelikte olduğu ve partinin altı yıl gibi uzun bir süre (araştırmanın yapıldığı tarihe göre) iktidarda kalması nedeniyle hedeflerinin devamlılığının sağlandığı, eğitime ayrılan bütçenin artırılmasının bu süreci hızlandırdığı ve yeni projelerin oluşup gerçekleşmesine zemin hazırladığı, hedeflerinin büyük bir kısmına ulaştığı sonucuna varılmıştır (Dağdelen, 2008). Görüleceği gibi 2000-2010 dönemi hükümet programlarında, koalisyon hükümetleri ve AKP hükümetleri olarak ikiye ayrılabilecek bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir. Tek parti olarak görev yapan AKP hükümetlerinin eğitim alanındaki programlarını gerçekleştirdiği görülmektedir.

1930-1940 dönemi ile 2000-2010 dönemi hümümet programları karşılaştırıldığında ise, 2000-2010 dönemi programlarında 1930-1940 dönemi programlarına göre daha ayrıntılı hedeflerin belirlendiği, hedeflerin uzun uzun anlatıldığı görülmektedir. Her iki dönem programlarında da Türkçenin kullanımına önem verileceği, milli duygu ve değerlerin güçlendirileceği vurgulanırken, her iki dönemde irticai faaliyetlerin, dini duygu ve sembollerin kötü amaçlar için kullanılmasının vurgulandığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde milli kalkınma, milli tarih ve dil çalışmalarına, köylünün kalkındırılmasına önem verilmesine ve Osmanlı borçlarının ödenmesi, II. Dünya Savaşına girilmemesi için çaba harcanmasına, az para ile eğitimden fazla yarar elde edilmesi, Türk milliyetçiliğinin, vatanseverliğin güçlendirilmesine vurgu yapıldığı görülmektedir. 2000-2010 döneminde ise bölgesel terör, irticai faaliyetler, dinin kullanımı, laikliğin yorumlanması, eğitimde özel sektörün desteklenmesi, bilişim teknolljilerinin her okula yaygınlaştırılması, e-kitap, tekli eğitim, okul yapımı gibi kavramların sıklıkla kullanıldığı söylenebilir.

Dönemin eğitime bakış açısını ve uygulanması düşünülen eğitim programlarını yansıtan ve 4+4+4 sisteminin uygulayacısı, dönemin Milli Eğitim Bakanı, 1995 yılında öğretim üyesi olarak katıldığı Cumhuriyet Üniversitesindeki "21. Yüzyıla Girereken Dünya ve Türkiye Gündeminde İslam" konulu konuşmasında ve bu konuşması nedeniyle hakkkında açılan dava ve eleştirilere özetle şöyle cevap vermiştir. Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, başlangıçta dönemin gerçeklerine uygun olarak getirilen Cumhuriyet ilkelerinin, değişen dünya ve küreselleşme döneminde yetersiz kaldığı ve küreselleşmeye ve küreselleşmenin doğuracağı yeni durumlara uygun olarak islami

değerlere uygun olarak yeniden düzenlenmesinin gerektiğini vurgulamış (omerdincer.com), laiklikle ilgili düşüncelerini, küreselleşme ile birleştirerek farklı bir yoruma götürmüş ve Cumhuriyetin değişen dünya düzeni ve küreselleşme nedeniyle islami değerlere uygun olarak yorumlanması gerektiğini savunmuştur.

Bu bulgular, ülkenin geleceğini belirleyen politikaları üreten siyası grupların, özellikle uygulayacı hükümetlerin, herkesin anlaştığı, kabul ettiği, devlet olarak gelenekselleşen ideolojilerin farklı farklı yorumlandığı hedeflerin doğmasına neden olduğu, dolayısı ile hedeflerde uzlaşılamayan bir devlet yapısının dönem dönem değişen insan tipi yetiştirdiği, farklı yetişen kuşakların aynı zamanda, aynı ortamda bulunmasının, ileride sorunlar yaratmasının kaçınılmaz olduğunu açığa çıkarmaktadır. Kuşaklar arası çatışmanın yaşandığı ev ortamlarında dahi sorun olabilen farklılaşmanın, demokrasi, hoşgörü ve nitelikli eğitimden geçirilmemiş toplumda sorunsuz uygulanacağını düşünmek gerçekleri zorlamak olarak yorumlanabilir.

Cumhuriyet dönemi eğitiminin temel özelliklerini değerlendiren Akyüz (2013, s.327-328) dönemin siyasal, ekonomik, hukuki, kültürel değişmeleri gerçekleştirildiğinde toplumun %10'unun bile okur yazar olmaması nedeniyle, değişimlerin kitlelere benimsetilmesi ve kökleşmelerinde oynayabileceği rolün her zamankinden fazla anlaşılması nedeniyle eğitime önem verildiğini, Atatürk'ün bizzat kara tahta başına geçerek ders verdiğini, eğitimin laikleştirildiğini, demokratikleştirildiğini, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile öğretimin birleştirildiğini, öğretmene değer verilerek eksiğin kapatılması için çalışıldığını vurguladıktan sonra 2012'de yönetimde olan hükümetin dindar bir nesil yetiştirmek için ilkokul ve ortaokul programlarına seçimlik Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler adıyla yeni dersler konduğunu, eğitim öğretimde, öz'ün unutulmasına neden olan "şekilsel" tutum ve davranışlara fazla yer verildiğini, zaman zaman hükümetlerin kendi partilerinin isteklerini eğitime aşırı ölçüde yansıttıklarını, bu nedenle istikrarlı bir milli eğitim politikasının izlenemediğini vurgulamaktadır.

Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları

« Cumhuriyet Dönemi İlköğretim programları ve Belli Başlı Özellikleri» adlı makalede Arslan (1999), ilköğretimin uluslar için önemimine değinerek, Cumhuriyetin kuruluşunda ve sonrasında ilköğretimin önemine değinmiş, Atatürk'ün amaçlarından

yola çıkarak 1924 yılında çıkartılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1926, 1948, 1962, 1968 programlarını ayrıntılı değerlendirmiştir. Cumhuriyetin ilânıyla beraber 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği Yasası) ile tüm öğretim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplandığını, okul programları üzerinde kapsamlı değişiklikler yapıldığını belirtmektedir.

Varış'a (1988, 54) göre eğitim programlarındaki değişikliklerin özünü lâiklik, batıya dönüş ve müspet ilimler ve ulusal bütünlüğün oluşturduğunu belirtmektedir (Varış, 1988'den aktaran Arslan, 1999). 1926 tarihli ilkokul programında ilköğretimin hedef ve ilkelerinin kısa cümlelerle ifade edilmiş olduğunu, hedeflerin son derece kapalı, yetersiz, örtüşmüş bir biçimde ve şuraya buraya serpiştirilmiş bir halde olduğunu vurgulamaktadır (Arslan, 1999).

1926 programın önsözünde ilkokulun amacı; "İlk mektebin başlıca maksadının, genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir." şeklinde belirtilmiştir. İlköğretimin hedefini anlatan bu cümlede iyi vatandaşın nitelikleri, muhite (çevreye) faal (etkin) bir halde intibak şartları, açık ve uygulamaya imkân verebilecek biçimde ifade edilmemiş olmasına rağmen 1926 tarihli ilkokul programının en önemli özelliğinin ve yeniliğinin Toplu Tedris (toplu öğretim) uygulamasını getirmesidir. Toplu tedris yönteminde bir konu işlenirken o alandaki Tarihî, Coğrafî bilgiler verilecek, Matematik problemleri çözdürülecek, Türkçe dersi verilecektir. Ancak, öğrenciler münfail (pasif) bir halde kalarak böyle bir ders dinlerse, bu toplu tedris değil, toplu takrir ve yapıştırma tedris olur. Toplu tedriste, derslerde ayrı ayrı konular işlenmeyecek, bir konu çeşitli yönleriyle işlenecek, hem de öğrenciler gözlem ve deneye yöneltileceklerdir." (Akyüz, 2013, 347)

1926 İlkokul Programının yukarıda ayrıntılı biçimde açıklanan "toplu öğretim" yöntemini benimsemesi yanında getirdiği diğer yenilikler şu şekilde sıralanabilir (1926 İlkokul Programı):

1. Programın giriş bölümünün dördüncü maddesinde, iş eğitimine ve öğrencinin kişisel ilgisinin dikkate alınmasına önem verilmesi,

2. Beşinci maddesinde, derslerin yalnız müfredatı sayılmakla yetinilmemiş, her ders için öğretiminde tutulacak metod ve ders amacı ana hatları da belirtilmiş,

3.Altıncı maddesinde, derslerin çevre şartlarına göre öğretimi ve öncelikle öğrencinin yakından çevresinden başlanılacak şekilde geniş imkân yaratılması görüşü programda yer almıştır.

1926 İlkokul Programından sonra Türkiye'de çeşitli alanlarda inkılâplar yapılmış, yeni ihtiyaçlar karşısında programlarda da yeni değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle 1936 programına göre ilkokulun hedefleri;

1. Eğitim siyasamızda temel taş bilimsizliği gidermektir,
2. Kuvvetli Cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçı yurttaş yetiştirmek,
3. Fikiri olduğu gibi bedeni gelişmeğe de önem vermek ve karakter gelişimini sağlamak,
4. Eğitim ve öğretimde güdülen usul, bilgiyi, yurttaşa hayatta başarı elde ettiren bir cihaz (araç) haline getirmek,
5. Ulusal, yurttçu ve bilimsel zihniyetli, laik ruhuna uygun yurttaş yetiştirmek,
6. Her öğretim ve eğitim kurumunda öğrencinin girişimci, disiplinli, düzenli ve iyi alışkanlıklar elde etmiş şekilde yetiştirilmesi,
7. Millî tarihimizin öğretilmesi,
8. Türk dilinin ulusal tek dil olması,

şeklinde değişikliğe uğramıştır.

Arslan (1999)'a göre, 1948 programı öncesinde Türkiye'de ilkokullarda iki tip programın uygulamada bulunduğu, 1936 programının Şehir ilkokullarında, 1930 yılında çıkarılan "Köy Mektepler Müfredat Programı"nın ise köylerde uygulandığı, özellikle 1930 Köy Mektepleri Müfredat Programı ile köy şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun ve köy çocuklarının çevrelerine daha etkin bir şekilde uymalarını sağlayacak bir eğitim-öğretim uygulaması hedeflendiği, köy ve şehir ilkokul programlarının birbirinden ayrı bir durumda bulunmasının, zorunlu olan ilköğretimin "eğitim-öğretim standartları bakımından birbirine denk olmadığı" yönünde toplumda yaygın bir düşünce gelişmesine neden olduğunu belirtmektedir.

Temel olarak 1926 ve 1936 programlarından sonra Arslan (1999)'ın da belirttiği nedenler ve dönem içerisinde gerçekleştirilen inkılaplar nedeniyle programın 1948 yılında yenilendiği görülmektedir. 1948 programında Milli Eğitimin amaçları; yetişecek çocuğun, toplumsal, kişisel, insanlık münasebetleri ve ekonomik hayat bakımından iyi bir yurttaş, iyi bir birey, çevresine karşı sorumlu ve güvenilir bir birey, iyi bir üretici ve tüketici olarak yetiştirilmesi olarak açıklanmaktadır.

1968 programının, 1962 yılından başlayarak yapılan oldukça uzun bir deneme devresinden ve bu devrin sonunda yapılan değerlendirmelerden sonra 1968-1969 öğretim yılında uygulamaya konduğu, bu programın geçmiş programlardan farklı olarak VII. Millî Eğitim Şûrasında saptanan "Türk Millî Eğitiminin Hedefleri" yanında ilköğretimin hedeflerine ve ilkokulun eğitim-öğretim ilkelerine ayrı ayrı yer verdiği görülmektedir. Ayrıca "Programın Uygulanması ile İlgili Esaslar", "Metot ve Teknikler" derslerin özel hedeflerine ve derslerin birçoğunun sınıf hedeflerine yer vermiş olmasının

programda amaçlar hiyerarşisine önem verildiğini göstermektedir. 1968 programının getirdiği diğer bir yeniliğin ise, daha önceki programlarda 1. 2. ve 3. sınıflar için sağlanmış olan toplulaştırma (toplu dersler) anlayışının, ilkokulun 4. ve 5. sınıfına da uygulandığı, bu anlayıştan hareketle 1948 programında Tarih, Coğrafya Ve Yurttaşlık Bilgileri derslerinin "Sosyal Bilgiler", "Tabiat Bilgisi" ve "Tarım dersleri", "Fen ve Tabiat Bilgileri" başlığı altında toplandığı, bu dersin adının daha sonra Fen Bilgisi olarak değiştirildiği belirtilmektedir (Arslan,1999)

Karataş'a (2002, 120-123) ait 'Batılılaşma Döneminde Ders Program Degişimi' adlı araştırmada özetle ilköğretim alanında 1915 tarihli programın uygulamasına 1924 yılına kadar devam edildiği, 1923 ve 1924 yıllarında toplanan birinci ve ikinci "Heyet-i İlmiye" toplantılarında ilköğretim programında yapılacak değişikliklerin tartışıldığı, ikinci toplantı sonunda ilk ve orta öğretimin o zamana kadar sürdürülen statülerinin değiştirildiği, Cumhuriyet döneminin ilk müfredat programının hazırlandığı belirtilmektedir. Bu müfredat programı yerine 1926 yılında yeni bir programı hazırlanarak uygulamaya başlanmıştır. Cumhuriyet dönemi için hazırlanan ilk müfredat programında çocukların gelişim evreleri de göz önüne alınarak ilköğrenimin iki devreye ayrıldığı vurgulanmaktadır. Birinci devrede "tek kitap" ikinci devrede de "çok kitap" esası getirilmiştir. J.Dewey'in de üzerinde durduğu "Hayat Bilgisi", "Toplu Tedris" ve "İş Okulu" kavramlarına da yer verilmiştir. 1925–1926 öğretim yılında bazı pilot okullarda denenerek 1927 yılında da uygulamaya konulmuştur.

Görüleceği gibi sıkıntılı geçen yıllarda da eğitim çalışmaları sürdürülmüş, program denemeleri devam etmiştir. 1926 yılı programının en büyük yapısal özelliği "toplu tedris" anlayışının eğitim sistemimize girmesidir. Daha sonra 1936 yılında köy okulları için ayrı bir program yapılmış, 1936 programı ve köy okulları program projesi günün ihtiyaçlarına göre yeniden değiştirilmiş ve 1948 ilkokul programı hazırlanmıştır.

Karataş, (2002)'a göre 1948 programı, Cumhuriyet tarihimizin en uzun yürürlükte kalan Müfredat Programı özelliğini kazanmıştır. 1953 yılında toplanan 5. Millî Eğitim Şurasında günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni bir ilköğretim programı hazırlanması düşünülmüş, 1954 yılında Amerika'dan dönen 25 kişilik bir öğretmen grubu, 1948 programı üzerinde çalışmalar yaparak "Köy Deneme Okulları Program Taslağı" hazırlamıştır. Bu taslak, 1954-1955 yılında Bolu Deneme Okulunda uygulamaya konulmuştur. 1962 yılında, 1948 programını değiştirme çalışmaları başlamış, 1962-1963 öğretim yılında beş yıl süreyle bazı okullarda denenmiş, bazı

değişiklikler yapılarak 1968 yılında tüm ülkede uygulanmaya başlanmıştır. 1968 programının getirdiği yenilik, daha önceki programlarda 1., 2. ve 3. sınıflar için sağlanmış olan toplu dersler anlayışının, ilkokul 4. ve 5. sınıfında uygulanması olmuştur. 1970'li yıllarda sekiz yıllık ilköğretim okul denemesi ve program çalışmalarının gündeme geldiği ama deneme aşamasında kaldığı, 1980'li yıllarda program geliştirme çalışmalarında yeni bir arayış başladığı, 1997 yılında ilköğretimin zorunlu ve kesintisiz sekiz yıla çıkarılması ile program geliştirme yanında ders kitabı ve rehber kitap hazırlama çalışmalarına yoğun şekilde devam edilmekte olduğu vurgulanmaktadır (Karataş, 2002, 120-123).

Güven'e (2010) ait 'Türkiye'de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı (Değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler) adlı araştırmada, 1924 yılından 2005 yılına kadar geçen süreçteki değişikliklerin incelenmesinde, programlarının zaman kademe kademe geliştiği ve çağın gerektirdiği seviyeye yaklaştığı belirtilmektedir. Programın yıllara göre ve değişen teknolojik yaşam koşulları, eğitim öğretim faaliyetleri gibi toplumsal yapılanmalara göre yenilendiği, çocukların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ve öğrenciye görelilik ilkesi dâhilinde yeni programların oluşturulduğu, yeni eğitim öğretim yöntemleriyle tutarlılık gösterdiği vurgulanmaktadır (Güven, 2010, 112-113)

Akbaba'nın (2004), "Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çalışmaları" adlı makalesinde özetle Cumhuriyetin kuruluşundan en son yapılan 2005 yılı program değişiklikliğine kadar yapılan değişikliklerin incelendiği belirtilmektedir. Makalede, program yapmanın ve geliştirmenin gerekliliği vurgulanmakta, 2005 programının getirecekleri açıklanmaya çalışılmaktadır.

'Yeni Öğretim programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu'na göre (www.erg.sabanciuniv.edu, 2005, 4-8), yeni programlarda öğrenciye, dinleyen, alıştırma yapan ve sorulara cevap veren bir rol yerine, sorular soran, problem kuran, problem çözen, tıpkı bir bilim insanı gibi gerekensinim duyulan bilgiyi ortaya çıkarmaya ve değerlendirmeye yönelik faaliyetlere girişen, etkinlikler yoluyla kendi bilişsel yapısını oluşturan aktif bir rol öngörülmektedir. Öğretmene "öğretici" yerine "ortam düzenleyici", "yönlendirici" ve "kolaylaştırıcı" roller yüklenmekte, öğretmenin temel rolünü ise öğrenme-öğretme ortamını düzenlemek, etkinlikler konusunda öğrencilere rehberlik yapmak olarak tanımlamaktadır. Ancak bu rollerin tümünün programın

ögelerine yansımadığı belirtilmektedir. Program değişikliği ile hedeflenen sonuca ulaşılmasının güç olduğu, belirsizlik ve boşlukların bulunduğu belirtilmektedir.

Yeni programların başarılı bir şekilde yürütülmesi için çok kapsamlı ve iyi organize edilmiş bir öğretmen eğitimine gereksinim olduğu, okul ortamlarının yeniden düzenlenmesinde özellikle öğretmenlerin okulda çalışmalarını ve üretmelerini sağlayacak çalışma ortamları ve kaynak merkezlerinin kurulmasında yarar olduğu vurgulanmaktadır. Programların en zayıf yönünün yeni yaklaşımlara göre öğrenci değerlendirmelerinin nasıl yapılacağının sorunlu olduğu beliritilmektedir (www.erg.sabanciuniv.edu, 2005, 4-8).

Türkoğlu (2005), "Avrupa Birliği Sürecinde Eğitimi Etkileyen Faktörler", adlı makalesinde Avrupa Birliği sürecindeki Türkiye'nin eğitim sorunları, bu sorunları gidereck eğitim reformları ve genelde eğitimi etkileyen faktörlerden küreselleşme, politik durum, ekonomik durumdan bahsettikten sonra "Avrupa Birliği Sürecinde Eğitim" açısından şu sonuçlara ulaşılabileceğini vurgulanmaktadır:

> a) Çağımızda eğitim uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde eğtimin amacı ortaktır. Dolayısıyla, eğitim sorunları da bir dereceye kadar ortaktır.
> b) Birlik üyesi ülkelerde eğitim sorunlarındaki benzerlikler nedeniyle alınan önlemler kadar uygulanan çözümlerde de benzerlik ve ortaklık olacaktır.
> c) Sorunların çözümü için uluslararası işbirliği çalışmaları yoğunlaşacaktır. Birlik üyesi ülkeler ortak araştırma projelerine ağırlık vereceklerdir.
> d) Çağımızın ortak özelliklerinden olan kollektif çalışma, otomasyon, bilgi çağının insan yaşamı üzerinde yaratacağı sorunların eğitimle çözümleneceği kabul edilmektedir. Birlik üyesi ülkeler bu sorunlar üzerinde ortak çözümler üreteceklerdir demektedir.

Ancak makalenin küreselleşme bölümünde Mittelman (1994)'dan yaptığı alıntı günümüzde eğitimin görevini oldukça açık hale getirmektedir. Mittelman (1994) tanımında, kapitalizmin insanın değişmez gerçeği; liberalizmin de sosyal devlete karşı yeni bir atak ve yorum olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Pazar mekanizmalarına göre demokrasinin pek de "demokratik" olmayan yeni tanımının yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Aktaran: Türkoğlu, 2005).

Bu çalışmalara rağmen Devlet Planlama Teşkilatının (DPT), 1 Temmuz 2006 tarih ve 26215 sayılı Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayımlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda Ülkemizin içinde bulunduğu durum açıklanmaktadır. Yapılan tespitlerde, plan döneminde eğitim sisteminin, işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, genç ve eğitimli kişilerin işsizlik oranlarında da kayda değer bir düşüş sağlanamadığı, ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda ara eleman

temininde zorluk yaşanmasına rağmen, mesleki eğitim mezunlarının işsizlik oranının yüksek olduğu belirtilmektedir.

DPT'nin 2006 raporu ve Baltacıoğlu (1967)'nun açıklamaları neden kalkınamadığımızı açıklamaktadır. DPT 2006 raporunda işgücü piyasasındaki çarpıklık vurgulanmakta ve plansızlığa dikkat çekilmektedir. Cumhuriyet döneminin başlangıç yıllarından günümüze kadar yapılan çalışmalar sonucunda geldiğimiz noktada ne gibi değişiklikler olduğunu da araştırmanın amacı açısından incelemekte yarar vardır.

1930'da ilköğretimin çok yüzeysel kalmakta olduğu ve halkın hayatta, çalışmada ihtiyaç duyduğu bilgi ve yetenekleri verememekte olduğu başlıca sorun iken; günümüzde öğrencilerin üst kurumlara ve sınavlara değil hayata hazırlanması, sınıfların aşırı kalabalıktan kurtarılması, zorunlu eğitimin 10-12 yıla çıkarılması, öğretmenlik alanı dışından sisteme alınan öğretmenlerin ve sistemdeki diğer öğretmenlerin niteliklerinin yükseltilmesi ve taşımalı eğitim başlıca sorunlardandır (Akyüz, 2013).

İçinde bulunulan olumsuzlukların giderilerek eğitimin gelişmesi için program çalışmalarına çok önem verilmiştir. Mustafa Necati zamanında düzenlenen ya da hazırlıkları yapılıp onun ölümünü izleyen yıllarda yenilenen ya da yeniden hazırlanan ilk ve ortaöğretim programları ile ilgili çalışmalar şunlardır (Altunya,2009, 62):

1927: Köy İlkokulu programı yeniden düzenlendi.

1927: Köy Öğretmen Okulu programı yeniden düzenlendi.

1927: Ortaokul programı yenilendi.

1927: Lise programı yenilendi.

1927: Ticaret Ortaokulu programı yeniden düzenlendi.

1929: Orta Sanat Okulu programı yeniden düzenlendi.

1929: Kız Sanat Enstitüsü programı yeniden düzenlendi.

1931. İlköğretim Okulu programı yenilendi.

Bu değişiklikler dışında program arayışları sürdürülmüş, belirgin olarak 1935, 1948, 1968 ve 2004 programları, eğitimdeki sorunların çözüm arayışları olarak gerçekleştirilmiştir. Zorunlu eğitim çağı yaşı 7-12'den 6-14 arasına çıkarılmış, 4+4+4 sistemi ile birlikte zorunlu eğitim liseleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Her çocuğun fırsat ve imkân eşitliğinden yararlanması için yatılı okul, pansiyonlu okul, taşımalı eğitim, ikili eğitim, hatta üçlü eğitim modelleri uygulamaya konulmuştur. Bütün çalışmalara rağmen gelişmekte olan ülke olması nedeniyle yoğun göç, çoğu eğitim yatırımını etkisiz hale getirmiştir.

MEB 2008/2009 verilerine göre, ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasına rağmen okullaşma oranı toplamda %96,49, erkeklerde %96,99 kızlarda ise %95,97'dir. İlköğretim çağ nüfusun yaklaşık %4'ü eğitimden yararlanamamaktadır. TÜİK 2012/2013 eğitim öğretim yılı verilerine göre ilkokullarda okullaşma oranı %98,86 iken 2015/2016 verilerinde okullaşma oranının %94,87'ye gerilediği, ortaokullarda ise 2012/2013 verilerine göre %93,09 olan okullaşma oaranının 2015/2016 verilerine göre %94,39 oranına ulaştığı görülmektedir. Yapılan harcama ve program değişikliğine rağmen ilkokullarda okullaşma oranının beklenilenin aksine gerilemeye başladığı, ortaokullarda ise %100 oranına yaklaşılamadığı, 2012/2013 öğretim yılı öncesi oranlarından daha düşük oranlara düştüğü görülmektedir. Bu sonuçlara göre 4+4+4 sisteminin okullaşma oranının gelişmesine katkı sağlamadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, eğitim tarihimizde, eğitimi uzun vadeli olarak, bir sistem ve bütünlük içinde ele alıp geliştirme çalışmalarının yapılmadığı, bunlara başlansa da sürdürülüp sonuçlandırılmadığı görülmektedir. Reform, ders programlarının ve not verme sisteminin değiştirilmesi olarak algılandığı için, Tanzimattan beri, milli bünyemize ve ihtiyaçlarımıza uygun, bilimsel araştırma verilerine dayanan, kapsamlı, sistemli, istikrarlı düzenleme çalışmalarına ağırlık verilememiştir. Bazı dönemler hariç, niteliğe pek önem verilmemiş, özellikle öğretmen yetiştirme alanında beklenilen uygulamalar çeşitli nedenlerle gerçekleştirilememiştir (Akyüz, 2013).

Amaçlardaki değişikliğin, değişen toplumsal yapının, uluslararası ilişkilerin, küreselleşmenin, AB uyum çabalarının zorunlu hale getirdiği değişim ve dönüşüm sürecinin, ilköğretim müfettişlerinin okul denetimlerine yansıyıp yansımadığı yapılacak karşılaştırmalarda önemli yer tutacaktır.

Günümüzde toplumsal ve teknolojik gelişmeler sonucu ekonomik, teknolojik ve sosyal gereksinimlerin değişmesi, eğitimde öğretim süreç ve tekniklerindeki ilerlemeler, eğitimde yenilikleri zorunlu kılmaktadır. Eğitim denetimiyle sistemde aksayan ve eksik yönler tespit edilerek düzeltme ve geliştirme etkinlikleri yapılırken, sistemin daha etkili çalışması amaçlanmaktadır (Erdem, Sarpkaya, 2011). Bu bağlamda eğitim denetiminin Türkiye'deki gelişimini incelemek yararlı olacaktır.

Türkiye'de Eğitim Denetiminin Gelişimi

Türkiye'de eğitim denetiminin tarihçesi imparatorluk ve Cumhuriyet dönemleri olmak üzere iki aşamada incelenebilir. İmparatorluk döneminde; Rüştiye Mekteplerinin açılmasına bağlı olarak 1838 yılında çıkarılan bir lâyihada, bu okullarda öğretmenlerin meslekî yeteneklerini geliştirmek üzere görevlendirilecek memurlar tarafından teftiş edilmeleri öngörülmüştür. 1846 yılında Mekatib-i Umumiye Nezaretine bağlı olarak Sıbyan Mektebi Muinliği ve Rüştiye Mektebi Muinliği adı altında iki birim kurulmuş ve teftiş görevi yapan muinler atanmıştır. 1847 yılında yayımlanan bir yönetmelikte Sibyan Mekteplerini teftiş etmek ve hocalara yol göstermek üzere muin adı verilen memurlar görevlendirilmiş ve böylece ilk kez öğretmene yardım etme kavramı teftiş kavramı içinde yer almıştır (Ayaş, 1948'den aktaran Taymaz, 2005, 17-18).

1862 yılında Rüştiye ve Sibyan okullarını denetlemek üzere görevlendirilen memurlara ilk defa müfettiş denilmiş, merkez ve taşra okullarını teftiş etme görevi verilmiştir. (Taymaz, 2005, 18). Unat (1964, 92-119) ve Cevat (2002, 428)'e göre 1 Eylül 1869 yılında çıkarılan Maarif-î Umumi Nizamnamesinin 43. Maddesinde illerde Maarif Müdürü başkanlığında bir Meclis-i Maarif teşkil edileceği, iki gayrimüslim olarak dört nefer muhakkik ve bir müslim ve diğeri gayrimüslim olarak müfettiş adıyla ikişer memur bulunacağı ve valilik makamının özel gözetimi altında hareket ederek görev yapacağı yer almaktadır (Aktaran: Binbaşıoğlu, 2009, 177-178; 2005, 212).

1875 yılında hazırlanan bir nizamname ile teftişin rehberlik esası ön plana çıkarılmış, Rüştiyelerde teftiş defteri bulundurulması, tespit, gözlem ve önerilerin buraya yazılarak saklanması yer almıştır. 1881-1886 yılları arasında illerde birer "Maarif Müdürlüğü" kurulmuş, müdürlerin yanına birer müfettiş atanmış; bu müfettişler, ildeki bütün eğitim kurumlarını denetlemekten sorumlu olmuşlardır (Binbaşıoğlu, 2005, 212).

Unat (1964, 187), 1911 yılında yürürlüğü giren Maarif-î Umumiye Nezareti Merkez Teşkilâtı Hakkındaki Nizamname ile merkez hizmetleri idare ve teftiş olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmektedir. Müfettişlerin orta ve yüksekokul öğretmenleri arasından seçilmesi esası getirilmiştir (Aktaran Taymaz, 2005, 18).

1913 yılında çıkan "Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati" (Geçici İlköğretim Yasası) ile eğitim örgütünde ilköğretim müfettişliği yer almıştır. 1914 yılında çıkan "Maarif-i Umumiye Teşkilat Nizamnamesi" (Genel Eğitim Örgütü Tüzüğü) ile

Bakanlık müfettişliği, 1915 yılında yayımlanan "Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi"nin 2. maddesine göre, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nun "hazırlık kısmı" olan dört yıllık ilk kısmından (ilkokul öğretmeni yetiştiren kısmından) sonra, ilk iki sınıfını bitirenler, ilköğretim müfettişi olabiliyorlardı (Özalp, 1982, 554'ten Aktaran Binbaşıoğlu, 2005, 213).

Cumhuriyet döneminde; Ankara Hükümeti Milli Eğitim Bakanlığını 2 Mayıs 1920'de kurmuştur. İlk Milli Eğitim Bakanı Rıza Nur, programını açıklayarak, merkez örgütünün dört genel müdürlük halinde kurulacağını, bu örgütün üç müfettişli bir denetim kurulu ve yedi kişilik bir program komisyonu ile tamamlanacağını açıklayarak Cumhuriyet döneminin ilk müfettiş yapılanmasını açıklamaktadır (Ayaş, 1948, 122'den aktaran Başgöz, 1995, 53-55).

1923 yılında Maarif Müfettişleri Talimatnamesi yayımlanmıştır. Bu talimatnamede müfettişlik makamının, kuruluş, görev ve yetkileri ile teftişin esasları açıklanmıştır. Talimatname ile bir teftiş heyeti müdürü ve 10 müfettişten oluşan Teftiş Kurulu kurulmuştur (Taymaz, 2005, 19).

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-î Tedrisat Kanunu ile tüm okul ve medreselerin Maarif Vekâletine bağlanması üzerine konu yeniden gündeme gemiştir. 1925 yılında hazırlanan Maarif Müfettişlerinin Hukuk, Salâhiyet ve Vazifelerine Dair Talimat ile Maarif Vekili adına tüm eğitim kuruluşlarını kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygun olarak denetlemek üzere görevli müfettiş-î umumilerin yanına muavinlerinin atanması hükme bağlanmıştır.

1926 yılında 789 Sayılı Maarif Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmesiyle, müfettişlerin hak, yetki ve görevlerine ilişkin bir yönetmelik hazırlanmış, burada Müfettiş-î Umumi yerine vekâlet müfettişi unvanı kullanılmış, muavinlik kaldırılmıştır. Bu arada merkez ve mıntıka müfettişleri diye ikiye ayrılan vekâlet müfettişleri 1931 yılında tekrar birleştirilmişlerdir.

1933 yılında 2287 Sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığı örgütü genişletilmiş, bu kanunun 10.maddesinde Teftiş Kurulunun oluşturulması ve görevleri yeniden düzenlenmiştir. Zaman içinde, Millî Eğitim Bakanlığının kuruluş kanununda çeşitli tarihlerde değişiklikler yapılmışsa da teftişin yapısı genel hatları ile korunmuştur.

Nihayet, 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 26'ncı maddesinde; "Millî Eğitim Bakanlığı merkez kuruluşundaki danışma ve denetim birimleri şunlardır: "Teftiş Kurulu Başkanlığı..." denilmek suretiyle Teftiş

Kurulunun, Milli Eğitim Bakanlığının denetim-danışma ve icra birimleri şeklindeki üç temel unsurundan birisi olarak yerini almıştır.

Anayasasının 115'inci maddesindeki; "Bakanlar kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak üzere ve Danıştay'ın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir." hükmü doğrultusunda, 3797 Sayılı Kanunun 27'nci maddesi son paragrafında;"Teftiş Kurulunun ve müfettişlerin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usulleri tüzükle düzenlenir" denilerek Anayasanın yukarıdaki hükmü işletilmiş ve bu yasa bağlamında 19/2/1993 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü yürürlüğe konulmuştur.

İlköğretim Müfettişleri çalışmalarını 13/08/1999 tarih ve 23785 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği ve bu yönetmeliğin 35'inci maddesine dayanılarak Şubat 2001 tarih ve 2521 sayılı tebliğler dergisinde yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi esasları çerçevesinde yürütmekteydiler.

Resmi Gazete (RG)'de yayımlanan 1 Mart 2014 tarihli 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 17'nci maddesi ile Bakanlık bünyesinde "Rehberlik ve Denetim Başkanlığı" kurulmuştur. Aynı kanunun 41'inci maddesi ile de İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde "Maarif Müfettişleri Başkanlığı" oluşturulmuştur. Görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esaslarını belirleyen yönetmelik 24 Mayıs 2014 tarih ve 29009 sayılı RG'de yayımlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı İle Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'nde yer alan tanımlara göre maarif müfettişi veya maarif müfettiş yardımcısı olarak, tek isim altında görevlerini sürdürmektedirler.

Yürürlükteki bu yönetmelikte zorunlu olmadıkça ders denetiminin yer almadığı en dikkat çeken değişikliklerden birini oluşturmaktadır. Ancak, kararsızlığın devam ettiği görülmektedir. 16 Mart 2016 tarih ve 29655 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı İle Maarif Müfettişleri Başkanlıklarına Dair Yönetmelik" değişikliğinin birinci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yeniden Bakanlık merkezde 300 müfettişin görevlendirilebileceği hükmünün yer aldığı görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, sosyal hayatı geliştirme, batılılaşma çabaları, ekonomik kalkınmayı başlatma, okuryazar oranını ve okullaşma oranını artırma çalışmaları sürdürülmüştür. Bu süreçte, Ülkenin eğitim müfettişlerinin çalışmaları ve tespitleri, o yıllar eğitim sorunlarını yansıtan teftiş tebliğlerine de yansımaktadır. Teftiş defterlerinin incelenmesi ile ilgili olarak bazı çalışmalar yapılmıştır.

Köse (2003, 31-32) tarafından yapılan "Geçmişten Günümüze Teftiş Defterlerinden" adlı çalışmada, Osmaniye Kadirli İlçesi Göztaşı (Nürfet) Köyü ilkokulu'nun 1931 ve 1934 yıllarına ait, teftiş defterleri örnekleri yayımlanmıştır. Örnek raporlarda okulun genel durumu, fiziki durumu, öğrencilerin sağlık durumları, derslerin işlenişi hakkında tespitler yapılarak, gerekli önerilerde bulunulmuştur. Aşağıda müfettişin rapordaki ifadelerine yer verilmiştir:

> Ders senesi nihayetine kadar tedrisatın azami derecede inkişaf ederek çocukların çok kuvvetli olarak yetişecekleri müsmir (verimli) faaliyetten istihraç (çıkarımda bulunmak) edilmektedir. Bu ümidin tahakkuku için elden gelen gayretin esirgenmeyeceğine kani olarak ayrılıyorum. Daha büyük muvaffakiyetler temenni ederim efendim. Müfettiş Haydar.

Can (2010) tarafından, "Kurum Teftiş Raporlarına Göre İlkögretim Okullarının Sorunları" adlı araştırmada, 'ilköğretim müfettişlerinin 2008-2009 öğretim yılı Aksaray İli ilköğretim okullarında yaptıkları teftiş sonucunda hazırladıkları Kurum Teftiş Raporları incelenmiştir. Teftiş raporlarında saptanan hususlar; Fiziki Durum, Eğitim Öğretim Durumu, Büro İşleri, Öğrenci İşleri, Personel İşleri, Hesap Ayniyat, Döner Sermaye ve Taşınır Mal İşleri ve Kurumun İhtiyaç ve Fazlalıkları olmak üzere yedi kategoride analiz edilmiştir. Toplam 2043 sorun belirlenmiş, sorunların sayı ve yüzde oranlarıyla sıralandığında, %66,03 oran ve 1347 tespittin yapıldığı eğitim öğretim durumunun birinci sırada, %12,97 oran ve 265 tespitin yapıldığı fiziki durumun ikinci sırada yer aldığı görülmüştür.

Can (2010)'ın yaptığı araştırmadan elde edilen tespitlere göre kurum teftiş raporlarında, eğitim-öğretim durumu bölümünde yoğunlaşıldığı belirtilerek şu değerlendirmelere yer verilmektedir: 2005 öğretim yılından itibaren uygulamaya konan yeni öğretim programında proje ve performans görevlerinin belirlenmesinde, değerlendirilmesinde ve sunumunda başarılı olunamamıştır. Bitişik eğik yazının öğrencilere kavratılması ve kullandırılmasında, dilbilgisi, imla ve noktalama işaretlerinin öğrencilere kavratılması ve kullandırılmasında da başarılı olunamamıştır. Öğretmenlerin derslere yeterince hazırlıklı gelmedikleri, derslerde yeterince öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmadıkları, dersin, anlatılan konuların

somutlaştırılmasında, ders araç gereci kullanımında sorun yaşadıkları, okulların, binaların bakım ve onarıma ihtiyacı bulunduğu, okulların genel temizliğinin ve ağaçlandırma çalışmalarının yetersiz olduğunun tespit edildiğini belirtmektedir (Can, 2010, 60-83).

Bozbayındır, Özgan ve Kalman (2012, 272-291)'ın "İlköğretim Okulları Teftiş Raporları İle İlgili Bir Çözümleme" adlı çalışmalarında, kurum denetim raporlarının incelemesi sonunda, sırasıyla eğitim-öğretim, fiziki durum, büro işleri, öğrenci işleri, demirbaş, personel işleri ve hesap, ayniyat ve döner sermaye işleri ile ilgili sorunların yaşandığı ortaya çıkmıştır. Eğitim-öğretim bölümünde sınıf içi etkinlikler, öğrenci değerlendirme, rehberlik ve eğitici kol çalışmaları, okul çevre ilişkileri, okul aile birliği, okul, sınıf ve veli toplantılarının yapılması, sosyal kültürel ve sportif etkinlikler ve öğretmenler, zümre öğretmenler ve şube öğretmenler kurulu çalışmaları ile ilgili sorunların çok yaşandığı belirlenmiştir. İkinci sırada yer alan fiziki durumda ise eğitici kol çalışma odaları, oyun sahaları ve spor tesisleri, okul bahçesi ve ayrılan oyun alanı, lavabo, tuvalet, yerlerin gereksinimi karşılar nitelik ve nicelikte olmadığı belirlenmiştir. Genel temizliğe, eşya, ders araç gereçlerinin bakımına ve düzenine gereken ilginin gösterilmesi ve Türk Bayrağı ile ilgili yasal gerekleri uygulama, Atatürk ve şeref köşelerini hazırlama, derslik ve koridorların mevzuatına ve hizmetin niteliğine göre düzenlenmesi ile ilgili sorunların çok yaşandığının tespit edildiği ortaya çıkmıştır.

Teftiş raporları kullanılarak başka bir araştırma da Yıldırım ve Yazıcı (2011) tarafından yapılmıştır. "Teftiş Tebliğleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma" adlı çalışma, Tokat ilindeki okullarda bulunan teftiş raporları kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada, Bakanlık bünyesinde farklı yasal dayanaklarla, ancak aynı görev boyutunda görev yapan bakanlık müfettişleri ile eğitim müfettişlerinin okul ve kurumlardaki denetim sonunda düzenledikleri teftiş raporlarının karşılaştırılarak değerlendirmesi yapılmıştır.

Araştırma sonucuna göre, bakanlık müfettişlerinin ve eğitim müfettişlerinin eğitime yaklaşımlarında farklılıklar gözlendiği, ortak vurgulanan 21 konunun içerisinde öncelikle fiziki durum içerisinde yer alan koruma ve güvenlik konularının öne çıktığı, öğrenme ortamları ve öğrenci etkinliklerinin takip ettiğini; farklılaşan 30 konu içerisinde ise rapor formatlarında, durumun tespiti, öğrenci başarısı, büro işleri alanlarında farklılaşma olduğu belirtilmektedir. Oranı değişse de raporlarda öğrenci,

program, yöntem teknik, öğrenci merkezli anlayışların tebliğlerde öne çıktığı belirtilmektedir.

Yukardaki çalışmalardan da anlaşılacağı gibi, eğitimin kalitesinin tespitinde, okullarda ve derslerde yapılan denetimler önemlidir. Aydın (2005)'a göre bir kurumun amaçlarına ulaşabilmesi için sahip olduğu ve yararlanabileceği kaynakları en iyi bir şekilde kullanması gerekmektedir. Bu nedenle kurumda çalışmaların sürekli olarak gözetim ve denetim altında tutulması zorunludur. Ürün ve verimliliğin artışını sağlamak için sürekli izlenmesi gerektiği belirtilerek, bu nedenle denetimin kurumlar için yaşamsal bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Denetmenler (müfettişler) aynı zamanda teftişin rol boyutu gereği araştırmacıdır da (Taymaz, 2005).

Balcı (2004, 18)'da betimsel araştırmayı tanımlarken, "Yöneticiler zamanlarının çoğunu hangi yönetsel işlerine ayırmaktadır?" veya "Öğretmenlerin doyum etkenleri nelerdir?" sorunun betimlenmesi ve "Bunun olmasına neden olan nedir?" sorusuna da araştırmacı tarafından cevapların bulunması gerektiği belirtilmektedir. İşte bu nedenlerle okulların denetlenmesi, denetleyenlerin de alanlarında yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerektiği söylenebilir. Eğitim alanında bu niteliklere sahip kişiler de müfettişlerdir. Müfettişler tarafından yapılacak doğru gözlemler okuldaki durumun açıklanmasına yardımcı olacaktır.

Okullardaki durumlarla ilgili belki de en uygun veri toplama kaynağı teftiş raporlarıdır. Bu raporlar okuldaki eğitim, öğretim çalışmalarını denetleyen müfettişler tarafından hazırlanarak bir örneği okula bırakılan raporlardır. Raporlarda okulun fiziki durumu, eğitim ve öğretim durumu, büro işleri, öğrenci işleri, personel işleri, hesap, ayniyat, döner sermaye işleri, demirbaş işleri olmak üzere yedi farklı alanda yapılan denetimle ilgili bulgular ve öneriler yer almaktadır. Bu nedenle, okulun var olan durumunu güçlü, zayıf, geliştirilebilir yönleri ile mevzuata uygunluğunu ve çevre şartlarını yerinde tespit eden güvenilir bir kaynaktır. Aynı zamanda, uygulamada veya önerilerde dönemlerin mevzuatına da vurgu yapıldığı için dönemlerin mevzuatından da bilgi verirler.

Raporun hazırlanmasında ise MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesinde (25121 sayılı Tebliğler Dergisi, 2001) yapılacak rehberlik ve teftişin bütün unsurları açıklanmıştır.

Yönergenin 14'üncü maddesine göre:

> Kurum teftişi, kurumların sistemindeki yeniliklerin ilgili kurumlara iletilmesi, kurumun çalışmalarını güçleştiren veya zayıflatan nedenlerin belirlenmesi, gerekli önlemlerin yerinde ve zamanında alınması, kurumun amaçlarını gerçekleştirmede insan ve madde kaynakları ile bunlardan yararlanılma durumunun gözlenerek yerinde ve etkili bir biçimde kullanılmasının sağlanması, eğitim-öğretim ve yönetim etkinliklerinin geliştirilmesi, öğretme-öğrenme ve yönetim sürecinin etkili duruma getirilmesi için objektif verilere, yasa, tüzük, yönetmelik, genelge emir ve kararlara dayalı olarak gözlenmesi, kontrol edilmesi ve ölçütlere göre değerlendirilerek geliştirilmesi. olarak belirtilmektedir.

Bu esaslar, kurum denetiminin ve yapılan denetimin belgelendirilmesinde kullanılan kurum teftiş raporunun önemini vurgulamaktadır. Düzenlenen ve bir örneği okula bırakılan teftiş raporunda yukarıda ayrıntılı olarak sıralanan yedi alanla ilgili saptanan durumlar ve gözlemlere dayalı olarak elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu yapılan önerilerin de yer aldığı raporlar, teftişe katılan bütün müfettişler tarafından imzalanarak tamamlanır.

Yukardaki çalışmalara ve yorumlara dayanarak, eğitim sistemimizde geçmişten günümüze kadar geçen sürecin izlenmesi, elde edilen bulgulara dayanarak yorumlanması gerektiği düşünülmüştür. Bu amaçla 1930-1940 yıllarında görev yapan ilköğretim müfettişleri ile 2000-2010 yıllarında görev yapan ilköğretim müfettişlerinin eğitimin temel boyutlarına ilişkin tespitlerini analiz ederek 70 yıl gibi uzun bir aralığa dayalı eğitimin iki döneminin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede araştırmanın problemini, Afyonkarahisar ili ilköğretim okullarının (ilkokulların) 1930-1940 ve 2000-2010 yıllarına ait teftiş raporlarında müfettişler tarafından tespit edilen eğitim sorunları ve bu sorunların çözümü için yapılan öneriler oluşturmaktadır. . Cumhuriyet ideolojisinin yükseliş dönemine denk gelen 1930-40 arası ile Cumhuriyet'in olgunluk dönemine denk gelen 2000-2010 arasını karşılaştırmak Cumhuriyet ideolojisinin ve bu ideolojinin geçirdiği evrimi analiz etmek, iki döneme hâkim olan eğitim felsefesi, eğitime etki eden siyasal ve ideolojik bakış açıları, toplumsal yapı ve dinamikler boyutlarında da bir karşılaştırmanın yapılamsı amaçlanmıştır.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın amacı, 1930-1940 yılları arasındaki ilkokullar ve 2000-2010 yılları arasında ilköğretim okulu olan, Afyon İli merkezindeki ilkokulların arşivlerinde bulunan teftiş tebliğlerinin incelenerek, eğitimin temel sorunları ve bu sorunlarla ilgili önerilen çözümlerin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesidir.

Araştırmada aşağıdaki alt sorulara yanıt aranmıştır:

1930-1940 yılları ile 2000-2010 yıları arasında yazılmış teftiş tebliğlerinde:

1- Eğitimin amaç ve politikalarına ilişkin,
2- Ders planları ve programlara ilişkin,
3- Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolüne ilişkin,
4- Öğretim yöntemlerine ilişkin,
5- Öğrenciye bakış açısına ilişkin,
6- Okul yöneticiliğine ilişkin,

a) Temel yaklaşımlar nelerdir?

b) Temel benzerlik ve farklılıklar nelerdir? sorularına yanıt aranmıştır.

1.3.Önem

Eğitim alanında, hızlı toplumsal değişime ayak uyduramayan geleneksel sistemlerde tıkanıklıklar oluşması olağan karşılanması gereken bir durumdur. Bu tıkanıklıkları gidermek ve eğitim sistemini yeni değişimlere ayak uydurabilir hale getirmek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların kuramsal çıkarımlara yol vermesi kadar uygulamadaki sorunların çözümüne de ışık tutması beklenir. Profesyonel araştırmalar kadar yüksek lisans ve doktora çalışmalarını da bu tür potansiyel yararları açısından ele almak gerekir.

Türkiye'de eğitim yönetimi ve denetimi alanında yapılan çalışmaların sayısı ve niteliği son on yılda ciddi artışlar göstermiştir. Bir alanda üretilen bilginin uygulamaya yararlı olabilmesi için belirli oranda yaygınlaşması, eğitim uygulayıcıları tarafından bilinir hale gelmesi ve eğitim ve okul yönetiminin rutin işleyişinde söz konusu olabilir hale gelmesi önemlidir. Dolayısıyla, Türkiye'de yapılan araştırmaların sayısının ve niteliğinin yükselmesi, bu araştırmaların farklı mecralarda paylaşılarak bilinir hale getirilmesi, eğitim ve okul yönetimi eğitim programlarında yer tutar hale gelmesi üretilen bilginin işe vurukluğunu da artıracaktır. Bu doktora çalışmasının konusu olan karşılaştırmalı eğitim denetimi çalışması sonucunda ulaşılan bulguların uygulamaya katkı getirmesi beklenmektedir. Sonuçta, bu çalışma ile eğitimin amaçları, eğitim politikaları, öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolü, öğrenci durumu, program yaklaşımı ve içerikleri, öğretim yöntemleri boyutları açısından Cumhuriyetimizin

kuruluş yılları ile son on yıllık dönemin karşılaştırılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın ana konusu 1930-1940 yıllarında görev yapan ilköğretim müfettişleri ile 2000-2010 yıllarında görev yapan ilköğretim müfettişlerinin (daha sonra eğitim müfettişi, eğitim denetmeni olarak değişen unvan, son olarak maarif müfettişi olarak yeniden değiştirildi) eğitimin temel boyutlarına ilişkin raporlardan elde edilen algı, beklenti ve tutumları analiz etmek ve iki dönemi karşılaştırmaktı. Birincisi, eğitim araştırmalarında özgün dokümanlara dayalı nitelikli doküman çalışmalarının sayısı fazla değildir. İkincisi, 70 yıl gibi uzun bir aralığa dayalı eğitimin iki dönemini karşılaştırmak çok fazla uygulanan bir yöntem değildir. Son olarak, Cumhuriyet ideolojisinin yükseliş dönemine denk gelen 1930-40 arası ile Cumhuriyet'in olgunluk dönemine denk gelen 2000-2010 arasını karşılaştırmak Cumhuriyet ideolojisinin ve bu ideolojinin geçirdiği evrimin anlaşılması açısından yeteri özgünlükte olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan, eğitim ve eğitim denetimi uygulamaları boşlukta oluşmaz, kaynağını içinde bulunduğu dönemin toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel ve ideolojik temellerinden beslenir. Dolayısıyla, 1930-1940 dönemi ile 2000-2010 arasını karşılaştırmak demek dolaylı olarak bu iki döneme hâkim olan eğitim felsefesi, eğitime etki eden siyasal ve ideolojik bakış açıları, toplumsal yapı ve dinamikler boyutlarında da bir karşılaştırmanın ipuçlarını elde etmek demektir. Bu çalışmada, bu ipuçlarına yeteri ayrıntı ve genişlikte yer verilmiştir.

Uygulamaya yansımaları açısından düşünüldüğünde, bu çalışmanın sonuçlarının özellikle ilköğretim müfettişlerinin adanmışlık, mesleki doyum, iletişim becerileri ve etkileme güçlerinin tespit edilerek karşılaştırılmasına olanak verecek veriler elde edilmiştir. Buradan hareketle, çalışmanın bulgularının ilköğretim müfettişleri başkanlığı teftiş yönergesinin ve meslek standartlarının yeniden düzenlenmesi konusunda Milli Eğitim Bakanlığına katkı getirebileceği de düşünülmektedir.

Son olarak, karşılaştırılan her iki dönemdeki ilköğretim müfettişlerine yüklenen sorumluluk açısından, hangi dönemdeki müfettişlerin daha somut, amaca doğrudan ulaştıracak mesleki yeterliliğe sahip oldukları konusunda da fikir edinmek mümkündür. Her iki dönemde sistemin ilköğretim müfettişlerine bakışı ile ilköğretim müfettişlerinin sisteme bakışları değerlendirilmiş, bu yolla ilköğretim müfettişlerinin seçimi, yetiştirilmesi, hiyerarşik basamaklardaki konumlarına ilişkin olarak günümüze çeşitli çıkarımlar yapılmıştır.

1.4.Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1- Bu araştırma, 1930-1940 ile 2000-2010 yılları arasında Afyonkarahisar ili merkez, ilçe, kasaba ve köy okullarındaki A, B, C, D, E, F okullarında tutulan teftiş defterleri veya teftiş tebliğleri ile sınırlıdır. Çünkü teftiş defterleri ve teftiş tebliğleri uzun yıllar saklanması gereken defterler arasında yer almadığı için birçok okul müdürlüğü tarafından sayfaları dolan teftiş defterleri saklanmamış, ulaşılabilen teftiş defterleri tesadüfen yok edilmeyen defterlerden ibarettir. 2000-2010 yılları arasında teftiş defterlerine zaten ulaşılabilmektedir. Bu nedenle 1930-1940 tarihleri arasında teftiş defteri bulunan okulların 2000-2010 yılları arasındaki teftiş defterlerine de ulaşılarak karşılaştırma yapılmıştır.

2- Bu araştırma teftiş defterleri veya teftiş tebliğlerinde yer alan eğitimin amaç ve politikaları, öğretmenlik mesleği, öğrenciye bakış açısı, program yaklaşımı ve içerikleri, öğretim yöntemleri, eğitim ortamlarının durumu, müfettişlerin rolüne ilişkin tespitlerle sınırlıdır.

1.5.Tanımlar

Teftiş raporu (Teftiş defteri, teftiş tebliği): İlköğretim okullarında yapılan rehberlik ve denetimden sonra denetimi yapan ilköğretim müfettişleri (eğitim denetmenleri, maarif müfettişleri) grubu tarafından okul hakkındaki görüş ve önerilerin yer aldığı sonuç raporudur. Çalışmanın bu bölümünde ve sonrasında kullanılmakta olan ‘teftiş tebliği’, ‘denetim tebliği’, ‘teftiş raporu’, ‘denetim raporu’ tanımlaması yerine anlam bütünlüğünü sağlamak için sadece ‘teftiş raporu’ tanımlaması kullanılacaktır.

Müfettiş: İlköğretim müfettişi (Eğitim müfettişi, eğitim denetmeni, maarif müfettişi). İlköğretim okullarının rehberlik ve teftişini yapan denetim elemanı,

Eğitim politikası: Eğitimde tespit edilen amaçlar ile bu amaçları gerçekleştirmek için takip edilen yoldur.

Eğitim programı: Öğrencilerin istenilen hedeflere ulaşmasını sağlayacak, organize edilmiş etkinliklerin tümüdür.

Öğretim programı: Bir okulu bitirmek veya bir alanda uzmanlaşmak için okunması gereken ders ve konuları kapsayan plan, müfredat, ders programı.

Öğretim yöntemleri: Okullarda bir derste en kolay, etkili ve ekonomik biçimde gerçekleştirilebileceği düşünülerek bu dersin kapsamına alınmış olan öğretme-öğrenme etkinlikleri.

Eğitim ortamları: Eğitim - öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği, okul, sınıf, okul bahçesi ve bağlı yerleşkeleri.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışmanın deseni, çalışmanın veri kaynakları, veri toplama süreci ile verilerin analizi yer almaktadır.

2.1.Araştırmanın Modeli

İlköğretim okullarında rehberlik ve teftiş görevi yapmakta olan ilköğretim müfettişlerinin rehberlik ve teftiş sonrası yazdıkları rehberlik ve teftiş raporlarına göre ilköğretimin sorunlarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırma doküman analizine dayalı nitel bir çalışmadır. Araştırmada durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Durum çalışmaları nicel ve nitel yaklaşımla yapılabilir. Her iki yaklaşımda da amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Diğer bir deyişle, bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerinde odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 72).

Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan, sınırların belirgin olmadığı, birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984). Durum çalışmasında güncel bir olgu, olay, durum, birey ve gruplar üzerine odaklanıp, derinlemesine inceleme yapılmaktadır.

Teftiş raporları, doküman analizi yolu ile, eğitimin amaçları, eğitim politikaları, öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolü, öğrenciye bakış açısı, program yaklaşımı ve içerikleri, eğitim ortamları, müfettişlerin rolü ve öğretim yöntemleri boyutları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2.2.Çalışmanın Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynaklarını ve incelenecek durumları, araştırmacının görev yaptığı Afyonkarahisar İli merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde bulunan ve 1930-1940 yılları arasında tutulmuş olan teftiş defterleri veya teftiş raporlarına sahip altı ilköğretim

okulu oluşturmaktadır. Araştırmanın 1930-1940 yılları arasında tutulan teftiş defterleri veya teftiş raporları ile sınırlı tutulmasının nedenlerinden birisi teftiş defterleri ve teftiş raporlarının uzun yıllar saklanması gereken defterler arasında yer almaması nedeniyle çoğunun imha edilmiş olmasıdır. Ulaşılabilen teftiş defterleri tesadüfen yok edilmeyen defterlerden ibarettir. Diğer bir neden ise, 1 Kasım 1928 yılında yeni Türk harflerinin kabul edilmesi ile 1930 yılından itibaren tamamen Türkçe temele oturtulmuş eğitim sisteminin ilk yıllarının araştırmada kapsama alınmak istenmesidir. Böylece araştırmaya dâhil edilen okulların çeşitli açılardan karşılaştırılması mümkün olabilmiştir.

Araştırmada, 1930-1940 yıllarına ait teftiş defterleri bulunan okullarda 2000-2010 yıllarına ait teftiş defterleri zaten bulunacağı için çalışma durumlarının oluşmasında 1930-1940 yılları arası defterlere sahip okullar belirleyici olmuştur. Yine bu dönem okulları ilkokul olduğu için 2000-2010 arası okulların ders programları incelenirken sadece birinci kademe derslerin programları ile sınırlı kalınmıştır.

Okul isimleri A okulu, B okulu, C okulu, D okulu, E okulu ve F okulu olarak kodlanmışlardır. Aşağıda araştırma kapsamındaki okullara verilen kodlar ve kısa tarihçeleri yer almaktadır.

A okulu, Afyonkarahisar il merkezinde, 1477 yılında merkezde bulunan İmaret Camii içerisinde bulunan medrese ile birlikte eğitim yapan, tadilat nedeniyle şimdiki binasına 1951 yılında taşınan eski bir okuldur.

B okulu, il merkezine yaklaşık 110 km mesafede, önceden kasaba konumunda olan Başmakcı ilçesi merkezinde 1923 yılında üç sınıflı, okuryazarlık diploması verebilen, 1933 yılında imece usulü ile yapılan ve beş sınıfa çıkarılan, 1995 Dinar depreminde ağır hasar gördüğü için yıkılan ve yeni binasında faaliyetlerini sürdüren bir okuldur.

C okulu, Şuhut ilçe merkezine yaklaşık 11 km mesafede, kasaba konumunda belediyesi olan bir yerleşim yeridir. Köy okuma odası olarak açılan 1924 yılında üç derslikli ilk mektebe çevrilen, 1933 yılında imece usulü ile köylü tarafından yapılan yeni binasına taşınan, temellerindeki çökme nedeniyle 1969 yılında şimdiki binasına taşınan bir okuldur.

D okulu ise Şuhut, ilçe merkezine yaklaşık 13 km mesafede, kasaba konumunda belediyesi olan bir yerleşim yeridir. Okulun açılışı ile ilgili kayıt bulanamamıştır. Okul müdürü tarafından köyün yaşlılarından alınan bilgiye göre, köyde ilk okul hayırsever bir vatandaşın evinde 1924 yılında üç sınıflı olarak faaliyete başlamıştır. 1936 yılında köylü

devlet işbirliği ile köy ortasında yapılan binasına taşınmıştır. Bu binanın da yetersiz olması nedeniyle, 1972 yılında belediye binasında öğretime devam etmiştir. 1984 yılında devlet vatandaş iş birliği ile yapımı bitirilen ve kendi binasına taşınan kasaba ortaokulu ile 1975 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca binası yapılıp 1976 yılında öğretime açılan kasabadaki diğer ilkokulun 1990-1991 öğretim yılında birleşmesi sureti ile ilköğretim okuluna dönüştürülmüştür

E okulu, Şuhut ilçe merkezine yaklaşık 38 km mesafede, köy konumunda olan bir yerleşim yeridir. İlk okul 1934 yılında köylünün imece usulü ile yaptığı iki derslikli bir okul olarak faaliyetine başlar. 1942-1943 yılından itibaren beş yılık ilkokula çevrilir. 1998-1999 yılında yapılan yeni binasında ilköğretim okulu olarak devam eden bir okuldur.

F okulu, Merkez İlçeye bağlı, il merkezine yaklaşık 27 km mesafede, köy konumunda olan bir yerleşim yerindedir. Okul şu an öğrenci azlığı nedeniyle taşımalı eğitim kapsamına alınarak kapatılmıştır.

2.3.Verilerin Toplanması

Afyonkarahisar İli merkez, ilçe, kasaba ve köy okullarında bulunan 1930-1940/2000-2010 yılları arasındaki teftiş defterleri veya teftiş tebliğleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veri toplamak amacıyla konuyla ilgili literatür taramasının yanı sıra yapılmış araştırmalar da incelenmiştir. İlgili yıllara ait defterler yerinde incelenerek, fotokopileri alınmıştır. Altı okuldan alınan teftiş raporlarının sayısı Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2
Okulların teftiş raporu sayıları ile ilgili veriler

	A	**B**	**C**	**D**	**E**	**F**	**N**	**%**
1930-1940	2	9	8	12	5	8	**44**	%47.31
2000-2010	7	6	9	9	10	8	**49**	%52.68
Toplam	**9**	**15**	**17**	**21**	**15**	**16**	**93**	**%100**

Altı okulda 1930-1940 yılları arasında toplam 44, 2000-2010 yılları arasında ise 49 rapor yazılmıştır. Her iki döneme ait rapor sayılarının birbirine yakın olduğu gözlenmektedir. Bu okullarda bulunan teftiş raporlarının hepsi değerlendirmeye alınmıştır. Yine Tablo 3 incelendiğinde 1930-1940 dönemine ait en az kayıt A okulunda (2 teftiş raporu), en fazla kayıt D okulunda (12 teftiş raporu) bulunmaktadır. 2000-2010

döneminde ise en az kayıt B okulunda (6 teftiş raporu), en fazla kayıt E okulunda (10 teftiş raporu) bulunmaktadır. A okulunun 1930-1940 dönemi dışında kalan yıllara ait teftiş defteri sayıları 11 yıllık dönem içerisinde okullardaki değişimi yansıtacak düzeyde yeterli görülmüştür.

Tablo 3'te altı okula ait teftiş tebliğlerinin ait olduğu yıllar görülmektedir.

Tablo 3

Altı okula ait teftiş raporlarının ait olduğu yıllar

Okullardan alınan teftiş raporu yılları		
Yıllar	1930-1940 dönemine ait:	2000-2010 dönemine ait:
Okullar		
A	1930, 1931	2000, 2002, 2003, 2005, 2006, 2008, 2010
B	1933, 1934/1, 1934/5, 1935, 1936, 1937/2, 1937/4, 1938, 1939	2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2009
C	1932, 1933, 1934/1, 1934/4, 1934/12, 1935/4, 1935/11, 1936	2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008, 2009
D	1932, 1933, 1934/1, 1934/4, 1934/12, 1935/3, 1935/11, 1936/3, 1936/11, 1937/3, 1937/12, 1938	2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2010
E	1936/3, 1936/11, 1937, 1938, 1939	2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2009, 2010
F	1932, 1933, 1934, 1935, 1936/2, 1936/5, 1936/12, 1937	2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2009

Tablo 3 incelendiğinde altı okula ait teftiş raporları dağılımında A okulu dışında diğer okullarda 1930 ve 1931'li yıllara ait rapor bulunmamaktadır. Bunun nedeni okulların yapılış ve açılış tarihleri ile açıklanabilir. Okulların genellikle 1932, 1933 yıllarında köylüler tarafından imece usulü ile yapılarak faaliyete geçmesi nedeniyle daha önceki yıllara ait rapor olmadığı söylenebilir. Diğer bir neden olarak da (çok az bir olasılıkla) yazım dillerinin Osmanlıca olması veya Osmanlıca yazılmış belgelerin Harf Kanunu gereği toplatılması nedeniyle olabilir. Ancak, 1940 yılına ait teftiş raporu bulunamamış, yapılan araştırmada bu konuyu açıklayacak herhangi bir belgeye de ulaşılamamıştır. Ancak bulunan raporlar dönemi temsil edecek durumdadır. 2000-2010 döneminde ise dönemi kapsayan yazılmış bütün raporlara ulaşılmıştır.

Ulaşılan teftiş raporlarının incelenmesinde, 1930-1940 döneminde müfettişlerin bitişik eğik el yazısı ile teftiş raporlarını yazdıkları, bu nedenle kısa, öz, anlaşılır cümleler kullandıkları, denetimlerde karşılaştıkları olumsuz noktaları da açıkca

yazdıkları görülmektedir. 2000-2010 döneminde ise genellikle 2002 yılına kadar daktilo, 2003 yılından itibaren bilgisayar kullanılmaya başlandığı ve raporların word dosyası olarak yazıldığı görülmektedir. Bu dönemden sonra raporların boyutlarının büyüdüğü, içerik yönünden akademik bilgi içeren öneri ağırlıklı, genellemeler içeren bir içeriğe sahip oldukları görülmektedir.

2.4.Verilerin Analizi

Afyonkarahisar İli merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde bulunan altı okula gidilerek fotokopileri alınan 1930-1940/2000-2010 yılları arasındaki teftiş raporları (teftiş defterleri veya teftiş tebliğleri) araştırmanın amaçları doğrultusunda doküman analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İlgili yıllara ait defterler incelenerek elde edilen veriler temalara, kategorilere ve gerektiğinde alt kategorilere ayrılarak analize tabi tutulmuştur. Nitel veri analizinde temel süreç kodlamadır. Kodlama aşaması temaların ve kategorilerin oluşturulması aşamasıdır (Saillard, 2009, 14).

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Kültürler, gelenekler, yaşantılar ve devlet politikaları yazılı araçlar yoluyla gelecek nesillere aktarılır. Bu kaynakları kullanan tarihçiler ve arkeologlar, geçmiş hakkında bugün bildiğimiz şeylerin pek çoğunu, bu yazılı kaynakların analizi yoluyla bize ulaştırırlar. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabileceği araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Örneğin, herhangi bir kurumu çalışmak isteyen bir araştırmacı yıllık kurum raporları, halkla ilişkiler dokümanları, basın açıklamaları, kurum içi ve dışı yazışmaları, resmi belgeler, kurum içi yazılı kural ve yönergeleri veri kaynağı olarak kullanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 187-188).

Nitel araştırmalarda kodlar, sahanın belli bir bölümünün tanımlanması için bir kaynak veya araç olarak anlaşılır. Bir sonraki adımda, çözümleme birimi içkin yapısı ve özgün nitelikleri açısından veya bağlamın diğer bölümlerine gönderme yapılarak yeniden araştırılır. Nitel veri çözümlemesinde genellikle alt kümeler, tematik (anlamsal/konusal) ve yapısal olarak ilişkilendirilmiş veri dizileri oluşturulur. Bunlardan bazıları ayrıntılı ve kimi zaman karşılaştırmalı çözümlemeler için ele alınır. Bazı nitel araştırmalar, savlarını güçlendirmek için temaların oy birliğiyle veya grup kararıyla kodlanmasına yaslanmışlardır (Geray, 2004, 161).

Verilerin Kodlanması

Kodlama işlemi verilerin içerik analizine tabi tutulması, veriler arasında yer alan sözcük, cümle ya da paragraf gibi anlamlı bölümlere isim verilmesi sürecidir (Punch, 2005, 194). Bu çalışmada okullardan toplanan teftiş raporları araştırmanın başında belirlenen altı temaya göre sınıflandırılmıştır. Okulların adları A, B, C, D, E ve F okulu olarak, yıllar ise rakamla kodlanmıştır. Teftiş raporlarından ana kategori, kategori ve alt kategorilere aktarılan sözcük veya cümleler ait oldukları yılı ve okulun kodu ile aktarılmıştır. Ancak bazı sözcük ve cümleler başka kategoriyi de ilgilendirdiği için iki, bazen üç farklı kategoride kullanılmıştır. Temalara göre hazırlanan tablolar kendi içlerinde ayrıntılandırılarak kategorilere bazı kategoriler de kendi içlerinde alt kategorilere ayrılmış, böylece araştırmada daha hassas bir analiz yapılması amaçlanmıştır.

Kodlamalar teftiş raporlarındaki tespitlere göre olumlu (olm), olumsuz (ols) tespitler ve öneriler (öne) olarak Tablo 4'te yer alan örnek tabloda olduğu gibi üç bölümde sınıflandırılmıştır.

Tablo 4

Örnek kategori tablosu

Kategoriler	**Dönem**						**Top**	
	1930-1940			**2000-2010**				
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne		
Atatürkçülük Köşesi	-	1	4	40	-	2	**47**	%66.19
Türk Bayrağı mevzuatı ve töreni	2	-	1	21	-		**24**	%33.80
Tespitlerin toplamları	2	1	5	61	-	2		
Tespitlerin oranları	%25	%12.5	%62.5	%96.82	-	%3.17	**71**	**%100**
Genel toplamlar	**8** %11.26			**63** %88.73				

Tablo 4'te görüleceği gibi, dönemler 1930-1940 ve 2000-2010 olarak ayrılmış, dönemler içerisinde tema, kategori veya alt kategoriye ait bulgular olumlu tespitler (olm), olumsuz tespitler (ols) ve öneriler (öne) olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bu sütunların altında dönemlerin tespitlerinin toplamları, altında tespitlerin oranları, en alt satırda dönemlerin genel toplamları ve oranları yer almaktadır. Araştırmanın başında belirlenen "Okul yöneticiliğine ilişkin temel yaklaşımlar" temasında "Okul yöneticiliği"

kategorisi daha da ayrıntılandırılarak "Okul işletmeciliği", "Eğitim İşleri", "Personel işleri" gibi alt kategorilere ayrılmış; bu kategoriler de "Okul binası ve müştemilatı alt kategorisi, genel tertip, düzen ve temizlik alt kategorisi" gibi alt kategorilere ayrılmıştır. Tablo 4'te görüleceği gibi 1930-1940 dönemi 1930-1940, 2000-2010 dönemi 2000-2010 olarak kodlanmış; bulgular ise ait olduğu okulun kodu ve yılı ile birlikte (E39), E (okulu) 39 (1939 yılı) şeklinde belirtilmiştir. Bazı okulların aynı yıl içerisinde birden fazla tebliği varsa yazıldığı ay da belirtilerek (B37-2), B (B okulu) 37-2(1937 yılı 2. ay) şeklinde kodlanmıştır.

Kategorilerin Oluşturulması

Kategorilerin oluşturulması işlemi, içerik analizinde elde edilen kavramların birbirleri ile belirli bir kategori altında sınıflandırılması olarak tanımlanmaktadır. İçerik analizinde belki de en önemli aşama, araştırılmak istenen-ölçülmek istenen şeyleri doğru olarak temsil eden temaların seçilmesidir (Balcı, 2004, 184-185).

Bu aşamada, araştırılan teftiş formları ortak özellikler bakımından irdelenmiştir. Teftiş formlarında yazılan tespitler, araştırmanın başında belirlenen altı temaya ayrılmış, tekrarlanma sıklığına göre kategorilere ve alt kategorilere ayrılmıştır.

Bulgular, tamamen ulaşılabilen teftiş defter veya raporların çözümlenmesinden elde edilmiştir. Bu aşamaya bağlı olarak toplanan verilerle düzenlenebilecek bir sistem oluşturulmuştur. Bu şekilde belirli olgulara göre verileri tanımlamak ve yorumlamak mümkün olmuştur. Aynı kod ya da tema, kategori ve alt kategoriler altında, veri setinin çeşitli bölümlerinde yer alan veriler tanımlanmış ve ortaya çıkan kavram ya da temaya göre bu bilgiler birbiriyle ilişkili bir biçimde sunulmuştur. Bu aşamada mümkün olduğunca tanımlayıcı ve anlamlandırıcı olmaya çalışılmış, verilerin ilk elden sunulmasına dikkat edilerek yorumlanmıştır.

Bulgular, araştırmanın amaçları doğrultusunda altı ana temaya, kategorilere ve alt kategorilere ayrılarak tekrarlanma sıklığına göre şöyle oluşturulmuştur:

1.Eğitimin amaç ve politikaları teması:

1.1 Eğitimin genel ve özel hedefleri kategorisi

1.2 Atatürkçülük Köşesi kategorisi

1.3 Türk Bayrağı mevzuatı ve töreni kategorisi

2. Ders planları ve programları teması:

2.1 Yıllık, ünite ve günlük planların yapılması ve derslerde hazır bulundurulması kategorisi

2.2 Programlarının öğretmenler tarafından incelenmesi kategorisi

2.3 Haftalık ders dağıtım çizelgesinin hazırlanması kategorisi

3. Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolü teması:

3.1 İlk okuma yazma ve Türkçe öğretimi kategorisi

3.1.1 Okuma alt kategorisi

3.1.2 Yazma alt kategorisi

3.1.3 Konuşma alt kategorisi

3.1.4 İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretiminde sınıf seviyelerinin tespiti alt kategorisi

3.2 Matematik öğretimi kategorisi

3.2.1 Problem çözme alt kategorisi

3.2.2 Akıl yürütme alt kategorisi

3.2.3 İlişkilendirme alt kategorisi

3.2.4 Matematik öğretiminde sınıf seviyeleri alt kategorisi

3.3 Diğer derslerin öğretimi kategorisi

3.3.1 Hayat Bilgisi öğretimi kategorisi

3.3.2 Resim-İş bilgisi öğretimi kategorisi

3.3.3 Kalan diğer derslerin öğretimi kategorisi

3.3.4 Ölçme ve değerlendirme çalışmaları kategorisi

4- Öğretim yöntemleri teması:

4.1 Öğrenci merkezli ders işlenmesi kategorisi

4.2 Farklı yöntem ve teknik kullanılması kategorisi

4.3 Tekrarların yaptırılması kategorisi

4.4 Derslerde araç gereç kullanılması ve derslerin somutlaştırılması kategorisi

5- Öğrenciye bakış açısı teması:

5.1 Bireysel farklılıklar kategorisi

5.2 Öğrenci sağlığı kategorisi

6- Okul yöneticiliği teması:

6.1 Okul işletmeciliği kategorisi

6.1.1 Okul binası ve müştemilatı alt kategorisi

6.1.2 Bütçe, ayniyat, demirbaş işleri alt kategorisi

6.1.3 Tuvalet ve lavaboların inşası, temizliği ve bakımı alt kategorisi

6.1.4 Genel tertip, düzen ve temizlik alt kategorisi

6.1.5 Okul bahçesi, bahçe duvarı ve oyun alanları alt kategorisi

6.1.6 Yazışma, dosyalama ve arşivleme alt kategorisi

6.2 Eğitim İşleri kategorisi:

6.2.1 Kurul ve komisyonların oluşturulması/çalıştırılması alt kategorisi

6.2.2 Eğitsel kollar/kulüplerin oluşturulması/çalıştırılması alt kategorisi

6.2.3 Öğrenci davranışları/disiplin çalışmaları alt kategorisi

6.2.4 Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi alt kategorisi

6.3 Eğitim ortamlarının düzenlenmesi kategorisi:

6.3.1 Kütüphane ve kitaplıkların kurulması/düzenlenmesi alt kategorisi

6.3.2 Laboratuvarların düzenlenmesi alt kategorisi

6.3.3 Müze ve koleksiyonların oluşturulması alt kategorisi

6.3.4 Sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorisi

6.4 Personel İşleri kategorisi:

6.4.1 Aday Öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimi alt kategorisi

6.4.2 Öğretmenlerin derslerinin denetlenmesi alt kategorisi

6.4.3 Öğretmenlerin idari ve mali hakları alt kategorisi

6.5 Öğrenci İşleri kategorisi:

6.5.1 Öğrencilerin devam takip işleri alt kategorisi

6.5.2 Öğrencilerin sınıf geçme işleri alt kategorisi

Geçerlilik ve Güvenilirliğin Sağlanması

Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle geçerlik ve güvenirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak için kullanılan en yaygın iki ölçüttür (Kuş, 2009, 33).

Geçerlik, nitel araştırmada geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir. Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır. Geçerlik konusunda nitel araştırmada iç ve dış geçerlik olmak üzere iki ayrı strateji bulunmaktadır. İç geçerlik gözlenen olaylar veya olgulara ilişkin yorumların gerçek durumu yansıtıp yansıtmadığına ilişkindir. Veri toplama, analiz ve yorumlama

süreçlerinde tutarlılığın nasıl sağlandığının açıklanmasıdır. Dış geçerlik ise, araştırmacının sonuçları benzer ortamlara ve durumlara genellenebiliyorsa araştırmanın dış geçerliği bulunmaktadır. Genellemeler; ilkeler, kurallar biçiminde değil, deneyimler ve örnekler biçiminde olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 256-258; Ekiz, 2003).

Bu araştırmada geçerlilik unsurları göz önüne alınarak yanlı ve kısmi çözümlemelerden kaçınmak istenmiştir. Bunun için:

1-Verilerin elde edilmesi ile ilgili tüm süreç ve detaylar ile kullanılan yöntemler ayrıntılı olarak açıklanmıştır,

2- Araştırmanın veri kaynağı olan teftiş raporlarının alındığı okullar kodlanarak bulunan bütün raporların örnekleri alınmıştır.

3- Veri analiz süreci, tema ve kategorilerin nasıl oluşturulduğu ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

4- Araştırmada, elde edilen müfettiş raporlarında yer alan tema ve kategorilerle ilgili tespitlerin tümüne bulgular ve yorum kısmında yer verilmiştir.

5- Temalara ve kategorilere ayrılarak tablolaştırılan ham veriler alan uzmanı olan iki ilköğretim müfettişine gönderilmiştir.

6-A, B, C, D, E, F okullarına ayrı ayrı gidilerek okul yöneticilerinin izni ile saklanmış olan teftiş defterleri arşivlerden çıkartılarak incelenmiş ve araştırmayla ilgili yıllara ait olan raporların fotokopileri aynı okulda alınmış ve defterler tekrar aynı arşivine saklanması için bırakılmıştır.

7-Alınan fotokopiler tarayıcıdan geçirilerek PDF dosyası olarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

8-PDF dosyalarına aktarılan raporlar içerisinden araştırmacı tarafından önceden belirlenen altı temaya uygun olan tespitler seçilerek aktarılmıştır.

9- Altı temaya aktarılan tespitler oluşturulan ortak kategorilere ve alt kategorilere aktarılmıştır.

10- Tema ve kategorilere ayrılan tespitler (bulgular) tekrara yol açmaması için tekrar incelenmiş ve alan uzmanı olan iki ilköğretim müfettişine (maarif müfettişi) ayrı ayrı gönderilerek onların görüşü alınmıştır.

11- Akran değerlendirmesi sonunda ortaya çıkan öneriler de dikkate alınarak bulgular yeniden tema ve kategorilere ayrılmış ve son hali verilmiştir.

12- Tema ve kategorilere aktarılan müfettiş tespitlerindeki dil ve anlatım orijinalliğin kaybolmaması için olduğu gibi aktarılmıştır.

Güvenirlik kavramı**,** bir ölçümün random hatadan arınmış olması olarak tanımlanabilir. Geçerlik için ön koşul niteliği taşıyan güvenirlik, bir ölçeğin tutarlığını göstermektedir (Balcı, 2004, 100). Nitel araştırmanın temel özelliklerinden biri olan algıların önemi ve doğal ortama duyarlık, güvenirlik konusunda bazı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Nitel araştırmada iki araştırmacı aynı araştırmada farklı sonuçlar elde edebilmektedir. Kirk ve Miller (1986) güvenirlik kavramını zamana bağlı ve gözleme bağlı güvenirlik olarak iki başlık altında ele almaktadır. Zamana bağlı güvenirlik ölçülen olgunun zaman içinde aynı biçimde ölçülebilmesi anlamına gelmektedir. Gözleme bağlı güvenirlik ise aynı zaman diliminde birden fazla araştırmacının bir olgu ya da olayı aynı biçimde ölçmesi anlamına gelmektedir. Nitel araştırmada gözlem ya da görüşme yolu ile elde edilen verilerin ve bunların analizi ile ilgili araştırmacılar arasında oluşabilecek farklılıkların en aza indirilmesi beklenmektedir (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2005, 260).

Tablo 5

Uzman değerlendirme tablosu

	1. Müfettiş		**2. Müfettiş**		Toplam
Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolüne ilişkin temel yaklaşımlar teması	1930-1940	2000-2010	1930-1940	2000-2010	**42**
	3	2	18	19	
Okul yöneticiliğine ilişkin temel yaklaşımlar teması	1930-1940	2000-2010	1930-1940	2000-2010	**104**
	11	41	16	36	
Ders planları ve programlara lişkin temel yaklaşımlar teması	1930-1940	2000-2010	1930-1940	2000-2010	**14**
	-	-	7	7	
Öğretim yöntemlerine ilişkin temel yaklaşımlar teması	1930-1940	2000-2010	1930-1940	2000-2010	**27**
	-	8	3	16	
Toplam	**65**		**122**		**187**

Bu araştırmada, güvenilirliği artırmak için temalara ve kategorilere ayrılarak tablolaştırılan ham veriler alan uzmanı olan, İzmir maarif (ilköğretim) müfettişleri Özcan DOSTEL ve Salman KORKMAZ'a gönderilmiştir. Her iki müfettiş, altı tema ile ilgili bulguları temalara ayırmış ve iade etmişlerdir. Yapılan karşılaştırmada, altı temadan ikisinde alan uzmanları ile araştırmacı arasında tam uzlaşma olduğu görülmüştür. Farklılık bulunan dört tema ile ilgili bulgular Tablo 5'te verilmiştir. Tablo

5'te yer alan müfettiş değerlendirmesinde birici müfettiş tarafından toplam 65, ikinci müfettiş tarafından toplam 122 değişiklik önerildiği görülmektedir.

İlgili temalar içerisinde yer alan alt kategoriler, ortak öneriler doğrultusunda düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme sonunda, araştırmada kullanılan bulguların ortak dağılımı sonunda müfettişlerin önerileri doğrultusunda "Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolüne ilişkin temel yaklaşımlar teması" ile ilgili olarak toplam 324 veri, "Okul yöneticiliğine ilişkin temel yaklaşımlar teması" ile ilgili olarak toplam 707 veri, "Ders planları ve programlara ilişkin temel yaklaşımlar" teması ile ilgili olarak 88 veri ve "Öğretim yöntemlerine ilişkin temel yaklaşımlar" teması ile ilgili olarak 125 veri araştırmada kullanılmıştır.

Böylece araştırmada kullanılan 1362 veri, temalara, kategorilere ve alt kategorilere dağıtılarak, birliktelik sağlanmıştır. Yapılan çalışmanın güvenirliğini artırmak için araştırmacı tarafından oluşturulan kodlamaların iki farklı akran/uzman tarafından incelenmesi ve değerlendirilmesi sonunda ortaya çıkan görüş birliği ve görüş ayrılığı oranları Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenirlik formülü (Görüş birliği x 100/Görüş birliği + Görüş ayrılığı) ile hesaplanmıştır. Birinci müfettiş ile görüş birliği oranının %95.22; ikinci müfettiş ile görüş birliği oranının %91.04 olduğu anlaşılmaktadır. Bu oranlara göre araştırmacı ile akran/müfettiş arasında Miles ve Huberman (1994) tarafından belirlenen %70 oranının üzerinde uyumun sağlandığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre araştırmanın güvenilir olduğu anlaşılmaktadır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde Afyonkarahisar'ın İl merkezi, kasaba ve köylerinde bulunan altı ilköğretim okulunda bulunan 1930-1940 ve 2000-2010 yıllarına ait teftiş raporlarının çözümlenmesinden elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda altı temel başlık altında verilmiştir. Eğitimin amaç ve politikaları, ders planları ve programları, öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolü, öğretim yöntemleri, öğrenciye bakış açısı, okul yöneticiliği ile ilgili tespitlerde benzerlik ve farklılıklar bulunup bulunmadığı incelenerek 1930-1940 ve 2000-2010 dönemleri karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3.1. Eğitimin Amaç ve Politikaları Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Eğitimin amaç ve politikalarına ilişkin temel yaklaşımlar teması , "Eğitimin Genel ve Özel Hedefleri", "Atatürkçülük" ve "Türk Bayrağı Mevzuatı ve Töreni" olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilerde 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde geçerli olan eğitimin genel ve özel hedefleri ile ilgili denetim raporlarına yansıyan içeriklerin karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır. Eğitimin genel ve özel hedefleri kategorisi ile ilgili bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6
Eğitimin amaç ve politikalarına ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı

Kategoriler	**Dönem**						**Top,**
	1930-1940			**2000-2010**			
	Olumlu:Olm,		Olumsuz:Ols,	Öneri:Öne			
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne	
Eğitimin genel ve özel hedefleri	2	1	4	-	-	**2**	**9** %12.32
Atatürkçülük Köşesi	-	-	-	40	-	2	**42** %57.53
Türk Bayrağı mevzuatı ve töreni	-	-	1	21	-	-	**22** %30.13
Tespitlerin toplamları	2	1	5	61	-	4	
Tespitlerin oranları	%25	%12.5	%62.5	%93.84		%6.15	
Genel toplamlar	**8** %10.95			**65** %89.04			**73**

Tablo 6 incelendiğinde, müfettişlerce toplam 73 tespit yapıldığı, bunlardan sekizinin (%10.95) 1930-1940 dönemine, 65'inin (%89.04) 2000-2010 dönemine ait olduğu görülmektedir. Bunlardan 63'ünün (%86.30) olumlu tespit, birinin (%1.36) olumsuz tespit ve dokuzunun (%12.32) öneri olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgulara göre 2000-2010 dönemi müfettişlerinin 1930-1940 dönemi müfettişlerine göre daha fazla tespit ve öneri yaptıkları, her iki dönem raporlarında ağırlıklı olarak Atatürkçülük konusu ile ilgili tespit ve öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Türk Bayrağı mevzuatı ve töreninin ikinci, eğitimin genel ve özel hedeflerinin üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

3.1.1. Eğitimin Genel ve Özel Hedefleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 6'da yer alan eğitimin genel ve özel hedefleri kategorisi ile ilgili bulgular incelendiğinde, 1930-1940 dönemine ait elde edilen iki olumlu tespitte, okullardaki müzecilik faaliyetleri ile inkılap köşelerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak B ve D okulunun 1937 yılına ait teftiş raporunda, dönemin eğitime bakışını yansıtan düşünceler yer almaktadır. B okulu 1937 teftiş raporunda "*Müze ve inkılap köşelerini takdirle kayıt ederiz."* Tespiti yer alırken, D okulu 1937 yılı teftiş raporunda, "*Burada bir de gazi ve devrim koşusu yapılacaktır*" tespiti yer almaktadır.

Müzecilik ve inkılap köşelerinin oluşturulmasının bu dönem eğitim amaçları içerisinde özel bir yere sahip olduğu; bu çalışmaların, Cumhuriyetin kuruluşu ve yapılan değişikliklerin içselleştirilmesine yönelik hedeflerin gerçekleştirilmesi için yapıldığı ve planlandığı söylenebilir. Bu tespitlerde müzelerin Türk tarihinin canlandırılması ve ulus bilincinin yaratılması açısından yapılması planlanan bu koşu da Atatürk'e saygı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve daha sonra gerçekleştirilen yenilikleri kapsaması açısından önemlidir.

Buna ilave olarak öneriler bölümünde, E36-11 raporunda*"Bilhassa inkılap ve istiklal köşesini zenginleştirmeye çalışınız"* yer alan tespitte de bu konudaki hassasiyet vurgulanmaya çalışılmıştır. Ulus bilincini yerleştirerek, yerli sanayinin desteklenmesi ve kalkınmada yerli üretimin güçlendirilmesi için D37-12 raporunda yer alan "*Yerli malları mevzuunda bütün derslerin mehveri yaparak çalışınız"* önerisi, dönemin ulusal sanayi ve kalkınma, bağımlılıktan kurtulma hedeflerini ortaya koyan diğer bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Batılı toplum modeli hedefine ulaşmak için Cumhuriyetin benimsediği laiklik ilkesine de yer verildiği ve denetimlerde bu yönde görülen eksikliklerin teftiş raporlarına yansıtıldığı görülmektedir. Batılı toplum hedefine ulaşma düşüncesi D34/1 raporundaki *"Kız talebenin başörtüleri ile sınıfta oturmalarına katiyen müsaade edilmeyecektir"* ve D36/3 raporundaki *"Teneffüslerde kız ve erkek çocuklarının şapkalı ve başörtülü olarak gezmemelerinin sağlanmasını ve müsbet sonuç elde edilmesini isterim"* önerilerden anlaşılmaktadır.

1930-1940 dönemine ait üç okulun raporları içerisinde sadece D okuluna ait raporlarda laiklik ilkesine aykırı giyim tarzının devam ettiği, bu konuda da müfettiş tarafından okulun uyarıldığı görülmektedir. Oysa olumlu tespitler arasında bu okulda "gazi" ve "devrim" koşusu düzenleneceği yer almaktadır. Bu yönüyle incelendiğinde öğretmenin, sistemin temel ilkelerine uygun davrandığı; ancak hedeflenen düzeye ulaşılamadığı söylenebilir. Raporun içeriğine göre "*katiyen müsaade edilmeyecektir"* ve "*müsbet sonuç elde edilmesini isterim*" cümleleri ile bu konularda denetimi yapan müfettişlerin kararlılık içerisinde oldukları ve kesin sonuç bekledikleri anlaşılmaktadır.

1930-1940 döneminde raporlara yansıyan D okuluna ait 1935/11 yılı raporunda *"Okulumuzda öz Türkçe kelimelere çok az yer verildiği görülmüştür. Önemini izaha lüzum görmediğim bu işi yerinde kırmanızı isterim"* tespiti yer almaktadır. Bu tespitte, milli ve tek bir dilin yaratılması için yoğun çaba gösterildiği, Türk alfabesinin kabul edilmesi ve 1930 yılından itibaren tamamen Türkçe' ye geçilmesi ile başlayan süreçte, ilkokul sınıflarında ilk temellerin sağlam atılması için öz Türkçe'nin kullanılmasına önem verildiği görülmektedir. Teftiş raporlarında ''inkılap'', ''devrim'' ,''yerli malı'', ''başı açık olma'' ve '' öz Türkçe'' kavramlarına vurgu yapılması, yönetimin yeni sistemin gelecekle ilgili düşüncelerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

İlk Mektepler Talimatnamesinin ikinci maddesinde, ilk mekteplerde talim ve terbiyenin hedef ve amaçları şöyle açıklanmaktadır:

İ) "İlk tahsil çağında bulunan çocukların bedence ve ruhça en salim itiyatlara sahip olmalarını temin edecek bir muhit içinde en lüzumlu bilgileri ve maharetleri kazanmaları,

J) Genç neslin mektebe ilk girdiği günden itibaren içtimai kudret ve kabiliyetçe müterakki bir inkişafla yetişerek milli cemiyete ve Türk Cumhuriyetine ruhen ve bedenen en faydalı tarzda intibak etmeğe azami ehliyet kazanması."

Bu düzenlemeden, Cumhuriyete bağlı, çevresiyle uyumlu ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesinin hedeflendiği söylenebilir.

2000-2010 dönemine gelindiğinde ise müfettiş raporlarına yansıyan dönemin amaç ve politikalarını içeren tespit ve önerilerin Atatürk ve Türk Bayrağı ile sınırlı kaldığı söylenebilir. Farklı iki raporda Milli Eğitimin temel amaçlarından olan iyi insan, iyi yurttaş tanımından bahsedildiği görülmektedir. C okuluna ait 2007 yılı raporunda "*Bütün sınıflarda öğrencilerde anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi, kendini ifade etme, iletişim kurma, arkadaşları ile iş birliği yapma, tartışma, problem çözme, ortak karar verme ve girişimcilik kazandıracak etkinliklere bütün derslerde önem verilmesi"* önerisi yer almaktadır. D okuluna ait 2008 yılı raporunda da *"Öğrencilerin, bilgiyi ezberlemekten çok bilgiye ulaşabilen, edindiği bilgiyi günlük yaşamında davranışa dönüştürebilen, kişilikli, eleştirel düşünen, sorgulayıcı, ulaştığı temel bilgilerden yeni bilgiler üreten bireyler olarak yetiştirilmesi"* önerisi yer almaktadır. Önerilerin "bilgiye ulaşabilen, edindiği bilgiyi günlük yaşamında davranışa dönüştürebilen, kişilikli, eleştirel düşünen, sorgulayıcı, ulaştığı temel bilgilerden yeni bilgiler üreten bireyler olarak yetiştirilmesi" ile ilgili olduğu görülmektedir. İki önerinin de yetiştirilmesi hedeflenen bireylerin nitelikleri ile ilgili olduğu söylenebilir.

2000-2010 döneminde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun başlangıç bölümünde yer alan iyi insan, iyi yurttaş yetiştirme hedefini ve 2005 program değişikliğinin gerekçesini içeren C07 raporunda yazılı olan *ifade*, dönemin genel hedeflerini vurgulamaktadır. D08 raporunda yer alan benzer öneride de aynı düşüncelerin vurgulandığı görülmektedir.

Yıldırım ve Yazıcı (2011,605-609) tarafından, teftiş raporları kullanılarak yapılan içerik karşılaştırmasında, D08 raporunda yer alan ifadeleri destekleyen bulgulara ulaşıldığı, eğitim müfettişlerinin denetim raporlarında yukarıda örneği görülen türde milli eğitimin amaçlarına uygun öğretim yapılmasını önerdikleri belirtilmektedir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 23 üncü maddesinde yer alan ilköğretimin amaç ve görevleri arasında, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek ve çocukları ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak sayılmıştır.

Her iki dönem tespit ve önerileri dikkate alındığında, müfettişler tarafından öğretmenlere ilköğretimin amaçlarına uygun eğitim-öğretim yapmaları yönünde önerilerde bulunulduğu ve değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir.

3.1.2. Atatürkçülük Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 6'da, Atatürkçülük kategorisi ile ilgili bulgular incelendiğinde, 1930-1940 döneminde bir olumlu tespitin yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise toplam 42 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Ayrıca 2000-2010 döneminde "*Atatürk Köşesinin oluşturulduğu"* ifadesinin 40 kez tekrarlandığı görülmektedir. 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlerin Atatürkçülük kategorisine daha fazla dikkat ettikleri söylenebilir. Bu dikkatin gerekçeleri ile ilgili olarak yapılan araştırmada, 1930-1940 döneminde geçerli olan 1929 yılı İlk Tedrisat Müfettişleri Rehberinin, teftişte incelenecek veya dikkat edilecek hususlar konusunu kapsayan 10 ve 11'inci maddelerinde Atatürk resimleri, Atatürk köşesi veya Atatürkçülük köşelerinin oluşturulması ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmadığı belirtilmiştir (Aktaran: Su, 1974, 243-244). İlk mektepler Talimatnamesinin 144'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında koridorların düzenlenmesi ile ilgili olarak, okul salonlarının düzenlenmesinde *"Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin büyük kıfada tasvirleri"* ibaresinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde geçerli olan ve 2001 Şubat ayına ait 2521 sayılı Tebliğler Dergisinde (TD)'de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesinin, "Kurum Teftişinde İncelenecek Durumlar bölümünde yer alan 17'nci maddesinin (a) fıkrasının 7'nci bendinde "*Türk Bayrağı ile ilgili yasal gerekleri uygulama, Atatürk ve şeref köşelerini hazırlama, derslik ve koridorların mevzuatına ve hizmetin niteliğine göre düzenlenmesi*" de incelenecek hususlar arasında yer almaktadır.

Görüleceği gibi her iki dönemde de Atatürkçülükle ilgili mevzuat bulunmakta ise de, özellikle, 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlerin mevzuat gereği standartlaştırılmış işler arasında yer alan bu kategoriyi daha çok denetledikleri anlaşılmaktadır.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (İKY)'nin 145'inci maddesinde, dershanelerde yazı tahtasının üst kısmına Atatürk'ün portresi, onun üstüne Türk

Bayrağı, sağına İstiklal Marşı, soluna Gençliğe Hitabenin asılacağı; 148 inci maddesinde ise Atatürk köşesinin, okul binasının girişinde, uygun bir yerde uygun bir kompozisyonda oluşturulacağı yer almaktadır. Bu mevzuat gereği yapılan denetimlerde, 2000-2010 döneminde A, B, C, D, E ve F okullarına ait raporlarda "*Atatürk Köşesinin oluşturulduğu*"nun tespit edildiği, A 00 ve B 09 raporlarında ise "*Atatürk Köşesi zenginleştirilmeli "* önerisinin yer aldığı görülmektedir.

Bozbayındır, Özgan ve Kalman (2012, 281-283) tarafından, teftiş raporları kullanılarak yapılan araştırmada "Atatürk ve şeref köşelerini hazırlama" kategorisinin, yedi kategori arasında frekansı en yüksek kategoriler içerisinde üçüncü sırada yer aldığı vurgulanmaktadır

Can'ın (2010, 62) teftiş raporlarını inceleyerek ulaştığı sonuçlara göre de "Atatürk köşesi" denetimlerde incelenen konular arasında yer almaktadır. Araştırma sonucuna göre okullarda Atatürk köşesinin oluşturulması ve zamanla geliştirilmesi/yenilenmesi alt kategorisinin bulunduğu, bu konunun mevzuatına göre uygulanmasında sorunlar yaşandığının saptandığı belirtilmektedir.

3.1.3. Türk Bayrağı Mevzuatı ve Töreni Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 6'da Türk Bayrağı mevzuatı ve töreni ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde E okulunda bir öneri (%4,54), 2000-2010 döneminde A, C, D ve E okullarına ait raporlarda 21 olumlu tespit (%95,45) olmak üzere bu kategori ile ilgili olarak toplam 22 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Bu kategori ile ilgili bulgular incelendiğinde, 1930-1940 döneminde E okulunda 1939 yılında yapılan teftiş raporunda, "*Haftanın ilk günü derslerden önce, son günü derslerden sonra bayrak törenleri yaptırmak gereklidir"* önerisinde bayrak törenlerinin yapılışı ile ilgili uygulamanın hatırlatıldığı ve uygulanmasının istendiği anlaşılmaktadır.

İlk Mektepler Talimatnamesinin 37'nci maddesinde bayrak ve bayrak törenlerinin yapılması ile ilgili olarak *"Talebe vatanın ve milletin timsali olan bayrağı sevmeli ve ona hürmet etmelidir. Bunun için her ilkmektepte haftanın ilk günü sabahleyin ve son günü öğleden sonra bayrak merasimi yapılmak lazımdır"* hükmü

yer almaktadır:

Yine aynı talimatnamenin 143'üncü maddesinin ikinci fıkrasında okulda bulunması gereken mecburi eşyaların bayrak direği ve talimata uygun Türk Bayrağı

olduğu belirtilmekte, dolayısı ile okullarda Türk Bayrağı bulundurma zorunluluğunun getirildiği anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde A, C, D ve E okullarında yapılan denetimlerde "*Türk Bayrağı mevzuatının uygulandığı*"nın tespit edildiği, B ve F okullarında bu kategoride tespit yapılmadığı görülmektedir. 24/9/1983 tarihli ve 18171 sayılı RG'de yayınlanan 2893 sayılı Türk Bayrağı Kanunu'nun bayrağın çekilmesi ve indirilmesi ile ilgili 3 üncü maddesinde, "*Bayrak çekilirken ve indirilirken tören yapılır. Bayrak törenlerinin gereken biçimde yapılmasından o mahaldeki yetkili amirler sorumludur*." denilmekte ve 17.3.1985 tarihli ve 18697 sayılı RG'de yayınlanan 2893 sayılı Kanunla yürürlüğe giren Türk Bayrağı Tüzüğü'ne uygun olarak tören yapılacağı ve mevzuatın uygulanacağı belirtilmekte ve bayrak törenlerinin İstiklal Marşı eşliğinde yapılacağı ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Görüleceği gibi her iki dönemde de Türk bayrağı ile ilgili mevzuatın bulunduğu, özellikle 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlerin mevzuat gereği bu kategoriyi daha çok denetledikleri anlaşılmaktadır.

Bozbayındır, Özgan ve Kalman (2012, 281-283) tarafından, teftiş raporları kullanılarak yapılan araştırmada "Türk Bayrağı ile ilgili yasal gerekleri uygulama" kategorisinin içinde bulunduğu alt tema içerisinde 12 kez tekrarlanarak dört kategori içerisinde üçüncü sırada yer aldığı belirtilmektedir. Can'ın (2010, 62) teftiş raporlarını inceleyerek ulaştığı sonuçlara göre "Türk Bayrağı ile ilgili yasal gerekleri uygulama" konusunun mevzuatına göre uygulama boyutunda sorunlar yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, eğitimin amaç ve politikalarına ilişkin temel yaklaşımlar teması içerisinde yer alan "Eğitimin Genel ve Özel Hedefleri", "Atatürkçülük" ve "Türk Bayrağı Mevzuatı ve Töreni" kategorileri ile ilgili olarak 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde elde edilen bulgulara göre her iki dönemde de sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. 1930-1940 döneminde okul müzeciliği ve inkılap köşelerine önem verildiği, 2000-2010 döneminde bu alanda bulguya ulaşılamadığı, "Atatürkçülük" ve "Türk Bayrağı" ile ilgili olarak her iki dönemde de mevzuat bulunduğu ve çalışmaların bu mevzuat doğrultusunda sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

1930-1940 dönemi raporlarında yazılan tespit ve öneriler, günümüz yönetim bilimi çalışmaları ile açıklandığında "örgüt kültürü" yaratma ile açıklanabilir. Yeni

kurulan cumhuriyete ve bu cumhuriyetin taşıması gereken değerlere önem verildiği ve oluşturulacak toplum yapısının sembollerinin yaratılması çalışmasının öne çıkarıldığı söylenebilir. Raporlara yansıyan tespit ve önerilerde "inkılap ve istiklal köşesi", "Gazi", "Devrim", "İstiklal Marşı", "Öz Türkçe", "okulda şapkalı ve başörtülü bulunma", "yerli malı" kelimelerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Denetim raporlarında yer alan kavramlar dönemin vizyonunu açıklamaktadır.

Günümüze gelindiğinde ise daha önce kuramsal bölümde ve "Plan ve Program Teması" içerisinde tartışılan dini içerikli derslerin öğretimi ile ilgili müfredat değişikliği, 2002-2010 arası görev yapan hükümet politikalarını açıklar niteliktedir. Cumhuriyetin kuruluş aşamasında temel hedefin batılılaşma olduğu söylenebilir. Bu hedef için devrim yasaları ve eğitim aracılığı ile hedeflere ulaşılmaya çalışıldığı görülmektedir. Gelinen son noktada amaçların gerçekleştirildiği, ulus devlet yaratıldığı söylenebilir. Bu yönüyle 2000-2010 döneminde bu hedeflerle ilgili fazla yapılacak bir şey kalmadığı söylenebilir. Ancak, 2000-2010 döneminde dinin öğretilmesi konusunda yapılan program değişikliğinin ilk hedeflerle uyuşmadığı, 2000-2010 dönemi eğitim politikalarının 1930-1940 eğitim politikaları ile uyuşmadığı söylenebilir. Bu nedenle yeni bir toplum yaratma arayışı içerisinde olunduğu söylenebilir.

Bu bakış açısıyla ilgili olarak, Şimşek (2014, 93), bir alana yerleşmek için o alanda yerleşik olan kültür, değerler, semboller, gelenekler, kahramanlar, rutinler, ödül-ceza sistemlerinin zayıflatılması ve ortadan kaldırılması, bunlar yapılırken sistemin yeni kültür öğeleriyle, değerlerle, sembollerle tanıştırılması ve bunların sistemdeki bireylere benimsetilmesinin gerekliliğini vurgulayarak, "yapısöküm" sürecinin son dönemlerde sistematik olarak başlatıldığını belirtmektedir.

3.2. Plan ve Program Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Planlama ve programlama temasına ilişkin temel yaklaşımlar altında 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde "ders programlarının incelenmesi", "yıllık, ünite ve günlük planların yapılması ve hazır bulundurulması", "haftalık ders dağıtım çizelgesi hazırlanması" olmak üzere üç kategori yer almaktadır. Bu tema ile ilgili bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde, toplam 88 tespit ve öneri yapıldığı, bunların 26'sının (%29.54) 1930-1940 döneminde, 59'unun (%70.54) 2000-2010 döneminde yapıldığı

anlaşılmaktadır. Raporlarda iki dönemde 41 (%46.59) olumlu tespit, beş olumsuz (%5.68) tespit ve 42 öneri (%47.72) yer almaktadır. Dönemlerin kendi iç değerlendirilmesinde ise 1930-1940 döneminde üç olumlu (%11.53), beş olumsuz tespit (%19.23) ve 18 öneri (%69.23) yapıldığı; 2000-2010 döneminde ise 38 adet olumlu (%61.29) tespit ve 24 adet önerinin (%38.70) yapıldığı anlaşılmaktadır. 1930-1940 döneminde olumlu, olumsuz tespit ve öneri yer alırken 2000-2010 döneminde olumsuz tespit yapılmamıştır.

Tablo 7

Planların yapılması ve uygulanmasına ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı.

Kategoriler	**Dönem**						**Top**	
	1930-1940			**2000-2010**				
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne		
Yıllık, ünite ve günlük planların yapılması ve derslerde hazır bulundurulması	3	3	13	37	-	19	**75**	%85.22
Programlarının öğretmenler tarafından incelenmesi	-	2	3	-	-	5	**10**	%11.36
Haftalık ders dağıtım çizelgesinin hazırlanması	-	-	2	1	-	-	**3**	%3.40
Tespitlerin toplamları	3	5	18	38	-	24		
Tespitlerin oranları	% 11.53	% 19.23	% 69.23	% 61,29	-	% 38.70	**88**	
Genel toplamlar	**26** %29.54			**62** %70.54				

3.2.1. Yıllık, Ünite ve Günlük Planların Yapılması ve Derslerde Hazır Bulundurulması Kategorisine İlişkin Bulgular

Yıllık, ünite ve günlük planların yapılması ve derslerde hazır bulundurulması kategorisine ilişkin bulgular ile ilgili dönemin müfettişlerince yapılan tespitler ve öneriler incelendiğinde, 1930-1940 dönemi müfettişlerinin yüksek oranda öneride bulundukları, 2000-2010 dönemi müfettişlerinin ise yüksek oranda olumlu tespitte bulundukları söylenebilir. 2000-2010 dönemine ait olumlu tespitler içerisinde yer alan "*Derslere planlı olarak zamanında girildiği*" ifadesinin 12 kez, "*Ünitelendirilmiş Yıllık ve Ders Planlarının hazırlandığı*" ifadesinin beş kez tekrarlandığı görülmektedir.

1930-1940 dönemindeki raporlarda planların yapılmasına ilişkin alt kategori ile ilgili üç olumlu tespit yapılmıştır. B37/2 raporunda "*Her öğretmen senelik ve günlük*

plan tutmaktadır" ve B37/4 raporunda *"İlk devrede haftalık, ikinci devrede günlük planlar tutulmaktadır"*denilerek, öğretmenlerin plan tuttukları vurgulanmaktadır. İki olumsuz tespit ve altı öneride öğretmenlerin plan tutmadıkları, uygun plan tutmadıkları veya yanlarında bulundurmadıkları ile ilgili tespit ve öneriler yer almaktadır. Bu konu ile ilgili olarak C34/4 raporunda şu tespit yer almaktadır: *"Talimatname mühtevasında olan plan tutmak işini, ve rapor tutmak keyfiyetini ihmaliniz hiçbir suretle şayası tecviz (uygun) değildir. Tedrisatta muvaffakiyet sırlarından biri olan pilana kıymet verilmesini ister"* Tespitte, plan yapmanın mevzuat gereği olduğu, eğitimde planlamanın önemli olduğu ve planların zamanında yapılıp derste sınıfta bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Yıllık, ünite veya günlük plan yapmanın yararları ve 1929 yılı İlk Mektepler Talimatnamesinin 45'inci maddesinde yer alan kanuni zorunluluk hatırlatılmaktadır.

İlk Mektepler Talimatnamesinin Tedris kısmında bulunan 45' inci maddesinde plan yapmayla ilgili şu hüküm yer almaktadır: *"Her ders mutlaka evvelden tasarlanmış bir plan üzerine verilmelidir. Muallimlerden her birinin birer plan defteri tutması lazımdır. Bu defterlere evvelden tahmin edilemeyerek ders esnasında zuhur eden ve ileride nazarı dikkate alınması icap eyliyen hadiseler de kaydolunmalıdır."* Bu emirle, plan yapmanın yararları ve kanuni temeli vurgulanmaktadır. Mevzuatın bu bağlayıcı hükmüne rağmen dönemin raporlarında yer alan bulgulara göre öne çıkan sorunlar, planlarda ayrıntıya yer verilmemesi, programın tam olarak anlaşılamaması ve haftalık dağılımının yapılmaması olarak üç başlıkta toplanmaktadır.

2000-2010 dönemini 2000-2004 ve 2005-2010 dönemi olarak iki devreye ayırmakta yarar vardır. Çünkü 2004 yılında denemesi yapılan yeni ilköğretim okulu programları bir yıllık çalışma sonucunda 2005 yılında tüm okullarda uygulamaya konulmuştur. Bu nedenle değişen öğretim programlarına bağlı olarak yıllık, ünite ve günlük planların yapılışlarında ve içeriklerinde değişiklikler olmuştur.

2000-2010 dönemindeki olumlu tespitlerin sayısının fazla olması nedeniyle dönem içerisindeki her iki devrede de yıllık, ünite ve günlük ders planları konusunda sorun yaşanmadığı, A00, A02, A08, B05, C00, D00, D01, D02, D03, D06, E00, E01 raporlarında yer alan "*Derslere planlı olarak zamanında girildiği"* şeklindeki tespitlerden öğretmenlerin derslere planlarını hazırlamış ve yanlarında bulundurarak girdikleri söylenebilir. İlk bakışta durum böyle gibi görünse de B okuluna ait 2005 yılı teftiş raporunda yer alan *"Ders planlarının 2551 ve 2575 sayılı Tebliğler Dergisine*

göre yapılması ve matbu ünitelendirilmiş yıllık planların kullanılmaması" önerisi dönem ile ilgili uygulama konusunda ipuçları vermektedir. 2000-2010 dönemi müfettişlerince E Okulu 2005 denetiminde yazılan "*Faydalanılan ünitelendirilmiş yıllık planlarda okul ve öğrenci seviyelerine uygun değişiklikler yapılması, etkinlikler basamağında, yapılacak çalışmalarla ilgili açıklamaların yapılması, ders sonunda değerlendirme yapılması, sonucun planda belirtilmesi, uygulanabilir hale getirilmesi"* önerisi ve D okulu 2005 denetiminde yazılan *"Yıllık planlarda okul ve öğrenci seviyelerine uygun değişiklikler yapılması, uygulanabilir hale getirilmesi, eğitim öğretim etkinlikleri (İşleniş) bölümlerinin ayrıntılı olarak hazırlanması; öğrencilerin, derslerin, konuların ve seviyelerinin gerektirdiği bilgi, beceri ve davranış yönünden geliştirilmesine özen gösterilmesi"* önerisi bu duruma başka bir yaklaşımınla bakılmasını sağlamaktadır.

Denetim raporlarında, öğretmenlerin kullandıkları "*Faydalanılan ünitelendirilmiş yıllık planlar"*ı kullanırken kendi çevre, okul hatta sınıf seviyelerinin dikkate alınarak hazırlanmasını ve "*uygulanabilir hale getirilmesi"* cümlesi ile de göstermelik olmayan, özgün, uygulanabilir bir plan yapılmasını istedikleri söylenebilir.

2000-2010 döneminde planların yapılması ile ilgili Ağustos 2003 tarih ve 2551 sayılı Tebliğler Dergisi'nde (TD) yayınlanan "Eğitim Öğretim Çalışmalarının Planlı Yapılmasına" ilişkin yönergenin 12'nci maddesinde "*Ders plânının, bir ders için o dersle ilgili eğitim programlarında yer alan ve birbirleriyle ilişkili öğrenci kazanımlarını (hedef ve hedef davranışlarını) bir ya da birkaç ders saatinde işlenecek konu örüntüsünü, konuya ilişkin deney, tartışma soruları, proje ve ödevleri, uygulama çalışmalarını, ders araç-gerecini içine alan, ders öğretmenlerince önceden hazırlanan plân"* olduğu belirtilmekte iken, 2005 yılı 2575 sayılı TD'de yayınlanan biçiminde kılavuz kitap uygulamasıyla, öğretmenlerin plan yapmalarının hafifletildiği, ister kılavuz kitabın takip edilmesi, ister öğretmenin eskisi gibi yapacağı planların yeterli ve geçerli olacağı, gerek Milli Eğitim Bakanlığı, gerekse yardımcı materyal niteliğinde derslerde kullanılan dergi hazırlayan şirketlerin hazırlayıp dağıtmış olabilecekleri CD ortamındaki planların veya matbu planların, öğretmenlerin bu konuda rahatlamasını sağladıkları söylenebilir.

2000-2010 döneminde şekil değiştiren planlama konusunda matbu planlar, çevreye, sınıfa, öğrenci seviyesine uygun olmayan standart planların eğitime katkı sağlamayacağı, sadece yasak savma anlamında mevzuatın emrinin yerine getirilmesi

için bulundurulan planlar olduğu yazılan tespitlerden anlaşılmaktadır. Örneğin 00-04 dönemine ait, A03 teftiş raporunda *"Planlamaların; derslerle ilgili programların incelenerek, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, okul ve çevre olanakları da gözönüne alınarak; yıllık ünite ve günlük planlarının birbiri ile bağlantılarının sağlanarak eğitim durumlarının daha ayrıntılı gösterilmesi"* önerilirken, çevre koşulları ve öğrenci seviyesi vurgulanarak planların yapılması önerilmektedir. D02 raporunda da *"Yıllık ve günlük planların öğrenci seviyesine çevenin özelliklerine uygun olarak yapılması"* istenerek benzer önerilere yer verildiği görülmektedir. F09 raporunda *"Etkinliklerin planlanmasında çevrenin özelliği ve öğrencinin öğrenme ihtiyacını karşılayan etkinliklere yer verilmesi"* yer alan bu ifade ile öğretmenlerin hazır olan veya öğretmen tarafından yapılan planlarda çevre şartları, öğrenci düzeyleri ve bunlara bağlı olarak seçilecek yöntem, teknik, stratejilerde özgün olmaları önerilmektedir. 2005 yılı ve sonrasında ise kılavuz kitap uygulamasının başlamasından sonra da benzer önerilerin yer aldığı, örneğin A05 teftiş raporunda *"Planların çevre imkânları, sınıf seviyeleri dikkate alınarak yapılması"* ve D05 raporunda da *"Yıllık planlarda okul ve öğrenci seviyelerine uygun değişiklikler yapılması"* önerilerilerek çevre şartları ve öğrenci seviyesine önemin vurgulandığı görülmektedir.

Bu oranlara göre 1930-1940 döneminde planlama konusunda eksiklik veya sorun yaşandığı, 2000-2010 döneminde ise kullanılan hazır planlar veya kılavuz kitabın etkisi ile plan yapma zorunluluğunun kalkması nedeniyle olumlu tespit oranının yüksek olduğu söylenebilir.

Planların yapılması, programların incelenmesi ile ilgili çalışmalarda, Küçükahmet (1999, 52), eğitim ve öğretimde planlama ve programlamanın amaçlarını sayarak, öğretmen tarafından öğretimin planlanması sonucunda neyin, niçin ve nasıl okutulacağını, dağınıklığın önleneceğini, öğrenci ihtiyacının giderileceğini, bu yolla verimin artırılmasının sağlayacağını belirtmektedir.

Özçelik (1989, 4, 205) de öğretim planının, bir öğretim programının belli bir öğrenci grubuna uygulanması sırasında nelerin, hangi sıra ile nasıl ve ne zaman yapılacağını gösteren plan olduğunu belirtmektedir. Küçükahmet ve Özçelik'in düşüncelerinde, eğitim öğretim çalışmalarının mutlaka planlanması gerektiği, planlamanın da uygulanabilir olması gerektiği, aksi halde verim elde edilemeyeceği vurgulanmaktadır.

3.2.3. Programlarının Öğretmenler Tarafından İncelenmesi Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategori ile ilgili bulgular Tablo 7'de yer almaktadır. 1930-1940 döneminde yazılan D33-4 teftiş raporunda yer alan *"2 ve 3 her derste iyi yetiştirilmiştir. Yalnız elişleri derslerinin müfredatı tamamen tetkik edilememiştir. Mesela çamur işleri, teneke ve tel işleri"* tespit ve öneri ile bu dönemdeki Resim-İş dersi programının iş dersinde yaptırılacak çalışmaların, öğrencilerin el becerilerinin, sanatsal düşünme becerilerinin geliştirilmesinde ne derece önemli olduğu, dönemin ders programlarının içeriklerinin ne kadar hayata dönük olduğu konusunda ipuçları vermektedir. B34 ve D36-11 raporlarında öğretmen ve başöğretmenlerin sırasıyla görev yaptıkları ve denetim gördükleri yıllarda geçerli olan 1926 ve 1936 programını okumaları ve program doğrultusunda hareket etmeleri önerilmektedir. B34 raporunda yer alan *"Müfredat programını en kısa bir zamanda okuyunuz"* denilmekte, D36-11 raporunda da *"Program hazımlı bir şekilde okunup, esaslarına bilhassa sadık kalınarak öğretim ve eğitime akorte verilmelidir"* denilmektedir.

1930-1940 döneminde ders programlarının öğretmenler tarafından ayrıntılı olarak incelenmediği, dolayısıyla öğretmenlerin okuttuğu dersin programına tam hakim olamadıkları söylenebilir. Bu durumun benzer bir şekilde 2000-2010 dönemindeki tespitlerde de yer almaktadır. A03 raporundaki tespit, öğretmenin program bilgisinin önemine vurgu yapması açısından önemlidir.

"Öğretmenlerin kendi sınıf ve branşları ile ilgili ders programlarının açıklamalar bölümleri ile M.E.B'nca gönderilen modüllerin de incelenerek; çalışmaların bir rapor haline getirilerek dosyalanması A03"

2000-2010 döneminde A00, A10, B05, C03 raporlarında belirtildiği gibi *"Programlarda yapılan değişikliklerin incelenmesi, A10", "Müfredat ders programlarının incelenmesi A00", "Yeni Müfredat Programlarının incelenerek öğrenci velilerinin bilgilendirilmesi B05" ve "Fen Bilgisi konularının 2518 sayılı TD. Yayınlanan programına uygun işlenmesi C03"* tespitlerine yer verilerek, müfredat ders programlarının ve programlarda yapılan değişikliklerin incelenmesi önerilmektedir. Raporlarda 2005 öncesi ve sonrası olmak üzere her iki dönemde de ders programlarının, program değişikliklerinin incelenmediği, plan yapmayı tercihe bırakan matbu plan kullanma yolunun açılmasıyla ders programlarını incelememe uygulamasının önünün açıldığı söylenebilir.

3.2.4. Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinin Hazırlanması Kategorisine İlişkin Bulgular

Raporlarda öne çıkan diğer bulgu da haftalık ders dağılımının uygulanmamasıdır. E36/3 raporunda yer alan "*Yıllık ders taksim cetveli hakkında yaptığım tavsiyelerin gelecek ders yılı için de planlamasını isterim"* önerisi ve D37/12 raporunda yer alan "*İkinci ve üçüncü sınıfların tedrisatını yeni gelen haftalık ders programına göre ve yaptığımız surette tatbiki gerekir"* önerisinde de görüldüğü gibi 1930-1940 döneminde D ve E okulunda haftalık ders programının uygulanmasında sorun yaşandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, D okulunda yapılan bu tespite göre 1937 yılında derslerin haftalık ders saatlerinin değiştiği anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde A08 raporunda yer alan *"Vakit Çizelgesi, Haftalık Ders Dağıtım Programının hazırlanılıp uygulandığı"* şeklindeki olumlu tespite göre ise bu alanda sorun kalmadığı söylenebilir. Ders programları ve haftalık ders dağılım tabloları ile ilgili dönemlerin durumları aşağıda tartışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin bu konuda gerekli titizliği gösteremedikleri söylenebilir. Konu ile ilgili, teftiş raporları kullanılarak yapılan araştırmalarda, müfettişlerin bu konuyu raporlara yansıttıkları anlaşılmaktadır. Can (2010, 65-66) tarafından yapılan araştırmada, ünitelendirilmiş yıllık planlar ve ders planlarının eğitim öğretim kategorisi içerisinde en az frekansa sahip alt kategoriler içerisinde yer aldığı belirtilmektedir.

Sonuç olarak, Plan ve Program Temasına ilişkin teftiş raporlarında ve dönemlerin mevzuatlarından elde edilen bulgulara göre her iki dönemin proğram çalışmalarında:

Cumhuriyet döneminde ders proğramları konusunda ilk çalışma 1924 yılında yapılan "İlkmekteplerin Müfredat Proğramı"dır. Bu proğram, Vasıf Bey'in bakanlığı döneminde II. Heyeti İlmiyede kurulan 43 kişilik proğram heyetinin ilk, orta ve lise müfredat ve ders kitaplarında yer alan Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait ideoloji ve düşüncelerin ayıklanarak yeni Cumhuriyet'in esaslarının yer aldığı bir proğram çalışmasıdır (Başgöz, 1995, s.107). Bu proğramda, ilk okuma yazma yönteminde uygulanacak ses veya kelime yönteminin seçiminin öğretmene bırakıldığı, okuma dersi ile yazı dersinin aynı zamanda yapılarak okuyan yazamayan veya yazan okuyamayan

öğrenci sorununun ortadan kaldırılmaya çalışıldığı bir proğramdır. Haftalık ders saati sayısı 26'dır (MEB, 2003, s.123)

Bu proğramlarda amaç ve ilkelere yer verilmeden ders konularının sıralanması ile yetinilmiş, 3 Mart 1924 yılında çıkarılan Şeriyye - Evkaf ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekaletleri'nin kaldırılmasına, Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu ve Hilafetin kaldırılması ile ilgili üç devrim yasasına ve Atatürk'ün eğitim anlayışına uygun laik, ulusal içerikli düzenlemeler getirilmeye çalışılmıştır (Altunya, 2009, s.62).

1924 yılı haftalık ders çizelgesinde, ilkokullarda haftalık toplam ders saatı toplamının 26 saat olduğu görülmektedir.

İçerik açısından, 1925-1926 öğretim yılında seçilen okullarda denendikten sonra 1927'de bazı değişiklikler yapılarak tüm yurtta uygulamaya konan 1926 proğramı, proğram içeriği olarak 1924 proğramında yer alan bazı derslerin veya konuların birleştirilerek toplulaştırıldığı bir proğramdır. İlk üç sınıfta okutulan bazı dersler Hayat Bilgisi altında toplulaştırılırken, Kuran-ı Kerim ve din dersleri konularının ilk üç sınıfta kaldırıldığı, 4 ve 5. Sınıflarda "Din Dersi" olarak birleştirilerek din ve ahlak kültürü niteliğine dönüştürüldüğü, ibadet uygulamasının kaldırıldığı (1927 değişikliği ile tamamen kaldırılmış), Hesap ve Hendese derslerinin Hesap-Hendese, Muhasabat-ı Ahlakiye ve Maluğmat-ı Vataniye derslerinin "Yurt Bilgisi", Resim ve El İşleri derslerinin "Resim-Elişleri" dersi olarak değişitirildiği, Türkçe, Müzik ve Beden Eğitimi derslerinin saatlerinin artırıldığı görülmektedir (Altunya, 2009, s. 66, Başgöz, 1995, s.108, MEB, 2003, s. 124)

Müfettişlerin yaptığı denetimlerden elde edilen bulgulara göre her iki dönemde de öğretmenlerin ders programlarını yeterince incelemedikleri, 1930-1940 döneminde var olan yıllık, ünite ve günlük ders planı yapmama veya sınıfta bulundurmama sorununun 2000-2010 döneminde matbu plan kullanılması nedeniyle sorun olmaktan çıktığı, az da olsa haftalık ders dağıtım çizelgesine göre ders yapmama sorununun devam ettiği anlaşılmaktadır.

1924 proğramda yer alan Kuran'ı Kerim dersinin 2012 proğramına kadar daha sonraki yıllarda ilkokul proğramlarında yer almadığı görülmektedir. 2012 yılında uygulanmaya başlanan haftalık ders dağıtım çizelgesinde beşinci ve altıncı sınıflarda 28, yedinci ve sekizinci sınıflarda 29 olan zorunlu ders saati sayısına sekiz saatlik seçmeli ders ekleneceği, eklenecek bu dersler arasında haftada ikişer saat okutulacak Kuran'ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin yer aldığı

görülmektedir. Bu duruma göre 1927 proğramı ile müferedattan kaldırılan Kuran'ı Kerim dersinin 2012 yılı değişikliği ile yeniden müfredata konularak bu ders için 1924 müfredat programına geri dönüldüğü görülmektedir.

Bu sonuçlara göre okuttuğu dersin müfredat programını incelemeyen ve tanımayan öğretmenlerin günlük, ünite planı yapmasının sorun yarattığı, bu nedenle öğretmenlerin derslerini kitabın ders sıralamasına göre sürdürdükleri söylenebilir. Diğer yandan 1927 yılında müfredattan kaldırılan dini içerikli derslerin 2012 yılında yeniden müfredata alınması ile 1924 haftalık ders programına benzer niteliğe dönüştürüldüğü söylenebilir.

3.3. Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Rolü Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolüne ilişkin tema İlk Okuma Yazma ve Türkçe öğretimi, Matematik öğretimi, diğer derslerin öğretimi ve ölçme değerlendirme çalışmaları alt kategorileri olarak üç kategori ve alt kategorilere ayrılmıştır. İlk kategori olan ilk okuma yazma ve Türkçe öğretimi kategorisine ilişkin bulgular ve yorumları tablo 8'de yer almaktadır. Bu kategori içerisinde dört alt kategori yer almaktadır.

3.3.1. İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretimi Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan İlk Okuma Yazma ve Türkçe öğretimi içerikleri ve sınıfların durumlarının karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır. Alt kategoriler oluşturulurken MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2009 yılında yayınladığı İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)'nda yer alan öğrenme alanları dikkate alınarak Türkçe dersi alt kategorileri oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, her iki dönemde toplam 150 tespit ve öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. 1930-1940 döneminde 44 tespit ve öneri, 2000-2010 döneminde ise 106 öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde yedi olumlu tespit (15.90), 10 olumsuz tespit (22.72) ve 27 öneri (61.36) yapılırken 2000-2010 döneminde toplam 106 (%100) yapıldığı görülmektedir. Bu sayılara göre, 1930-1940 döneminde olumlu ve olumsuz tespitler yapıldıktan sonra öneriler yapılmış, 2000-2010 döneminde ise tespit yapılmadan doğrudan öneriler yapılmıştır. Tespitlerde ortaya çıkan diğer bir bulgu ise

Türkçe dersi öğrenme alanlarından olan "dinleme" alanı ve 2004 yılı program değişikliği ile programa eklenen "görsel okuma ve görsel sunu" öğrenme alanı ile ilgili tespit yapılmamış olmasıdır.

Bu tespitlerden sonra bulgulardan yola çıkarak yapılan değerlendirmede konu bütünlüğüne uygun olması açısından İlk okuma yazma ve Türkçe öğretimi kategorisi içerisinde yer alan alt kategoriler birlikte değerlendirilmiştir. C01, C08, C09, D09, E00, E01, E03, E04, E05, E09 raporlarında yazma alt kategorisinde *"Sınıflarda güzel yazı yazma becerilerinin geliştirilmesine daha çok yer verilmesi"* önerisinin benzer cümlelerde 10 kez tekrarlandığı görülmektedir. C08, C09, D02, D09, E00, E01, E02, E03, E09 raporlarında İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretiminde sınıf seviyelerinin tespiti alt kategorisinde de *"Öğretmenler, düzeye uygun olarak okuma, anlama, anlatım, yorumlama, Türk dilini doğru konuşma ve güzel yazı yazma becerilerini geliştirici çalışmalar yapabilmelidir"* önerisinin dokuz kez tekrarlandığı görülmektedir.

Tablo 8
Müfettişlerin ilk okuma yazma ve Türkçe dersinin öğretilmesi kategorisine ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı

Alt kategoriler	**Dönem**							
	1930-1940			**2000-2010**			**Top**	
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne		
Okuma	-	2	7	-	-	20	**29**	%19.33
Yazma	-	-	11	-	-	49	**60**	%40
Konuşma	-	-	1	-	-	16	**17**	%11.33
İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretiminde sınıf seviyelerinin tespiti	7	8	8	-	-	21	**44**	%29.33
Tespitlerin toplamları	7	10	27	-	-	106		
Tespitlerin oranları	% 15.90	% 22.72	% 61.36			%100		
Gene toplamlar	**44** %29.33			**106** %70.66			**150**	

Tablo 8'de yer alan bulguların incelenmesinde, 1930-1940 döneminde bütün bulgular birer kez tekrarlanırken, 2000-2010 döneminde benzer ifadelerin birden çok defa tekrarlandığı anlaşılmaktadır. Bu durum, 2000-2010 döneminde bilgisayar kullanılarak yazılan teftiş raporlarında kopyalama yönteminin kullanıldığı, 1930-1940 döneminde ise her raporun ayrı ayrı elle yazıldığı ve duruma uygun tespit ve öneri

yapıldığı şeklinde yorumlanabilir. Genellemeden ziyade öznel tespit ve öneri yazıldığı düşünülebilir.

3.3.2 Okuma Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Okuma alt kategorisi ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde yapılan tespit ve önerilerde *"Üçüncü sınıfa verilen okuma dersi eğitimsel oldu. Yalnız yabancı kelimeleri sessiz okumadan önce yaparsanız daha iyi olur. D37/12*" ve "*Üçüncü sınıfın okuması ve okumayı geri anlatmaları yararsızdır. Ancak yabacı kelimeleri cümleler içinde kullandırılması ve ders verirken parçanın anlamını çocukların ifade etmesi B39"* denilerek yabancı kelime öğretiminin nasıl yapılacağı vurgulanmaktadır. Diğer tespit ve önerilerde ise "*Anlamlı okumaya çok yer veriniz. E36/11*" ve *"İkinci sınıfın okuması istenen işlerlik arzetmiyor. B38/3"* denilerek anlamlı okumaya önem verilmesi önerilmektedir.

Diğer örnekte ise hangi sınıfın, hangi dersinde, ne gibi çalışma yapılması gerektiği belirtilmektedir. Örneğin B39 raporunda "*Okuma temrinlerini kuvvetlendirmek için alfabede geçen önemli cümlelerin fişlere veya kartlara yazılarak duvara asılması, kelimeleri küçük cümleler kullandırılması, okumada yazmalara da yer verilmesi maksadı daha iyi temin eder"* denilmektedir. C33 raporunda *"Yalnız birinci sınıfta küçük kitap harflerinin iyice öğretilmesi"* denilmekte, E36-3 raporunda ise *"İkinci sınıfta muhakemeyi ve mihaniki okumayı biraz daha işletiniz"* denilmekdir. Yukarıda yer alan örneklerden de anlaşılacağı gibi, raporlarda birinci sınıfın alfabe dersinde, ikinci sınıfın okuma ve üçüncü sınıfın Türkçe dersinde öğretmenin neler yapması gerektiği örneklerle anlatılarak, öğretmene somut öneriler yapılmıştır.

2000-2010 döneminde okuma alt kategorisi ile ilgili B04 raporunda "Öğrenciye, dudaklarını oynatmadan okursa okuma hızının artacağının kavratılması" önerilirken A03, E01, E03 raporlarında "Türkçe dersinde sesli okuma ve anlama çalışmalarına daha çok yer verilmesi" önerilmektedir. Yine benzer şekilde A00, A02, B00, C03, D02 raporlarında yer alan "Kitap okuma alışkanlığının kazandırılması, dramatize tekniğinin kullanılması", C02 raporunda "Öğrencilerin okuma hızlarını artırıcı tedbirlerin alınması, hikâye kitabı okumalarının özendirilmesi" ve B02 raporunda "Doğru, anlaşılır ve anlamlı okuma çalışmalarına ağırlık verilmesi" önerilerinin yer aldığı görülmektedir. Önerilerde genellikle okuma hızını artırılması, anlamlı, anlaşılır, akıcı okuma

çalışmaları yapılarak öğrencilerin okuma alışkanlıklarının hikâyelerle artırılması önerilmektedir.

Yapılan tespitler ve bu tespitler doğrultusunda getirilen önerilerle okuma alt kategorisi ile ilgili öğretmenin sınıftaki davranışlarına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Taymaz'ın (2005, 47) tanımıyla teftişin görev boyutu içerisinde yer alan rehberlik ve iş başında yetiştirme davranışları ile müfettişin davranış boyutunda yer alan yönlendirme, güdüleme, geliştirme davranışlarının bu örnekte gösterildiği söylenebilir. Bu özelliğin 1930-1940 dönemi raporlarında daha belirgin olarak öne çıktığı söylenebilir. 2000-2010 döneminde ise diğer temalarda olduğu gibi genellemeye gidildiği söylenebilir.

3.3.3. Yazma Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Yazma alt kategorisi ile ilgili olarak 1930-1940 dönemine ait önerilerin güzel yazı yazma, yazı tekniklerine ve yazı programına uygun yazı yazma içerikli olduğu görülmektedir. Sadece E okuluna ait 1936-11 teftiş raporunda diğer rapor içeriklerine ilave olarak *"Bütün sınıfların yazılarının güzelliği için yazı tekniğine çok yer veriniz. Anlamlı okumaya çok yer veriniz, düzgün konuşma temsillerini çok yapınız"* önerisi ile anlamlı okuma ve düzgün konuşma çalışmalarının yapılması da tavsiye edilmektedir.

E37, F37 raporlarında yazı derslerinin programa uygun olarak işlenmesi şeklinde öneriler yer almaktadır. Özellikle F okulunda 1937 ve E okulunda 1937 yıllarında görev yapan öğretmenin ders programlarını iyi incelemesi ve bu doğrultuda eğitim öğretim çalışmalarını sürdürmesi önerilmektedir. Ayrıca E39 raporunda *"Verilen alfabe dersini uygun bulmadım. Gerek sizin elinizde ve gerekse talebenin elinde vesait bulunmaması bu itibarla yazma işinin hemen kalem veya tebeşire başvurulmadan ifası maksada daha uygundur. Verdiğim alfabe dersi üzere çalışınız"* denilerek öğretmen ve müfettiş arasında bu konuda sınıf ortamında veya benzer eğitim ortamında görüşme, örnek uygulama yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu aşamadan sonra yapılan önerinin içeriğinde ders araç gerecinin yeri, kullanılışı ve ilk okuma yazma yönteminin açıklandığı anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde tespite yer verilmeden yapılan öneriler incelendiğinde de genel olarak aynı sorunların var olduğu görülmektedir. Örneğin A00, A02, B00, C03, D02 raporlarında *"Yazı karakterleri üzerinde durulması, yazım ve imla kurallarının sınıf düzeyinde kavratılması"* ifadesi ile yazım ve imla kurallarının sınıf düzeyinde

kavratılması önerilirken, C01, C08, C09, D09, E00, E01, E03, E04, E05, E09 raporlarında benzer şekilde *"Sınıflarda güzel yazı yazma becerilerinin geliştirilmesine daha çok yer verilmesi"* önerilerin yer aldığı görülmektedir. Raporlarda yer alan önerilere göre bu dönemde de güzel, kurallı, okunaklı yazı yazma sorununun devam ettiği gözlenmektedir.

2000-2010 döneminde ilk okuma yazma öğretiminde iki farklı uygulamanın raporlara yansıdığı görülmektedir. 2004 program değişikliğinden önce geçerli olan tümden gelim yöntemi ile ilgili olarak C01 raporunda yer alan *"Sınıflarda okuma-yazma becerilerinin geliştirilmesine, sınıflarda verilen ve çözümlenen fişlerle ilgili metin çalışmalarının yürütülmesine özen gösterilmesi"* ifadesi ile okuma-yazma becerilerinin geliştirilmesine, sınıflarda verilen ve çözümlenen fişlerle ilgili metin çalışmalarının yürütülmesine özen gösterilmesi önerilmektedir. C07 raporundaki *"Birinci sınıfta okuma-yazma çalışmalarının ses temelli cümle yöntemine uygun yapılması, güzel yazı, düzenli defter tutma becerilerinin geliştirilmesi"* öneri ile birinci sınıfta okuma-yazma çalışmalarının ses temelli cümle yöntemine uygun yapılması, güzel yazı, düzenli defter tutma becerilerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Benzer şekilde C02 raporunda *"Kontrollü dikte çalışmalarına yer verilmesi, düzenli defter kullanma, imla kurallarına uygun güzel yazı yazma, sözlük ve imla kılavuzu kullanma beceri ve alışkanlığının kazandırılması, öğrencilerin yazılarında harf karakterlerinin düzgün olmasına özen gösterilmesi"* nin önerildiği görülmektedir.

Sonuç olarak her iki dönemde de yazma alt kategorisinde benzer eksikliklerin var olduğu, ancak müfettiş önerilerinde içerik olarak farklılıklar olduğu söylenebilir. 1930-1940 döneminde var olan bitişik eğik yazının 2004 program değişikliği ile yeniden programa alındığı, 2000-2010 döneminde iki farklı öğretim yönteminin gündeme gelmesi nedeniyle uygulama hatalarının olabileceği söylenebilir. Dönem içi bu değişiklik nedeniyle sorun yaşanabileceği düşünülmesine rağmen sadece A08, B05, C07, F04 ve F06 raporlarında bu konuda tavsiyede bulunulması, öğretmenlerin yeni yöntemi kısa sürede başarılı bir şekilde uyguladıkları anlamında yorumlanabilir.

3.3.4. Konuşma Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Konuşma alt kategorisi ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde E Okulu 1936/11 tarihli teftiş raporunda *"Düzgün konuşma temsillerini çok yapınız"* denilerek düzgün konuşma çalışmalarının yapılması önerisinin yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık

2000-2010 döneminde 11 farklı raporda konuşma alt öğrenme alanı ile ilgili farklı içeriklere sahip önerilerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin A03, E01, E03 raporlarında *"Yöresel şivelerin kullanımının önlenmesi"* ifadesinde yöresel şivelerin kullanılmasının önlenmesi önerilmektedir. Bu öneri ile kurallı, güncel kitap kelimelerine dayalı bir dilin kullanımı önerilirken, bu önerinin altında iç göçün veya köylerden merkezlere doğru yönelen nüfus hareketlerinin varlığı da vurgulanmaktadır.

Kurallı konuşma becerilerinin kazandırılması tespiti ile ilgili diğer önerilerde ise B04 ve F06 raporlarında yer alan *"Öğrenciye, yazı ve konuşma dilinin aynı şeyi iki ayrı yolla anlatmak olduğunun sezdirilmesi, öğrenciye, dudaklarını oynatmadan okursa okuma hızının artacağının kavratılması, nokta, soru işareti, virgül ve ünlem işaretinden sonra sesin nasıl bir tonla inip çıkacağını öğrenciye kavratılması"* öneride vurgulu ve tonlamaya dikkat edilerek yapılacak okuma çalışmalarının amacı ve yöntemi vurgulanmaktadır. Yine C05, E04, E05 raporlarında yer alan *"Öğrencilere konuşma, dinleme, söz alma konularında olumlu davranışlar kazandırılması"* önerisi ile kurallı konuşma, daha doğrusu Türkçeyi kullanarak kendisini ve düşüncelerini anlatabilme sorununun yaşandığı sonucuna ulaşılabilir. Bu bulgulardan daha hayatın başlangıcında kendini ifade edemeyen bir toplumun yetişmekte olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Diğer yandan 2000-2010 döneminde 2005 Türkçe programına ilave edilen görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanının müfettiş raporlarına yansımadığı görülmektedir. Bu alanın programa yeni eklenmesi nedeniyle dikkatten kaçtığı söylenebilir. Bu durum bile müfettişlerin alanları ile ilgili değişiklikleri takip edemedikleri veya programı tam olarak tanıyamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

3.3.5. İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretiminde Sınıf Seviyelerinin Tespiti Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

İlk okuma yazma ve Türkçe öğretiminde sınıf seviyelerinin tespiti alt kategorisi ile ilgili olarak teftiş raporlarında yer alan örneklerde, 1930-1940 döneminde müfettişlerin sınıf seviyesi, sınıf düzeyi tespitlerinden sonra önerilere yer vererek raporlarını tamamladıkları görülmektedir.

Örneğin B37/4 raporunda *"İkinci sınıfta üç çocuk hariç kalanının imlaları iyi, Birinci sınıfta 39 çocuk alfabe bitirilerek okumaya geçirilmiş. Bunlardan bu gün (33) okula gelmiş. Yirmi beşinin okuması ... iyi, imla ve yazıda on kadarının iyi, takrirleri orta, yazıları güzeldir, on - on iki çocuk söylenen meseleleri yazıyorlar"* denilmekte,

B38/3 raporunda *"Birinci sınıfta otuz kadar çocuk alfabenin okuma parçalarındadır. Bu gurubun alfabe durumu zararsızdır"* denilerek ilk okuma yazma ve Türkçe öğretiminde başarı düzeyleri de vurgulanmaktadır. B37-4 ve B38-3 raporlarında ilk okuma yazma ve Türkçe öğretiminde sınıflardaki okuma seviyelerindeki olumlu durum vurgulanmaktadır. Olumsuz tespitlerde ise yine B ve D okullarındaki ilk okuma yazma ve Türkçe öğretiminde sayılar ve sınıf seviyeleri belirtilerek başarısız olunan noktalar açıklanmıştır. Örneğin B36 raporunda *"Yalnız birinci sınıf çocuklarını geri buldum. Bu çocukların hepsini yetiştirmek imkânı kalmamıştır. Zaman daralmış öğretmen size yeni gelmiştir. Bunun için bu sınıf çocuklarının içerisinden yetişebilecek olanları ile iyice uğraşmalı bunları olsun yetiştirmelidir."* denilmiş, durum tespiti de yapılarak başarısız olunan noktalar vurgulanmış ve yapılabilecek çalışmalar açıklanmıştır. Yine D35/11 raporunda *"Okuyup yazma bakımından birinci sınıfta yetişmiş çocuk azdır. Sınıf sayısına nazaran bunun kuvvetli bir şekilde hiç olmazsa üçte ikiyi bulması lazımdır"* tespitine yer verilmiş ve okuma yazma alanlarında istenilen noktaya gelinemediği belirtilmiştir. F36/12 raporunda yer *alan "Türkçe derslerinde örnek olarak gösterdiğim işaretlere ve esaslara dikkat ediniz. Her yazı ve okumada mefhum vermiye çok yer veriniz"* önerileri dönemin müfettişlerinin rol ve davranış boyutlarında durumlarını göstermesi açısından önemlidir.

1930-1940 döneminde yazılan tespitlerde ve önerilerde, genel olarak, Tükçe öğretiminde okuma, yazma, imla ve konuşma (ifade becerileri) kurallarının öğretimi, eksiklerin tamamlanması gibi dil öğretiminde temel oluşturan okuma, yazma, anlama, anlatım bağlantısı üzerinde yoğun olarak durulduğu görülmektedir. Raporlara yansıyan tespit ve önerilerin dönemin Türkçe öğretim programının hedefleri arasında olduğu, bu nedenle önerilerden yola çıkarak, Türkçe'nin sağlam temellere oturtulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde öncelikli amacın Türkçe okuma yazma öğreterek ulus bilinci ve ortak dil yaratarak ortak kültürün oluşturulması olduğu söylenebilir.

2000-2010 döneminde bu alt kategori ile ilgili olarak F okuluna ait 2006 yılı teftiş raporunda yer alan *"Öğrencilerde sınıf seviyelerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz sentez yapma, kendini ifade etme, iletişim kurmaya… önem verilmesi"* önerisi, müfettişler tarafından teftiş raporlarına yansıtılan 2005 Türkçe dersi hedeflerinde şu şekilde yer almaktadır: *"Zihinsel gelişimlerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme*

gibi zihinsel becerilerini geliştirmek." olarak yer almaktadır. Örnek olarak alınan raporlarda ve bu döneme ait diğer raporlarda sınıf içi tespitlerin yer almadığı, genellikle Türkçe dersinin amaçlarının vurgulandığı söylenebilir.

Ayrıca denetimi yapan müfettişlerin programdaki hedefi herhangi bir tespit yapmadan teftiş raporuna yazmaları, müfettişlerin yeterliliklerini sorgulatır hale getirmektedir. Çünkü müfettiş eğitim alanındaki gelişmeleri, yenilikleri, yeni yayınları haber vermek, varsa değişikliklerini açıklama görevine sahiptir (Taymaz, 2005, 95). Müfettişlerden beklenen davranış, yazılan önerinin dersin hedeflerinden biri olduğu belirtildikten sonra, gerekiyorsa bu alanda sınıfta görülen eksiklikle ilişkilendirilerek açıklanmasıdır. Diğer yandan 2000-2010 döneminde 2005 Türkçe programına ilave edilen görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanının müfettiş raporlarına yansımadığı görülmektedir. Bu alanla ilgili uygulama veya denetim sorunun yaşandığı söylenebilir.

İlk Okuma Yazma ve Türkçe öğretimi kategorisi ile ilgili bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde her iki dönemin eğitim ortamlarının ve şartlarının farklı olmasına rağmen, raporlarda yer alan tespitlere göre sorunların benzer olduğu söylenebilir. 1930-1940 döneminin belli bir kısmında köy ilkokulların 3 yıllık olması ve ülkede ortak geçerli bir dilin oturtulması için sadece Türkçe okuryazarlık düzeyinin ilk hedef olarak belirlenmesi ve bu hedefe göre çalışma yapılması nedeniyle 2000-2010 döneminde ilk okuma yazmanın öğretilmesinde ve Türkçe'nin günlük olarak kullanılmasında bir sorun kalmadığı, Türkçe'nin ulusal bir dil ve toplumda geçerli bir iletişim aracı olarak yerleştirildiği; ancak, yerleşen dilin günümüzde doğru kullanımının, güzel ve okunaklı yazı yazmanın sorun olarak devam ettiği söylenebilir.

Bu açıdan dönemlerin Türkçe dersi hedefleri arasında var olan benzerlik ve farklılıklar ile müfettişler tarafından yapılan tespitlere göre uygulamaların programlara uygunluğunun bilinmesinde yarar vardır. Bu nedenle dönemlerin Türkçe dersinin hedeflerindeki farklılıklar ve benzerlikler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9'da yer alan Türkçe dersi program hedefleri açısından 1926 programı ile 1936 programı arasında anlama, anlatım, kelime haznesini geliştirme, okuma alışkanlığının geliştirilmesi ve dilin kurallarının kavratılması hedefleri ortak iken 1926 programında yer alan estetik duyguların geliştirilmesi, yerel şivelerin milli şiveye dönüştürülmesi hedeflerinin 1936 programında yer almadığı görülmektedir. 1981 Türkçe programı hedefleri arasında anlama, anlatma, dil kuralları, dinleme, okuma alışkanlığı kazandırma ve estetik duyguları geliştirme, kelime haznesinin

zenginleştirilmesi, ulusal bilinci geliştirmek, dünya kültürünü tanımak ve bilimsel düşünüp tartışabilmek hedefleri yer almaktadır. 1981 programında 1926 ve 1936 programlarından farklı olarak yer alan hedefler dışında dünya kültürünü tanımak ve bilimsel düşünüp tartışabilmek hedefleri de yer almaktadır.

Türkçe ders programları açısından müfettiş raporlarına 1930-1940 döneminde yansıyan ve dönemin ihtiyacı olan okuma yazma öğretimi yoluyla ortak dil, kültür ve ulus yaratma temelli program, 1980'li yıllarda başlayan ve daha sonra hızla yayılarak etkisini artıran küresel dünya düzenine uyumun gereği olarak da Türkçe ders programlarına interaktif hedefler yerleştirmiştir.

Raporlara yansıyan önerilere göre, ilkokuma ve yazma sorunu yaşanan 1930-1940 dönemi sorunlarının 2000-2010 döneminde de kısmen sorun olmaya devam ettiği söylenebilir. İlkokuma ve yazma aşamasında 2000-2010 döneminde eğitim sisteminde fazla sorun kalmadığı, ancak okuma, anlama, anlatım, kendini ifade etme gibi dilin etkin ve doğru kullanımının tam olarak sağlanamadığı söylenebilir.

Tablo 9
Türkçe ders programları

1926 Türkçe dersi hedefleri	·Öğrencide başkaları tarafından, sözle ve yazıyla ifade olunan fikirleri doğru anlamak yeteneğini ortaya çıkarmak, ·Öğrenciye düşündüğünü, duyduğunu ve bildiğini diğer kimselere sözle veya yazıyla doğru ve güzel anlatmak kabiliyetini kazandırmak, ·Öğrencinin kullandığı kelimelerin anlamları hakkında açık fikre sahip olmalarını temin etmek ve bu suretle onları doğru düşünmeye alıştırmak, ·Dil aracılığıyla çocuklarda iyi ve güzel duyguları arttırmak, ·Yerel şiveleri kullanan öğrencinin ifadelerini yavaş yavaş iyileştirerek onları ortak milli şiveye
1936 Türkçe dersi hedefleri	.Öğrenciyi sözle veya yazıyla ifade edilen düşünceleri ve duyguları iyi ve doğru olarak anlamaya alıştırmak, .Öğrenciye bildiğini, düşündüğünü ve duyduğunu sözle veya yazıyla iyi ve doğru olarak anlatmak gücünü kazandırmak, .Çocuklara, Türk dilini sevdirmek ve onlarda yaş ve seviyelerine göre yazılmış kitap, dergi gibi eserleri arama, bulma ve okuma için devamlı bir ilgi uyandırmak, ·Türk dilindeki kelimelerin anlamlarını, doğru yazılış ve okunuşlarını öğrencinin en çok kullandığı kelimelerden başlayarak öğretmek suretiyle onların kelime hazinelerini zenginleştirmek, ·Dilimizin bağlı olduğu esaslı kuralları sezdirip şuurlandırmak suretiyle Türk dilini kullanışta güven kazandırmak.
1981 Türkçe dersi hedefleri	.Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak; .Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak; .Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek, onları Türkçe'yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek, .Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak; .Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek, .Onların, ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak, .Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak; .Onlara, bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.
2005 Türkçe dersi hedefleri	.Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu dil becerilerini geliştirmek, .Türkçe'yi sevdirmek, Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu dil becerilerini geliştirmek, doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak, .Zihinsel gelişimlerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmek, .Metinler arası düşünme becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek, .Eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, işbirliği yapma, problem çözme ve girişimcilik becerilerini geliştirmek, .Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmek, .Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek, .Bilgi teknolojilerini kullanarak okuma, metinler arası anlam kurma ve öğrenme becerilerini geliştirmek, .Kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajları sorgulama becerilerini geliştirmek, .Kişisel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlerden gelişmelerini sağlamak, .Millî, manevî, ahlâki, tarihî, kültürel, sosyal ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek, .Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak, .Okuma sevgisini ve alışkanlığını kazandırmaktır.

Kaynak: İlkmektep Müfredat programı, 1930, Devlet Matbaası, İst.: Milli Eğitim Düsturu, 1936 İlkokul programı, Milli Eğitim Düsturu, 1947, İst., MEB,1981/2098 sayılı TD

Yine raporlara yansıyan bulgulara göre, 1926 ve 1936 Türkçe dersi programlarında milli dil, milli kültür ve ulus bilinci yaratmamın ön plana çıktığı görülürken, Türkçe dersi programında yer alan farklı şivelerin milli şiveye dönüştürülmesi, ulus bilinci ve ortak tek dil, ortak kültür kavramlarına vurgu ile yeni devletin dilin etkisi konusundaki düşünceleri de öne çıkarılmaktadır. Türkçenin tabana yayılması için 1939 yılında yapılan Milli Eğitim Şurasında eğitimin yaygınlaştırılması ve köye özgü programların gerekliğinin vurgulandığı görülmektedir. 1939-1940 öğretim yılında uygulanmaya başlayan "Köy Mektepleri programında" Türkçe dersinin amaç ve uygulamasında konuşma, okuma, yazı ve imla alanlarının yer aldığı ve uygulamada fazla konuşkan olmayan köy çocuklarının ve köy kültürünün öne çıkarıldığı, köyde yaşamını sürdürecek düzeyde Türkçe bilgisinin temel alınacağı bir uygulamanın öne çıkarıldığı görülmektedir.

2004 yılında yapılan program değişikliği ile Türkçe dersinin programı yapılandırmacı yaklaşım ilkeleri doğrultusunda değiştirilmiştir. Yeni programda Türkçe öğrenme alanları dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu olarak yeni iki ilave alanla uygulamaya konmuştur. Türkçe öğretiminin, bir bilgi olmadığını, beceri ve alışkanlık kazandırmanın amaçlandığı anadil öğretiminin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu gibi temel etkinlik alanları ile bir bütün olarak geliştirilmeye çalıştırılacağı belirtilmektedir (MEB, 2004, 17).

1929, 1968, 1981 Türkçe programı ve 2004 yılında değiştirilen programların öğrenme alanlarının konuşma, okuma, yazma ve dilbilgisi alanları olduğu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 2004 programında bu dört alana görsel okuma ve görsel sunu alanlarının ilave edildiği görülmektedir. Bu değişikliklerle ülkemizde etkili bir Türkçe öğretimini gerçekleştirmek, düşünen, anlayan, sorgulayan ve sorun çözen bireyler yetiştirmek amacıyla dünyamızdaki gelişmelere paralel köklü yeniliklerin yapıldığı, böylece Türkçe öğretiminin daha sistemli ve bilimsel bir yapıya kavuşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Elde edilen bulgulara göre, Türkçe öğretimi ve öğretmen yetiştirme modeline ilişkin de yorum yapılabilir. Köy mektepleri programında Türkçe'nin oturtulması ve doğru kullanımı için köye özgülük ilkesi tercih edilmiş, ülkenin içinde bulunduğu durum ve şartlara göre özel program ve amaçlar ile köy ortamında yaşamayı bilen öğretmen yetiştirme modeli belirlenmiştir. Bugün ise bu ayrıntıya dikkat edilmeden, tek

tip program ve bu programa uygun öğretmen yetiştirme geleneğinin sürdürülmeye çalışıldığı söylenebilir.

Tablo 8'de de görüleceği gibi önerilerin içeriklerinde de benzerlik bulunması nedeniyle Türkçe öğretiminde başlangıçta var olan sorunların devam ettiği, bu nedenle ana dilini yurttaşlarına tam olarak öğretemeyen bir eğitim sistemi ile karşı karşıya olduğumuz söylenebilir.

Ana dili öğretimi ile ilgili olarak farklı etnik yapılardan oluşan Fransa'nın Milli Eğitim Bakanı Jack Lang (2002, 8) "Yeni Program" kitabının sunuşunda şöyle demektedir: "*Her şeyden önce, bizi bir arada tutan ve birleştiren ulusal dilimizi öğrenmeye dikkat edelim. Her çocuk, bu ortak çatı altına girdiğinde kendini orada mutlu hissedecektir*" diyerek dilin uluslar için ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

3.4. Matematik Dersi Programı Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan Matematik ders programları ile ilgili bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2009 yılında yayınlanan İlköğretim Matematik Dersi 1-5. Sınıflar Öğretim Programı'nda yer alan "sayılar, geometri, ölçme ve veri" öğrenme alanları açısından bulgular değerlendirildiğinde, bütün bulguların "sayılar" öğrenme alanında toplandığı görülmektedir. Bu nedenle alt kategoriler oluşturulurken "sayılar" öğrenme alanında yer alan "problem çözme, iletişim, akıl yürütme ve ilişkilendirme" alt öğrenme alanları dikkate alınmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde her iki dönemde toplam 115 tespit ve önerinin yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde 14 (%38.88) olumlu, dört (%8.51) olumsuz tespit ve 27 (%60) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. 2000-2010 döneminde ise çoğu kategorilerde olduğu gibi olumlu veya olumsuz tespit yapılmadan toplam 70 (%100) öneri yapılmıştır. Raporlarda benzer kelime ve cümlelerle yazılan, A00, A03, B06, C01, C02, C03, C05, C08, D08, E03 raporlarında yer alan "*Matematik dersinde, sınıf seviyesine uygun olarak dört işlem becerilerinin geliştirilmesi, problem kurma ve çözme becerilerinin kazandırılması, kavram ve işlemlerin sınıf düzeyinde verilmesi, değişik*

tabandan başlayan ritmik saymalar ve zihinsel işlemler üzerinde durulması" önerisinin 10 kez tekrarlandığı ve en yüksek frekansa sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 10
Müfettişlerin matematik dersinin öğretilmesi kategorisine ilişkin tespitlerin alt kategorilere göre dağılımı

Alt kategoriler	**Dönem**						
	1930-1940			**2000-2010**			**Top**
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne	
Problem çözme	9	2	6			29	**46** %40
Akıl yürütme	-	-	11	-	-	11	**22** %19.13
İlişkilendirme	-	-	1	-	-	13	**14** %12.17
Sınıf seviyeleri	5	2	9	-	-	17	**33** %28.69
Tespitlerin toplamları	**14**	**4**	**27**	**-**	**-**	**70**	
Tespitlerin oranları	% 31.11	% 8.88	% 60			%100	
Genel toplamlar	**45 %39.13**			**70 %60.86**			**115**

Bulgulara göre, 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlerin olumlu veya olumsuz tespitler yaparak öneride de bulundukları, 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlerin tespitlerini raporlarına aktarmadan sadece öneri yazmayı tercih ettikleri söylenebilir. 2000-2010 döneminde, Türkçe dersinin öğretiminde ortaya çıkan tespit yapmadan öneride bulunma durumunun Matematik dersinin denetiminde de ortaya çıkması dikkat çekicidir.

3.4.1. Problem Çözme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu alt kategori ile ilgişi Tablo 10'daki bulgular, içerikleri açısından karşılaştırıldığında dört işlem becerilerinin geliştirilmesi ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde sekiz olumlu, iki olumsuz olmak üzere toplam 15 tespit, 2000-2010 döneminde ise 13 öneri yer almaktadır. Kesir işlemlerinin geliştirilmesi ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde bir olumlu tespit, bir öneri, 2000-2010 döneminde ise üç öneri olmak üzere toplam beş tespit bulunmaktadır. Ritmik sayma çalışmaları ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde bulguya rastlanmazken 2000-2010 döneminde 13 öneri yer almaktadır. Sonuç olarak problem çözme alt kategorisi ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde dokuz olumlu tespit (19.56), iki olumsuz tespit (4.34) ve altı öneri (13.04)

olmak üzere toplam 17 bulgu yer alırken, 2000-2010 döneminde 29 öneri yer aldığı anlaşılmaktadır.

Problem çözme alt kategorisi ile ilgili elde edilen bulgularda 1930-1940 döneminde müfettişlerin 17 (%36.95) tespit ve öneri yaptıkları görülmektedir. Bu oran 2000-2010 döneminde 29 (%63.04) oranına yükselmektedir.

İçerik olarak 1930-1940 dönemi bulgularının somut sayı ve örneklere dayandığı görülmektedir. Örneğin B37/4 raporunda *"Beşinci sınıf her ay müfredatını ikmal etmiş, işari kesirler, faiz, nisbet hesapları iyi B37/4"* bulgusu yer almaktadır. Denetimi yapan müfettiş sınıf seviyesinde müfredatın uygulanışını kontrol ederek olumlu çalışmaları raporuna aktarmıştır. Yine aynı raporda *"Birinci sınıfta 39 çocuk ... Bunlardan bu gün (33) okula gelmiş. Yirmi beşinin ... hesapları iyi"* ve *"Üçüncü sınıfta okula gelen yirmi bir çocuktan üç çocuk hariç tutulursa... hesapları ekseriyetle iyidir B37/4"* tespitleri yer almaktadır. Müfettiş, sınıf seviyeleri ile birlikte öğrenci sayıları da vererek somut verilere dayalı durum tespiti yapmıştır. Yapılan tespitlerde sınıftaki öğrencilerin düzeyleri belirtilmiş, hesaplarının yani problem çözme becerilerinin uygun olduğu vurgulanmıştır. Görüleceği gibi genellemelere ve yuvarlak cümlelere dayanmayan sayılar ve durum tespiti yer almaktadır. Aynı gerçeklik olumsuz tespitlerde de yer almaktadır.

E38 raporunda "*Üçüncü sınıfın hesabı geridir. Yaptıkları toplama işi çok hafiftir E38"* tespiti ile B38/3 raporunda yer alan *"Beşinci sınıfın Hesap, ... dersleri iyi değil B38/3"* tespitleri ile sınıf seviyesinde hesap derslerinin seviyesinin ölçüldüğü ve bulgulara göre hesap derslerinin geri olduğu sonucuna varılarak raporlara aktarıldığı görülmektedir. Dönemin müfettişleri yaptıkları olumlu ve olumsuz tespitlerde olduğu gibi somut öneriler ile öğretmene yol göstermektedirler. D37/12 raporunda yer alan *"Üçüncü sınıfa Hesap dersinde yazılı hesapla beraber sözlü hesabın da öğretimi, meseleyi tekrar ettirmek, yapılacak işi keşfettirmek gibi çalışmalarda bulunmak uygun olur D37/12"* önerisi bu duruma örnektir. Öğrencilerin derste problem çözme becerileri, yazılı ve sözlü olarak işlem yapma becerileri gözleme dayalı olarak öğretmene aktarılmıştır. F33 raporunda ise müfettişin öğretmene emir niteliğinde yazdığı *"Kıraat* (okuma) *ve hesap derslerinde de verdiğim direktiflere riayet etmek F33"* öneri dikkat çekicidir. Bu öneriye göre ya müfettiş daha önceki ziyaretinde bu alanla ilgili açıklama yaptı ancak olumlu sonuç alınamadı ya da sınıfın durumu oldukça geri düzeyde.

Durumun düzeltilmesi için emredici ve kesin bir dil kullanılması dönem müfettişlerinde görülen davranışlar içerisinde yer almaktadır.

2000-2010 döneminde tespit yapılmadığı, 29 adet öneri yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde görev yapan müfettişlerin denetim raporlarındaki ortak ana konunun A00, A03, B06, C01, C02, C03, C05, C08, D08, E03 raporlarında yer alan "*Matematik dersinde, sınıf seviyesine uygun olarak dört işlem becerilerinin geliştirilmesi, problem kurma ve çözme becerilerinin kazandırılması, kavram ve işlemlerin sınıf düzeyinde verilmesi, değişik tabandan başlayan ritmik saymalar ve zihinsel işlemler özerinde durulması*" önerilerinde olduğu gibi, öğrenci ve sınıf seviyesine uygun olarak dört işlem becerilerinin geliştirilmesi, problem kurma ve çözme becerilerinin kazandırılması, kavram ve işlemlerin sınıf düzeyinde verilmesi, değişik tabandan başlayan ritmik saymalar ve zihinsel işlemler üzerinde durulması olduğu söylenebilir. D02 raporunda yer alan *"Matematik dersinde programın öngördüğü davranışların öğrencilere kazandırılması, muhakeme ve problem çözme aşamalarının kavratılması*" önerisinde de matematik dersi hedeflerinin tamamının özetlenerek yazıldığı, özel durumlara yer verilmediği görülmektedir. Yapılan önerilerde 1., 2., ... gibi sınıf ve seviye ayrıntısına girilmediği görülmektedir. Denetimi yapılan okulların sekiz yıllık okullar olması, dolayısı ile ayrıntıya girmeden, matematik programının amaçlarını içeren, bütün sınıfları kapsayacak önerilerin yazılmasının daha yararlı olacağı düşüncesi bu tutumun nedeni olabilir.

Kesir işlemleri ile ilgili olarak 37/4 raporunda *"Beşinci sınıf her ay müfredatını ikmal etmiş, işari kesirler, faiz, nisbet hesapları iyi 37/4 "* şeklinde yer alan tespite göre kesir işlemlerinin öğretilmesinde sorun görülmediği anlaşılmaktadır. Ancak 2000-2010 dönemi E01 ve E02 raporlarında yer alan *"Dört işlem bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, kesir kavramı üzerinde durulması problem kurma ve çözme becerileri üzerinde çalışılması, sayı basamakları ve değerlerinin kavratılması"* şeklindeki müfettiş tespitine göre okullarda kesir işlemlerinin diğer adıyla paylaştırma ve oran hesaplarında da sorun yaşandığı anlaşılmaktadır.

Ritmik saymalarla ilgili olarak 1930-1940 döneminde herhangi bir tespit veya öneriye rastlanmazken, 2000-2010 döneminde A02, C01, C02, C03, C07, D02, E00, E01, E02, E03, F04, F05, F06 raporlarında 13 kez ritmik sayma çalışmalarına yer verilmesinin istendiği görülmektedir. Örneğin A02, C03, C07, D02, E00, E03 raporlarında yer alan "*Matematik temel kavramlarının ve işaretlerinin sınıf düzeyinde*

kavratılması, problem çözme becerisinin günlük hayata yönelik örneklerle somutlaştırılarak çözülmesi, ritmik saymalar ve soyut düşünme üzerinde durulması" önerisine benzer şekilde genel öneriler içerisinde 13 kez tekrarlanmaktadır.

Problem çözme alt kategorisi ile ilgili bulgular değerlendirildiğinde 1930-1940 döneminde okula, sınıfa ve öğretmene özgü tespit ve öneriler yer alırken 2000-2010 döneminde okul düzeyinde dersin genel hedeflerinin özetlenerek önerilerde bulunulduğu söylenebilir. Ancak her iki dönemde de problem çözme öğrenme alanında sorunun devam ettiği söylenebilir. İlave olarak 1930-1940 döneminde bulunmayan ritmik sayma çalışmalarının 2000-2010 döneminde raporlarda yer aldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, problem çözme alanında seksen yılda geldiğimiz noktayı göstermesi açısından önemlidir.

3.4.2. Akıl Yürütme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 10 incelendiğinde, akıl yürütme zihinden işlem yapma becerilerinin geliştirilmesi konusunda 1930-1940 dönemine ait B39, C32, C33, C33/4, C34/1, D34/4, D37/12, E35, E37, F32, F36/5 raporlarında 11 (%50), 2000-2010 dönemine ait A02, A03, B00, B06, C08, C03, C07, D02, E00, E02, E03 raporlarında 11 (%50) olmak üzere toplam 22 önerinin yapıldığı görülmektedir. Özellikle bu dönemde üzerinde en fazla durulan konunun zihinsel hesapların güçlendirilmesi, geliştirilmesi olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin C33 raporunda *"Yalnız birinci sınıfta ... 500' e kadar sayı (tevsirlerinin) takviyesi, paralarla zihni (tevsirler) yaptırılması icap ediyor.",* E37 raporunda *"Bununla beraber ikinci sınıfın zihni ve ameli hesabını takviye ediniz.",* F32 raporunda *"Zihni hesaplarını takviye etmek lüzumunu hissediyorum. Yapacağınız mihsap (abaküs), zihni hesap temrinleri için en eyi bir vasıta olacaktır."* denilmektedir.

2000-2010 döneminde de önemini koruyan zihinden hesap yapma çalışmaları ile yapılan önerilerde A02, C03, C07, D02, E00, E03 raporlarında da belirtildiği gibi "*Zihinden işlemler ve soyut düşünme üzerinde durulması*" önerisinin öne çıktığı söylenebilir. F05 ve F06 raporlarında da benzer şekilde "*Matematik dersinde problem çözme basamaklarına uygun olarak öğrencilerin muhakeme etme ve doğru düşünme kabiliyetlerinin geliştirilmesi, matematikten sınıf seviyelerine uygun temel kavramların kazandırılması*" önerileri ile ritmik sayma ve zihinden hesap yapma çalışmalarına önem verilmesi önerilmektedir.

Görüleceği gibi bu dönemde yazılan teftiş raporlarında da her kademedeki sınıf seviyesinde zihni hesapların güçlendirilmesi önerilmektedir. Her iki dönem raporlarında yer alan ortak düşünce zihinden hesap yapmanın kavratılmasıdır. Bu yolla öğrencinin günlük ve anlık ihtiyaçlarını gidermesi hedeflenmektedir. Ayrıca 2000-2010 dönem raporlarında yer alan başka benzer bir öneri ise ritmik sayma çalışmalarına yer verilmesidir. Baykul'a (1999) göre ritmik sayma çalışması doğal sayı kavramının öğretilmesiyle ilgili etkinliklerin başlangıç aşamasıdır. Mekanik olan bu işlem, anlamlı olmayıp çocuğun sayı adlarıyla karşılaşmasını sağlayan ilk adım olarak tanımlamaktadır.

3.4.3. İlişkilendirme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu bölümde matematik dersi ile diğer dersler ve öğrenme alanları, öğrendikleri bilgi ile günlük hayat arasında bağ kurulması konusunda öğrencilerin eksiklerinin giderilmesi önerilmektedir. Bu alanla ilgili olarak 1930-1940 döneminde bir (%7.14) ve 2000-2010 döneminde 13 (%92.85) olmak üzere toplam 14 öneri yapıldığı, her iki dönemde de olumlu veya olumsuz tespit yapılmadığı görülmektedir.

Bu alanla ilgili olarak 1930-1940 döneminde öğrenilen bilginin ağırlıklı olarak Hayat Bilgisi dersi ve hayatla ilgisinin kurulması önerilmektedir. Örneğin, E38 raporunda "*Bu dersinde, yine Hayat Bilgisiyle alakalı hayati meselelerle ileri götürülmesi*" önerisi ile matematik dersinde öğrenilen işlemlerin mihver ders olan hayat bilgisi dersi ile dolayısıyla güncel yaşamla ilişkilendirilmesinin gerekeliliği vurgulanmaktadır.

2000-2010 döneminde de benzer önerilerin yapıldığı görülmektedir. B06 raporunda yer alan *"İlişkilendirme, tahmin etme, zihinden hesaplama becerilerinin geliştirilmesi için gayret edilmesi"* ve E02 raporunda yer alan *"Matematik dersinde derslerin işlenişinde öğrenci seviyesinin dikkate alınması, bir önceki konularla bağlantının kurulması"* önerisi ile hem diğer derslerle hem de güncel hayatla ilgisinin kurulması istenerek benzer eksiklikler dile getirilmektedir. F04 ve F05 raporlarında da benzer öneriler yer almaktadır. Bu raporlarda yer alan *"Günlük hayatta gerekli olan problem kurma, problem çözme, dört işlem yapma, gruplama ve çözümleme becerilerinin geliştirilmesi"* önerileri de bilginin kullanımında öğrencinin günlük hayatı ile ilişkilendrimenin yapılmasına dönük öğretim yapılmasının önerildiği görülmektedir.

Önerilerin, Matematik dersinin ve ilkokulun amacına uygun, çocuğun gerçek yaşantısını ilgilendirecek somut öneri olduğu söylenebilir. Matematik dersinin sadece

toplama çıkarma olmadığı, ileri geri ritmik sayma olmadığı, Hayat Bilgisi dersi aracılığı ile hayat için zorunlu bir ders olduğu ve temelde de Türkçe dersinin bir uzantısı olduğu vurgulanmaktadır.

Diğer yandan, 1930-1940 döneminden farklı olarak 2000-2010 döneminde müfettişler tarafından A02, A03, C01, C02, C03, C07, C08, D02, E03, F05 raporlarında yazılan başka bir benzer öneri de C07 raporundaki " *Matematik dersinde, temel kavram ve işlemlerin sınıflar düzeyinde kavratılması, zihinsel işlemler, değişik tabandan başlayan ileri geri ritmik saymalar ile işlem becerilerinin geliştirilmesinde öğrencinin çevresine, seviyesine ve günlük hayata yönelik örneklemeler üzerinde durulması, dört işlem becerisinin günlük hayattan problemler çözdürülerek kazandırılması"* önerisidir. Bu öneriden iki farklı yoruma gidilebilir. Birinci yoruma göre ya sınıflardaki matematik öğretimine göre başarı düzeyleri sınıf seviyelerinin altındadır, ya da sınıf seviyelerinin üzerindeki program bilgileri öğretilmektedir.

Yine problem çözme alt kategorisinde yer alan B39, C32, C33-4, D34-4, D37-12, D38, E35, E37, F32, F35 raporlarında, zihinden hesap çalışmaları ile öğrencinin matematik dersinin günlük kullanımına dönük amaçları içermektedir. Öğrencinin bir yetişkin olarak içinde yaşayacağı çevrenin şartlarına uyum sağlaması ve çevresini tanıması için matematik dersine özel yer verilmesi önemli bir konudur. İlköğretimin amacına da uygun olan bu konuya, sınav odaklı bir süreçte fazla dikkat edilmediği söylenebilir. Oysa 2004 yılı program değişikliğinden sonra müfettişlerin program tanıtım çalışmalarına alındıkları, yeni programın sadece dört işlem becerilerinden ibaret olmadığı, geometri, simetri gibi yeni alt alanların uygulanmaya başladığı da düşünülürse öğretmen ve müfettişler açısından denetimin yüzeysel ve alışılmış biçimde sürdürüldüğü kanısı doğmaktadır.

Baykul (1999), temel öğrenme ihtiyaçlarından birinin, çocuğun toplumda yaşayabilmesi için gerekli beceri ve tutumları geliştirmek; diğerinin de, ona bilişsel becerileri kazandırmak olduğunu, bilişsel beceriler arasında, ana dilini etkili biçimde kullanma; sayısal beceriler arasında da, işlem becerileri, sayıları ve işlemleri yeni durumlara uygulayabilme ve problem çözmenin geniş bir yer kapladığını, sayısal becerilerle işlem becerilerinin geliştirilmesinin matematiğin konusu olduğunu vurgulamaktadır.

MEB (2013) ortaokullar matematik dersi programının başlangıç bölümünde yer alan ilişkilendirme tanımında, matematiğin sadece semboller, şekiller ve işlemlerden ibaret

olmadığı, diğer disiplinlerle, günlük hayatla ve ders içi farklı kavramlar arasında var olan ilişki olduğu, öğrenciye matematik dersinde bu ilişki bağının kavratılması gerektiği açıklanmaktadır. MEB'in tanımında da belirtildiği gibi her iki dönemde de ilişkilendirme becerilerinin geliştirilmesi konusunda çok yoğun olmasa da sorun yaşandığı söylenebilir.

3.4.4. Matematik Öğretiminde Sınıf Seviyeleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu alt kategoriye ilişkin 1930-1940 döneminde beş olumlu tespit (%15.15), iki olumsuz tespit (%6.06), dokuz öneri (%27.27) olmak üzere toplam 16 tespit ve öneri yılmıştır. 2000-2010 döneminde olumlu ve olumsuz tespit yapılmadan 17 (%51.51) öneri yapılmıştır. Her iki dönemde toplam 33 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 dönemine ait tespitlerde, sınıfta yapılan gözleme dayalı olarak net öğrenci sayıları ve öğrenci seviyelerinin verildiği görülmektedir. 2000-2010 dönemi önerilerinde ise sınıf adı ve öğrenci seviyesi belirtilmeden genel tavsiyelerde bulunulduğu görülmektedir.

1930-1940 döneminde yapılan ve raporlara yansıyan bulgularda, denetimi yapılan sınıflardaki öğrenci sayı ve oranlarına, sınıf seviyelerine göre değerlendirme yapılarak, öğrenci düzeylerinin uygun bulunduğu belirtilmektedir. Bu durum B Okulu 37/4 raporunda *"Beşinci sınıf her ay müfredatını ikmal etmiş, işari kesirler, faiz, nisbet hesapları iyi. Üçüncü sınıfta okula gelen yirmi bir çocuktan üç çocuk hariç tutulursa… Hesapları ekseriyetle iyidir. Birinci sınıfta 39 çocuk… Bunlardan bu gün (33) okula gelmiş. Yirmi beşinin okuma ve hesapları iyi"* şekilde yer almaktadır:

Yine bu dönemde yapılan olumsuz tespitlerde sınıfların ve öğrencilerin programa göre almaları gereken bilgileri alamadıkları, zihinsel işlemlerde geri oldukları belirtilmektedir. Bu bölümle ilgili olarak, *E38 raporunda "Üçüncü sınıfın hesabı geridir. Yaptıkları toplama işi çok hafiftir."* ve F36/5 raporunda *"Hele Hayat Bilgileri ve zihni hesapları sınıflar seviyelerinden aşağı bulunmuştur."* tespitlerine yer verilmektedir.

Dönemin öneriler bölümünde ise, eğitimin daha yukarı çekilebilmesi, eksiklerin giderilmesi için neyin, niçin yapılması gerektiği ile ilgili önerilerde bulunulduğu söylenebilir. Diğer yandan Türkçe dersi öğretiminde olduğu gibi matematik dersinde de 1930-1940 dönemi müfettişleri B37/4, B38/3, B39, C33, C34/1, D33/4, D34/4, D37/12 ve E38 raporlarında sınıflardaki öğrenci sayıları ile ilgili tespitler yaparak durumu

raporlaştırırken bu tespitlerin 2000-2010 dönemi raporlarında yapılmadığı görülmektedir.

Günün eğitim durumu düşünüldüğünde Türkçenin yeni harflerle yeni yeni oturmaya başladığı dönemde, öğrencilerin ihtiyacı olan ve günlük yaşantılarında kullanacakları hesap işlerinin öğretilmesi oldukça mantıklı birer öneri olarak gözükmektedir. D okulunun 1938 teftiş raporunda bu konu oldukça açık bir şekilde yer almaktadır. "H*esap dersinde mihaniki ameliyeden (*şuursuzca çalışmadan) *ziyade hayati meselelerle uğraşılması, ritmik saymalardan ziyade günlük konularla uğraşılması"* şeklinde yapılan öneri günün gerçekleri ile örtüşen bir tutumdur.

Sınıf seviyeleri ve derslerin sınıflar seviyesinde işlenmesi alt kategorisi ile ilgili olarak sınıf seviyesi verilmeden bütün sınıfları kapsayacak şekilde yazılmış olan 2000-2010 dönemindeki A00, A02, A03, B00, B06, C01, C02, C03, C05, C07, C08, D02, D03, D08, E00, E02, E03 raporlarında 17 önerinin yer aldığı görülmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde tespit yapılmadan yazılan 17 öneri içerisinde yer alan E02 ve E03 raporlarındaki *"Matematik dersinde sınıf seviyesine uygun olarak dört işlem becerilerinin geliştirilmesi değişik tabandan başlayan ritmik saymalar, kesir kavramı, zihinsel problemler üzerinde durulması kavram ve işlemlerin sınıf düzeyinde verilmesi müfredat (Geometri) konularının yetiştirilebilmesi hatırlama ve kalıcı öğrenme için ikinci kademe konularının yıl boyunca dağıtılarak işlenmesi"* önerisi adeta dönemin tüm önerilerini özetler niteliktedir. Öneride matematik öğretiminde yer alan tüm beceriler özetlenerek tek bir cümle halinde okula önerilmiştir. Benzer diğer önerilerden olan A03, B00, C08, E03 raporlarında "*Matematik dersinde, sınıf seviyesine uygun olarak dört işlem becerilerinin geliştirilmesi, problem kurma ve çözme becerilerinin kazandırılması, kavram ve işlemlerin sınıf düzeyinde verilmesi"* ve C01, C02 raporlarında *"Matematik derslerinde öğrencilere, seviyelerine uygun 4 işlem, problem çözme ve matematiksel kavramları kazandırma çalışmalarına ağırlık verilmesi"* düşünceleri yer almaktadır.

Raporlarda dönemin matematik dersinde öğretmenlerin içinde bulundukları başka bir durumun B09 ve E10 raporlarına yansıdığı görülmektedir. B okuluna ait 2009 yılı teftiş raporunda "*Geçen yıl SBS sonuçlarına göre ortaöğretim kurumlarına 22 öğrenci yerleştirildiği, ilçe sıralamasında 6. Sınıflarda 1., 7. sınıflarda.2. sırada yer aldığı, HEM. İşbirliği ile İlçe çapında düzenlenecek SBS'ye hazırlık kursları için 6,7 ve 8. sınıflardan toplam 50 Öğrencinin isimlerinin ilçe MEM. 'ne bildirildiği"* belirtilmektedir. Benzer bir tespitin de E okulunun 2010 yılı teftiş raporunda yer aldığı

görülmektedir. E10 raporunda "*Okulda SBS ye yönelik kursların düzenlendiği"* tespiti, dönemin matematik öğretimi dışında genel olarak yaşadığı sorunları da yansıtmaktadır. Öğrenciye yaşam için bilgi yerine, sınav odaklı yarışma düzenine uyum sağlama amaçlı bilgi kazandırma çalışması, öğretmenlerin çıkmaz bir yola sürüklendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Bu açıdan bakıldığında merkezi sınavlara veya seviye belirleme sınavlarına uygun eğitim verme çalışmaları bu durumun kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü dershanelere devam eden öğrencilerin belirli bir sürede, belirli sayıda soru çözmeye odaklanması, sınıftaki öğrenci seviyesini de etkilemektedir. Dershaneye veya SBS (yeni adı ile TEOG) sınavına hazırlık kursuna giden öğrencinin seviyesi ile gitmeyen öğrencinin seviyesi, öğrencilerin eğitimden beklentilerinin farklılaşması, sınıfın seviyesinin öğretmenin başarısı ile ilişkilendirilmesi, seviyenin göz ardı edilmesinin kaynakları olarak gösterilebilir.

Bir diğer neden olarak da farklı tabandan gelen ve hedefleri farklı olan öğrencilerin hepsinin tekçi yaklaşımla akademik liseyi okuyacakları varsayımı üzerine oturtulmasıdır. Bu yaklaşım, eğitim uygulamaları sorunun bir yönüyle kaynağı olurken, diğer nedenin öğretmenlerin bireysel farklılıklara dikkat etmeden tek program uygulamaları olduğu söylenebilir.

2004 program değişikliğinden sonra yapılan alan araştırmalarında müfettişler ve öğretmenler tarafından programın amaçlarının ve öğrenme alanlarının hedeflerinin tam olarak anlaşılamadığı söylenebilir. Yeni program hayatta uygulanabilir, öğrendiklerinin farklı disiplinlere uygulayabilen öğrencilerin klasik yöntemler dışında farklı yöntemler de kullanılarak eğitilmesini hedeflerken, İletişim alt kategorisinde ve matematik dersi kategorisi içerisinde yer alan diğer alt kategorilerde de tartışıldığı gibi her iki dönemde de oranları değişse de sorun yaşandığı anlaşılmaktadır. Matematik öğretiminde yaşanan sorunlarla ilgili günümüzde oldukça fazla bilimsel araştırma yapılmasına rağmen tespit edilen sonuçlara bakarak fazla iyileşme sağlanamadığı söylenebilir. Matematik öğretiminin iletişim alt kategorisinde de tartışıldığı gibi hayat için değil sınav odaklı şekillendiği söylenebilir. Sorun sadece sınav odaklı ders işlemekle sınırlı değildir.

2008 yılında Temizöz ve Özgün Koca (2008, 12000-20101) tarafından yapılan araştırma da göstermektedir ki matematik öğretiminde öğretmenler geleneksel yöntemleri kullanmaya devam etmektedirler. Öğretmelerin bu tutumuna karşılık, müfettişlerin de sadece öğretmenlerin derslerindeki durumlarını değerlendirmekle

yetinip, programı özetleyerek öğretmene rapor halinde sundukları söylenebilir. Müfettişlerin derse özgü sorunlarla ilgili öznel önerilerde bulunmadıkları görülmektedir.

Ayrıca, matematik dersinin diğer derslerle bağlantısının kurulmadığı söylenebilir. A, B, C, D, E ve F okullarında beş tanesi 2005 yılından sonrasına ait olmak üzere toplam 17 öneri yazıldığı, değişiklikte yer alan geometri, simetri gibi yeni alt öğrenme alanlarından bir rapor hariç hiç bahsedilmediği görülmektedir. Sadece 2003 yılına ait E03 raporunda *"Matematik dersinde sınıf seviyesine uygun olarak dört işlem becerilerinin geliştirilmesi değişik tabandan başlayan ritmik saymalar, kesir kavramı, zihinsel problemler üzerinde durulması kavram ve işlemlerin sınıf düzeyinde verilmesi, müfredat (Geometri) konularının yetiştirilebilmesi hatırlama ve kalıcı öğrenme için ikinci kademe konularının yıl boyunca dağıtılarak işlenmesi*" önerilmektedir. Raporda, geometri konularının yıl boyunca dağıtılarak işlenmesinin önerildiği görülmektedir. Bu bulgulara göre, 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişler Matematik öğretiminde ritmik saymaya ve soyut hesaplardan kaçınılmasını, zihinden işlemler ve bolca somut örneklerden yararlanılmasını, bunun için abaküs yaptırılmasını, dersin Hayat Bilgisi dersi ile ilişki kurularak işlenmesini önermektedirler. 2000-2010 dönemi müfettişleri ise dört işlem becerilerinin geliştirilmesi, sınıf ve öğrenci seviyesine dikkat edilmesi ve ritmik saymaya önem verilmesini önermektedirler.

Baykul (1999, 38-43) doğal sayı kavramının öğretimiyle ilgili etkinliklerin başlangıcının sayma çalışmaları olduğunu, buradaki saymanın ritmik sayma olduğunu, ritmik saymanın mekanik olması nedeniyle anlamlı olmadığını, ancak çocuğun sayı adlarıyla karşılaşmasını sağladığı, bu yüzden sayı kavramının kazanılmasında ilk adım olduğunu belirtmektedir.

Ritmik saymanın bu yönüyle ele alınarak belli amaç ve düzeyde bırakılmasının yanında aşırı düzeyde kullanılmasının sakıncası 1930-1940 dönemi müfettişlerince dile getirilmektedir. Diğer yandan 2000-2010 dönemi müfettişlerinin üzerinde durdukları özellikle sınıf ve öğrenci seviyesine uygunluk konusunda öneride bulunmaları, uygulamada var olan bir gerçeği, merkezi sınavlara hazırlık amacıyla müfredat dışı ve üstü matematik sorusu çözme becerilerinin geliştirilmesinin önlenmesini dile getirmeleri önemlidir.

1930-1940 ve 2000-2010 döneminde yazılan raporlardan elde edilen bulgulardan çıkan sonuçlara göre matematik öğretiminde istenilen seviye ve başarı düzeyine ulaşılamamıştır. İstenilen başarıya ulaşılamamasına ve programların hedeflerinde

değişiklikler olmasına rağmen temel hedeflerin benzer olduğu Tablo 11'de yer alan Matematik dersi hedeflerinin incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Tablo 11'de yer alan 1926 ve 1936 Matematik programlarında okuldan ayrılan bir bireyin günlük hayatta kendine gerekli olan dört işlem becerisini zihinden işlem yoluyla yapabilmesi, hayatında lazım olan tarla, bağ, bahçe gibi günlük üretim ve çalışma alanlarının boyutlarını hesaplayabilecek düzeyde geometri bilgisine sahip olması esas amaç olarak vurgulanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşunda matematik öğretimi ile ilgili olarak 1926 programının ilk hedefinin "Çocukları emniyet ve süratle zihnen ve yazıyla hesap yapmaya alıştırmak ve onlara hayat için en lazım olan basit sorunların ameli bir surette hallini öğretmek" olduğu söylenebilir.

Temel hedefi günlük hayatta gerekli günlük matematik bilgisini karşılamak olan 26 ve 36 programları, 2005 program değişikliği ile sekiz yıllık zorunlu eğitim süresince günlük hayat ve akademik eğitim için gerekli altyapıyı oluşturacak şekilde genişletilmiştir. Oysa A03, B00, C01, C02, C07, C08, E02, E03, F04 teftiş raporlarına yansıyan "dört işlem becerilerinin geliştirilmesi" önerisi, durumun özü hakkında bilgi vermektedir. Sekiz yıllık temel eğitim sonunda günlük hayatını sürdürebileceği matematik bilgisine sahip olmayı amaçlayan matematik okuryazarlığı hedefine, uygulamada ulaşılamadığı izlenimi vermektedir.

Sonuç olarak 1930-1940 döneminde var olan zihinden işlem yapma becerilerinin geliştirilmesi, hayat için matematik bilgisi öğretimi sorununun 2000-2010 döneminde de devam ettiği söylenebilir. 2000-2010 döneminde okullar, öğretmenler ve öğrenciler açısından, merkezi sınavlarda sorulan sorulara verilen doğru cevapla alınacak sıralama sonucunun önemli olduğu söylenebilir.

Tablo 11
Matematik dersi hedefleri

1926 Matematik dersi hedefleri	·Çocukları emniyet ve süratle zihnen ve yazıyla hesap yapmaya alıştırmak ve onlara hayat için en lazım olan basit sorunların ameli bir surette hallini öğretmek ·Cisimlerin en bariz şekillerini ve bu şekillerin sıfatlarını öğrenciye öğretmek, ·Hendese dersinde aldıkları bilgilerin hayatta uygulamasını göstermek. Arsa, tarla, bahçe ve bağları ölçmesini öğretmek, ·Doğada ve sanat eserlerinde karşılaşılan hendese şekil ve terkiplerinin güzellerini gösterip çocukların bedeni eğitimini meydana
1936 Matematik dersi hedefleri	Çocuğa sayı kavramını kavratmak, onun hesap kabiliyetlerinin meydana çıkmasına yol açmak, ona hayatın istediği hesap bilgi ve maharetlerini kazandırmak, ·Hayatın çeşitli yönlerini özellikle ekonomi bakımından sayı ile ifadeye alıştırmak ve bunlar üzerine hesaplar yaptırmak. Çocuğa ilişkide bulunduğu cisimlerin şekillerini ve hacimlerini kavratmak, bunların amaca uygun yapılışını incelettirmek ve hayat için gerekli geometrik bilgi ve beceriler kazandırmak.
2009 Matematik dersi hedefleri	.Matematiksel kavramları ve sistemleri anlayabilecek, bunlar arasında ilişkiler kurabilecek, bu kavram ve sistemleri günlük hayatta ve diğer öğrenme alanlarında kullanabileceklerdir. .Matematikte veya diğer alanlarda ileri bir eğitim alabilmek için gerekli matematiksel bilgi ve becerileri kazanabilecektir. .Mantıksal tüme varım ve tümden gelimle ilgili çıkarımlar yapabilecektir. .Matematiksel problemleri çözme süreci içinde kendi matematiksel düşünce ve akıl yürütmelerini ifade edebilecektir. .Matematiksel düşüncelerini mantıklı bir şekilde açıklamak ve paylaşmak için matematiksel terminoloji ve dili doğru kullanabilecektir. .Tahmin etme ve zihinden işlem yapma becerilerini etkin kullanabilecektir. .Problem çözme stratejileri geliştirebilecek ve bunları günlük hayattaki problemlerin çözümünde kullanabilecektir. .Model kurabilecek, modelleri sözel ve matematiksel ifadelerle ilişkilendirebilecektir. .Matematiğe yönelik olumlu tutum geliştirebilecek, öz güven duyabilecektir. .Matematiğin gücünü ve ilişkiler ağı içeren yapısını takdir edebilecektir. .Entelektüel merakı ilerletecek ve geliştirebilecektir. .Matematiğin tarihi gelişimi ve buna paralel olarak insan düşüncesinin gelişmesindeki rolünü ve değerini, diğer alanlardaki kullanımının önemini kavrayabilecektir. .Sistemli, dikkatli, sabırlı ve sorumlu olma özelliklerini geliştirebilecektir. .Araştırma yapma, bilgi üretme ve kullanma gücünü geliştirebilecektir. .Matematik ve sanat ilişkisini kurabilecek, estetik duygular geliştirebilecektir.

Kaynak:İlkmektep Müfredat programı, 1930, Devlet Matbaası, İst.: Milli Eğitim Düstüru,1936 İlkokul programı, Milli Eğitim Düsturu, 1947, İst., http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72

3.5. Diğer Derslerin Öğretimi Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan diğer derslerin öğretimi, ölçme ve değerlendirme çalışmaları ile ilgili bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır. Diğer derslerin işlenmesi ile ilgili alt kategoriler oluşturulurken raporlarda yer alan bulgulardan hareketle tekrarlanma sıklığına dikkat edilmiştir. Bu kategori içerisinde Hayat Bilgisi dersi öğretimi, Resim ve El İşi dersi öğretimi, kalan diğer derslerin öğretimi, ölçme ve değerlendirme çalışmaları alt kategorileri yer almaktadır. Bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12'de yer alan bulgulara göre, dört alt kategori ile ilgili olarak toplam 59 tespit ve önerinin yapıldığı anlaşılmaktadır. 59 bulgudan 42 (%71.18) tespit ve önerinin 1930-1940 dönemine, 17 (28.81) önerinin 2000-2010 dönemine ait olduğu görülmektedir. Bu dönemde yedi (%16.66) olumlu tespit, beş (%11.90) olumsuz tespit ve 30 (%71.42) öneri yapılmıştır. Bulgulara göre 1930-1940 döneminde olumlu, olumsuz tespit ve öneri yapılırken 2000-2010 döneminde sadece 17 (%100) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Her iki dönem toplam bulgularında ise ölçme ve değerlendirme alt kategorisinde 20 (%33.89) tespit ve öneri ile en yüksek bulgu sayısına ulaşıldığı görülmektedir.

Tablo 12

Müfettişlerin diğer derslerin öğretilmesi kategorisine ilişkin tespitlerinin alt kategorilere göre dağılımı

Alt kategoriler	**Dönem**							
	1930-1940			**2000-2010**			**Top**	
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne		
Hayat bilgisi öğretimi	-	2	8	-	-	2	**12**	%20.33
Resim ve el işi öğretimi	-	-	10	-	-	-	**10**	%16.94
Kalan diğer derslerin öğretimi	7	3	5	-	-	2	**17**	%28.81
Ölçme ve değerlendirme çalışmaları	-	-	7	-	-	13	**20**	%33.89
Tespitlerin toplamları	7	5	30	-	-	17		
Tespitlerin oranları	% 16.66	% 11.90	% 71.42			%100		
Gene toplamlar	**42 %71.18**			**17 %28.81**			**59**	

3.5.1 Hayat Bilgisi Dersi Programı Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu dersle ilgili elde edilen bulgular Tablo 12'de verilmiştir. Hayat Bilgisi dersi ile ilgili her iki dönemde toplam 12 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Her iki dönemde de olumlu tespit yapılmadığı, 1930-1940 döneminde iki (%20) olumsuz tespit, sekiz (%80) öneri, 2000-2010 döneminde ise iki (%100) önerinin yapıldığı görülmektedir. Dönemlerin karşılaştırmasında ise 1930-1940 döneminde 10 (%83.33) tespit ve öneri yapılırken, 2000-2010 döneminde iki (%16.66) öneri yapılmıştır. Bu sayılara göre 1930-1940 dönemi müfettişlerinin 2000-2010 dönemi müfettişlerine göre Hayat Bilgisi dersine daha fazla önem verdikleri söylenebilir.

Bu alt kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan Hayat Bilgisi ders programları ile ilgili bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 2009 yılında yayınladığı İlköğretim 1, 2 ve 3'üncü sınıflar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzunda, bu dersle ilgili öğrenme alanlarına yer verilmediği, 14 adet becerinin sıralandığı görülmektedir. Bu nedenle alt kategoriler oluşturulurken raporlarda yer alan tespit ve önerilerden sıklıkla tekrarlanan bulgular sınıflandırılarak oluşturulmuştur.

Hayat Bilgisi dersinin diğer derslerle ilişkilendirilmesi alt kategorisi ile ilgili olarak sadece 1930-1940 döneminde beş önerinin yapıldığı görülmektedir. B okulu 1937/2 yılı raporunda "*Alfabe ile hayat dersinin bağlılığı konuştuğumuz gibi mümkün olur",* D okulu 1938 yılı raporunda "*Takrir ve imla derslerinde Hayat Bilgisiyle daha fazla irtibat temini", D37/12 raporunda "Hayat, Resim İş dersleri münasebetile hazırlayacağınız ders vesaitini veya bu vesaitten yapılacak koleksiyonlarla müzeyi zenginleştiriniz",* E okulu 1938 yılı raporunda *"Üçüncü sınıfın hesabı geridir. Yaptıkları toplama işi çok hafiftir. Bu dersinde, yine Hayat Bilgisiyle alakalı hayati meselelerle ileri götürülmesi",* yine E okulu 1938 yılı raporunda "*Resim ve iş derslerinde işe de yer verilmesi, resmin Hayat Bilgisiyle alakalı ve irtibatlı olması"* önerilmektedir. Bu beş teftiş raporunda Hayat Bilgisi dersinin Alfabe, Matematik, Türkçe, Resim ve İş dersleri ile ilişkilendirilerek işlenmesi tavsiye edilmektedir.

1930-1940 döneminde öğretimin hayatta uygulanabilirlik, hayatın kendisi olduğu gerçeğinin tam olarak kavrandığı ve bu felsefe ile hareket edildiği 1926 ve 1930 yılı İlk Mektep Müfredat programlarında açıkça dile getirilmektedir. Programa göre

Hayat Bilgisi dersinin uygulanmasında dikkat edilecek noktalar bölümünün birinci maddesinde Hayat Bilgisi dersinin ilk devrenin öğretim faaliyetinin mihveri olduğu, Dil, Matematik, Resim, İş, Müzik, Cimnastik derslerinin özel amaçları dışında Hayat Bilgisi derslerinde işlenen konuların türlü yolarla ifadesini temin etmek olduğu belirtilmektedir.

Binbaşıoğlu (1991, 102) da 1926 programı ile eğitim hayatımıza giren toplu öğretim görüşü, ilkokulun ilk kademesinde derslerin "mihver ders" olarak bilinen Hayat Bilgisi dersi ile bağlantılı olarak işlenmesi temeline dayanan bir öğretim şekli olduğunu belirtmektedir. Hayat Bilgisi dersinin somutlaştırılması ve gerçek hayatla bağlantı kurulması alt kategorisi ile ilgili olarak her iki dönemde iki olumsuz, altı öneri yapıldığı görülmektedir. Bu tespitlerde Hayat Bilgisi dersinin soyut ve araç gereç kullanılmadan işlendiği vurgulanmaktadır.

1930 yılı İlk Mektep Müfredat programlarında Hayat Bilgisi dersinin doğrudan doğruya inceleme ve yaşama dersi olduğu vurgulanmakta bu nedenle yerine ve ünitesine göre bazı konuları doğal ortamında incelemenin bir gereklilik olduğu, bu amaçla sınıfça ders gezintileri yapılması, öğrenciye bireysel veya gurupça inceleme ödevi verilmesinin uygun olacağı belirtilmektedir (Maarif Vekaleti, 1930, 8-10).

Bu anlamda bulgular incelendiğinde, D okulu 37/12 raporunda *"İkinci sınıfın hayat dersinde tetkik edilen temizlik konusu mücerret oldu. İşaret ettiğim vesait bulundurulabilirdi"* ve E okulu 38 yılı raporunda benzer bir şekilde *"Hayat Bilgisi. Bu ders tamamen mücerret oldu. Bu dersin tetkik ve müşahadeye istimaletmesi lazımdır. Derslerde materyal şarttır. Konuşmalar arasında çocuklara tevcih edilen suallerin düşündürücü olması lazım ve dersten herhalde bir netice alınmalı"* diye belirtilerek dersin ders araç gereci kullanılarak somutlaştırılmasını ve uygulamalı olarak işlenmesi gerektiği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Her iki dönemde de çeşitli önerilerde bulunulduğu görülmektedir. Derste kullanılan yöntem teknik seçimine dikkat edilerek derslerin uygulamalı ve güncel somut örneklerle işlenmesi tavsiye edilmektedir. Bu önerilerle, öğretmenlerin derste öğrenilen bilgi ve becerinin hayatta nerede ve nasıl işe yarayacağının öğretilmesi amaçlanmaktadır.

Bu alt kategori ile ilgili olarak D Okulu 33/4 raporunda *"Hayat Bilgisi derslerinde canlı mevzular üzerinde ameli tatbikat ve tetkiklere ehemmiyet verilmesi"* istenirken yine aynı okulun 37/12 raporunda *"Hayat dersinde daima müşahede ve tetkike yer vermek*

gereklidir" denilmektedir. F okulu 32 raporunda ise *"Müşahedeler için müsait verim kabil etmiştir. Hayat Bilgisinin ihtiva ettiği bu müşahede ve tetkik mevzularından azami istifade edeceğinizden eminim"* denilerek derste inceleme ve gözlem, uygulama yapmak için uygun konunu ve durumun oluştuğu bu nedenle uygulama ve gözleme yer verilmesinin yararlı olacağı belirtilmektedir. 2000-2010 döneminde C03 ve D02 raporlarında bu konu ile ilgili olarak şu öneri yer almaktadır: *"Hayat Bilgisi konularının günlük hayata yönelik örneklerle somutlaştırılması"* önerisi ile Hayat Bilgisi dersinin gerçek yaşantıya uygun örneklerle somutlaştırılmasının yaralı olacağı vurgulanmaktadır.

Derslerin Hayat Bilgisi dersine bağlanmasının yanında, bu dersin gerçek hayat dersi olması nedeniyle araç, gereç ve uygulama, gözleme dayalı olarak işlenmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Önerilerde Hayat Bilgisi dersinin işlenişinde gerçek olay ve durumların, somut örneklerin kullanılarak, yaşayarak, yaparak öğrenme ilkesinin sıkça vurgulandığı görülmektedir.

Sınıf seviyesi alt kategorisinde sadece bir kez yer alan F Okulu 36/5 yılına ait tespitte "Hayat Bilgileri sınıflar seviyelerinden aşağı bulunmuştur" denilerek denetimi yapılan sınıfın Hayat Bilgisi dersindeki seviyesinin diğer sınıf seviyelerinin altında bulunduğu belirtilmektedir. Bu tespit ile yukarıda tartışılan alt kategorilerde yer alan tespitlere ek olarak sınıflar arası karşılaştırmanın da yapılarak öğrenci seviyelerinin eşit duruma getirilmesi için ek çalışmaların yapılmasının istendiği söylenebilir.

Bulgulara göre Hayat Bilgisi dersinin öğretiminin 1930-1940 döneminde oldukça önemli bir yere sahip olduğu, müfettişlerin özellikle günlük yaşam bilgilerinin öğretileceği bu derse oldukça değer verdikleri söylenebilir. Müfettişler, diğer derslerle bağlantı kurulmasını isteyerek, öğrenilen bilgilerin Hayat Bilgisi dersi aracılığı ile kalıcılığının ve geçerliliğinin artırılmasını amaçladıkları söylenebilir.

Bu bağlamda Hayat Bilgisi dersi hedeflerini incelemekte yarar vardır. Hayat Bilgisi Dersi hedefleri Tablo 13'te verilmiştir. Tablo 13'te yer alan Hayat Bilgisi hedefleri karşılaştırıldığında, 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerindeki Hayat Bilgisi dersi amaçları arasında büyük farklar bulunmadığı, çevre şartlarının değişmesi ve buna bağlı olarak yaşam biçimlerinin değişmesi sonucu amaçlarda güncel kavramların kullanıldığı; ancak öz olarak öğrencinin hayatı tanıması ve temel yaşam becerilerini kazanmasının hedeflendiği söylenebilir.

Bu sonuçlara göre her iki dönemde de Hayat Bilgisi dersi işlenirken, derslerin güncel hayatla ilişkilendirilmesi, somutlaştırılması öne çıkmaktadır. Müfettişler

tarafından öğretmenlere yapılan ortak öneri, Hayat Bilgisi dersinin güncel hayatla ilişkilendirilmesi ve örneklerin günlük olaylardan seçilmesi, derslerde gözlemlerden ve araç gereçten yararlanılmasıdır. Bulgulara göre, 1930-1940 döneminde Hayat Bilgisi dersinin öğretiminin 2000-2010 dönemine göre daha önemli olduğu söylenebilir.

2000-2010 raporlarındaki iki öneride, günlük hayata uygunluk ilkesinin dile getirildiği, ancak düşük düzeyde kaldığı söylenebilir. Veya 2000-2010 döneminde Hayat Bilgisi dersi öğretiminde yöntem teknik seçimi ve kullanımında sorun görülmediği şeklinde de yorumlanabilir. Bu açıdan 2005 ve 2009 Hayat Bilgisi dersi programı değerlendirildiğinde, dersin içeriği ve hedefleri Milli Eğitim Bakanlığı'nca şu şekilde belirlenmiştir: MEB (2005, 22-25), Hayat Bilgisi dersinin çocuğun okul hayatından önce birlikte yaşadığı ailesinin ona sunduğu sınırlı dünyanın dışında var olan geniş dünyada rehberlik yapabilecek, yaşamı okulda öğretecek bir ders olarak tanımlamaktadır.

Yenilenen Hayat Bilgisi dersi programında, öğrencinin bir bütün olarak gelişmesini ve okul dışındaki gerçek dünya ile uyum içinde olmasını sağlayacak becerileri kazanmasını hedeflediğini vurgulanmaktadır. Programa göre, öğrencilerin sadece diploma almak için değil, yaşamlarının anlamlı olması için bu dersin içeriğinin hayat ile bire bir ilişkilendirilmesi ilkesinin benimsendiği belirtilmektedir.

Bu nedenle aktif öğrenme, öğrencinin öğrenme sürecinde sorumluluk aldığı, karar verdiği ve öz düzenleme yaptığı, karmaşık öğretimsel işlerle uğraşarak zihinsel yeteneklerini kullanmaya yöneldiği bir öğrenme sürecidir (MEB, 2005).

Uysal'ın (2010, iii) yaptığı araştırmaya göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında belirtilen öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini uygulamada kendilerini yeterli olarak algılamaktadırlar. Ancak araştırmacı tarafından gözlenen derslerde, öğretmenlerin daha çok anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandıklarının tespit edildiği belirtilmektedir.

Tablo 13
Hayat Bilgisi dersi hedefleri

1926 Hayat Bilgisi dersi hedefleri	1- İçinde yaşadığı coğrafi çevrede karşılaşılan en meşhur taş, maden, bitki ve hayvanları çocuğa tanıttırmak, etrafında meydana gelen doğal olayları inceletmek ve açıklatmak; canlıların yaşama şartlarını ve bunların birbirlerine karşı oluşturdukları etkileri göstermek, 2- Bir taraftan suyu, havası ve toprağı ile doğal çevrenin insan üzerine yaptığı etkileri, diğer taraftan insanın hayvan beslemek, orman yetiştirmek, toprağı işlemek, yollar yapmak, kanallar açmak suretiyle doğa üzerinde meydana getirdiği değişimleri göstermek, 3- Çocuğun mensup olduğu sosyal çevredeki insanların çalışma ve faaliyetlerini incelettirmek. Aile, kasaba, belediye ve hükümet teşkilatını gayet güzel bir şekilde öğretmek, 4- Gözleme dayanan incelemelerle çocuklara insanın vücudu ve vücudundaki organların görevleri hakkında bilgi vermek. Buna ilişkin sağlık kurallarını uygulamalı bir şekilde öğretmek ve özellikle her hususta çocukları temizlik ve düzene alıştırmak, 5- Okul hayatında aile veya şehir çevresindeki insanlar arasında meydana gelen gerçek olaylar tartışılmak veya hayali masallar ve hikâyeler anlatmak suretiyle çocuklara ahlaki telkinler yapmak, 6- Okulun bulunduğu köy veya kasaba ile civarının sahip olduğu değerler incelettirilerek, coğrafyaya ve yine aynı çevrede karşılaşılan meşhur binalarla abideler ve onlarla ilgili tarihi şahıslar hakkında bilgi verilerek tarihe bir hazırlık yapmak, 7- Hayat bilgisi dersine dair gözlem ve tecrübeleri ve dersle ilgili resim, el ve toprak işlerini ve kolleksiyonları bizzat çocuklara yaptırmak suretiyle onları faaliyete sevk etmek, kendilerine işlemek ve çalışmak zevk ve hevesini vermek, 8- Bir taraftan çocukların inceleme ve görme kabiliyetlerini arttırmak, diğer taraftan gördüklerini ve bildiklerini bizzat sözle, yazıyla ve iş vasıtasıyla doğru ve güzel ifadeye alıştırmak (Hayat bilgisi derslerinde çocukların -şunlarla uygun olarak- ifade ve beyan kabiliyetlerinin geliştirilmesine özellikle itina olunacaktır), 9-Ortak çalışmalar sayesinde öğrenci arasında yardımlaşma ve dayanışma duygularını uyandırmak ve güçlendirmek.
1936 Hayat Bilgisi dersi hedefleri	1- Doğal, ekonomik ve sosyal hayatın; ilk üç sınıf öğrencisi tarafından kavranması mümkün olan gelişmelerini onlara izletmek ve açıklatmak, 2- Çocuğun çevre ve yaşama şartlarını, coğrafya bakımından inceletmek, 3- Önemli tarihi olaylara dikkatlerini çekmek, tarihi oluşu kavratmaya temel hazırlamak, 4- Doğanın güzelliklerini duyurmak ve sevdirmek, 5- Yurt ve milletseverlik için temel görevini görecek olan, yakın yurda ve halka karşı bağlılık duygusu ve anlayışını uyandırıp beslemek.
2009 Hayat Bilgisi dersi hedefleri	Bu programın vizyonu, hayat bilgisi dersine ayrılan zamanın büyük bir bölümünde; öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla: • Öğrenmekten keyif alan, • Kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık, • Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren,• Gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip, • Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek, • Mutlu bireyler yetiştirmektir.

Kaynak:İlkmektep Müfredat programı, 1930, Devlet Matbaası, İst., Milli Eğitim Düstüru,1936 İlkokul programı, Milli Eğitim Düsturu, 1947, İst, TTK 14/05/2009 tarih ve 70 sayılı kararı ile İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1-3) Öğretim Programı

Sabancı Üniversitesi tarafından yapılan program değerlendirme çalışması raporunda (www.erg.sabanciuniv.edu, 2005, 35), Hayat Bilgisi 1, 2, 3 programlarında genel olarak öğrenci merkezli yaklaşıma dönük değişikliklerin göze çarptığı belirtilmektedir. Ancak, bu yönden tüm kazanımlarda programın öğeleri arasında tutarlılık bulunmadığı, ayrıca programın belli aşamalarında öğrenci merkezli olma çabasının arkasında belli kuralların aktarıldığı ve öğretmen tarafından seçilen durumlara ve örneklere öğrencinin uymasının söz konusu olduğu savunulmaktadır.

Yukarıda açıklanan araştırma ve değerlendirmelerde 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlayan yeni Hayat Bilgisi programının hazırlanışında var olan karışıklığın, sonraki yıllarda yapılan araştırmalara göre sınıfa yansıdığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı ile programın içeriği arasında denge kuramadıkları, bu karışıklık ve uygulama zorluğu nedeniyle öğretmenlerin bildikleri ve en iyi uyguladıkları yöntem ve teknikleri kullanmayı tercih ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

İçinde bulunduğu çevreyi, kültürü ve şartları tanıtmayı amaçlayan Hayat Bilgisi dersinin uygulanmadan öğretilmesinin en güzel örneği yetiştirilen yeni öğretmen kuşağında bile kendini göstermektedir. Araştırmacının, Erzurum köy okullarında karşılaştığı aday öğretmenlerin, köy hayatını tanımadıkları, kışın yoğun yaşandığı iklimi tanımadıkları, yetiştikleri ve okudukları kaloriferli, sıcak sulu odaların dışında yaşamanın şartlarını tam anlamıyla karşılayamadıkları söylenebilir. Ağrı'da öğrencilerini ısıtmak için sobayı yakmaya çalışırken yanarak ölen iki genç öğretmenin acı hikâyesi ile durum somutlaşmaktadır. Görevleri uğruna hayatlarını kaybeden iki genç öğretmen, bu ülkenin öğretmen gerçeğine örnek olarak durmaktadır. Ülkemizde hala köy okulu bulunduğu ve bu okullardaki sınıfların soba ile ısıtıldığı bir gerçektir. Bu nedenle kırsal yaşamı tanıyan öğretmenlere ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak, 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlerin 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlere göre Hayat Bilgisi dersine yüksek düzeyde önem verdikleri, her iki dönemde de dersin işlenişinde yöntem teknik kullanımında da tartışıldığı gibi bu konuda da sorunlar yaşandığı söylenebilir.

3.5.2 Resim ve El İşi Derslerinin Öğretimi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 12'de yer alan bulgularda, Resim ve El İşi dersi alt kategorisinde (İş Bilgisi, Teknoloji ve Tasarım, Görsel Sanatlar) 2000-2010 döneminde tespit ve öneri

yapılmadığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde Resim, El ve İş dersleri için 10 (%100) önerinin yapıldığı görülmektedir. Bu sayılara göre 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişler Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi dersleri kadar Resim, El ve İş derslerine de önem vermektedirler. Raporların içeriklerinde yazılan önerilere bakıldığında bu derslerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu dersle ilgili 2000-2010 döneminde herhangi bir tespit ve önerinin bulunmadığı görülmektedir. B38/3, E39 ve D37-12 raporlarında Resim dersinin işlenişi ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. E39 raporunda *" Resim, iş derslerinde yaptırılacak konu hakkında önce konuşmak iyi olur. Sonra da bu işler için defterden ziyade anlattığım surette kâğıtlar doldukça çocukların ellerinden alınması uygun olur"* denilerek, dersin işlenişi ile ilgili tavsiyede bulunulduğu görülmektedir. D37-12 raporunda "*Resim dersinde konunun resmini tahtaya yapmamak uygun değildir*" denilmektedir. Dolayısıyla resim dersinin işlenişi ile ilgili öğretmene gerekli yol gösterilmeye çalışılmaktadır.

Resim-İş (MEB, 1948, 218-219) dersinin hedeflerinde ise öğrenciyi, dışardan aldıkları izlenimleri, bilerek yaptıkları gözlemleri, duygularını, düşüncelerini ve hayallerini basit alet ve malzemelerle, el vasıtasıyla ifade etmeye yönlendirmek ve bu suretle onların ifade ve temsil güçlerini geliştirmek, eşya ve tabiattaki güzelliği görmeye, bulmaya, tasvir etmeye ve yaratmaya sevk ederek çocukların en güzel zevklerini geliştirmek, onlara iyi çalışarak yapılmış, kullanışlı ve sanat değeri olan eşyayı, kusurlu, değersiz eşyadan ayırabilmek gücünü kazandırmaktır.

Beş duyu organının öğretim faaliyetlerinde etkin kullanımının, öğretimin kalıcılığını o derecede artırdığı bilinmektedir. Bu ilkeden hareketle, anlatılan konunun görme organı ile de güçlendirilmesinin amaçlandığı düşünülmektedir. Bugün bilgisayar ve yansıtma araçları, resim, grafik gibi basılı araçlar sayesinde çok önemli olmayan bu tekniğin 1930-1940 şartlarında önerilmesi hem resim dersi hem de diğer dersler açısından önemlidir. Çünkü C33/4 raporunda bulunulan durum çok açık bir şekilde dile getirilmektedir. Raporda "*İş ve koleksiyonlar yarının kıymetli ders araçları olacaklar, ihmal edilmemeli, renk, muhtelif hububat, meyve ve sebze tohumları, yaprak, çiçek, dal, yumurta vb. koleksiyonları yapılması*" denilmektedir. Bu rapordaki "*İş ve koleksiyonlar yarının kıymetli ders araçları olacaklar, ihmal edilmemeli*" önerisi ve B38 raporunda *"Çamur ve ağaç işleri her sınıfta yapılmalı"* önerisi, çamur ve ağaç, renk, muhtelif hububat, meyve ve sebze tohumları, yaprak, çiçek, dal, yumurta gibi koleksiyonların

yapılması öğrenci çalışmalarının sonraki yıllara örnek oluşturacağı, içlerinden seçilecek olan kaliteli örneklerin ders aracı olarak gelecek yıllara bırakılacağı şeklinde yorumlanabilir. Aynı raporda bu düşünce C33 raporunda *"El işlerinden tedrisatta azami istifade edilmelidir"* diye dile getirilmektedir. Müzelerle ilgili bölümde de üzerinde ayrıca durulmuştur.

Kurtuluş'un (2002) yaptığı araştırmada, 1975-1976 dönemine kadar Resim-İş dersinin 1-5'inci sınıflarda 4, 4, 4, 2, 2 olmak üzere toplam 16 ders saati uygulandığı, zamanla ders dağıtım çizelgelerinde Resim-İş dersinin ağırlığının, 1, 2, 3'üncü sınıflardan itibaren gerileyerek, günümüzde ilköğretim okulları ders dağıtımında Resim-İş dersinin ağırlığını 4 ile 6 saate kadar indirildiği dolayısıyla ağırlığını yitirdiğini belirtmektedir. Cumhuriyet tarihi içinde ilkokullarda/ilköğretim okullarında önceleri önemli bir disiplin alanı olarak yer alan resim-iş eğitiminin giderek ders saatlerinin azaldığı ve 1997-1998 öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarının 4-8. sınıflarında Resim-İş dersinin haftada bir ders saatine indirildiğini vurgulamaktadır. Kırk dakika içinde, malzemesinin hazırlığı ve teknik uygulama gerektiren çalışmaların yapılmasının zorlaştığı ve hatta olanaksızlaştığı, bu durumun öğretmenleri ev ödevi vermeye zorladığı, resim çalışmalarının ders dışı zamanlarda yapılan ödevlere dönüşmesinin ise öğrenci tutumları üzerinde olumsuz bir etkiye neden olduğu vurgulanmaktadır.

1930-1940 döneminde, çocuğun kişilik gelişiminde ve yeteneklerini keşfetmesi konusunda olması gereken önemli bir ders olarak algılanan Resim, El İşi derslerine 2000-2010 döneminde fazla ilgi gösterilmediği, bu ilgisizliğin müfettiş raporlarına da yansıdığı, bu nedenle değerlendirme ve öneri yapılmadığı söylenebilir.

3.5.3 Kalan Diğer Derslerin Öğretimi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 12'de yer alan bulgularda, kalan diğer derslerin öğretimi alt kategorisinde yer alan (1930-1940 dönemi dersleri: Tabiat, Coğrafya, Tarih, Yurt Bilgisi, Müzik, Jimnastik ve 2000-2010 dönemi dersi: Fen Bilgisi) derslerle ilgili olarak 1930-1940 döneminde yedi (%46.66) olumlu tespit, üç (%20) olumsuz tespit ve beş (%33.33) öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise tespit yapılmadan iki öneri yapıldığı görülmektedir. Bulgulara göre 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişler Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi dersleri kadar Tabiat, Coğrafya, Tarih, Yurt Bilgisi, Müzik, Jimnastik derslerine de önem vermektedirler. Raporların içeriklerinde yazılan önerilere bakıldığında bu derslerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. 2000-2010 dönemi

müfettişleri Türkçe, Matematik ve Hayat bilgisi dersleri dışında sadece Fen Bilgisi dersi ile ilgili olarak iki öneride bulunmuşlardır.

Yine Tablo 12'de, 1930-1940 döneminde yazılan B37/4, B38/3 ve B39 raporlarında, teftişi yapılan Tabiat, Coğrafya, Tarih derslerinin sınıf seviyelerinin uygun ve yeterli olduğu ders ve öğrenci değerlendirmesi yapılarak açıklanmaktadır. Örneğin B37/4 raporunda *"Hesap coğrafiy, tabiat dersleri ekseriyetle iyidir. Tabiat, tarih dersleri ekseriyetle iyi"* tespitinin yer aldığı görülmektedir.

Olumsuz tespit olarak öğretmenlerin ders işlemesi ile ilgili B35/3 raporunda *"İkinci ve üçüncü sınıf muallimi Kadriye'nin dersini sönük buldum. Birinci sınıf muallimi Mahmut ders okuturken durma hatası yapmıştır."* denilerek öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının değerlendirildiği, B37/4, B38/3 ve B39 raporlarında denetimi yapılan sınıflardaki Coğrafya ve Yurt derslerinin yetersiz olduğu, B37/4 raporunda yer alan *"Coğrafiya dersi istenen randuman vermemekte bulunmuştur."* tespitinde olduğu gibi belirtilmektedir.

Önerilerde ise E39 raporunda olduğu gibi *"Jimnastik ve müzik dersinde yapılacak işleri zaman itibarile bölerek yaptırmak daha iyidir."* denilmekte, denetimi yapılan Tarih, Beden Eğitimi ve Müzik derslerinin öğretiminde görülen eksiklik ve yanlışlıkların giderilmesi için yapılması gerekenler belirtilmektedir. 2000-2010 dönemi B03 raporunda *"Fen Bilgisi derslerinde deney sonuçlarının tartışılması, varılan sonucun yazdırılması"* ve C03 raporunda *"Fen Bilgisi konularının 2518 sayılı TD. Yayınlanan programına uygun işlenmesi"* denilmekte, Fen Bilgisi dersinin mevzuata uygun işlenmesi ve deney yapılması önerilmektedir.

Diğer yandan B39, B37/4, B38/3 ve B36 raporlarında sınıf seviyeleri ile ilgili tespitlere yer verilerek öğretmenin dikkat etmesi gereken ders ve sınıf seviyelerine dikkat çekilmiştir. Benzer bir şekilde B35/3 raporunda öğretmen ismi de verilerek derslerin işlenişinde dikkat edilmesi gereken noktalara vurgu yapıldığı görülmektedir.

1930-1940 döneminde Tarih dersinin amacı, Türk çocuklarına Türk inkılâbının anlamını, içeriğini ve tarihi önemini kavratmak, onları Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alacak bir karakterde yetiştirmek, bilhassa Atatürk'ün Türk Milleti ve bütün dünya için açtığı geniş ufukları göstermek olarak belirlenmiştir (Edis, 1947,69-70). Coğrafya dersinde ise, çocuklara memleketi ve yurttaşları tanıtmak ve sevdirmek, insanların birbiriyle ve coğrafi bölgeleriyle karşılıklı ilişkilerini, insan gruplarının hayat şekillerini ve geçinme tarzlarını incelettirmek olarak

açıklanmaktadır (Edis, 1947,81-82). Yurt Bilgisi dersinde, millet kavramını ve Türk Milletinin karakterini, ululuğunu, kudretini çocuklara kavratmak (Edis, 1947, 90-91); Müzik dersinde, çocukların işitme duygusunu, sesi, ritim duygusunu geliştirmek, onlarda müzik sevgisi ve zevkini, uyandırmak (Edis, 1947, 183-184); Cimnastik dersinde, çocuğun hareket ihtiyacını normal yollardan ve bilerek tatmin etmek, çocukların, dikkat, çabuk karar, yiğitlik, birbirine yardım gibi alışkanlık ve duygularını kuvvetlendirmek ve neşelerini arttırmak, çocukları, yorgunluklara ve sıhhat durumu için zararlı olan tesirlere karşı koymaya alıştırmak (Edis, 1947, 203) olarak belirtilmektedir. Diğer derslerde olduğu gibi Hayat Bilgisi dersi ile de bağın kurulması önerilmektedir.

Ders programlarında da görüleceği gibi 1930-1940 döneminde Türkçe ve Matematik dersleri dışındaki diğer derslerin özel amaçlarının sistemin amaçlarını desteklediği ve sistemin en hızlı ve sağlam bir temele oturtulması için müfettişler tarafından denetim esnasında bu derslerin işlenişlerinin de denetlendiği söylenebilir. Aynı dikkatin 2000-2010 döneminde olmadığı söylenebilir.

3.5.4. Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Ölçme ve değerlendirme çalışmaları alt kategorisinde iki dönem karşılaştırmasında 1930-1940 döneminde yedi öneri, 2000-2010 döneminde 13 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Her iki dönemde ölçme değerlendirme ile ilgili olumlu veya olumsuz tespit yapılmadığı, sadece öneri yapıldığı görülmektedir. Her iki dönemde de öğretmenlerin yaptıkları sınavların içeriği, soru ağırlıkları, zamanları ve not takdiri ile ilgili sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu durumun 2000-2010 döneminde daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

1930-1940 dönemine ait beş, 2000-2010 döneminde bir öneride not takdirinde hassas olunması, derste sorulan soruların düşündürücü olması ve sınıfın tamamına sorulması önerilmektedir. Örneğin, F32 raporunda *"Notların takdirinde biraz daha kıskanç davranmanızı arzu ederim",* D37/12 raporunda *"Bir de tetkiklerde veya bir dersin alınıp ve verilişinde sorularınızı umuma tevcih etmek ve cevapları da birçok çocuktan alındığı talebenin yetişmesinde önemlidir"* denilmektedir.

2000-2010 döneminde raporlara geçen önerilerde dönemin ölçme değerlendirme anlayışının belirginleştiği söylenebilir. Özellikle C08 raporunda *"Eğitimde değerlendirme: Öğrencilerin eksikliklerini ve başarılarını belirlemek amacı ile yapılması, bu nedenle öğretmenler; işlenen her konu sonunda yapacağı yoklamalarla o*

konu ile ilgili amaçların gerçekleşmesini sağlayacak kazanım ve davranışları öğrencilerin kazanıp kazanmadığını, varsa eksikleri belirlemesi ve bunları giderici çalışmalar yapması" önerisi, sınavların zamanını ve yapılış biçimini özetler durumdadır. Önerilere göre ders ve ünite sonlarında değerlendirme yapılması, B06 raporunda belirtildiği gibi *"Alternatif Ölçme Değerlendirme etkinlikleri çalışmalarına ağırlık verilmesi",* A10 raporunda belirtildiği gibi de *"Öğrenci proje, performans görevleri ile ders ve etkinliklere katılımın notla değerlendirilmesinde objektif ölçütlerin kullanılması"* önerileri ile derslerde ölçme değerlendirmenin zorunluluğunu ve 1930-1940 döneminde olduğu gibi objektif olma zorunluluğunu vurgulamaktadır. A00 raporunda ise yazılı sınav sorularının hazırlanması ve uygulanması ile ilgili 2000 yılındaki mevzuatın hatırlatıldığı görülmektedir. A00 raporunda "*Sınav kâğıtlarının öğretmenlerin dolaplarında bulundurulması ve cevap anahtarlarının mutlaka yapılması, not bareminin ve derecelendirmesinin bulunması"* tavsiye edilmektedir.

Denetim raporlarına yansıyan bu tür değerlendirmelerden 1930-1940 döneminde not takdirinde dikkatli ve hassas olunması, derste sorulan soruların düşündürücü olması, cevabın çok çocuktan alınmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilirken 2000-2010 döneminde ölçme değerlendirme çalışmalarının yeni programın gereği olarak süreç değerlendirme amacıyla ders ve ünite sonlarında yapılması, seviyeye uygun soruların sorulması ve sonucun sınıfta değerlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

1930-1940 döneminde ölçme aracı olarak klasik sınavların kullanıldığı İlk Mektepler Talimatnamesinden anlaşılmaktadır. 2000-2010 dönemine gelene kadar, alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştiği söylenebilir. Ancak her iki dönemde de ölçme aracının geçerliliği ve güvenilirliğinin raporlara "not takdirinde hassas olunması", "ölçmede objektif ölçütlerin kullanılması" gibi önerilerin yer alması dikkat çekicidir.

1930-1940 döneminde var olan mevzuata göre ölçme ve değerlendirme İlk Mektepler Talimatnamesinin 'İmtihanlar' bölümünde yer alan 61'inci maddesine göre yapılmaktadır. İlkmektepler Talimatnamesinin 'İmtihanlar' bölümünde yer alan 61'inci maddesinde "*... Muallimler her talebe için Kanunuevvel (Aralık), Mart ve Mayıs sonlarında olmak üzere üç defa her ders zümresinden birer kanaat notu verilir. Bu notların vasatisi talebenin her zümreden sınıf geçmeğe liyakatini tayin eder. Kanaat notları hem muallimin el defterine, hem de mektebin imtihan defterine kaydedilmek*

lazımdır. Bir muallimin bir talebe hakkında kanaat notu takdir edebilmesi için onu not devresi zarfında en az üç defa derse kaldırmış olması lazımdır" denilmektedir.

2000-2010 döneminde ise, MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin ölçme ve değerlendirme ile ilgili dördüncü kısmında yer alan ve 2006, 2007, 2008 ve 2012 yıllarında kısmi değişiklikler yapılan 32-38 inci maddelerine göre yapılmaktadır.

02/05/2006 tarih ve 26156 sayılı RG'de yayınlanan değişiklik hükmü ile sözlü sınav uygulaması kaldırılmış, 20/08/2007 tarih ve 26619 sayılı RG'de yayınlanan değişiklik gereği, öğrencilerin başarısının; sınavlar, varsa proje ve öğrencilerin performanslarını belirlemeye yönelik çalışmalardan alınan puanlara göre tespit edileceği hükmü getirilmiştir. Ölçme ve değerlendirmenin verilere dayalı, geliştirilecek ve öğrenciye açıklanacak somut ölçekler aracılığı ile yapılması esas olarak kabul edilmektedir.

32'nci maddede yer alan hükümlere göre, ölçme ve değerlendirmenin genel esaslarında, başarının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde öğretim programlarında belirtilen amaçlar ile kazanımların esas alınacağı belirtilmektedir. Öğrenci başarısının sınavlar, varsa proje ve öğrencilerin performanslarını belirlemeye yönelik çalışmalardan alınan puanlara göre tespit edileceği, öğrencilerin başarısının ölçülmesinde kullanılacak araçların geçerlilik, güvenirlilik, kullanışlılık özelliklerine sahip olması gerektiği belirtilmektedir. 36, 37, 38'inci maddelerinde de yazılı ve sözlü sınavların biçimleri açıklanmaktadır.

Son yönetmelik ölçme ve değerlendirme konusunda çok ayrıntılı hükümler içerse de yapılan araştırmalara göre uygulamada çeşitli sorunlar yaşandığı ortaya çıkmıştır. Anıl ve Acar (2008)'in yaptığı araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sınıf öğretmenleri alternatif ölçme araçlarından performans görevlerini, geleneksel ölçme araçlarından çoktan seçmeli testleri sıklıkla kullanmaktadırlar. Öğretmenler, geleneksel ve alternatif ölçme araçları ile ilgili kendilerinin yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarını, bu araçlarla değerlendirme yapmanın karmaşık olduğunu ve ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyduklarını düşünürlerken, özellikle alternatif ölçme araçlarının kullanımında zaman ve sınıf mevcudu açısından sıkıntı yaşadıklarını düşünmektedirler.

Sonuç olarak, her iki dönem de ölçme ve değerlendirmenin yapılış amacını, usulünü ve miktarını belirleyen zorunluluk bulunsa da uygulamada istenilen sonuca ulaşılamadığı izlenimi uyandırmaktadır. Özellikle 2000-2010 döneminin ikinci

yarısından sonra uygulanması zorunlu olan ölçme araçlarının çeşitliliğinin artmasının öğretmenlerin bu araçları kullanmada sorun yaşadıklarını göstermektedir.

Öğretmenin sınıf içi etkililiğini yansıtan bu tema ilgili olarak Can (2010, 65-71) tarafından yapılan çalışmada da okuldaki eğitim ve öğretim çalışmalarını kapsayan "Eğitim-Öğretim" kategorisi içerisinde yer alan ölçme değerlendirme konusunda okullarda çok sık sorun yaşandığı belirtilmektedir. Yıldırım ve Yazıcı (2011, 605) ile Bozbayındır, Özgan ve Kalman'ın (2012, 281) yaptıkları araştırmalarda da "Eğitim-Öğretim" kategorisi içerisinde benzer sorunların sıklıkla yaşandığı ve teftiş raporlarına yansıdığı vurgulanmaktadır.

Bu bulgulara göre 1930-1940 dönemindeki müfettişlerin 2000-2010 dönemindeki müfettişlere göre Türkçe ve Matematik dersleri dışında kalan derslere de denetimlerinde dikkat ettikleri anlaşılmaktadır. Bu dönem müfettişlerinin Türkçe, Matematik dersleri dışındaki derslerin program, derse özgü araç gereç kullanımı ve dersin işlenişinde yöntem teknik kullanımını da denetledikleri ve bu derslerle ilgili sınıf seviyelerini de dikkate alarak tespit ve önerilerde bulundukları, ölçme değerlendirme çalışmalarında ise her iki dönemde de sorunlar yaşandığı söylenebilir.

Tablo 12'deki bulgular birlikte değerlendirildiğinde, her iki dönem raporlarında ağırlıklı olarak İlk okuma yazma öğretimi - Türkçe ve Matematik dersleri ile ilgili tespit ve öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Ölçme ve değerlendirmenin üçüncü, diğer derslerin işlenişinin dördüncü, Hayat Bilgisi dersinin beşinci ve Resim, El-İşi derslerinin altıncı sırada yer aldığı görülmektedir.

Bu tespitlerden yola çıkarak 1930-1940 dönemi müfettişlerinin denetimleri esnasında bütün dersleri denetledikleri ve gerekiyorsa raporlarına ilgili tespit ve önerilerini yazdıkları, 2000-2010 döneminde bu uygulamaya pek rastlanılamadığı anlaşılmaktadır. Branş müfettişlerinin de görev yaptığı ve F Okulu dışındaki okulların sekiz yıllık ilköğretim okulları olduğu da düşünüldüğünde, bu dönem raporlarının eğitim durumunu tam olarak yansıtmadığı söylenebilir.

Müfettişler açısından durum böyle iken, raporlara yansıyan tespit ve önerilerden, öğretmenlerin de alanlarında, uygulama boyutunda sorun yaşadıkları söylenebilir. Alanının uzmanı olarak eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmenlerin, ders anlatımında gereği gibi davranamadıkları söylenebilir.

Oysa Milli Eğitim Bakanlığı (2008) tarafından hazırlanan öğretmen yeterlilikleri kriterlerinde yer alan 'Öğretme ve Öğrenme Süreci' yeterlik alanında öğretmenin,

öğretme ve öğrenme süreçlerini planlaması, uygulaması ve yönetmesi, öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlaması beklenmektedir. Alt yeterlilik alanında ise dersi planlama, materyal hazırlama, öğrenme ortamlarını düzenleme, ders dışı etkinlikleri düzenleme, bireysel farklılıkları dikkate alarak öğretimi çeşitlendirme, zaman yönetimi, davranış yönetimi alanlarında yeterli olması beklenmektedir. Bakanlık ve adına görevli ilköğretim müfettişleri bu davranışları beklerken, alanlarında eğitim alarak sınıflara giren öğretmenlerin bu alanda sıkıntı yaşaması düşündürücüdür.

Torun'un (2010, 75-77) yaptığı araştırma aslında sorunun özüne ışık tutacak niteliktedir. Bu araştırmada, 1997 yılından itibaren uygulamaya konulan öğretmen yetiştirme modelinin, öğretmenlik mesleğini "öğretim teknisyenliği" olarak yeniden düzenlemeyi amaçladığını, bu düzenlemelerin beraberinde de birçok problemin ortaya çıkmasına neden olduğunu belirtmektedir.

Koçak, Koçak ve Günal (2009, 302) tarafından yapılan araştırmada da sınıf öğretmenlerinin, müfettişlerden uygulanmakta olan programa tam anlamıyla hâkim olmalarını, rehberlik yapmalarını, programlar konusunda kendilerine destek verilmesini bekledikleri sonucuna ulaşıldığını belirtmektedirler.

Buradan hareketle, ya fakültelerde yeterli eğitim alınamıyor, ya sınıflar fakültelerde verilen ideal sınıf ortamlarına sahip değiller, ya müfettişler eğitime farklı bakıyor, ya da öğretmenler gerçekten öğretme formasyonlarını tam olarak kullanamıyorlar. Doğal sonuç olarak da eğitimin asli sorunlarından biri olan uygulama boyutunda sorunlar yaşanıyor.

Bu sonuca göre denetimi yapılan okullarda ve sınıflarda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik formasyonlarının düzeyi ile ilgili kuşku doğmaktadır. Planlama temasında 2000-2010 döneminde iyileşme görüldüğü yönünde ortaya çıkan verilerin, tartışıldığı gibi öğretmenlerin hazır planlarla derslere girdikleri ve plan yapmadıkları gibi, hazır planları da incelemedikleri, alışılmış usulde ders işledikleri kanısını uyandırmaktadır.

Sonuç olarak öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolü temasında, 1930-1940 döneminde var olan, derslerin işlenişinde "… öğretmeninin dersi sönük geçti, öğrencilerin seviyesi geri., … tedris usulleri hatalı, … sınıfta nasıl ders anlatacağını bilmiyor" biçimindeki sorunların yaşandığı görülmektedir. Bu konuda öne çıkan vurgunun öğretmenlerin alanları ile ilgili yetersizlikleri vurgulanmakta ve çözüm önerileri sunulmaktadır.

Benzer sorunların, ders işlenmesi, yöntem teknik kullanımı, sınıf yönetimi, öğrenci seviyesine uygun ders işlenmesi gibi sorunların farklı anlatımlarla 2000-2010 dönemine yansıdığı söylenebilir. 2000-2010 döneminde kullanılan kelimeler, tanımlar değişse de öğretmenlerin alanları ile ilgili yetersizliklerinin devam ettiği görülmektedir. Müfettişler tarafından yapılan tespitlerde "uygun yöntem teknik kullanımı, öğrenci hazır bulunuşluk düzeyine dikkat edilmesi, öğrenci merkezli ders işlenmesi ve tekrarlara yer verilmesi" şeklinde sorunların yaşanarak günümüze kadar geldiği görülmektedir.

3.4. Eğitim Yöntem ve Teknikleri Temasına İlişkin Bulgular

Eğitim yöntem ve tekniklerine ilişkin temel yaklaşımlar teması altında öğrenci merkezli ders işlenmesi, farklı yöntem teknik zenginliği, tekrarların yaptırılması, derslerin somutlaştırılması, derslerde araç gereç kullanılması kategorileri olarak beş kategoriye ayrılmıştır. Tema içerisinde oluşturulan kategoriler Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14'te eğitim yöntem ve tekniklerine ilişkin temel yaklaşımlar teması altında öğrenci merkezli ders işlenmesi, farklı yöntem teknik zenginliği, tekrarların yaptırılması, derslerin somutlaştırılması, derslerde araç gereç kullanılması kategorileri ile ilgili bulgular incelendiğinde, olumlu ve olumsuz tespit yapılmadan toplam 125 öneri yapılmıştır.

Tablo 14

Müfettişlerin eğitim yöntem ve teknikleri temasına ilişkin tespitlerin kategorilere göre dağılımı

Kategoriler	Dönem						
	1930-1940			2000-2010			Top
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne	
Öğrenci merkezli ders işlenmesi	-	-	5	-	-	24	**29** %23.2
Farklı yöntem teknik kullanımı	-	-	-	-	-	24	**24** %19.2
Tekrarların yaptırılması	-	-	2	-	-	16	**18** %14.4
Derslerin somutlaştırılması	-	-	8	-	-	15	**23** %18.4
Derslerde araç gereç kullanılması	-	-	4	-	-	27	**31** %24.8
Tespitlerin toplamları	-	-	19	-	-	106	
Tespitlerin oranları			% 15.2			% 84.8	**125**
Genel toplam		**19**	%15.2		**106**	%84.8	

1930-1940 döneminde 19 (%15.2), 2000-2010 döneminde 106 (%84.8) öneri yapıldığı görülmektedir. Kategorilere göre dağılımda ise öğrenci merkezli ders işlenmesi kategorisinde 29 (%23.2) öneri, farklı yöntem teknik zenginliği kategorisinde 24 (%19.2), tekrarların yaptırılması, kategorisinde 18 (%14.4), derslerin somutlaştırılması kategorisinde 23 (%18.4) ve derslerde araç gereç kullanılması kategorisinde 31 (%24.8) öneri yapıldığı görülmektedir. Bu dağılıma göre derslerde araç gereç kullanılması kategorisi birinci sırada, öğrenci merkezli ders işlenmesi kategorisi ikinci sırada, farklı yöntem teknik zenginliği kategorisi üçüncü sırada, derslerin somutlaştırılması kategorisi dördüncü sırada ve tekrarların yaptırılması kategorisinin beşinci sırada yer aldığı görülmektedir.

1930-1940 döneminde sekiz öneri ile en yüksek frekansa sahip olan derslerin somutlaştırılması kategorisine daha yüksek oranda önem verdikleri görülmektedir. 2000-2010 döneminde ise 27 öneri ile derslerin işlenişinde araç kullanımı ve 24 öneri ile farklı öğretim yöntem teknik kullanımının, öğrenci merkezli ders işlenmesinin en yüksek frekanslara sahip olduğu, bu nedenle 2000-2010 dönemi müfettişlerinin bu iki kategoriye daha yüksek oranda önem verdikleri söylenebilir. Öneriler içerisinde "*Öğrenci merkezli yöntem ve tekniklere daha çok yer verilmesi, öğrencilerin aktif katılımlarının sağlanması.*" önerisinin 11 kez, "*Derslerin işlenişinde öğrenci merkezli etkin ve değişik öğretim yöntemlerinin kullanılması, yöntem zenginliğine başvurulması"* önerisinin 10 kez tekrarlanarak dönemin özeti niteliğini taşıdıkları görülmektedir.

3.4.1. Öğrenci Merkezli Ders İşlenmesi Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 13'te yer alan bulgularda, 1930-1940 döneminde beş (%17.24) ve 2000-2010 döneminde 24 (%82.75) öneri yapıldığı, her iki dönemde de tespit yapılmadığı görülmektedir. Bulguların karşılaştırmasında ise 2000-2010 dönemi müfettişlerinin 1930-1940 dönemi müfettişlerine göre daha fazla öneri yaptıkları anlaşılmaktadır.

Önerilerin içerik olarak değerlendirmesinde ise 1930-1940 döneminde ve 2000-2010 döneminde benzer bir şekilde öğrencilerin ders sürecinde aktif olarak yer almalarının önerildiği anlaşılmaktadır. Özellikle D36-11 raporunda çok açık olarak belirtildiği gibi "*Derslerde fikri ve bedeni faaliyete çok yer verilmeli"* önerisi, yapılabilecek en açık öneridir. Öğrencilerin derslerde duygu, düşünce yani sözel katılımlarının yanında "bedeni" uygulamalı, fiziki olarak da katılımlarını sağlanmasının istendiği, yaparak yaşayarak öğrenme ilkesinin derslerde kullanılmasının önerildiği

görülmektedir. Benzer biçimde C35/11 raporunda "*Derslerin hayatileşmesine çocuk işcenliğine (çalışkan, işbilir) ve kıvamına çok yol ve ön verilmesine önem vermenizi isterim*" denilmekte ve D36/11 raporunda belirtilen istek ve öneri tekrarlanmaktadır. Yapılan beş öneride de öğrencilerin aktif olarak derslere katılması, konuların güncel olması ve öğrenci çalışmalarının önemi vurgulanmaktadır.

1930-1940 dönemindeki öğrenci katılımının sağlanması önerisinin, 2000-2010 döneminde yapılan benzer önerilerde de yer aldığı görülmektedir. A10 raporunda *"Öğrenci merkezli yöntem ve tekniklere daha çok yer verilmesi, öğrencilerin aktif katılımlarının sağlanması"* önerilirken öğrencilerin derslerde etkin olmaları, öğrenci etkinliğini sağlayacak ders araç gereçleri ile ders işlenmesi, konunun durumuna göre ve dersin akışına göre yöntem değişikliğinin sağlanarak, öğrenci ilgisinin canlı tutulmasının önerildiği görülmektedir. Benzer şekilde C08 raporunda *"Daha etkili bir öğretim için öğretmenlerin; öğrencilerin bireysel farklılıklarını, ilgilerini, bilgi birikimlerini ve olgunluklarını dikkate alarak farklı öğretim stratejileri uygulaması"* önerilmektedir. D01 raporunda *"Konuların işlenmesinde öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılışlarının sağlanması",* E07 raporunda *"İşlenen konuların günlük yaşam ile ilişkilendirilerek, öğrencilerin ilgi ve derslere katılımının artırılması"* gerektiği vurgulanmaktadır. Derslerin teorik olmaktan çıkarılması, işlenmekte olan bir derste farklı yöntemlere başvurulması gerektiği, C35/11 raporunda olduğu gibi derslerin güncel olmasının önerildiği görülmektedir. C01, E02, E05, E07 raporlarında *"Derslerin öğrenci merkezli işlenmesi"* önerilmektedir. Bu önerilerde öğrenme-öğretme sürecinin merkezinde öğrencinin bulunması gerektiği belirtilmektedir.

Bu kategori içerisinde yer alan bir başka alt kategori olan derslerin işlenişinde C00, C04, C06, C07, C08, E00, F00, F01, F02 raporlarında yer alan bireysel farklılıklara dikkat edlmesi önerisi de önemli bir sorunu vurgulamaktadır. F00, F01 "*Yapılan tüm etkinliklerde öğrenci kişisel farklılıklarının göz önünde bulundurulması*" ve C08, E00 raporlarında yer alan "*Daha etkili bir öğretim için öğretmenlerin; öğrencilerin bireysel farklılıklarını, ilgilerini, bilgi birikimlerini ve olgunluklarını dikkate alarak farklı öğretim stratejileri uygulaması*" önerileri ile dönemin başka bir sorununa vurgu yapıldığı görülmektedir. Önerilerde, öğretmenlerin derslerde öğrenci seviyesine, diğer söyleyişle bireysel farklılıklarına dikkat etmeden standart günlük planlarala herkesin aynı düzeyde olduğunu varsayarak ders işledikleri ortaya çıkmaktadır.

Oğuzkan (1980; 40), öğrencilerin bireysel ayrılıklarının öğrenme ve öğretme sürecinde önemli olduğunu, bireylerin zihin gücü, özel yetenek, amaç ve emeller bakımından büyük ayrılıklar gösterdiğini, öğrencinin derslerine, ödevlerine karşı istekli ve ilgili olması veya olmamamsında özel, kişisel etmenlerin rolünün büyük olduğunu, bu nedenle bireysel ayrılıkların öğretimde önemli olduğunun öğretmen tarafından bilinmesi gerektiğini belirtmektedir. Öğrenciye bakış temasında da tartışıldığı gibi, amaç öğrencinin eğitimi ise, öğrencinin merkezde olduğu öğretim çalışmalarına önem verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

3.4.2. Farklı Yöntem Teknik Kullanımı Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu tema içerisinde 1930-1940 döneminde herhangi bir tespit ve önerinin yapılmadığı tek kategori olan derslerin işlenişinde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması kategorisi ile ilgili olarak 2000-2010 döneminde 24 önerinin yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde derslerin işlenişinde yöntem teknik kullanımı ile ilgili olarak A00, A03, A05, A08, C00, C01, C02, C04, C09, D01, D03, D04, D05, D09, E00, E01, E03, E04, E05, E10, F00, F04, F06 raporlarında yer alan "*Konuya uygun aktif, farklı yöntem teknik uygulanmalı*" önerisinin dönemin sorununu yansıttığı görülmektedir.

Teftiş raporlarında yer alan bu ortak önerilere ilave olarak, A05 raporunda *"etkili öğrenme sağlanması",* D01 raporunda *"yaparak-yaşayarak öğrenme yöntemlerinin ağırlıklı olarak kullanılması*", E05 raporunda "*yöntem ve tekniklerin uygulama esaslarının bilinerek uygulanması*", F06 raporunda "*yeni programın felsefesine ve öğrencilerin öğrenme sitillerine uygun yöntem ve tekniklerin kullanılması*" önerilerinin de yer aldığı görülmektedir.

Bu önerilerden A05 raporunda öğretimin etkililiği, amaçlara ulaşma ve kalıcılığından söz edilirken, D01 raporunda yaparak-yaşayarak yönteminin kullanılması, sınama-yanılma yönteminin kullanılması, F06 raporunda öğrencilerin öğrenme sitillerine göre yöntem teknik seçilmesi ve uygulanmasının önerildiği görülmektedir. E05 raporunda ise öğretmenlerin, yöntem ve tekniklerin uygulama esaslarını bilinerek uygulaması önerilmektedir.

Beş farklı okulda 24 farklı raporda hep farklı yöntem teknik kullanılması önerilirken, E05 raporunda yer alan "*yöntem ve tekniklerin uygulama esaslarının bilinerek uygulaması*" ifadesi, öğretmenlerin bu alandaki eksikliklerinin de olabileceğini

vurgulaması açısından önemlidir. Konuya uygun, öğrenci merkezli strateji, teknik ve yöntemler kullanılması sorununun "Öğrenci merkezli ders işlenmesi", "Derslerin somutlaştırılması" kategorilerinde de tartışıldığı gibi Türk eğitim sisteminin canlılığını koruyan, düzeltilmesi gereken bir sorunu olarak ortada durduğu görülmektedir.

1929 yılı İlkmektepler Talimatnamesinin 41, 50 ve 51 inci maddelerinde derslerin işlenişinde öğrenci katılımının, öğrenciyi merkeze almanın önemi vurgulanarak, öğretmenin yol gösterici ve denetleyici rolü öne çıkarılmaktadır. Derslerin uygun zaman ve yerde, uygun araç gereç kullanarak öğretilmesinin gerekliliği vurgulanmakta ve uygun ders araç gereci bulundurmayan öğretmenin sorumluluğundan bahsedilmektedir. Görüleceği gibi, ders anlatımında sınıf seviyesine, ders işleme yöntemine daha çok yaparak yaşayarak öğretime dikkat çekilmektedir.

1930-1940 döneminde vurgulanan bu durum, 2000-2010 dönemindeki İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin (İKY) 6'ncı maddesinde yer alan ilköğretimde gözönünde bulundurulacak genel ilkelerin (e) fıkrasında "*Eğitim-öğretim etkinlikleri; öğretim ilkeleri, öğrenci düzeyi, çevre özellikleri ve programda belirtilen esaslar dikkate alınarak düzenlenir ve uygulanır"* denilmekte ve ilköğretimin hedeflerinin gerçekleştrilmesinde genel öğretim ilkelerinden yaralanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yönetmelikte geçen genel öğretim ilkeleri ile ilgili olarak Küçükahmet (1999, 42-47), hedeflere ulaşmak için her faaliyetin başlangıcında belli kuralların oluşturulması gerektiğini belirterek; öğretimde kullanılacak ilkelerin, öğretmeni uygun faaliyetlere yöneltmesini sağlayacağı gibi, öğrenciyi de güdüleyeceğini vurgulamaktadır. Küçükahmet (1999), öğrenciye görelik, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, aynilik (açıklık), somuttan-soyuta ve ekonomiklik olmak üzere belli başlı altı ilkenin kullanıldığını belirtmektedir.

Bu ilkeler ışığında yapılacak eğitim öğretim çalışmalarında ders programlarının önemi, kullanılacak yöntem teknik seçimi ve buna bağlı olan uygun araç gereç seçimi öne çıkan unsurlardır. Bu konu ile ilgili olarak İlköğretim Kurumları Yönetmeliğin 6/(h) maddesinde de "*İlköğretim kurumlarında uygulanan, programlar, yöntem ve teknikler ile kullanılan eğitim teknolojisi; bilimsel ve teknolojik gelişmelere göre yenilenerek, okul, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli geliştirilir"* ibaresi yer almaktadır. Bu fıkrada da ders programlarının zamanın şartlarına göre değişeceği, bu değişiklik sonucu yeni programa uygun yeni yöntem teknik seçiminin değişebileceği, değişen yöntem

tekniklere göre de eğitim teknolojilerinin, ders araç gereçlerinin değişebileceği vurgulanmaktadır.

Diğer tema ve alt temalarda da tartışıldığı gibi, hızlı değişim ortamlarında öğretmenlerin de aynı hızla değişmesi beklenirken yapılan araştırmalar bu konuda günümüz eğitim sistemi içerisinde yetersizliklerin olduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar okullara eğitim teknolojileri girmiş olsa da teftiş raporlarında durum farklı çıkmaktadır.

Aydın (1999, 16), toplumsallaşmanın yolu olan öğrenme sürecini, yaşantıdan kaynaklanan, düşünme ve deneme sonucunda oluşan, uyarıcı davranışlar arasında kurulan bağ ile meydana gelen davranış değişikliği olarak tanımlanırken; öğretmenin de öğrenciyi düşünmeye sevketmek ve düşünme sürecini anlamlı öğrenme deneyimleri ile ileri götürmek ve sürdürmek olarak tanımlamaktadır.

Ulaş ve Ozan'ın (2010, 81) yaptıkları araştırmada, sınıf öğretmenlerinin sınıf içi öğrenme-öğretme faaliyetlerinde klasik yapıya sahip teknolojileri ve farklı öğrenme-öğretme yöntemlerini sık olarak kullanmalarına ve bu alanda yeterli olmalarına rağmen bilgisayar teknolojilerini, internet temelli teknolojileri ve görsel-işitsel teknolojileri seyrek olarak kullandıkları ve bu teknolojilerin kullanımında istenilen yeterliğe sahip olmadıklarını tespit ettiklerini belirtmektedirler.

Güven (2001)'de makalesinde bu konuyla ilgili olarak benzer düşünceleri aktararak öğretmenlerin, günümüz dünyasında meydana gelen değişmeleri yakından hisseden ve değişime en fazla uymak zorunda kalan kesim olduğunu, öğretmenlerin de bu yükü hakkıyla kaldırabilmeleri için önce kendilerini geliştirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Yeni program öğrenci merkezli, aktif öğrenci katılımını gerektiren yöntem ve teknikleri önermektedir. Sunuş, buluş ve araştırma stratejileri, anlatım, tartışma, grup çalışması, soru cevap tekniği, beyin fırtınası tekniği, drama yöntemi, rol yapma yöntemi, yaratıcı darama yöntemi, örnek olay yöntemi, bilgisayar destekli öğrenme yöntemi, proje çalışması, gösteri tekniği, gösterip yaptırma tekniği, benzetim tekniği gibi yöntem ve teknikler, öğrenci merkezli eğitim anlayışı içerisinde Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenlerden uygulanmasını beklediği yöntem ve tekniklerdir.

3.4.3. Tekrarların Yaptırılması Kategorisine İlişkin Bulgular

Tekrarların yaptırılması kategorisi ile ilgili bulgularda, 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde olumlu ve olumsuz tespit yapılmadığı, her iki dönemde sadece öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde iki (%11.11) ve 2000-2010 döneminde (%88.88) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Her iki dönemde oranları değişse de öğretim çalışmalarının bir yönünü oluşturan ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağlayacak olan tekrarların yaptırılmasının önemi vurgulanmaktadır.

Tablo 13'teki bulgularda, 1930-1940 dönemindeki B34/1 raporunda "*Tekrarlara fazla kıymet verilmesini*" ve D37/12 raporunda "*Meseleyi tekrar ettirmek, yapılacak işi keşfettirmek gibi çalışmalarda bulunmak uygun olur*" önerilerinde bulunularak, konuların tekrar ettirilmesinin yararlı olacağı belirtilmektedir. 2000-2010 döneminde yazılan 16 raporda konuların tekrar ettirilerek kalıcılığın sağlanması veya pekiştirilmesi önerilmektedir. Her iki dönemde de yapılan önerilerde içerik aynı olsa da kullanılan kelimelerede eğitim literatürüne göre değişiklik olduğu görülmektedir.

C07 raporunda *"Ünite konularının fırsat eğitiminden yararlanılarak, değişik aralıklarla tekrarlar yapılarak pekiştirilmesi "* önerilirken, B04, F00, F04, F06, F10 raporlarında "*İşlenen ünite konularının aralıklı olarak tekrarlarının yapılarak kalıcılığın sağlanması"* şeklinde benzer önerilerin yer aldığı görülmektedir.

Senemoğlu (1997, 299), öğrenilen bilginin beyinde kısa süreli bellekte en fazla 20 saniye kalabildiğini, tekrarlanmadığı takdirde silindiğini, öğrenilen bilginin silinmemesi için belirli aralıklarla tekrar edilerek kalıcılığının artırılabileceğini ve kalıcı belleğe gönderileceğini belirtmektedir. Bu tanımlamada da belirtildiği gibi bilginin unutulmamasını amaçlayan, ezberletme amacı olmayan öğrenme biçimlerinden biri olarak tanımlanan tekrarların yaptırılması önemlidir. Bu sayede öğrenilen bilgi, ilgili bulunduğu bir konu geldiğinde veya ders ortamlarında yeri geldiğinde hatırlatma amaçlı olarak tekrar edilerek unutulmaması amaçlanmaktadır. Ancak, tekrar ettirme amacı dışında kullanıldığında ezberletme biçimine dönüşeceğinden, özel durumlar dışında uygulanması önerilmeyen tutumlardır.

Teftiş raporlarında da konunun ve ünitenin tekrar ettirilerek kalıcılığının artırılmasının önerildiği görülmektedir. Her iki dönem raporlarından B34 raporunda "*Tekrarlara fazla yer verilmeli*", D37-12 raporunda "*Konuyu tekrar ettirmek lazım*", 2000-2010 dönemindeki B, C, D, E, F okularının raporlarında "*Ders ve ünitenin tekrarlarla pekiştirilmesi*" ve A okulu raporlarında ise "*Öğrencilerin yapamadıkları*

konularda tekrar yapılması" önerilmektedir. Görüleceği gibi ezberletme amacı olmayan, konunun veya ünitenin unutulmamasını, pekiştirilmesini amaçlayan öneriler yapılmıştır.

Özçelik (1989, 185) de pekiştirmenin bir davranışın görülme sıklığını artırma işlemi olduğunu belirtmektedir. Öğrenilenlerin unutulmamasını amaçlayan tekrar yönteminin her iki dönem müfettişlerince önerildiği, öğrenme stratejilerinde bir benzerliğin sürdüğü, her iki dönemde görev yapan öğretmenlerin, işlenen konuların tekrarını yaptırmayarak konunun kalıcılığının sağlanması konusunda ihmalkâr davrandıkları anlaşılmaktadır.

3.4.4. Derslerin Somutlaştırılması ve Araç Gereç Kullanılması Kategorisine İlişkin Bulgular

Derslerin somutlaştırılması ve araç gereç kullanılması kategorisi ile ilgili bulgularda, 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde olumlu ve olumsuz tespit yapılmadığı, her iki dönemde sadece öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde sekiz (%34.78) ve 2000-2010 döneminde 15 (%65.21) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Bulgulara göre bu kategori ile ilgili önerilerde 2000-2010 dönemi müfettişleri 1930-1940 dönemi müfettişlerine göre daha fazla öneride bulunmuşlardır.

Derslerin somutlaştırılması kategorisi ile iç içe olduğu için derslerde araç gereç kullanılması kategorisi ile birlikte değerlendirilmesinde yarar görüldüğü için derslerin araç gereç kullanarak somutlaştırılması temelinde birlikte değerlendirilmiştir. Bu kategorilere ilişkin bulgular incelendiğinde her iki dönemde de tespit yapılmadığı, derslerin güncel hayatla ilgisinin kurulması ve kullanılacak, araç, gereç ve yöntemlerle somutlaştırılmasının önerildiği görülmektedir. Bulgulara göre 2000-2010 dönemi müfettişlerinin derslerin somutlaştırılması konusunda daha fazla öneri yaptıkları görülmektedir.

1930-1940 döneminde yazılan C35/11 raporunda *"Derslerin hayatileşmesine, ... çok yol ve ön verilmesine önem vermenizi isterim"* denilmekte, D35/11 raporunda *"Öğretimde güdeceğimiz usullerin teorik şeklinden çok pratik ve hayatiğ olması çocuk eğitimi bakımından şarttır",* D37/3 raporunda *"Ekskürsiyonlara (*ders amaçlı gezi*) çok önem veriniz"*, D37/12 raporunda *"Hayat dersinde daima müşahade ve tetkike yer vermek gereklidir"* denilmektedir. Önerilerde derslerin güncel hayata dönük olması için

uygulamalı yöntemlere ağırlık verilmesi, bu amaçla ders amaçlı gezilerin düzenlenmesi, ders araçlarından yararlanılması önerilmektedir.

Benzer içerikli önerilerin 2000-2010 döneminde de yazıldığı görülmektedir. Özet olarak bu dönemde A02, B02, C02, C03, D02, D03 raporlarında "*İşlenen konuların günlük yaşama dönük olarak somutlaştırılması"* önerilerek, konuların günlük hayatla ilgisinin kurulması önerilmektedir. D04 ve E07 raporlarında yer alan *"Araç gereç kullanımına ağırlık verilerek konuların somutlaştırılması"* önerisi ile derslerde araç gereç kullanılması önerilmektedir. E01 raporunda yer alan *"Eğitim öğretimde gezi, gözlem, deney, inceleme ve araştırmalara zaman ayrılması"* önerisi ile derslerde gezi, gözlem, deney, inceleme yapılarak derslerin somutlaştırılması ve öğrencinin bizzat kendi öğrenme biçimlerine göre öğrenebilecekleri vurgulanmaktadır.

Türk Dil Kurumu (2009) Türkçe Sözlüğünde somut kelimesi varlığı duyularla algılanabilen varlık, cisim olarak tanımlanırken, somutlaştırma, dildeki soyut kavramların somut kavramlardan yararlanarak anlatıma yönelmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda derslerin somutlaştırılması, öğrencilerin yaş ve sınıf seviyelerine göre konuları anlayabilecekleri kelimeler, araçlar, kartlar, görseller, dokunup, koklayabilecekleri cisim veya maddeler, beş duyu organının en fazlasının devreye sokulabileceği araçlar yardımıyla anlatılması olarak tanımlanabilir.

Tablo 13'te yer alan ve derslerin somutlaştırılması kategorisindeki bulgulara ilave olarak, teftiş raporlarında sıkça yazılan ve derslerin somutlaştırılmasında derslerde araç gereç kullanımının sağlanması önerilmektedir. Derslerde araç gereç kullanılması ile ilgili yine tablo 13'de yer alan bulgularda ders araç gereci kullanılması ile ilgili toplam 31 öneri yapıldığı, bunlarından dört tanesinin 1930-1940 dönemine ait olduğu, 27 tanesinin 2000-2010 dönemine ait olduğu, her iki dönemde de olumlu veya olumsuz tespit yapılmadığı anlaşılmaktadır. "*Derslerin işlenişinde ders araç ve gereçlerinin derslerde kullanılması, kullanılan ders aracının nasıl ve niçin kullanıldığının kavratılması*" ifadesinin beş kez tekrarlandığı görülmektedir. 2000-2010 dönemi raporlarında, derslerin işlenişinde ders araç ve gereçlerinin derslerde kullanılmasının önerildiği, A02,C02, C03, D02, D03 raporlarında da ek olarak kullanılan ders aracının nasıl ve niçin kullanıldığının kavratılmasının önerildiği görülmektedir.

1930-1940 dönemi müfettişleri, D37-12 raporunda, dersler işlenirken veya evde kullanmaları için öğrenciye ders araç gerecinin verilmesini önermektedir. E 38 raporunda derslerde araç gereç kullanımının gerekliliğinden bahsedilmekte, F33

raporunda ders araç gerecinin gerekliliğinin yanında temin edilme yollarını da belirtilmektedir. F33 raporunda "*Bir mihsap (abaküs) yaptırmak, bir şeffaf termometre almak uygun"* olur denilerek öğretmenin ders için kendisinin ders araç gereci hazırlayabileceği yönünde günümüz öğretmenleri için de önemli olan bir öneri yapıldığı görülmektedir. Ders araç gereçlerinin eğitim-öğretim çalışmalarındaki yeri vurgulanırken, satın alınma imkânı olmayan durumlarda uygun ders araç gereçlerinin yapılmasını veya yaptırılmasını önermek, bulunulan şartları açıklaması açısından önemlidir. Her türlü olumsuzluğa rağmen ders araç gerecinin vurgulanması da eğitimin kalitesine verilen önemi göstermektedir. Elden geldiğince okullaşma oranını artırma, ama kaliteden de vazgeçmeme ilkesinin benimsendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Diğer yandan 1930-1940 döneminde var olan derslerin öğretimi faaliyetlerinin kalitesini ve kalıcılığını artıracak olan yardımcı ders araç gereçleri ile işlenmesi sorununun 2000-2010 döneminde artarak devam ettiği anlaşılmaktadır. 2000-2010 döneminde toplam 47 teftiş raporu bulunduğu ve 27 teftiş raporunda derslerde araç gereç kullanımının vurgulandığı düşünüldüğünde, 2000-2010 döneminde öğretimin niteliğinin düzeyi ortaya çıkmaktadır. Özellikle 2005 yılından sonra uygulanmaya konulan programlarda, yoğun olarak derslerde araç gereç kullanımın önerildiği, bu nedenle derslerde araç kullanımı sorununun tam oturmadığını göstermesi açısından önemlidir. Diğer kategori ve temalarda bahsedilen araştırma sonuçları da bu eksikliği doğrular niteliktedir. Her iki dönemde de, derslerin araç gereçle, gezi, gözlem, inceleme, araştırma, deney yaparak işlenmesinin kalıcı öğrenme sağlayacağı düşüncesinin paylaşıldığı söylenebilir.

Otuzlu yılların ekonomik şartları ile ülkenin eğitim durumları birlikte düşünüldüğünde, ders araç gereci bulunması konusunda sorun yaşandığı C okulunun 33/4 yılı raporunda ortaya konmaktadır. Bu raporda *"Koleksiyonların ihmali doğru değildir. Çünkü bunlar yarının kıymetli birer ders vasıtaları olacaktır"* diye yapılan öneri bu okuldaki ders araç gereç durumunu da bir anlamda anlatmaktadır. Bu yetersizliklere rağmen müfettişlerin, öğretmenlere derslerde araç gereç kullanmanın önemini vurgulamaya özen gösterdikleri söylenebilir.

Daha 1930'lu yıllara gelmeden önce de bu konu ile ilgili olarak çalışmaların yapıldığı 20 Mart 1926 günü TBMM'de, Trabzon Milletvekili Muhtar Bey'in, okulların bina ve donanımında Bakanlığın lükse kaçtığı yönündeki eleştirisi üzerine, Bakan Mustafa Necati *"Okullar gelişigüzel açılamaz: Sinema ister; muallim çıkar dersi*

sinemada işler. Tarihi, sinemada işler; tarih dersi hayali olmaz, tabiat dersi hayali öğrenilmez... Onun için bunlar olmadan mektep olmaz" diye açıklama yaparak Cumhuriyetin ilk yıllarında, derslerin somutlaştırılması ile ilgili görüşlerini belirtmiştir (Aktaran: Altunya, 2009, 68).

2000-2010 döneminde ise okullarda ders araç gereci eksikliği konusunda genelde sorun olmamasına rağmen öğretmenlerin derslerinde araç gereç kullanmaları konusunda sıklıkla uyarılması dikkat çekicidir. Bakanlığın, derslerde kullanılacak görsel ve işitsel ders araçlarının öğrenmeyi kolaylaştıracağı ve kalıcılığını artıracağı gibi, öğrenmeyi somutlaştıracağı, farklılık yaratarak gerçek hayatla ilgi kurmayı kolaylaştıracağını vurgulamasına rağmen (MEB. 2003,117-130), raporlarda derslerin somutlaştırılması ve derslerde araç gereç kullanılmasında sorun yaşanması önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir.

Karaca'nın (2011, 142-143) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin derslerinde temel olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan kitapları ve tebeşirli yazı tahtası gibi geleneksel öğretim araç gereçlerini kullandıkları, tüm sınıflarda bu araç gereçlerin bulunduğu ve öğretmenlerin bu araç gereçleri kullanmaya alışkın oldukları vurgulanmaktadır.

2010 yılında Adıgüzel tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin, derslerinde genellikle ders kitapları, kılavuz kitaplar ve klasik yazı tahtaları gibi geleneksel araç gereçleri kullandıkları, öğretmenlerin, okullardaki yansıtıcı özelliği olan araçlar ile görsel-işitsel araçlar gibi yeni öğretim teknolojilerini ve öğretme-öğrenme sürecinde çeşitli olanaklar sunarak öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıran bilgisayar ve bilgisayar teknolojilerini hemen hemen hiç kullanmadıkları sonucuna ulaşıldığı vurgulamaktadır (Adıgüzel, 2010, 9-15).

Genelde bütün eğitim öğretim faaliyetlerinde yararı tartışmasız kabul edilen derslerde araç gereç kullanımında yaşanan bu sorunun nedenlerini araştıran Kazu ve Yeşilyurt (2008, 177) şu sonuçlara ulaşmışlardır:

1-Öğrenci-öğretmen iletişiminin azalacağı düşüncesi,
2-Öğretmenlerin yeni görevler üstlenmek istememesi,
3-Öğrenme-öğretme sürecinin mekanikleşeceği düşüncesi,
4-Öğretim araç-gereçlerinin öğretmenin yerini alacağı düşüncesi,
5-Öğretmenlerin öğretim araç-gereçleri kullanımına karşı olan isteksizliği,
6-Öğretmenlere yardım edecek teknik eleman veya teknik uzmanın olmaması,
7-Öğretmenlerin öğretim araç-gereçleri hakkında az bilgiye ve kulanım yeteneğine sahip olması,
8-Öğretmenlerin teknolojik öğretim araç-gereçlerini kullanmak istememeleri,

9-Öğretim araç-gereçleri kullanımının öğretmenlerin kısa sürede niteliksizleşmesine, böylece kendilerini kötü hissetmelerine ve işlerinde yabancılaşmalarına sebep olacağı düşüncesi,
10-Öğretim araç-gereçleri kullanımı sonucu öğretmenler ve öğrenciler arasındaki yeni bir iletişim biçimi geliştirmenin zorunlu olmasına ve bunun için de yeterli kültür olmaması nedeni ile sürekli yan sorunlar ortaya çıkabileceği düşüncesi,
11-Öğretim araç ve gereçlerinin kullanılmasıyla öğretmenlerin; önemlerinin azalacağını, işlerini kaybedeceklerini ve yeni görevleri üstleneceklerini düşünmeleridir.

Raporlara da yansıdığı gibi derslerin somutlaştırılması, öğrencinin anlayacağı düzeye indirgenmesi, hayata dönük yaşantıların uygun yer ve araçlarla öğretilmesi sorunu güncelliğini korumaktadır.

Sonuç olarak eğitim yöntem ve teknikleri teması ile ilgili bulgulara göre, 2000-2010 dönemi müfettişlerinin derslerde araç gereç kullanılması ve derslerde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasında 1930-1940 dönemi müfettişlerine göre daha yüksek oranda duyarlı oldukları söylenebilir. Diğer yönüyle bakıldığında ise 2000-2010 dönemi öğretmenlerinin derslerde farklı yöntem ve teknikleri kullanma, ders araç gereçleri, deney, gezi, gözlem yapma, araştırma inceleme yapma gibi sınıf içi ve dışı öğretim yöntem/tekniklerine çok dikkat etmedikleri veya kullanamadıkları söylenebilir.

Teftiş raporlarına sıklıkla yansıtılan bulgulara göre derslerde araç gereç kullanılması ve öğrenci merkezli ders işlenmesi, derslerin işlenişinde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması, gezi, gözlem ve deney yaptırarak derslerin somutlaştırılması kategorileri müfettişlere göre çok önemli olarak görülmektedir. Bu duruma göre eğitimde derslerin soyut, ezbere dayalı, genellikle takrir yöntemi kullanılarak işlendiği, öğretmenlerin yeni dünya düzenine uyum sağlamada ve eğitim teknolojilerini kullanma ve bu türdeki araçları derslerde, ders materyali olarak kullanmada sorun yaşadıkları, bu alanlarda değişime hızla ayak uyduramadıkları anlaşılmaktadır.

Can (2010, 65-71) tarafından yapılan çalışmada da okuldaki eğitim ve öğretim çalışmalarını kapsayan "Eğitim-Öğretim" kategorisi içerisinde "Derste kullanılan yöntem, teknik" alt kategorisinin %6,07 oranda 82 kez tekrarlandığı belirtilmektedir. Yıldırım ve Yazıcı (2011, 605)'nın yaptığı araştırmada da bakanlık ve eğitim müfettişleri raporlarında ortak olan 21 konudan "Öğretim ilke ve yöntemleri" konusunun 10'uncu sırada yer aldığı ve okullarda sorun olarak değerlendirildiği belirtilmektedir. Bu araştırmalara göre de derslerin soyut, ezbere dayalı, genellikle takrir yöntemi kullanılarak işlendiği, öğretmenlerin yeni dünya düzenine uyum sağlamada ve

eğitim teknolojilerini kullanma ve bu türdeki araçları derslerde, ders materyali olarak kullanma sorununun yüksek düzeyde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.5. Sistemin Öğrenciye Bakışı Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Sistemin öğrenciye bakışına ilişkin temel yaklaşımlar, benzerlik ve farklılıklar teması altında bireysel farklılıklar ve öğrenci sağlığı kategorileri olarak iki ana kategoriye ayrılmıştır. Kategoriler ve alt kategoriler Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Müfettişlerin sistemin öğrenciye bakışına ilişkin tespitlerinin kategorilere göre dağılımı

Kategoriler	**Dönem**						**Top**	
	1930-1940			**2000-2010**				
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne		
Bireysel farklılıklar	2	1	14	2	-	10	**29**	%64.44
Öğrenci sağlığı	6	1	6	-	-	3	**16**	%35.55
Tespitlerin toplamları	8	2	20	2		13		
Tespitlerin oranları	%26.66	%6.66	%66.66	%13.33		%86.66		
Gene toplamlar		**30**	**%66.66**		**15**	**%33.33**		**45**

Sistemin öğrenciye bakışı teması ile ilgili olarak tablo 15'te yer alan bulgular incelendiğinde 1930-1940 döneminde toplam 30 (%66.66) tespit ve önerinin yer aldığı görülmektedir. 2000-2010 döneminde ise toplam 15 (%33.33) oranında tespit önerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre her iki dönem müfettişlerin, miktarları değişse de öğrencilerin bireysel farklılıkları ve sağlıkları ile ilgili tespit ve öneri yaptıkları, 1930-1940 dönemi müfettişlerinin ağırlıklı olarak öğrenci sağlığı ve bireysel yetersizlikleri ile ilgili fazla sayıda tespit ve öneri yaptıkları, 2000-2010 dönemi müfettişlerinin ise BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) ve SBS (Seviye Belirleme Sınavı yeni adı TEOG) kursları da dahil olmak üzere öğrencilerin bireysel farklılıkları üzerinde durdukları söylenebilir.

3.5.1. Bireysel Farklılıklar Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 15 incelendiğinde bireysel farklılıklar kategorisi ile ilgili 1930-1940 döneminde sekiz olumlu (%26.66), iki olumsuz (%6.66) ve 20 (%66.66) öneri olmak üzere 30 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. 2000-2010 döneminde ise iki (%16.66) olumlu tespit ve 10 (%83.33) öneri yaptıkları anlaşılmaktadır.

Bireysel farklılıklar kategorisinde öğrencilerin bireysel başarı durumları ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlerin 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlere göre daha duyarlı oldukları söylenebilir. Bunun nedeninin, 1930-1940 dönemi müfettişlerinin sınıf denetimlerinde sınıfta bulunan öğrencilerle ilgili bireysel veya sınıflar düzeyinde daha ayrıntılı gözlem yapmalarına bağlı olarak, öğrenci sayı veya oranlarını tespit etmeleri olduğu söylenebilir.

Tablo 15 incelendiğinde 1930-1940 döneminde C32 raporunda *"İyi derecede geliştirilen talebe, mevcudun üçte ikisi nispetindedir. Fikri inkişaf vardır.*" tespitine yer verilmektedir. Bu tespit ile sınıfın genel bir değerlendirilmesinin yapılarak olumlu bulunan yönlerinin rapora aktarıldığı, bu konu ile ilgili müfettişin, kişisel görüşünün tam olarak yansıtıldığı görülmektedir. Olumsuz tespit olarak yer alan F36/5 raporunda ise aynı dil kullanılarak "*Talebe genel görünüşleri ile ileri seviye gösterememişlerdir. Hele Hayat Bilgileri ve zihni hesapları sınıflar seviyelerinden aşağı bulunmuştur."* tespitine yer verilmektedir. Bu olumsuz tespitte, teftiş edilen sınıfın, genel durumunun ve özellikle Hayat Bilgisi dersi ile Matematik dersi konularının programın hedeflediği seviyeden aşağıda bulunduğu belirtilmektedir.

A36 yılı raporunda "*Üçüncü sınıf çocukları kadar ikincilerin de yetiştirilmesini öğretmen Muharremden beklerim",* B38 raporunda *"Sınıfların seviye düşüklüklerini telafi ve ikmal etmek için tedbirler alınmasını işlerine candan ilgili arkadaşlardan bekler başarılar dilerim",* D33 raporunda *"Aynı sınıfta takviyeye muhtaç görünen talebe üzerinde kısmi ferdi tedrisat yapılması ve ameli hesapların takviyesi",* E39/2 raporunda *"Birinci sınıf iki guruptur. İleri gurup (20) kadardır. Geri guruba da zamanlarından ayırarak ders verelim"* denilmektedir.

Müfettişler tarafından yapılan önerilerde sınıf seviyelerinin belirlendiği, olması gereken başarı düzeyinin altındaki seviyede bulunan öğrencilerin oran olarak veya sayı olarak miktarlarının tespit edildiği ve bu öğrenciler için yapılması gerekli çalışmaların ayrı ayrı belirtildiği görülmektedir. Sınıf seviyesinin altındaki öğrencilerle ilgili

yapılması gereken çalışmaların, okuma yazma, zihinden hesap gibi temel bilgilerin eksikliği olduğu görülmektedir. Bu eksiklerin giderilmesi için müfettişlerin, B38 raporunda olduğu gibi benzer ifadelerle, öğretmenleri cesaretlendirmeye, onlara moral vermeye çalıştıkları, E39/2 raporunda da çözüm yolu olarak özel ders verilmesi ve zaman ayrılması tavsiye edilmektedir.

Öğrencilerin bireysel farklılıkları kategorisi ile ilgili 2000-2010 dönemi müfettişlerinin iki olumlu tespit yaptıkları, olumsuz tespit yapmadıkları, 10 öneride bulundukları görülmektedir. 2000-2010 döneminde raporlara yansıyan olumlu tespitlerde öğrencilerin akademik başarıları ile ilgili iki tespit yapıldığı, bu tespitlerin de ilköğretim okulu (yeni tanımı ortaokul) sonu sınavla öğrenci alan liselere giriş sınavı olan, Seviye Belirleme Sınavlarına (SBS, yeni adı TEOG) katılma ve başarı oranlarından oluştuğu görülmektedir. B09 raporunda yer alan tespitte "*Geçen yıl SBS sonuçlarına göre ortaöğretim kurumlarına 22 öğrenci yerleştirildiği, ilçe sıralamasında 6. Sınıflarda 1., 7. sınıflarda.2. sırada yer aldığı, HEM. İşbirliği ile İlçe çapında düzenlenecek SBS. larına hazırlık kursları için 6,7 ve 8. sınıflardan toplam 50 Öğrencinin isimlerinin ilçe MEM. 'ne bildirildiği "* vurgulanırken, E10 raporunda yapılan tespitte de *"Okulda SBS'ye yönelik kursların düzenlendiği"* vurgulanmaktadır.

Önerilerde yer alan A04, C07, D08, E03 ve F03 raporlarında, A05 raporunda olduğu gibi *"Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için çalışmaların planlanarak uygulanması",* sınıf seviyesine göre açık yetersizliği olan öğrenciler için önlem alınması önerilmektedir. A10 raporunda *"İK Yönetmeliğinin 47. Maddesine göre sınıf seviyesine göre başarıları düşük öğrenciler için gerekli önlemlerin alınması"* istenerek, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (İKY) 47'nci maddesine göre işlem yapılması önerilmektedir. B09 raporunda yer alan *"BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları) biriminin oluşturularak kaynaştırma programına alınan öğrenciler için BEP planlarının yapılması (2567 Sayılı T.D. ve MEB 2004/7 sayılı genelge), Kaynaştırma eğitimine tabi 1. ve 2. sınıftaki 2 öğrenciye destek eğitimlerinin, okulun eğitim-Öğretim saatleri dışında verilmesinin temini ",* önerisi ile BEP programının uygulanması, D08 raporunda da Rehberlik ve Araştırma Merkezi ile işbirliği yapılması önerilmektedir.

Yapılan önerilerde, sınıf seviyesi altında olan veya açık yetersizliği olan öğrenciler için önlem alınması istenirken, özellikle var olan mevzuatın uygulanması önerilmektedir. Can (2010, 65) tarfından yapılan çalışmada da, okuldaki eğitim ve öğretim çalışmalarını kapsayan "Eğitim-Öğretim" kategorisi içerisinde "Özel eğitime

ihtiyaç olan öğrenciler" alt kategorisinin %1,40 oranda 19 kez tekrarlandığı belirtilmektedir.

2000-2010 döneminde var olan İKY'nin 47 nci maddesine göre, öğrenme güçlüğü çeken, zihinsel ve fiziksel yetersizliği olan öğrenciler için BEP'nın hazırlanması istemektedir. Dönemlerin mevzuatı incelendiğinde, bu alanla ilgili olarak her iki dönemde de mevzuat bulunduğu anlaşılmaktadır.

1930-1940 döneminde, İlkmektepler Talimatnamesinin üçüncü maddesinde 1930 yılında yapılan değişiklikle:

> "Bedence anormal olanlardan şunlar ilkmekteplere kabul edilmezler: İki gözü kör olanlar, yüksek sesle söylenen sesleri işitemeyecek derecede ağır sağır veya dilsiz olanlar. Bunlardan başka bedeni (kaza, bela) avariz kabule mani değildir. Sâri (bulaşıcı) ve müstekreh (iğrenç) hastalıklar "mesela: yaralı kel" kabule manidir.
>
> Ruhen anormal olanlardan ağır derecede belahet (alıklık) tezahürü gösterenler kabul edilmez. Bir çocuğun harici hal ve hareketinde görülecek sarsaklık ve muvazenesizlik (dengesizlik) belahetin ilk nazara çarpan alametidir. Böyle olan çocuklar için şöyle bir muayene yapılarak belahet dereceleri tayin olunabilir. Kendisinin adı sorulur; bir elindeki parmakla birer, ikişer, ayrı ayrı bir arada saydırılmak suretiyle ta'dat (sayma) kabiliyeti yoklanır.
>
> Bu muayen*eye sıhhatle cevap veremiyenler ruhan anormal sayılarak mektebe alınmazlar*" hükmü getirilmiştir.

Görüleceği gibi dönemin şartlarına göre okula kaydı yapılacak, belirli dereceye kadar özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin sınıflarda, normal düzeyde eğitim öğretim alabileceği anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin eğitimi için özel bir hüküm yer almasa da, okulda diğer normal öğrencilerle birlikte öğrenim görebileceği düşünülen öğrencilerin okula kayıtlarının yapıldığı anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde ise 2004 yılı Kasım ayında 2566 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan ve daha sonra 2008 ve 2012 yıllarında yeniden değişiklik yapılan İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 47 nci maddesinin (e) fıkrasında *"Kaynaştırma ve özel eğitim sınıflarında eğitimlerine devam eden öğrencilere, başarısızlıklarından dolayı sınıf tekrarı yaptırılmaz. Bu öğrencilerin başarısının tespiti, 31/5/2006 tarihli ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği hükümlerine göre yapılır."* ibaresinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu yönetmeliğin beşinci maddesinde, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerinin, bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerinin, uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarının

amaçlandığı görülmektedir. 2000-2010 döneminde mevzuata dayandırılarak özel hizmet birimlerinin oluşturulmasının sağlandığı, özel programlar hazırlandığı ve bu amaçla özel merkezlerin oluşturulduğu görülmektedir.

1930-1940 dönemi denetim raporlarında tespit edilen eksikliklerin programa göre yetişmemiş, istenilen davranışları kazanamamış öğrenciler olduğu, öğretmen tarafından bu çocukların eksikliklerinin giderilmesinin önerildiği, zayıf çocuklarla fazla alakadar olunması istendiği, özellikle sınıf seviyesinin altında olan öğrencilerin eksiklerinin giderilmesi için önlem alınması gerektiği hususları dönemin sorunu olarak görülmektedir.

2000-2010 döneminde, değişen eğitim ortamları, programlar, öğretim yöntemleri ve personel teminindeki sorunların giderilmesi ile özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitim hakkından yararlandırılmaları için hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı (2010, 8) BEP klavuzunda, özel öğrenme güçlüğü olan bireylerin eğitilmesi ile ilgili açıklamaların ve yapılması gerekenlerin ayrıntılı olarak yer aldığı görülmektedir.

Her iki dönemde de özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için yasal mevzuat olduğu, her iki dönemin şartlarına göre bu öğrencilerin sorunlarının giderilmesi için müfettişler tarafından öğretmen ve okul yönetimlerinin uyarıldığı anlaşılmaktadır. Ancak 1930-1940 döneminde normal öğrencilerle birlikte sınıf ortamına uyum sağlayacak öğrencilerin sorun olarak ele alındığı; mevzuatın ve eğitim ortamlarının 2000-2010 döneminde, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin, sınıf ortamının dışında da eğitim alabilmesi için geliştirildiği görülmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde 2000-2010 döneminde var olan kurum, mevzuat ve uyglamaların, 1930-1940 dönemine göre daha ileride olduğu, bu nedenle özel eğitim kurumlarının dahi kurulduğu, bu yönüyle 2000-2010 döneminin 1930-1940 döneminden ayrıldığı söylenebilir.

Ancak, dünyada ve Türkiye'de dönemlerin kendi özel şartlarının da unutulmaması gerekmektedir. Çıkılı'nın (1996) yaptığı araştırmada, ülkemizde özel eğitime muhtaç çocuklara verilen eğitim öğretim hizmetlerinin yeterli düzeyde olmadığı, 1940'lı yıllardan itibaren özel eğitimle ilgili düzenlemelerin yapılmaya başlandığı, 1950 yılından itibaren eğitim sistemi içerisinde yer bulabildiği belirtilmektedir. Aynı araştırmada, sonucun istenilen düzeyde olmadığı, 1988 yılından itibaren başlatılan normal sınıfta kaynaştırma eğitimi uygulamasından en fazla yararlanabilen grubun zihinsel engelli çocuklardan eğitilebilir düzeyinde olanların

olduğunu, diğer engel gruplarında istenen başarının elde edilemediğinin saptandığı belirtmektedir.

Sadioğlu (2011)'nun yaptığı araştırmada, sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamaları konusunda genel olarak olumsuz görüşe sahip oldukları, bu alanla ilgili kendilerini yetersiz gördükleri, desteğe ihtiyaç duydukları, kendilerine verilen eğitimin yetersiz olduğu, öğrenci aileleri, görev yaptıkları okullar ve sınıfların fiziki koşullarından kaynaklanan sorunlar yaşadıkları, sorunun çözümü için ayrı okulların ve eğitim ortamlarının yaratılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir.

Sardohan (2011)'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, birden fazla yetersizliğe sahip öğrenciler için sınıf içi ve sınıf dışı herhangi bir ortam düzenlemesi yapmadıkları, BEP hazırladıkları, ancak uygulamada güçlük yaşadıkları, öğretmenlere okulda planlı olarak destek hizmetleri sağlanamadığı, öğrencilere yardım için yardımcı personel görevlendirilmediği sonucuna ulaşıldığını belirtmektedir**.**

2000-2010 döneminde öne çıkan diğer konu ise sınavla öğrenci alan liselere girmek için düzenlenen SBS kurslarının (yeni adı TEOG) okullara ve yaşam boyu eğitimi örgütlemesi beklenen Halk Eğitimi Merkezlerinin de bu kursları düzenlemeye başladıklarının tespit edilmesidir. Bu tespitlere göre günümüz eğitim anlayışında, öğrenci başarısının yapılan merkezi sınavlarda gösterilecek başarıya odaklandığı, bu nedenle müfettişlerin dahi bu konuda hassas oldukları, okullarda SBS kurslarının açılmasının olumlu gelişme olarak B09 ve E10 raporlarına yansıdığı görülmektedir.

Toplum tarafından içselleştirilmiş böyle bir eğitim sisteminde, öğrencisini yaptığı etkinliklerle, üst eğitime ve hayata hazırlamaya çalışan öğretmelerin çoktan seçmeli testlerden arındırılmış bir çalışma yürütmesi, öğrenci velileri tarafından kabul edilmeyeceği ve öğretmen için başarısız damgası vurulabilceği düşünüldüğünde, öğretmenlerin de bütün güçleri ile sınav odaklı bir eğitime kaymaları kaçınılmaz olmaktadır.

Diğer yandan, herkesin bu sınavlara gireceği, herkesin başarılı olması ve yaratılan "kaliteli okul" da okuma arzusu içinde olması gerektiği algısının yaratılarak, devletin kaliteli ve kalitesiz eğitim veren iki farklı okulu bulunduğu bilincinin eğitim denetmenlerinin de beyinlerine kazınmış olması düşündürücüdür.

3.5.2. Öğrenci Sağlığı Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 15 incelendiğinde 1930-1940 döneminde altı (%46.15) olumlu tespit, bir (%7.69) olumsuz tespit ve altı (%46.15) öneri yapıldığı; 2000-2010 döneminde sadece üç (%100) öneri olmak üzere toplam 16 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Bulgulara göre 1930-1940 dönemi müfettişlerinin öğrenci sağlığı kategorisine daha fazla önem verdikleri söylenebilir.

Öğrenci sağlığı ile ilgili olarak tablo 15'te yer alan bulgular incelendiğinde, 1930-1940 döneminde yapılan tespit ve önerilerin içeriğinin öğrencilerin sıhhi bakımları, temizlik alışkanlıkları, diş, saç, kıyafet olmak üzere vücut temizliği ve bakımından oluştuğu, 2000-2010 döneminde ise taşımalı eğitim sistemi ile taşınan öğrencilerin yemek, yemekhane ve bu işle görevli personelin temizliğinden oluştuğu görülmektedir.

Bu tespitlerden hareketle 1930-1940 dönemindeki öğrenci sağlığı bölümünde öğrencilerin temizlik, bakım gibi temel sağlık durumlarının öğretilmesi ve geliştirilmesi konularından oluştuğu anlaşılmaktadır. Buradan da 1930-1940 döneminde il merkezinde bulunan A Okulu dışında kalan kasaba ve köy okulları B, C, D, E, F okullarında, öğrencilerin çok olumsuz sağlık şartlarında yaşadıkları söylenebilir.

Bu kasaba ve köylere öğretmenlerin gelmesinin toplum sağlığı açısından ne kadar önemli olduğu, öğretmenlerin eğitim işleri dışında nelerle uğraştıkları, bugünkü öğretmen görevleriyle karşılaştırıldığında daha da belirgin hale gelmektedir. Dönem müfettişlerinin raporlarına yansıyan diş fırçalama, saç tarama alışkanlığı, temiz giyinme, bitten arınma, günlük bakım gibi öz bakım becerileri ile ilgili önerileri dönemin yaşam biçimi açısından düşündürücüdür.

Özellikle F33 raporunda yer alan "*Saçların taranması için birkaç tarak, bir ayna tedarik etmek*", dönemin şartlarını ve öğretmenin görev boyutunu göstermesi açısından çok çarpıcı bir örnektir. Yapılan bu tespitler sadece müfettişlerin kişisel gözlemleri değildir. Yokluk ve bakımsızlık, dönemin mevzuatında da yer almıştır. İlkmektepler Talimatnamesinin 34'üncü maddesinde:

> "Talebenin kıyafetçe mutlaka yeknasak olmaları lazım değildir. Çocuk velilerine ağırlık vermemek şartiyle kıyafet birliği teminine imkân bulunursa tabii iyi olur. Böyle bir çare bulunmıyan hallerde kıyafetlerin yalnız temizliği, çalışmağa, koşup oynamağa müsait ve sıhhi olmasına dikkat etmelidir. Oğlan çocuklar için kısa bir pantalon, yazın bolca bir bulüz veya gömlek, kışın kalınca bir ceket hafif bir kasketi sağlam ve ayağa uygun bir çift iskarpin ile kalınca, uzun konçlu çorap çok elverişlidir. Bu kıyafet kızlarda yalnız pantalon yerine eteklik giyilmesi şeklinde bir tadile uğrar,

kasket yerine bere de kızlar için daha gösterişlidir. Kızlar için koyu renkli bir göğüslük hem ucuz, kullanışlı, hem de yapılışa göre pek zarif olabilir. Mektep kıyafeti için milli mamulatın tercihi şarttır" hükümleri yer almaktadır.

Talimatnamenin üçüncü kısmında yer alan "*Mektepte Sıhhi Faaliyet ve Hizmetler*" başlığı altında yer alan 156-164'üncü maddeleri arasında yer alan 14 maddede okulun fiziki temizliği, sıcaklığı, öğrencilerin fiziki bakımları, sıhhi bakımları ve sağlık için gerekli olan çalışmalar belirtilmektedir. Maddelerde:

156. madde: Diş bakımına hasseten itina edilmelidir. Dişlerin korunması için talebeye sık sık telkinlerde bulunmalı, bilhassa diş fırçasının layıkiyle istimali öğretilmelidir. Bunun için mümkün olursa dershanede fırça talimleri yaptırılması münasip düşer. Senede en az dört defa diş muayenesi yapılmalı ve dişlerine ihtimamda kusuru görülen talebeye ve icabederse velisine ihtarda bulunulmalıdır.

157. madde: Saçlara ihtimam ciheti de unutulmamalıdır. Haftada bir defa saç yoklaması yapılmalı ve çocuklar her hafta başlarını yıkamağa ve saçlarını kestirmeğe teşvik edilmelidir. Her sabah temizlik yoklaması yapılmalıdır. Vücutlarında, başlarında yara görülen çocuklar hemen muayene ettirilmelidir.

Görüleceği gibi dönemin mevzuatı var olan sorununun çözümü için ayrıntılı olarak yapılması gerekenleri vurgulamakta ve yol göstermektedir. Bu konuda öğretmenlerin duyarsızlık gösterdiği, öğrenci sağlığının önemine uygun davranılmadığı aşağıdaki tamimde belirtilmektedir.

Öğrencilerin temizlik alışkanlığı kazanmaları için yapılan çalışmalarla ilgili yayınlanan 22/12/1941 tarih ve 14970/742 sayılı "Talebe Temizlik Yoklamalarına İtina Edilmesi" başlıklı tamimde:

"İlkokullar Talimatnamesinin 157 nci maddesi, okullarımızda her sabah temizlik yoklamasını amir olduğu halde bazı mahallerde bu hususa layıkı veçhile itina edilmediği anlaşılmaktadır.

Terbiye yuvası okullarımızda çocuklarımıza küçük yaşta sıhhi itiyatlar kazandırılması lazım geleceği aşikârdır. Bunun için her şeyden önce her sabah, talimatnamenin de emrettiği üzere, çocukların temizlik muayenesi yapılacak, sıhhi ve medeni icaplara riayette geri kalanlar varsa, velileriyle işbirliği yapılarak bunlar bu fena itiyatlarından vazgeçirilinceye kadar, bıkmadan, usanmadan çalışacaktır.

Öğretmen arkadaşlarımdan talimatname hükümlerine harfiyen riayet etmelerini bekler, yapılacak teftişlerde bu hususta hiç kimsenin ihmal ve müsamahasını görmek istemediğimi tebliğ ederim"

denilerek tamimin son bölümünde de müfettişlerin bu konudaki görevleri hatırlatılmış, konunun ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır.

2000-2010 döneminde ise İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin "İlköğretimin Amaçları" bölümünde yer alan 5 inci maddesinin (g) bendinde öğrencilere, toplumun bir üyesi olarak kişisel sağlığının yanı sıra ailesinin ve toplumun sağlığını korumak için gerekli bilgi ve becerinin, sağlıklı beslenme ve yaşam tarzı konularında bilimsel

geçerliliği olmayan bilgiler yerine, bilimsel bilgilerle karar verme alışkanlığının kazandırılması amaçlanmaktadır.

Yine aynı yönetmeliğin 139'uncu maddesinde öğrenci sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesinde, okul ve çevre sağlığı, periyodik aşıların yaptırılması, fakir öğrencilerin gözetilmesi, okulda beslenmede dikkat edilecek hususların sıralandığı, taşımalı öğrencilerin yemek işlerinin açıklandığı görülmektedir.

2000-2010 dönemi teftiş raporlarında öğrenci sağlığı ile ilgili yazılan iki olumlu tespitte, B03 raporunda *"Taşımalı öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığınca ... sıcak yemek verildiği"* ve B09 raporunda *"Taşınan öğrenciler için yemek odası düzenlendiği, sıcak yemek verildiği"* tespitlerine yer verilmektedir. 2000-2010 dönemi B09 raporunda *"Taşımalı Öğrencilere yemek sevisi yapan kişinin eldiven, bone, önlük ve maske kullanması, öğrencilere temizlik ve sağlık eğitiminin verilmesi"* ve C00 raporunda *"Taşımalı olarak gelen öğrencilerin daha temiz ortamlarda yemek yemelerinin sağlanması"* ifadelerinin yer aldığı görülmektedir.

15/04/2000 tarih ve 24021 sayılı Resmi Gazete yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Taşımalı İlköğretim Okulu Yönetmeliğinin 1'inci maddesine göre ilköğretim okulu bulunmayan, çeşitli nedenlerle eğitim-öğretime kapalı, birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin, taşıma merkezi ilköğretim okullarına günü birlik taşınarak kaliteli bir eğitim-öğretim görmelerinin amaçlandığı belirtilmektedir.

Bu kapsamda taşıma merkezi olan okulun özellikleri ve bu okulun müdürünün yapacağı işler de aynı yönetmeliğin 14/f maddesinde belirtilmektedir. Müfettişlerin 2000-2010 döneminde bu kategoride taşımalı öğrencilerin beslenmeleri dışında B09 raporunda "*Öğrencilere temizlik ve sağlık eğitiminin verilmesi*" önerisi dışında başka bir tespit veya öneriye rastlanmadığı görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerine rastlayan 1930-1940 döneminde öğrencilerin ve genelde de toplumun gerek yokluktan, gerek bilgisizlikten kaynaklanan kişisel bakım, sağlıklı yaşam sürdürme bilincinden uzak oldukları söylenebilir. Bu boşluğu okulda öğrencilere eğitim veren eğitmen veya öğretmenlerin doldurmaya çalıştıkları söylenebilir.

Günümüz çocukları ve aileleri için sıradan bir davranış olarak yerine getirilen öz bakım becerilerinin, günümüz okul öncesi eğitim programlarında da yer alması, konunun hafife alınmaması gereken önemli bir davranış olduğunu göstermektedir. 2000-2010 dönemi raporlarında bu konularda herhangi bir tespitin yapılmamış olması takdir edilecek bir durumdur. Ancak az da olsa günümüz Türkiyesinde okullarda bit vakalarının görülüyor olması çarpıcıdır. 2012 ve 2013 yıllarına ait basında yer alan haberlerde, Diyarbakır ve Urfa'nın bazı okullarında rastlanan bit salgının okul idareleri tarafından ailelere bildirildiği, ancak Milli Eğitim Müdürlüklerine bildirilmediği, dolayısı ile resmi olarak işlem yapılmadığı anlaşılmaktadır (http://sanliurfa.com), (www.erganihaber.net).

Diğer yandan dershane borcunu ödeyemeyen annesi için üzülüp intihar eden öğrenci dramı (www.ntvmsnbc.com) gibi dramların yaşandığı bir eğitim sisteminden, sınav odaklı eğitim anlayışından, ilköğretimin temel hedeflerine uygun eğitim yapan eğitim sistemine yeniden dönülmesi gerekmektedir. Kendini ve çevresini tanıyan, hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilen, okuyan ve okuduğunu anlayan bir toplumun yetiştirilmesi eğitimin gerçek hedefi olmalıdır.

Sonuç olarak, eğitimin sınav odaklı bir sisteme doğru yönlendirildiği, bu yönüyle temel eğitimin amacından uzaklaşıldığı, öğrencilerin de sınav ve dershane odaklı bir eğitim sürecine sürüklendiği söylenebilir. Başlangıçtan beri sınıf oramlarında var olan özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere dönük sorunların giderilmesinde, 1930-1940 döneminde sadece akademik yetersizlik boyutunda ele alınan sorunun, 2000-2010 döneminde akademik ve sosyal sorun olarak ele alındığı, ancak dönemin olanaklarına rağmen eğitim ortamlarının yetersiz olduğu söylenebilir. 1930-1940 döneminde ilkokullarda öğrencilerin diş fırçalama, el yıkama, saç temizliği, bit pireden arındırılma gibi kişisel sağlıkları ile ilgili sorunların 2000-2010 döneminde teftiş raporlarında yer almasa da yer yer görüldüğü, bu tür sorunlardan tam olarak kurtulunamadığı,2000-2010 döneminde, taşımalı eğitime devam eden öğrencilerin temiz ve güvenilir ortamlarda yemek yeme sorununun ortaya çıktığı görülmektedir.

3.6. Okul Yöneticiliği Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Okul yöneticiliği teması içerisinde ağırlıklı olarak eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve öğretmenlik mesleğinin sınıf içi uygulamaları dışında kalan eğitsel çalışmalar, kurullar, komisyonlar, personel işleri, öğrenci işleri, büro iş ve işlemleri gibi okul yöneticiliğini ilgilendiren diğer görevler yer almaktadır. Araştırmada okul yöneticiliği teması, en fazla kategori ve alt kategoriye ve bulgu sayısına sahip bir temadır. Okul yöneticiliği teması ile ilgili kategori ve alt kategoriler Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Okul yöneticiliği teması ile ilgili kategori ve alt kategoriler tablosu

TEMA 6: Okul Yöneticiliğine İlişkin Temel Yaklaşımlar	
6.1 Okul İşletmeciliği Kategorisi	
Alt kategoriler	
6.1.1 Okul binası ve müştemilatı, **6.1.2** Bütçe, ayniyat ve demirbaş işleri, **6.1.3** Tuvalet ve lavaboların inşası, temizliği ve bakımı, **6.1.4** Genel tertip, düzen ve temizlik,	**6.1.5** Bahçe, bahçe duvarı ve bahçenin düzenlenmesi, **6.1.6** Sivil savunma ve yangına karşı önlemler, **6.1.7** Yazışma, dosyalama ve arşivleme işleri
6.2 Eğitim İşleri Kategorisi	
Alt kategoriler	
6.2.1 Kurul ve komisyonlar alt kategorisi **6.2.2** Eğitsel kollar/ kulüpler alt kategorisi	**6.2.3** Öğrenci davranışları/ disiplin alt kategorisi **6.2.4** Rehberlik hizmetleri alt kategorisi
6.3 Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi Kategorisi	
Alt kategoriler	
6.3.1 Kütüphane ve kitaplıkların düzenlenmesi **6.3.2** Laboratuvarların düzenlenmesi	**6.3.3** Müze ve koleksiyonların oluşturulması **6.3.4** Sınıf ve koridorların düzenlenmesi
6.4 Personel İşleri Kategorisi	
Alt kategoriler	
6.4.1 Aday öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğretmenin mesleki gelişimi	**6.4.2** Öğretmenlerin derslerinin denetlenmesi **6.4.3** Öğretmenlerin idari ve mali hakları
6.5 Öğrenci İşleri Kategorisi	
Alt kategoriler	
6.5.1 Öğrenci devam takip işleri	**6.5 .2** Öğrenci sınıf geçme işleri

Tablo 16 incelendiğinde, araştırma içerisinde en kapsamlı yere ve bulgu sayısına sahip olan bu tema içerisinde okul işletmeciliği, eğitim işleri, eğitim ortamlarının düzenlenmesi, personel işleri, öğrenci işleri kategorileri ve alt kategorileri ile ilgili elde edilen bulgular tartışılmıştır. Her tema kategorilere ve alt kategorilere ayrılarak kodlanmış ve tartışılmıştır.

3.6.1. Okul İşletmeciliği Kategorisi ile İlgili Bulgular

Okul işletmeciliği kategorisi ile ilgili oluşturulan yedi alt kategori ile ilgili teftiş raporlarından elde edilen bulgular Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17 incelendiğinde her iki dönemde toplam 376 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde 39 olumlu (%47.56), iki olumsuz (%2.43) tespit ve 41 (%50) öneri olmak üzere toplam 82 (%21.80) tespit ve öneri yapılmıştır. 2000-2010 döneminde 185 (%62.92) olumlu tespit ve 109 (%37.07) öneri olmak üzere 294 (%78.19) tespit ve önerinin yapıldığı görülmektedir.

Tablo 17
Okul işletmeciliği kategorisine ilişkin bulguların dağılımı

Alt kategori	**Dönem**							
	1930-1940			**2000-2010**			**Top**	
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne		
Okul binası ve müştemilatı	3	-	13	19	-	7	**42**	%11.17
Bütçe, ayniyat ve demirbaş işleri	1	-	13	19	-	30	**63**	%16.75
Tuvalet ve lavaboların inşası, temizliği ve bakımı	2	-	5	8	-	11	**26**	%6.91
Genel tertip, düzen ve temizlik	13	-	3	38	-	10	**64**	%17.02
Bahçe, bahçe duvarı ve bahçenin düzenlenmesi	4	-	4	38	-	17	**63**	%16.75
Sivil savunma ve yangına karşı önlemler	-	-	-	27	-	21	**48**	%12.76
Yazışma, dosyalama ve arşivleme işleri	16	2	3	36	-	13	**70**	%18.61
Tespitlerin toplamı	39	2	41	185	-	109		
Tespitlerin oranı	% 47.56	% 2.43	% 50	% 62.92	-	% 37.07		
Genel toplam	**82**	**%21.80**		**294**	**%78.19**		**376**	

Yedi alt kategori içerisinde yazışma, dosyalama, arşivleme işleri alt kategorisinin toplam 70 (%18.61) tespit ve öneri ile ilk sırada, okulun genel tertip, düzen ve temizlik işleri alt kategorisinin toplam 64 (%17.02) tespit ve öneri ile ikinci sırada, bütçe, ayniyat ve demirbaş işleri alt kategorisi ile bahçe, bahçe duvarı ve bahçenin düzenlenmesi alt kategorisinin altmış üçer (%16.75) tespit ve öneri ile üçüncü sırada, sivil savunma ve yangına karşı önlemler alt kategorisinin toplam 48 (%12.76) tespit ve öneri ile dördüncü sırada, okulların fiziki durumu alt kategorisinin toplam 42 (%11.17) tespit ve öneri ile beşinci sırada, tuvalet ve lavaboların inşası, temizliği ve bakımı alt kategorisinin toplam 26 (%6.91) tespit ve öneri ile altıncı sırada yer aldığı görülmektedir. Bu bulgulara göre 2000-2010 döneminde okul işletmeciliği konusunda olumlu tespit oranının önerilerden fazla olduğu, 1930-1940 döneminde ise öneri sayısının olumlu tespit ve olumsuz tespitlerden fazla olduğu anlaşılmaktadır.

3.6.1.1. Okul Binası ve Müştemilatı Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 17'de yer alan müfettiş tespitlerine göre okul bina ve müştemilatları ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde üç (%18.75) olumlu tespit ve 13 (%81.25) öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise 19 (%73.07) olumlu tespit, 7 (%26.92) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Bulgulara göre 1930-1940 döneminde öneri, 2000-2010 döneminde olumlu tespit ağırlıklı sonuçların ortaya çıktığı söylenebilir.

Tablo 17'de yer alan bulgular incelendiğinde, 2000-2010 dönemi raporlarında yer alan "*Mevcut binanın yeterli olduğu"* ifadesinin dokuz kez, "*Okulun bütün müştemilatı ile birlikte, araç-gereç ve donatım bakımından ihtiyacı karşılayacak nicelik ve nitelikte olduğu*." ifadesinin altı kez tekrarlandığı ve 2000-2010 dönemini özetler nitelikte olduğu söylenebilir.

1930-1940 döneminde D38 raporunda *"Kurumun fiziki yapısının mevcut öğrenci sayısı için yeterli olduğu*" ve E36-3 raporunda "*Okulun eternel durumu bu günkü ihtiyacı karşılayacak haldedir*" tespitleri yapılarak okul binası ve müştemilatının yeterli olduğu, ihtiyacı karşılayacak halde bulunduğu belirtilmektedir. C34/4 raporunda "*Bilhassa yeni mektepin inşasına hemen başlamayı temin ediniz"* önerisinin yer aldığı, daha sonraki denetimde yapılan tespitte ise C34/12 raporunda "*Mektep maddi ihtiyacını kurtarmış haldedir.*" denilerek, okulun inşaatının tamalandığı ve ufak tefek eksiklerinin kaldığı anlaşılmaktadır.

1930-1940 dönemi raporları içerisinde yer alan A okulu raporları hariç, diğer beş raporda okulların inşaat işlerinden bahsedilmekte, dolayısıyla 1930-1940 döneminin okulların inşaatları ile birlikte eğitim öğretim faaliyetlerinin de iç içe sürdürüldüğü bir dönem olduğu anlaşılmaktadır. B34/1 raporunda yer alan '*Köyün büyüklüğü ve (ihtiyacı silinmiş) mevcut binanın ihtiyaca kâfi gelmemesi ihtarile köylüye tam teşekküllü olabilecek bir bina yaptırmaya çalışılması*" önerilmektedir. C34/1 raporunda yer alan "*Bu sene tatilden evel yeni mektebin inşasına başlatmak, mukaveleye aptesane, bahçe duvarı ilave ettirmek*", D34/12 raporunda yer alan "*Mektebin maddi noksanlarını bilhassa cam ve hela işinin biran evvel ikmalini takip"* önerileri incelendiğinde, bu okulların inşaatlarının ya yeni başladığı ya da devam etmekte olduğu anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde okul binası ve müştemilatı ile ilgili olarak toplam 19 olumlu tespitin yer aldığı, bunlardan A02, C03, D02, D04, D06, D08, E05, E06, E07, F05 raporlarında yer alan 10 tanesinde "*Mevcut binanın yeterli olduğu"*, A05, B05, B06, B09, C07, D05 raporlarında yer alan altı tanesinde "*Okulun bütün müştemilatı ile birlikte, araç-gereç ve donatım bakımından ihtiyacı karşılayacak nicelik ve nitelikte olduğu*" denilmektedir. Bu tespitlere göre, bu okulların fiziki olarak yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

D04, D05, E05, F06 raporlarında yer alan dört tanesinde "*İçme suyu ve ısınmanın yeterli olduğu*" ve B04, E10 raporlarında yer alan iki tanesinde *'"Okulun kalorifer sistemi ile ısıtıldığı"* tespitlerine yer verildiği görülmektedir. Bu tespitlere göre bu okulların su ve ısınma sorununun bulunmadığı söylenebilir.

A02, B05, B06, B09, C03, D02, D04, D06, D08, E05, E06, E07, F05 rapor içeriklerinden çıkan sonuca göre, 1930-1940 döneminde inşaat aşamasında olan A okulu hariç beş okulun fiziki durumunda yetersizlik kalmadığı, ihtiyacı karşılar durumda olduğu anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde A02 raporunda "*Kazan dairesinin giriş kapısının yeniden yapılması*", B02 raporunda "*Okulun fiziki görünümünün eğitsel ve görsel özellikler dikkate alınarak düzenlenmesi*", B04 raporunda "*Çatı olukların onarım ve bakımının yapılması için gerekli çalışmaların hızlandırılması*", C00 raporunda *"Binanın boyasının yapılması ve koridorların yeniden düzenlenmesi*" gibi önerilerde, okullarda bakım ve küçük çaplı onarımların gerektiği anlaşılmaktadır. İhtiyaç gereği okul inşaatı veya başka bir birimin yapılmasının istenmediği, hatta boşalmaya başlayan bölümlerin düzenli kullanılmasının istendiği görülmektedir.

Can (2010, 63) tarafından yapılan çalışmada, okulun fiziki durumu içerisinde yer alan okulun bakımı, temizliği, okul bahçesi ve düzenlenmesi, koridorların düzenlenmesi alt kategorilerinin toplam 265 frekansa sahip olduğu ve eğitim öğretim kategorisinden sonra en fazla yüzdeye sahip olduğu belirtilmektedir. Benzer değerler Yıldırım ve Yazıcı'nın (2011, 605) yaptığı araştırmada ve Bozbayındır, Özgan, Kalman'ın (2012, 281) yaptığı araştırmada da sorun olarak değerlendirilmektedir.

1930-1940 dönemi önerileri değerlendirildiğinde okul binası yapımı, donanımı, bakımı ve onarımı ile ilgili eksiklerin giderilmesi önerilmektedir. Bu dönemde yapılan okulların da köylü tarafında yapıldığı düşünülürse, öğretmenle köylünün parasal konularda sık sık karşı karşıya geldikleri söylenebilir. Ancak bu olumsuzluk ve eksiklere rağmen 442 sayılı Köy Kanunu'nda yer alan "Köylünün yapacağı mecburi işler" ile ilgili 13 üncü Maddesinin 15 inci fıkrasında "*Köyde maarif idarelerinin vereceği örneğe göre bir mektep yapmak (yeniden yapılacak ise köyün en havadar bir tarafına yapılacak ve mektebin herhalde bir bahçesi bulunacaktır.*" hükmü gereği 1930-1940 döneminde okulların köylüler tarafında yapılması gerekmektedir.

Kul (2011)'un yaptığı araştırmada, nüfusun büyük çoğunluğunun köyde yaşaması nedeniyle, köylerde okul ve öğretmen ihtiyacının giderilmesi için yoğun çalışmalar yapıldığı, bu nedenle çıkarılan "Köy Eğitmenleri Kanunu"na ilave olarak köy okulları için üretilen tip projeleri içeren "Köy Okulu Binası" adlı kitapçığın eğitmenlere verildiği, bu projelere göre yapılacak binalarda az masraflı, amaca uygun, sade, ucuz ve sağlam okul binalarının planlandığı anlaşılmaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda hazırlanan 2 tip projede, 40 öğrencilik bir dershane, öğrencilerin elbiselerini ve kasketlerini asabilecekleri bir koridor, bir öğretmen (eğitmen) odası ve evi, bir köy kurulu odasından oluşan ve mahalli şartlara göre taş, tuğla, gerektiğinde kerpiç ve ahşap malzemelerle yapılmasının önerildiği vurgulanmaktadır.

2000-2010 döneminde ise A, B ve C okulu raporlarında okulların yeterli olduğu ve bakımlarının yapıldığı, B ve C okullarının çatı olukları ve badanalarını yaptırılmaları önerilmektedir. Her iki dönem raporları karşılaştırıldığında 1930-1940 dönemi raporlarında okulun tamamen yapımı, donatımından bahsedilirken, 2000-2010 döneminde okulların tamir, bakım ve düzeninden söz edilmektedir. Sonuç olarak 1930-1940 döneminde raporlara yansıyan sorunların 2000-2010 döneminde olmadığı anlaşılmaktadır.

3.6.1.2. Bütçe Ayniyat ve Demirbaş İşleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 17'de yer alan bulgular incelenerek 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan bütçe, ayniyat ve demirbaş işleri alt kategorisine ilişkin bulgular incelendiğinde her iki dönemde de olumsuz tespit yapılmadığı anlaşılmaktadır. 1930-1940 döneminde 14, 2000-2010 döneminde ise 49 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde bir (%7.14) olumlu tespit, 13 (%92.85) öneri yapıldığı; 2000-2010 döneminde ise 19 (%38.75) olumlu tespit ve 30 (%61.22) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. "*Tüm Demirbaş eşyanın genel sayım dökümünün yapılarak eksik, eski veya fazla çıkan eşya için Ayniyat Talimatnamesi hükümlerine göre işlem yapılması, bölümlerdeki demirbaş eşya listelerinin güncellenerek asılması* " ifadesinin 12 kez tekrarlandığı görülmektedir.

Bulgulara göre her iki dönemde de öneri oranlarının olumlu tespit oran ve sayılarına göre yüksek olduğu, iki dönem arasındaki farkın yüksekliğinin nedeninin 1930-1940 döneminin özel şartları olduğu söylenebilir. A okulu hariç (eski bir okul olduğu için), 1930-1940 dönemindeki biri tespit on üçü öneri toplam 14 tespit ve öneri içerisinde sadece D37/2 raporunda "*Ancak demirbaş defterinde ferazi eşyaların evsafları boş görüldü, bunların gerekli evsafını yazınız*" denilerek kayıt işi vurgulanmıştır. Kalan 13 tespit ve önerinin tamamında okulun ihtiyacı olan sıra, masa, dolap, saat, termometre gibi ders araç ve gereçlerinin alınması ve bu iş için mahsülde para toplanmasının vurgulandığı görülmektedir. Okul binası ve müştemilatında ortaya çıkan durumun demirbaş işlerinde de ortaya çıktığı, yani 1930-1940 dönemi içerisinde demirbaşa kaydı yapılacak malzemenin temini aşamasında olunduğu söylenebilir.

Dönemin bu konudaki mevzuatı olan İlkmektepler Talimatnamesi'nin 80 – 100 üncü maddeleri arasında yer alan "Başmuallimin görevleri" içerisinde göreve başlarken demirbaş devir teslim işlemi yapması, demirbaş defterlerini düzenli tutması açıklanmaktadır. 01.06.1939 tarihli Ayniyat Talimatnamesinin 6'ncı maddesinde demirbaşların nereye kaydedileceği açıklanarak, günümüzde kullanılan ve eşyanın kullanım süresine göre adları değiştirilen A, B ve C demirbaş eşya defterlerinin kullanılması açıklanmaktadır.

Tablo 17 incelendiğinde 1930-1940 döneminde sıraların yaptırıldığını belirten bir olumlu tespit yapılırken, B, C, D, E okullarının masa, sıra, yazı tahtası, ders aracı gibi ihtiyaçların giderilmesini isteyen 11 öneri yapılmıştır. Özellikle dönemin içinde bulunduğu yokluğu belirtmesi açısından C okulunun 34-1 tarihli raporunda yer alan

müfettiş önerisi çok anlamlıdır. Müfettiş raporunda "*1'inci sınıf talebesini yere oturmaktan kurtarmak, heyetin vaat ettiği 10 sıranın bu hafta içinde yapılmasını temin etmek*" diye öneri yapmıştır. Bu cümle otuzlu yıllardaki Cumhuriyet'in sahip olduğu eğitim alt yapısının yetersizliğini göstermesi açısından çok önemlidir.

C, D, F okullarınnın değişik yıllarına ait raporlarda okulun ihtiyaçları için parasını harmanda vermek üzere erkenden tedbir alınması önerilmekte, B ve C okullarının binalarının köylüye yaptırılması önerilmekte, B, C, D okullarının bakım ve onarımlarının yaptırılması önerilmekte, D okulunda su kaplarının alınması, E okulunda duvar saati alınması önerilmektedir.

2000-2010 döneminde ise okulların donanım sorunlarının kalmadığı, hatta fazlalıklarının oluşmaya başladığı, bunlar için öneriler yapıldığı görülmektedir. Bu konuda iki öneri il merkezindeki A okulunda yapılmıştır. Dönemin bu alt kategorisi için söylenebileceklerinin özeti niteliğinde olan şu öneriler önemlidir.

Taşınır Mal Yönetmeliğine göre işlem yapılması ile ilgili A10 raporunda *"Taşınır Mal Yönetmeliğinin incelenmesi, Taşınır Mallarla ilgili iş ve işlemlerin Taşınır Mal Yönetmeliğine uygun olarak yürütülmesi dersliklerde ve diğer birimlerde bulunan dayanıklı taşınırlar, Taşınır Mal Yönetmeliğinin 8 numaralı eki "Dayanıklı Taşınırlar Listesi"ne yazılarak, ilgili birim sorumlusuna "Devir Kurulu" tarafından Devredilmesi ve anılan liste bulunduğu yere asılması gerekir (Taşınır Mal Yönetmeliği, Madde:33)"* denilerek uzun ve açıklama niteliği taşıyan bir öneri yapıldığı görülmektedir. A02, A03, B06, C02, C03, C05, D04, D10, E02, E06, E10, F06 raporlarında ise *"Tüm Demirbaş eşyanın genel sayım dökümünün yapılarak eksik, eski veya fazla çıkan eşya için Ayniyat Talimatnamesi hükümlerine göre işlem yapılması, bölümlerdeki demirbaş eşya listelerinin güncellenerek asılması"* vurgulanarak adeta taşınır malların sayım, düşüm, devir aşamalarında nelerin yapılacağı hem açıklanmış hem de yönetmelik referans olarak kullanılmıştır.

A03 ve A06 raporlarındaki bulgularda, yine yönetmelik esaslarına göre işlem yapılması hatırlatılarak, okulda fazla durumda bulunan sıraların devri, kullanılmayacak durumda olanların yine aynı yönetmeliğe göre tasviyesinin istendiği rapordaki *"Seri numarası bulunan demirbaşların seri numarası ile kayıtlarının yapılması, kullanılmayan fazla sıraların ihtiyacı olan okullara gönderilmesi, kırık masa ve sıraların Eğitim Araçları Müdürlüğüne teslim edilmesi"* öneriden anlaşılmaktadır.

Bu raporlarda dile getirilen önerilerin çokluğu, okullarda sıra, masa fazlalığını gündeme getirdiği gibi, bunların atıl durumda nasıl çürümeye bırakıldıklarına birer örnektir. Öğrenci nakli, azalması veya taşımalı eğitime geçildiği için kapatılan okullardaki eğitim malzemelerinin kullanılması, döner sermayeden veya ihale ile piyasadan bu malzemelerin temin edilmesine engel olacağı için, müfettişlerin bu konuyu yüksek oranda gündeme getirmeleri önemlidir.

Bütçe, ayniyat ve demirbaş işleri ile ilgili olarak raporlara yansıyan diğer önemli konu ise, eğitimin finansmanı veya en basit şekliyle okulların bütçelerinin kullanılması konusudur. 1930-1940 döneminde merkez okullarının giderleri için genel bütçeden ayrılan ödeneğin kullanılmasında keyfi davranılması nedeniyle A30 dönemi raporunda, bir harcama komisyonu kurulması ve bu komisyon tarafından harcama yapılması ve harcamaların kayıtlara geçirilmesi önerilmektedir. A30 raporunda bu konu ile ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır: "*Masraf defterini tetkik ettim. Muvafık bulmadım. Bu ders senesinden itibaren tarif ettiğim şekilde mektebin varidat ve mesarifi muntazaman masraf defterine geçecek ve bütün mübayaat muallimler arasından intikal edilecek bir mübayaat komisyonu tarafından yapılacak, masraf defterinin (ziri) de yine bu komisyon tarafından imzalanacaktır"*

Köy okulları için ise köy bütçesinden ayrılan paranın kullanılacağı, bunun için de öğretmenin bir sonraki yılın mahsül zamanında verilmek üzere okul eksiklerini gidermesi önerilmektedir. D33 raporunda yer alan *"Mektebin umumi ihtiyaçları için şimdiden tedbir alınması ve tespit edilecek ihtiyaca karşılık bulmak için hasat mevsiminde ve başka fırsatlardan istifade edilmesini tavsiye edeceğim"* cümlesi bu durumu açıklamaktadır. D34/ raporunda da *"Mektebin müteferrika ve mahrukat tahsisatını hemen aldırıp muhtemel ihtiyaca sarfetmelisiniz"* denilerek, benzer ifadeler yer almakta ve okul demirbaşının ve giderlerinin temin edilmesi için avans olarak paranın kullanılması ve bir sonraki yıl okul açılışından önce eksiklerin giderilmesi önerilmektedir.

2000-2010 döneminde de C08 raporunda yer alan *"Gönüllü kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak, bu yolla okulun öğrencilerin eksikleri ve ihtiyaçlarının giderilmesine gayret gösterilmesi"* önerisi, dönemin uygulamalarına ışık tutar niteliktedir. Bu konu ile ilgili diğer iki örnek ise D03 ve E02 raporlarında yer almaktadır. Bu raporlarda "Eğitime Katkı Payı (*EKP) ile ilgili kayıtların tutulmasında gelir ve gider kısımlarının tek tek fiş fatura bedelinin bir sütuna yazılması, toplam*

kısmının artan toplamlı olarak yazılması, iş ve işlemlerinin Afyon Milli Eğitim Müdürlüğünün 1 Haziran 1997 tarih ve 10580 sayılı ilgili yönergesi doğrultusunda yapılması" ve E02 raporunda "E.K.P'larının yönergesi doğrultusunda toplanması" önerilmektedir. EKP, eğitime katkı payı adı altında öğrenci velilerinden okul yöneticilerinin, öğretmenler aracılığı ile topladıkları paralardır. Okulların bütçesi bu kaynaktan karşılanmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, 1930-1940 döneminde okulların yeni yeni demirbaş edinmeye başladıkları, 2000-2010 döneminde ise okullarda demirbaş ihtiyacı kalmadığı gibi atıl durumda bulunan demirbaşların da bulunduğu, bunların ihtiyacı olan kurumlara yönetmeliğe uygun olarak devirlerinin yapılmasının istendiği anlaşılmaktadır. Okul giderlerinin karşılanmasında 1930-1940 döneminde köy okullarında köy bütçesinden ayrılacak paranın kullanıldığı, 2000-2010 döneminde ise çoğunlukla kayıt paraları veya Eğitime Katkı Payı (EKP) adı altında her yıl toplanan ve Okul Aile Birliği eliyle harcattırılan paraların kullanıldığı görülmektedir. Her iki dönemde de mevzuat olarak bütçe harcamaları, demirbaş ve ayniyatla ilgili yönetmelik bulunduğu ve görev yapan idareci veya öğretmenlerin mevzuata uygun davranmadıkları, bu nedenle müfettişler tarafından uyarıldıkları söylenebilir.

3.6.1.3. Tuvalet ve Lavaboların İnşası, Temizliği ve Bakımı Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan tuvalet ve lavaboların inşası, temizliği ve bakımı alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Tablo 17 incelendiğinde her iki dönemde 26 olumlu tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde 7 (%26.92) tespit ve önerinin, 2000-2010 döneminde ise 19 (%73.07) tespit ve önerinin yapıldığı görülmektedir. Bu oranlara göre her iki dönemde de öneri oranının tespit oranından yüksek olduğu görülmektedir.

Yine Tablo 17 incelendiğinde, 1930-1940 döneminde ağırlıklı olarak, tuvaletlerin fiziki olarak inşaatı üzerinde durulduğu, denetim raporlarına göre B, C, D, E okullarında tuvalet bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu okullardan B okulunun tuvaletinin 1939 yılında tamamlandığı raporlardan anlaşılmaktadır. Okul binası ve müştemilatı temasında da incelendiği gibi öncelikli amacın köylerin okula kavuşturulması olduğu bu dönemde, tuvalet yapımının dahi ikinci planda kaldığı görülmektedir. Bu olgu, köylerin

küçük yerleşim yerleri olması nedeniyle çocukların evlerine gidip gelebilecekleri için öncelik sorunundan kaynaklandığı düşünülebilir.

Bu dönemde yapılan iki olumlu tespitin okulun inşası ve tamamlanması ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. B37/2 raporunda "*Okulun helası müteahhide verilmiştir"* denilerek, tuvalet yapımının başlangıç aşamasında olduğu; B39/1 raporunda da "*Helaları ikmal olunmuş, kapıları takılacak ve badanası yapılacak"* denilerek aynı okulun iki yıl sonra tuvaletlerinin bitirildiği, ancak kapısının takılacağı ve badana edileceği belirtilmektedir.

1930-1940 döneminde D34/2, D34/4, D38, E36/3 ve E38/12 raporlarında yapılan önerilerde ortak olarak, D34/12 raporunda yer aldığı gibi *"Mektebin maddi noksanlarını bilhassa hela işinin biran evvel ikmalini takip"* önerisi gibi, tuvaletlerin yapım işinin bir an önce bitirilmesi önerilmektedir. E38/12 raporunda yer alan *"Yalnız helalar kullanılacak bir halde değil. Bunların yaptırılması"* önerisinde olduğu gibi, helaların kullanılacak şekilde yaptırılmasının istendiği, dolayısı ile yapılan tuvaletlerden bu okullarda bulunanların tam olarak bitirilmeden kullanıldığı anlaşılmaktadır. Görüleceği gibi, öneriler içerisinde temizlik, hijyen istekleri yer almamaktadır. Bütün raporlarda tuvaletlerin bir an önce tamamlattırılması önerilmektedir.

2000-2010 döneminde yapılan olumlu tespitlerde ise, A03, C01, D10 ve E02 raporlarında "*Tuvaletlerde su ve sabun bulundurulduğu*" belirtilirken, B00, B09, D04 raporlarında öz olarak "*Tuvaletlerin genel temizlik, tertip ve düzeninin sağlandığı"* şeklinde tespitlerin yapıldığı, D07 raporunda ise "*Öğrenci tuvaletlerinin yeni yapıldığı*" şeklinde tespit yapıldığı görülmektedir.

2000-2010 döneminde var olan önerilerde genel olarak, tuvaletlerin bakımı, temizliği ve onarımının yaptırılması yönünde önerilerin ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin A08, A10 raporlarında, öğrenci tuvaletlerinin temizliğine ve hijyenine gereken özenin gösterilmesi önerilmektedir. C00, D06, F04, F06 raporlarında tuvaletlerin kullanılabilecek düzeyde bakım ve onarımlarının yapılması önerilmektedir. Önerilerde kırık camlar, tuvalet taşları, muslukları, kapı ve pencerelerin tamiri önerilmektedir. Bu istekler dışında C07 raporunda "*Tuvaletlere kâğıt havlu konulması*", F02 raporunda "*WClerin kız ve erkek öğrencilere ait olan bölümlerine bölüm adlarının yazılarak uygun yerlere asılması"*, F04 raporunda "*Lavabolara sıvı sabunluk konulması*" gibi temizlikle ilgili önerilerin de yer aldığı görülmektedir.

Dönem mevzuatlarında ise 1930-1940 dönemindeki İlk Mektepler Talimatnamesinin 134 üncü maddesinde "*Aptesanelerin temizlenmesine son derece itina edilmelidir. Aptesane duvarlarına talebenin yazı yazmalarına mani olmak için ya duvarlar yazı tutmayacak bir tarzda boyanmalı veyahut diğer münasip suretlerde tedbirler alınmalıdır. Kız talebe için mutlaka ayrı yerde aptesane tahsis edilecektir*." denilerek tuvalet temizliğine okul temizliği kadar önem verildiği ve özel maddede değerlendirildiği görülmektedir.

2000-2010 döneminde, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (İKY)'nin "Öğrenci Sağlığı ve Güvenliği" ile ilgili 139 uncu maddesinin (a) ve (d) fıkralarında, tuvalet temizliğine ayrı yer açılmadan genel temizlik olarak bahsedilmektedir. (a) fıkrasında **"***Öğrencilere okul ve çevresinde sağlıklı, güvenli bir eğitim-öğretim ortamı sağlanması esastır"* diye belirtilmektedir.

Turan (2008) tarafından yapılan araştırmada normal öğretim yapan okulların %47.6'sının, ikili eğitim yapan okulların %78.8'nin tuvaletlerinin temizliğinin iyi olmadığı, öğrenci tuvaletlerinin kız ve erkeklerde ortalama yaklaşık %95.15 oranında ihtiyacı karşılamadığı, okullara tuvalet yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Tuvaletlerin temizliği ve hijyeni konusunda bu görevi yapacak olan, yardımcı hizmetler sınıfında personelin sayısı önem kazanmaktadır. Orhan (2010)'ın yaptığı araştırmada okulların büyük çoğunluğunda yeterli idari, eğitim ve yardımcı hizmet sınıfında personel bulunmadığının, %12,9'unda ise hiç hizmetli çalıştırılmadığının ortaya çıktığı vurgulanmaktadır.

Bu konu ile ilgili basına yansıyan örnekler de az değildir. Bu konudaki sorunu yansıttığı için 4 Mart 2013'te İstanbul Göztepe'deki 50. Yıl Tahran Anadolu Lisesi'nde yaşanan, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bir veli tarafından gönderildiği yazılan haberde: "*Okul yöneticisi şöyle bağırıyor megafondan: Sizi buraya niye topladığımı biliyorsunuz değil mi? Şaka sanıyordunuz ama işte başınıza geldi… Bugünden itibaren temizlik firmasıyla sözleşmeyi fesih ettim, çünkü okulun parası yok. Son temizlik işçisinin maaşının yarısını ben cebimden ödedim…Niye çünkü sizin yüzünüzden… Katkı payı ödemeyenler ödeyenlere enayi diyormuş, asıl enayi siz vermeyenlersiniz… Şimdi bundan sonra görürsünüz kimin enayi olduğunu… Bundan sonra o çöpleri siz toplayacaksınız artık sınıflarda börtü böcek mi olur, ne olur göreceğiz… tuvaletleri siz temizleyeceksiniz… çöpleri ağzınızla size toplatacağım… Ya analarınız babalarınız*

yarın parayı bastırır verir işçilerin maaşını ya da siz temizlersiniz…" denildiği aktarılmaktadır (www.yorumcahaber.com).

Yukardaki örnek, günümüz okullarında yaşanan yardımcı personel sorununu ortaya koymaktadır. Eğitim giderlerinin devlet bütçesinden ödenmesinin engellenmeye çalışıldığı bu anlayış, günümüzün neo-liberal eğitim anlayışı ile uyum içerisindedir.

Apple (2004, 99) neo liberallerin eğitime bakışını yorumlarken, neo liberallere zayıf devlet vizyonunun rehberlik ettiğini, buradan hareketle, özel olan her şeyin iyi ve kamuya ait olan her şeyin kötü olduğunu, okul gibi kamu kurumlarının paranın akıtıldığı "güya kaybolduğu", amaçlarına yakın sonuçların elde edilemediği karadelikler olduğunu ifade etmektedir. Okulların özelleştirilemediği durumlarda hiç olmazsa özel sermayeye açılarak bu yolla sermayeye hizmet eder hale getirilmesi gereken kurumlar olduğu vurgulanmaktadır. Apple'in yorumu ve okullardaki Eğitime Katkı Payı (EKP) veya bağış adı altında toplanan paralarla sözleşme karşılığı yaptırılan temizlik, velilerin desteğinin çekilmesiyle ortada kalmakta ve Turan ve Orhan'ın yaptığı araştırmalarda ortaya çıkan sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

3.6.1.4. Genel Tertip, Düzen ve Temizlik Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu alt kategori ile ilgili olarak tablo 17'de yer alan bulgularda 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan genel tertip, düzen ve temizlik alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Tablo 17 incelendiğinde, her iki dönem toplam tespit ve öneri sayısın 64 olduğu, 1930-1940 döneminde 13 (%81.25) olumlu tespit, üç (%18.75) öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise 38 (%79.6) olumlu tespit ve 10 (%20.83) önerinin yapıldığı, her iki dönemde de olumlu tespit, önerilere göre yüksek olduğu görülmektedir.

Her iki dönemde de oranları değişse de olumlu tespit ve öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu tema içerisinde yer alan alt kategoriler içerisinde yazışma, dosyalama ve arşivleme işlerinden sonra ikinci sırada tespit ve öneriye sahip olduğu, bu nedenle her iki dönemde de müfettişlerin en fazla dikkat ettikleri alt kategorilerden biri olduğu söylenebilir.

1930-1940 döneminde okulun genel tertip, düzen ve temizliği kavramı altında olumlu tespit yapıldığı, sadece iki kez dağınıklığın giderilmesi ve temizlik yaptırılması önerisinde bulunulduğu, bunun dışında okulların genellikle düzenli ve temiz olduğu

belirtilmektedir. B37/4, B38, B39/1, E36/3, E39/12, D37/12, F34 raporlarının içeriklerinde benzer olarak okulun bakım ve düzen işlerinin iyi olduğu belirtilirken, C32 raporunda *"Mektebin umumi hayat ile alakanızı şükranla kaydediyorum"* denilerek öğretmenin okula gösterdiği ilgiden memnun kalındığı belirtilmektedir. F32 raporunda da *" Mektepte temizliği, tertibi iyi buldum. Alakanızı memnuniyetle kaydediyorum"* denilerek öğretmenin okuldaki temizlik ve düzen konusundaki titizliğine övgü yapılmaktadır.

2000-2010 döneminde de okulların genel tertip düzeninin genellikle olumlu bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu konu ile ilgili A00, A01, A02, A03, A08, B00, B02, B03, B04, B06, C00, C03, C04, C05, C07, C08, C09, D00, D01, D02, D04, D06, D09, D10, E00, E01, E02, E04, E09, F00, F02, F03, F05 raporlarında okulun genel tertip, düzen ve temizliğinin iyi olduğu, iyi olması için gayret gösterildiği belirtilmektedir. Farklı olarak tespit edilen veya farklı cümlelerle anlatılan temizlik ve düzeni konusunda B09 raporunda "*Ortak kullanım alanlarının hijyeni üzerinde gerekli çalışmaların zamanında yapıldığı*" denilerek okuldaki tuvalet, lavabo, koridor ve okul bahçesinin temizliği ve hijyeninin sağlandığı belirtilmektedir. C02 raporunda "*Okulun genel temizliği mevcut personel tarafından yapıldığı*" ve E10 raporunda "*Tüm bölümlerin tertip, düzen ve temizliğin tek hizmetli ile yapıldığı*" tespitlerine göre, temizliğin yardımcı hizmetli kadrosunda görevli tek personel tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. F06 raporunda *"Genel görünümün iyi olduğu"* vurgulanarak ayrıntıya girmeden izlenim olarak durumun iyi olduğu belirtilmektedir.

2000-2010 döneminde teftiş raporlarında yer alan genel temizlik ve düzenle ilgili 12 önerinin yapıldığı, B04, C02, C10 raporlarında "*Temizlik rehberinde belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda günlük, haftalık, aylık temizlik programları hazırlanarak uygulanması (TD:2092)*" önerisinin yer görülmektedir.

29 Temmuz 1981 tarihli ve 2092 sayılı Tebliğler dergisinde yayımlanan "Temizlik Rehberi" adlı genelgede, okul ve kurumların temizlik ve düzenini sağlık koşullarına uygun olarak sağlamak amacıyla günlük, haftalık ve yıllık plan yapılması ve uygulanması, işi kimin yapacağının da belirtilmesi önerilmektedir.

Tuvalet ve lavabolar alt temasında da tartışıldığı gibi, işi yapacak kişiyi bulmak, günümüz eğitim finansmanı anlayışı içerisinde biraz zor gibi görünmektedir. Mevzuat yönünden her iki dönemde de okulların tertip, düzenliliği ile ilgili hükümlerin bulunduğu, 1930-1940 döneminde, İlkmektep Talimatnamesinin 127'nci maddesi

"*Mektep binasının ve müştemilatının temiz ve derli toplu olması lazımdır. Mektep binalarının iç kısımları her sene tatilinde mutlaka badana edilmelidir. Küçük tamirat da her sene mutlaka yapılmalıdır*" diye belirtmektedir. 132'nci maddesinde ise "*Mektep binasının haftada bir defa tercihen Perşembe günleri, öğleden sonra, mükemmelen temizlenmesi, hafta içinde de her gün akşam üzerleri ıslak süpürge ile layıkyla süpürülmesi lazımdır. Dershanelerin, yemekhanelerin ve talebenin toplandığı diğer mahallerin "antiseptik" bir maddeyi havi su ile dezenfekte edilmesi, hasseten şehir mektepleri için çok lazımdır*." 135'inci maddesinde de "C*amlar her hafta mükemmelen silinmelidir*" diye açılanmaktadır.

1930-1940 döneminde temizlik konusunda ayrıntılı olarak yer alan okulun temizliği ile ilgili olarak 2000-2010 döneminde de İKY'nde hükümlerin bulunduğu görülmektedir. İKY'nin "Öğrenci Sağlığı ve Güvenliği" ile ilgili 139 uncu maddesinin (a) ve (d) fıkralarında okulun hijyeni ve öğrenci sağlığı ile ilgili alınacak tedbirler açıklanmaktadır. Görüleceği gibi mevzuat yönünden gerekli önlemlerin düşünüldüğü okul temizliği konusunun her iki dönem öğretmen, yönetici ve müfettişleri tarafından benimsendiği ve gereğinin yerine getirildiği veya getirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

3.6.1.5. Bahçe, Bahçe Duvarı ve Bahçenin Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 17 incelendiğinde, okul bahçesi ve niteliği ile ilgili toplam 63 tespit ve öneri yapıldığı, 1930-1940 döneminde sekiz (%12.69) tespit ve öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde 55 (%87.30) tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Dönemlerin iç değerlendirilmesinde, 1930-1940 döneminde dört (%50) olumlu tespit, dört (%50) öneri yapıldığı; 2000-2010 döneminde 38 (%60.09) olumlu tespit, 17 (%30.90) önerinin yapıldığı görülmektedir.

Bu oranlara göre 2000-2010 döneminde müfettişlerin okulun bahçe duvarı, bahçenin düzenlenmesi, ağaçlandırılması, ağaçların bakımlarının yaptırılması konusunda 1930-1940 dönemindeki müfettişlere göre daha fazla oranda tespit ve öneri yaptıkları anlaşılmaktadır. Bunun nedeninin dönemlerin sosyal ve güvenlik şartlarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Yerleşim yerlerinin büyümesi, kasaba düzeyinde de olsa yerleşim yerlerine ulaşımın kolaylaşması nedeniyle güvenlik ve okul bahçesinin kontrol edilmesi amacıyla daha fazla dikkat edildiği düşünülebilir. 1930-1940 döneminde ve 2000-2010 döneminde tespit oranının, öneri oranından fazla olduğu anlaşılmaktadır.

1930-1940 döneminde denetimi yapılan okulların bahçe duvarlarının bulunmadığı, yapılması için önerilerde bulunulduğu anlaşılmaktadır. B37/2 teftiş raporundaki tespitte *"Ayrıca bahçe duvarının da yapılması düşünülmektedir",* B39/1 raporundaki tespitte *"Bahçe duvarına başlanmamış, bahara teşebbüse girişilecek"* ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu dönemdeki tek somut uygulamanın D38 raporunda kayıtlara geçtiği, bu tespitte *"Okul bahçesinde ağaçlandırma çalışmalarının yapıldığı"* belirtilmektedir.

2000-2010 dönemindeki olumlu tespitlerde, araştırmaya alınan altı okulun da bahçesinin bulunduğu, bahçede ağaçlandırma çalışmalarının yapıldığı, sportif faaliyetler için düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu yönde elde edilen bulgulardan A10 raporunda "*Okul bahçesinin ihata duvarı ile çevrili olduğu, bahçenin bir bölümünün sportif etkinlikler ve oyun alanı olarak düzenlendiği";* D06 ve F05 raporlarında "*Bahçe ihata duvarının bulunduğu, mevcut ağaçların korunduğu, bahçenin oyun alanı olarak düzenlendiği*" tespitlerinin yer aldığı görülmektedir.

Olumlu tespitlerle ilgili elde edilen bulgulardan 1930-1940 döneminde tespiti yapılan sadece D okulunun bahçe duvarı ile ilgili bulgu yer alırken 2000-2010 döneminde bütün okulların bahçelerinin, duvarlarının bulunduğu, bahçelerde ağaçlandırma ve oyun alanlarının düzenlendiği anlaşılmaktadır. Öneriler bölümünde yer alan bulgularda, 1930-1940 döneminde C ve D okullarında öneri yapıldığı görülmektedir. C34/1 raporunda "*Bu sene tatilden evvel mukaveleye bahçe duvarı ilave etmek"*, C34/12 raporunda "*Bahçenin tesviyesi, bahçe kapısı, bahçe kaldırımının merdivenlere kadar temdidi* (uzatma)" ve D38 raporunda yer alan "*Okul bahçesinde bulunan inşaat artıklarının kaldırılması"* cümlesi ile ağaçlandırması yapılan okul bahçesinin temizlenmesi ve düzenlenmesinin önerildiği anlaşılmaktadır. Bu duruma göre sadece D okulunda okul bahçe duvarının bulunduğu tam olarak anlaşılmaktadır.

B, C, D, E, F okullarının diğer raporlarında okul bahçelerinin günlük temizliklerinin yapılması, ağaçların mevsimlik bakımlarının yaptırılması, uygulama bahçelerinin yapılması, bahçedeki boş alanlarda ağaçlandırma yapılması ve sportif faaliyetler için spor tesislerinin kurulması önerilmektedir. B04 raporunda yer alan "*Okul bahçe duvarının yükseltilmesi ve bahçesinde spor tesislerinin oluşturulması",* C08 raporunda yer alan "*Okul bahçesindeki boş alanların ağaçlandırılması, okul bahçesinde uygulama bahçesinin oluşturulması"* ve D04, E00, F05, F06 raporlarındaki "*Bahçe temizliğinin sağlanması"* önerilerinden anlaşılmaktadır. Yine Tablo 16'da bütün

okulların 2000-2010 dönemi sonuna kadar hepsinin bahçe duvarlarının bulunduğu görülmektedir.

Bu konu ile ilgili olarak dönem mevzuatları incelendiğinde ise öz olarak benzerlik bulunduğu görülmektedir. Özetle bahçenin oyun amaçlı kullanılması, temizliğine dikkat edilmesi ve güzelleştirilmesinin istendiği söylenebilir.

1930-1940 döneminde okul bahçesi ile ilgili olarak İlkmektepler Talimatnamesinin 135'inci maddesinde "*Bahçesi talebenin teneffüsüne ancak kâfi olan mekteplerde bahçenin münhasıran talebenin oyunlarına tahsis edilmesi lazımdır. Bahçesi geniş olanlarda ziraat tecrübeleri için ve çiçek dikmek için yerler ayrılır. Bahçenin süprüntüden, molozdan, çukurlardan veya umumiyetle talebenin rahat ve sıhhatini ihlal edecek şeylerden ari olması lazımdır*" denilmektedir.

2000-2010 dönemindeki İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin "Oyun Yeri" bölümünde yer alan 153'üncü maddesi ise, **"***Okulda, öğrencilerin gezip oynamaları ve sportif faaliyetlerde bulunmaları için çevre imkânlarından yararlanılarak; kum havuzu, voleybol, basketbol sahaları gibi yerler ile asılma, tırmanma, denge, atlama gibi araçlar sağlanır. Bu araçların düzenli olarak bakımı ve onarımı yapılır"* diye belirtmektedir. 154'üncü maddesinde ise uygulama bahçesinden bahisle **"***Bahçesi elverişli olan okullarda tarım çalışmaları ve denemeleri yapılır, süs bitkileri ve ağaçlar dikilir, çim alanları düzenlenir. Köylerdeki ilköğretim kurumlarının uygulama bahçelerinde uygun olan yerlere meyve ağaçları dikilir, arıcılık ve tavukçuluk yapılabilir"* denilmektedir.

Görüleceği gibi her iki dönem mevzuatında da okul bahçesi ve düzenlemesi ile ilgili gerekli hükümler mevcuttur. 1930-1940 döneminde bahçe duvarı yapımı ve ağaçlandırma çalışmalarının yapılması olarak ortaya çıkan sorunun, 2000-2010 döneminde ağırlıklı olarak bahçenin bakımı, temizliği, düzenlenmesi ve etkinlik alanlarının oluşturulması olarak değiştiği anlaşılmaktadır.

3.6.1.6. Sivil Savunma ve Yangına Karşı Önlemler Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 17 incelendiğinde 1930-1940 döneminde sivil savunma veya okulların yangından korunması gibi güvenlik önlemlerini içeren herhangi bir tespit veya öneri yapılmadığı, bütün olumlu tespit ve önerilerin 2000-2010 döneminde yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde, 27 (%56.25) olumlu tespit 21 (%43.75) öneri yapıldığı

görülmektedir. Olumlu tespitlerin, önerilere göre biraz daha fazla olduğu, ancak birbirine yakın sayılarda bulunduğu düşünüldüğünde, yapılanlar kadar yapılacakların da olduğu söylenebilir. *"Yangın, sivil savunma tedbirlerinin alınmış ve talimatının asılmış olduğu"* ve *"Yangıdan korunma ve sivil savunma önlemlerinin alındığı"* ifadeleri dörder kez tekrarlanarak dönem değerlendirmelerini özetler niteliktedir.

Tablo 17'deki bulgular incelendiğinde, 2000-2010 döneminde yapılan olumlu tespitlerde A06 ve D04 raporlarında olduğu gibi "*Yangından korunma tedbirlerinin alındığı ve sivil savunma işlerinin yapıldığı*"nın tespit edildiği belirtilmektedir. Bu alt kategori ile ilgili olarak A10, B00, C01, D06, F05 raporlarında yer alan "*Yangıdan korunma ve sivil savunma önlemlerinin alındığı"* yönündeki olumlu tespitler ve B03, B04, D01 raporlarında olduğu gibi "*Yangın ve sivil savunma tedbirlerinin alındığı ve talimatının asıldığı*" yönündeki olumlu tespitlere göre bu alt kategori ile ilgili olumsuz bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. F09 raporunda yer alan "*Yangından korunma önlemlerinin alındığı, kimyevi madde içeren yangın tüplerinin kullanıma hazır halde olduğu*" yönündeki tespitlerden, bu dönemin güvenlik anlayışı içerisinde yangına karşı kimyasal yangın söndürücülerin kullanılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, bu dönmede okullarda, yangından korunma, okula karşı yapılacak sabotaj türü saldırılara karşı güvenlik önlemlerini kapsayan önlemler ve sivil savunma ekiplerinin mevzuata uygun olarak oluşturulduğu ve her yıl güncellenerek, listelerinin koridorlara asıldığının tespit edildiği anlaşılmaktadır. A ve E okullarında sivil savunma ve yangından korunma çalışmalarında mevzuata uygun davranılması önerilmektedir. A10 raporunda "*Kurum güvenliği ile ilgili resmi yazışmanın zamanında ilgili birime gönderilmesi*", E02 raporunda "*Yangın köşesinin kimyevi bir tüple zenginleştirilmesi*", E10 raporunda "*Çatıdaki araçların ve eşyaların temizlenmesi, söndürme tüplerinin periyodik kontrollerinin yaptırılması gerekmektedir*" denilmektedir. Görüleceği gibi bu okullara da yapılan önerilerde ağırlıklı olarak okulda meydana gelebilecek yangına karşı alınması gerekli tedbirlerden zamanı geçmiş olanlar veya eksik olanlarla ilgili öneri yapıldığı, bir kez de kurum güvenliği ile ilgili gerekli yazışma yapılması önerisi yapıldığı görülmektedir.

A00 ve C05 önerilerinde ise yangının en önemli kaynağı olan elektrik hatlarının ve sigortalarının bakımı, kullanımı ile okulların çatı aralarının ve kalorifer dairelerinin atıl durumdaki malzeme ile doldurulması, düzensizliği, kalorifer kazan dairesinin

bakımı, yangın söndürme tüplerinin temini ve mevzuata uygun çalışmaların yapılması konularının yer aldığı görülmektedir.

Okullardaki elektrik sigortalarının ve elektrik hatlarının yıllık kontrollerinin yaptırılması, sigortaların yanına, hangi şartelin nereye ait olduğunun belirtilmesi gerektiği, acil durumda elektrik sisteminin kapatılması açısından önemlidir. Diğer önemli konu ise kalorifer kazanının çalıştırılması ile ilgili konudur. B04 raporunda dile getirilen öneriden de anlaşılacağı gibi okullarda personel azlığı nedeniyle, kaloriferli okullardaki kazan dairesinin kullanımı, kaloriferlerin talimatnamesine uygun olarak yakılması ve kapatılması ile ilgili personel çalıştırılması gerekmektedir. Bu personelin gerekli özel şartlara sahip olması ve bu alanda belge ve yetki sahibi olduğunu gösteren "Ateşçilik Belgesi"ne sahip olması gerekmektedir. Mevzuatı gereği bu belgenin bir örneğinin kazan dairesinde bulundurulması zorunludur.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin (İKY) 87'nci maddesinde okullarda bulundurulacak kalorifercinin görevleri tanımlanmakta ve kalorifercinin, kalorifer dairesi ve tesisleri ile ilgili hizmetleri yapacağı, kaloriferin kullanılmadığı zamanlarda okul yönetimince verilecek işleri yapacağı vurgulanmaktadır. Yukarıda adı geçen belgenin düzenlenecek ateşçilik kursu sonunda alınacak belge olduğu, müdür tarafından bu işle görevlendirilen personelin bu kursa katılmasının sağlanması gerektiği anlaşılmaktadır.

B06 raporunda yer alan "*22453 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Kamu Binalarının Yangından Korunması Hakkında Yönetmeliğe göre yapılması*" önerisinde ve E06 raporunda yer alan "*Okulun korunması ile ilgili İKY 89. maddesinin işletilmesi*" önerisinde, okullardaki güvenlik önemlerinin mevzuata uygun yapılması önerilmektedir.

Bu alanda 1930-1940 döneminde var olan mevzuatta, 14149 sayılı kararname ile "Binaları Yangından Koruma Talimatnamesi" yayınlanmıştır. Bu talimatnamede, yangının içeride elektrik kuruluşlarının eksikliklerinden, soba ve soba bacaları, sigara ve sigara tablalarına karşı önemsememezlikten, sobaların yanlış kurulmasından çıkmakta olduğu anlaşılmakla bunun önüne geçmek için düşünülenlerin 26 madde halinde sayıldığı belirtilmektedir (Arkın, 1945, 529-530).

2000-2010 döneminde geçerli olan İKY'nin 89'uncu maddesinde, gece bekçisi veya nöbetle gece bekçiliği yapan hizmetlinin nöbeti süresince okul bina ve eklentilerinin güvenliğini sağlaması, bu görevleri yaparken müdüre, ilgili müdür yardımcısına, nöbetçi öğretmene karşı sorumlu olduğu açıklanmaktadır. Hizmetli sayısı

iki ve daha az olan okullarda gece bekçiliği görevinin yürütülmeyeceği, durumun en yakın emniyet birimine altı ayda bir yazılı olarak bildirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Genel Müdürlüğünün hazırladığı "Daire ve Müesseseler İçin Sivil Savunma İşleri Klavuzu (Sivil Savunma Koleji, 2003) doğrultusunda ve 1/09/2009 tarihli ve B.08.0.SAS.0.35.02.00.2009/9 sayılı makam onayı ile yürürlüğe giren "Milli Eğitim Bakanlığı Yangın Önleme ve Söndürme Yönergesi" doğrultusunda okulların her türlü savaş, doğal afet ve yangına karşı korunması ve bu durumlarda yapacakları ile ilgili hazırlayacakları "Sivil Savunma ve Yangından Korunma" dosyasını hazırlamaları gerekmektedir.

Okul güvenliğinin önemli hale geldiği günümüzde, okulların yangın, doğal afet, saldırı türü tehlikelerle karşı karşıya olması yanında, artarak devam eden öğrenci ve öğretmenlerin can güvenliklerinin sağlanması konusunun da yeni ve ciddi bir konu olarak geliştiği görülmektedir. Öğrencisi tarafından, görevi başında öldürülen öğretmenlerin, saldırıya uğrayan idarecilerin ve aynı şekilde saldırıya uğrayan öğrencilerin var olduğu günümüz okullarında, sivil savunma ve yangına karşı önlemlerle birlikte, günlük güvenlik önlemleri yanında durumun bilimsel tanısının yapılarak önleyici tedbirlerin de alınması zorunluluk haline gelmiş durumdadır.

Öğrenci gelişimi alt kategorisinde tartışılan, anlayan, dinleyen, tartışan, saygı duyan bir neslin yetiştirilemediği ile ilgili somut göstergelerin bulunmasına rağmen, sorunun polisiye sorun olarak ele alınması ve bu yönde çalışmalar yapılması ise dikkat çekicidir. Sınıfında öğretmenini bıçaklayan, tehdit eden, öğrencisine şiddet uygulayan öğretmenin bulunduğu bir sınıfa, güvenlik görevlisinin ne kadar faydası olacaktır? Asıl sorun ilköğretim aşamasındaki öğrenci neden şiddete başvuracak kadar kontrolden çıkmaktadır? İlköğretim düzeyindeki küçük çocuğa mesleki formasyonunu bir kenara bırakıp, bir öğretmen neden kaba kuvvet uygulamaktadır? Asıl sorgulanacak ve önlem alınacak nokta budur.

Sivil savunma tedbirleri ve okulların yangın ve afetlerden korunmasına bu derece önem verilmesinin nedeni, ülkenin içinde bulunduğu ve yaşadığı terör olaylarına bağlanabileceği gibi, okullarda kullanılan elektrik sistemlerinin yeni donanımlara karşı güçlendirilmiş olup olmaması olabilir. Öğrenci kapasiteleri çok arttığı için doğal afet durumlarında ölü ve yaralı sayısını aza indirmek, olabilecek küçük kazaların büyük sonuçlar doğurmasını önlemek gibi nedenler olabileceği düşünülebilir.

Sonuç olarak, 1930-1940 döneminde mevzuatı olmasına rağmen denetimlerde üzerinde fazla durulmayan sivil savunma ve yangına karşı önlemler alt temasının 2000-2010 döneminde üzerinde dikkatle durulması gereken durumlar haline geldiği, bu konu ile ilgili olarak da okul yönetimlerince gereken tedbirlerin imkânlar ölçüsünde alınmaya çalışıldığı, ancak eksikler bulunduğu anlaşılmaktadır.

3.6.1.7. Yazışma, Dosyalama ve Arşivleme İşleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 17 incelendiğinde her iki dönemde toplam 70 tespit ve öneri yapıldığı, 1930-1940 döneminde 21 (%30) tespit ve öneri, 2000-2010 döneminde 49 (%70) tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Yine her iki dönemde 52 (%74.28) olumlu tespit, iki (%2.85) olumsuz tespit, 16 (%22.85) öneri yapıldığı görülmektedir. Dönemlerin iç değerlendirmesinde ise, 1930-1940 döneminde 16 (%76.19) olumlu tespit, iki (%9.52) olumsuz tespit, üç (%14.28) öneri yapıldığı görülmektedir. 2000-2010 döneminde ise, 36 (%73.46) olumlu tespit 13 (%26.53) öneri yapıldığı görülmektedir. Ayrıca 2000-2010 döneminde yazılan *"Okullarda tutulması gereken defter, dosya ve diğer belgelerin tutulmaya çalışıldığı, desimal sisteme göre dosyalandığı"* ifadesinin 20 kez tekrarlandığı görülmektedir.

Müfettişler tarafından yapılan ve raporlara yansıyan tespit ve önerilerde, öğretmenlerden ve başöğretmenlerden/müdürlerden beklenilen yazışma, dosyalama ve arşivleme hizmetlerinin kısaca büro hizmetlerinin, alt kategoriler arasında en fazla denetimi yapılan ve tespit, öneri yapılan alanlardan biri olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 17 incelendiğinde 1930-1940 döneminde raporlara yansıyan olumlu tespitlerin içeriğinde okuldaki kayıt, idari işler konusunda başöğretmen veya öğretmenlerin görevlerini yaptıkları anlaşılmaktadır. B35 raporunda "*Mektebin idari sahasını iyi gördüm*" denilirken, B37/2, 37/4, B38/3, B39/, C34/1, D37/12, D38, E38/12, F32 raporlarında kayıt işlerinin iyi olduğu belirtilmekte, C32 raporunda *"Kağıt işlerinin intizamı ile alakanızı şükranla kaydediyorum*", F33 raporunda *"İdari işleriniz noksansızdır",* F35 raporunda "*Umumi manzarası ile mesainiz fena değildir*", F36 raporunda "*Yönetsel işler iyidir. Heyeti umumiyesi itibarile çalışmanızı kötü bulmadım*" ve F37 raporunda "*Randumanınızı genel itibarile iyi buldum*" denilerek okuldaki büro iş ve işlemlerinin tam ve zamanında yapıldığı anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde yazılan 36 tespit raporunda, okullardaki büroya ait iş ve işlemlerin, kayıtların, arşiv çalışmalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Bütün raporlara

örnek olacak ve adeta dönemin olumlu tespitlerinin özeti olacak şekilde yazılmış olan A08 raporu bu duruma örnektir. Raporda "*Büro iş ve işlemlerinin mevzuatı doğrultusunda yapıldığı gelen, giden evrak defterlerinin tutulduğu, zimmet defter*inin *bulunduğu, istatistik dosyasının tutulduğu, yazışmalarda desimal dosya sisteminin kullanıldığı, resmi yazışma kurallarına uyulduğu, duyurular dosyasının tutulduğu, arşivin oluşturulduğu ve kullanıldığı*" belirtilmektedir.

Olumsuz tespitler bölümünde ise 1930-1940 döneminde sadece A Okulu denetiminde yazılan A30 raporunda *"Mektepte kayıt işlerinde intizam ve mükemmeliyet görülememiştir*" ve A31 raporunda yazılan "*İdari işlere henüz intizam verilememiştir*" tespitlerinden, bu okulda büro iş ve işlemlerinin aksadığı, düzensizliğin hakim olduğu, müfettişlerin de bu durumu takip ettikleri anlaşılmaktadır.

Öneriler bölümünde ise 1930-1940 dönemi için C ve D okullarında yapılan denetimde yazıların dosyalanmasında sorun olduğu, zamanında ve düzgün işlem yapılmadığı anlaşılmaktadır. C33 raporunda yer alan *"Dosyaların tamime göre alaka ve her tamimi günü gününe dosyasına raptı lazımdır",* C34/4 raporunda yer alan *"Giden evrak müsveddelerini hususi bir şekil arzetmesi de şayan dikkattir. Bununda usulü dairesinde tutulmasını ister*" ve D35/11 raporunda yer alan "*Gelen-giden resmiğ keatların düzgün olarak dosyalarında saklanması şurada burada bir keat bırakılmaması*" önerilerinden dosyalama işlerinde sorun olduğu anlaşılmaktadır.

2000-2010 döneminde yapılan önerilerde, arşivleme çalışmalarında titiz davranılmadığı, arşivin kullanımı ve yazışmaların zamanında ve kurallara uygun yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu konu ile ilgili toplam 16 önerinin yazıldığı görülmektedir. A10 raporu bu konunun özeti niteliğindedir. A10 raporunda *"Resmi Yazışma Kuralları ile ilgili mevzuatın incelenmesi, kuruma gelen resmi yazıların ön kısmına kayıt kaşe işlemlerinin yapılmaması, gelen-giden evrak kayıt defterlerine, gelen ve giden yazıların özetlerinin anlaşılır şekilde açıkça yazılıp, cevaplı yazıların tarih ve sayılarının defterlere karşılıklı kaydedilmesi, kurum teftiş raporlarının düzenli olarak dosyalanması, brifing dosyasının güncellenmesi"* gerektiği vurgulanmaktadır.

Yazışma kurallarına uygunluğu vurgulayan bu raporlara ek olarak ikinci önemli konu olan arşiv hizmetleri ile ilgili olarak B02 raporunda "*Sistemli bir arşivin oluşturularak, evrak ve belgelerin düzenli olarak korunması*", B03 raporunda *"Eski evrakların Arşiv Hizmetleri Yönetmeliğine göre saklanması*", D07 raporunda "*Arşivin ve depoların arşiv yönergesine uygun olarak düzenlenmesi (2430 TD)*" ve F04

raporunda "*Arşiv odasındaki kullanılmayan eşyaların temizlenmesi ve daha düzenli hale getirilmesi*"nin istendiği anlaşılmaktadır. Önerilerden anlaşılacağı gibi, arşivleme ve yazıların zamanında kurallara uygun olarak yazılmasında sorun olduğu söylenebilir.

Can (2010, 65-71) ve Bozbayındır, Özgan, Kalman (2012)'ın yaptığı araştırmalarda büro işleri başlığı altında kategoriler arasında yer aldığı ve bu alanda sorun yaşandığının tespit edildiği aktarılmaktadır.

1930-1940 döneminde, İlkmektepler Talimatnamesinin 122, 123 ve 124'üncü maddelerinde yer alan "Kalem İşleri" başlığı altında gelen giden yazışmalar, istatistikler, öğrenci ve okulun demirbaş işlerine ait defter ve dosyaların yer aldığı görülmektedir. 124'üncü maddede de "*defter ve kayıtların intizamla tutulmasından Başmuallimin mesul olduğu"* belirtilmektedir.

Aslında yapılan önerilerin de olumsuzluğun giderilmesi için yapılması gereken çalışmalar olduğu düşünüldüğünde, kayıt, yazışma işlerinin iyi işlemediği, bu konulara öğretmen ve başöğretmenlerin dikkat etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Diğer yönüyle arşiv bir kurumun hafızasıdır. Bu konuda duyarsızlık göstermek, geleceğe aktarılacak bilgi ve belgelerin yok olmasına neden olacaktır. Kurumun ve çevresinin gücünü, imkânlarını bilmek ve takip etmek için kayıtların tam ve zamanında yapılması gereklidir.

2000-2010 dönemindeki İKY"nin 102'nci maddesinde tutulması gerekli defter ve dosyaların listesi verilerek, e-okul üzerinden işlem görenlerin sene sonunda bilgisayardan çıktılarının alınarak, imzalanıp, mühürlenip dosyalanacağı vurgulanmakta, arşiv çalışmalarında da uyulması gereken usulün yer aldığı 16/5/1988 tarihli ve 19816 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik hükümleri hatırlatılmaktadır.

Her iki dönemde de yazışma, dosyalama ve arşivleme çalışmaları ile ilgili yaptırımlar ve kurallar olmasına rağmen, teftiş raporlarının öneriler bölümünden elde edilen bulgulara göre, okul idarecilerinin bu konuda titiz davranmadıkları anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, her iki dönemde de yazışma, dosyalama, arşiv ve büro işleri konusunda müdürlerin yapması gereken çalışmalarla ilgili mevzuat bulunmasına rağmen yazışma, dosyalama, arşiv ve büro işlerinin genellikle iyi durumda olduğu, ancak tam ze zamanında, mevzuata uygun yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Okul işletmeciliği kategorisi ile ilgili bulgulara göre, 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlerin okul işletmeciliği kategorisinde yoğun denetim ve yüksek

oranda olumlu tespitler yaptıkları, çok fazla bir sorun görülmediği söylenebilir. 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlerin birbirlerine yakın düzeylerde olumlu tespit ve öneri yaptıkları görülmektedir. Yazışma, dosyalama, arşivleme alt kategorisi müfettişler tarafından en fazla dikkat edilen alt kategori durumundadır. Taymaz (2000, 199), okul yönetiminde işletmeciliğin, genel anlamda eğitim için kullanılacak bina, tesis ve araçların sağlanması, hazır bulundurulması ve çalıştırılması etkinliklerini kapsadığını vurgulamaktadır. Okul işletmesi alanına giren işlerin, eğitim programlarının amaçlarını gerçekleştirmeye dönük, destek veya yardımcı birim hizmetler olduğunu, bu bakımdan okul yöneticilerinin zamanlarının önemli bir kısmını işletmecilik sorunlarını çözmek ve gerekli işleri yapmak için harcadıklarını belirtmektedir.

Bulgulara göre, okul işletmeciliği kategorisinde okul binası ve müştemilatı, bahçe duvarı yapımı alanlarında sorun kalmadığı; tertip ve düzenlilik, zamanında iş yapma, mevzuatı uygulama, eğitimin sağlıklı sürdürebilmesi için uygun fiziki alanların yaratılmasında okul yönetimlerinin gerekli titizliği gösteremedikleri, bu sorunların 1930-1940 döneminden beri sürekliliğini koruduğu, dolayısı ile okul işletmeciliği konusunda tam anlamıyla profesyonelleşilemediği söylenebilir.

Özdemir (2012) de 2012 yılında eğitim sisteminde yapılan kapsamlı değişiklikle, planlı değişimlerin bile kurumsallaşmasının zor olduğu eğitim gibi sosyal bir yapıda, içerisinde yöneticilerin rol ve sorumluluklarının daha da arttığı, tutarlı bir eğitim yöneticisi yetiştirme geleneğinin yerleştirilemediğini vurgulamaktadır.

3.6.2. Okul Yöneticiliği Teması Eğitim İşleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul yöneticiliğine ilişkin temel yaklaşımlar teması, eğitim işleri kategorisinde yer alan kurul ve komisyonlar, eğitsel kollar/kulüpler, öğrenci davranışları/disiplin, rehberlik hizmetleri alt kategorileri olarak dört alt kategoriye ayrılmıştır. Eğitim işleri kategorisi ve alt kategoriler tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18'de yer alan eğitim işleri kategorisi ile ilgili bulgular incelendiğinde her iki dönemde toplam 146 tespit ve öneri yapıldığı, her iki dönemde de olumsuz tespitin bulunmadığı, 1930-1940 döneminde 24 (%16.43) tespit ve öneri, 2000-2010 döneminde 122 (%83.56) tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir.

Tablo 18
Eğitim işleri kategorisine ilişkin bulguların alt kategorilere dağılımı

Alt kategori	**Dönem**						
	1930-1940			**2000-2010**			**Top**
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne	
Kurul ve komisyonlar	2	-	2	21	-	15	**40** %27.39
Eğitsel kollar/ kulüpler	7	-	8	18	-	17	**50** %34.24
Öğrenci davranışları/ disiplin	1	-	4	1	-	14	**20** %13.69
Rehberlik hizmetleri	-	-	-	9	-	27	**36** %24.65
Tespitlerin toplamları	10	-	14	49	-	73	
Tespitlerin oranları	% 41.66	-	% 58.33	% 40.16	-	% 59.83	
Genel toplam	**24**	**%16.43**		**122**	**%83.56**		**146**

Tablo 18'den görüldüğü gibi alt kategorilerden eğitsel kollar/kulüpler alt kategorisinin 50 (%34.24) tespit ve öneri ile birinci sırada, kurul ve komisyonlar alt kategorisinin 40 (%27.39) tespit ve öneri ile ikinci sırada, rehberlik hizmetleri alt kategorisinin 36 (%24.65) tespit ve öneri ile üçüncü sırada, öğrenci davranışları/disiplin alt kategorisinin 20 (%13.69) tespit ve öneri ile dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Dönemlerin kendi iç değerlendirmesinde 1930-1940 döneminde 10 (%41.66) olumlu tespit ve 14 (%58.33) öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise 49 (%40.16) olumlu tespite karşın 73 (%59.83) öneri yapıldığı görülmektedir.

Bu bulgulara göre her iki dönemde de eğitsel kol/kulüp faaliyetlerinin daha önemli olduğu, rehberlik hizmetleri alt kategorisinde 1930-1940 döneminde bulgunun yer almadığı, 2000-2010 döneminde öğrenci disiplin işleri ve rehberlik hizmetleri alt kategorisinde yoğunlaşıldığı söylenebilir. Eğitim işleri kategorisi içerisinde yer alan dört alt kategoride 2000-2010 dönemi müfettişlerinin yüksek oranda tespit ve öneri yaptıkları görülmektedir.

3.6.2.1. Kurul ve Komisyonlar Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu alt kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemleri kurul ve komisyonlar alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir.

Tablo 18 incelendiğinde her iki dönemde toplam 23 (%57.5) olumlu tespit, 17 (%42.5) öneri yapıldığı, 1930-1940 dönemine ait toplam dört tespit ve öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise toplam 36 olumlu tespit ve öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Dönemlerin kendi iç değerlendirmelerinde ise, 1930-1940 döneminde ikişer (%50) adet olumlu tespit ve öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise 21 (%58.33) olumlu tespit, 15 (%41.66) öneri yapıldığı görülmektedir.

Bulgulara göre her iki dönemde de öğretmenler kurulu toplantılarının yapılmasının mevzuat gereği olduğu, 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlerin 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlere göre daha az tespit ve öneri yaptıkları söylenebilir. Bunun nedeninin 1930-1940 döneminde okulların küçük, genellikle kadrolarının tek öğretmenden oluşuyor (A okulu hariç, şehir merkezinde bulunan bir okuldur) olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

1930-1940 dönemi A31 raporunda "*Meclisi muallimin, mektebin maddi ve manevi hayatına müteallik işler hakkında şuurlu kararlar iltihaz etmesi…*", D36/11 raporunda "*Öğretim ve eğitim alanında sık sık öğretmenler kurulu yaparak birleşik kararlarla faaliyete geçilmelidir"* önerileri yer almaktadır. Yapılan önerilerde öğretmenler kurulu toplantılarında okulun genel olarak sahip olduğu veya olmadığı yeterliliklerinin konuşulması, eksiklerinin tespit edilmesi, işe yarar ve uygulanabilir kararların alınması önerilmektedir.

Benzer önerilerin 2000-2010 döneminde de teftiş raporlarına yansıdığı görülmektedir. Örneğin A05 raporunda öğrencilerin başarı durumu ile ilgili olarak "*Şube ve Zümre öğretmenler kurulunda Öğrencilerin başarısızlık ve olumsuz davranışlarının görüşülmesi, çözüm önerilerinin tartışılması"* önerilirken B02, C02 ve C03 raporlarında ise kurul toplantılarında okuldaki başarı ve eğitimde kalitenin artırılması için gerekli konuların görüşülmesini içeren *"Öğretmenler Kurulu, Zümre ve Şube Öğretmenler Kurulu toplantılarının okulda başarı ve kalitenin artırılmasına yönelik çalışmaların ve önlemlerin konuşulduğu toplantılar haline getirilmesi"* önerisine yer verilmiştir. B06 raporunda ise *"Öğretmenler Kurulu Toplantılarının İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 94. Maddesinde belirlenen esaslara göre yapılması"* önerilmektedir. Öneride dönem için geçerli olan İKY'nin 94'üncü maddesi referans gösterilerek, toplantıda görüşülmesi gereken konular ve uyulması gerekli kuralların varlığı hatırlatılmaktadır.

Yukarıda açıklanan önerilerin temelini oluşturan mevzuatta ise içerik olarak benzerlikler bulunduğu, bu nedenle öğretmenler kurulu toplantılarının her iki dönem için de önemli olduğu anlaşılmaktadır.

1930-1940 dönemi mevzuatını oluşturan, İlkmektepler Talimatnamesinin 117'nci maddesinde kurullar şöyle tanımlanmaktadır:

"Okulda muhtelif zamanlarda, muhtelif vesilelerle yapılan toplantılar, okulun müşterek hayatını sağlamlıyan ve yürüdüğü yolda dikenlerin ayıklanmasını elbirliği ile yapan hareketler olmak bakımından büyük değer taşır" denildikten sonra öğretmen toplantılarının eğitim toplantıları, öğretim toplantıları diye ikiye ayrıldığı belirtilmektedir. Ayrıca "İnzibat Komisyonunun (Disiplin Kurulu)" bulunduğu vurgulanmaktadır. Öğretmen toplantılarının ders yılı başı, ders yılı ortası ve Mart ayında olmak üzere en az üç defa yapılacağı, bu toplantılarda okuldaki eğitim işleri, öğretim çalışmaları ve ortamın gerektirdiği gerçek durumlar hakkında konuşulacağı, alınan kararların bir deftere yazılacağı vurgulanmaktadır.

İlkmektepler Talimatnamesinin 117 ve 118'inci maddeleri, öğretmenler kurulunun toplanma amaçlarını ve bu toplantılarda okulun hayati meselelerinin konuşulup karara bağlanması gerektiğini emretmektedir.

2000-2010 döneminde var olan, İKY'nin 94'üncü maddesinde yer alan kurul ve komisyonlar bölümünde, öğretmenler kurulunun toplanma biçimi, çalışma usulleri açıklandıktan sonra bu toplantılarda görüşülecek konuların genel olarak, ilk toplantıda önceki yılın değerlendirilmesi ile yeni öğretim yılı çalışma esaslarının belirlenerek iş bölümü yapılması vurgulanmaktadır. Ders yılı içinde yapılan toplantılarda çalışmaların gözden geçirilip değerlendirilmesi, eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi için alınacak önlemlerin görüşülüp, kararlaştırılması istenmektedir. Ders yılı sonunda yapılan toplantıda öğrencilerin devam-devamsızlık ve başarı durumlarının gözden geçirilerek, üst makamlarca ve okul yönetimince verilen konuların görüşülüp, karara bağlanması olarak belirlediği görülmektedir.

Görüleceği gibi her iki dönemin öğretmenler kuruluna bakış açısını ve beklentilerini vurgulayan ifadelerin benzer amaçlar taşıdığı ve öğretmenler kurulu toplantılarına ve bu toplantılarda alınacak kararlara ve uygulamalara çok önem verdiği anlaşılmaktadır.

Öğretmenler kurulunun okulun karar merkezi olmasına rağmen, 2000-2010 döneminde, 1930-1940 döneminden farklı olarak çok fazla sayıda olumlu tespitin

yapıldığı görülmektedir. Denetim raporlarının içeriklerinden de anlaşılacağı gibi bu toplantıların mevzuat gereği yapılan toplantılar olarak kaldığı, yapılan olumlu tespitlerde, toplantıların yapıldığı, kararların alındığı, alınan karaların uygulandığı ve dosyalandığı şeklindeki tespitlerin yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Toplantılarda görüşülen konuların okulun genel durumunu aydınlatıcı, geliştirici içeriklere sahip olup olmadığına bakılmadığı, bunun da denetimin mevzuata biçimsel uygunluğunun olup olmadığının tespiti amacıyla yapıldığı düşüncesini doğurmaktadır.

3.6.2.2. Eğitsel Kollar/Kulüpler Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan eğitsel kollar/kulüpler alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır.

Tablo 18 incelendiğinde her iki dönemde toplam 25 (%50) olumlu tespit, 25 (%50) öneri yapıldığı görülmektedir. Dönemlerin iç değerlendirmesinde, 1930-1940 döneminde yedi (%46.66) olumlu tespit, sekiz (%53.33) öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise 18 (%51.42)olumlu tespit ve 17 (%48.57) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. 2000-2010 dönemi olumlu tespitlerinde yer alan *"Eğitsel kollarının kurulduğu"* tespiti ile aynı dönemdeki "*Eğitsel çalışmaların 2140 sayılı Tebliğler Dergisinde (TD) belirtilen esaslar doğrultusunda yürütülmesi"* önerinin dörder kez tekrarlandığı ve dönemin denetim uygulamasını özetlediği söylenebilir.

Bu bulgulara göre her iki dönem raporlarında da eğitsel kollara gerekli önemin verildiği, her iki dönem tespit ve öneri sayılarının yüksek (50 adet) olması nedeniyle, müfettişlerin de öğrencilerin eğitsel/kulüp çalışmalarına önem verdikleri anlaşılmaktadır. Her iki dönemin karşılaştırmasında, 2000-2010 döneminde görev yapan müfettişlerin 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlere göre bu alanda daha duyarlı oldukları söylenebilir.

Yine Tablo 18 değerlendirildiğinde, öğrencilerin sosyal, eğitsel ve kültürel gelişimlerinin desteklenmesini ve öğrendiklerini sosyal hayatta uygulamalarını amaçlayan eğitsel kollarla (daha sonra öğrenci kulüpleri olarak adlandırıldı) ilgili yapılan denetimlerde, 1930-1940 döneminde ağırlıklı olarak kooperatif ve kızılay kollarının kurulmasına ve çalışmalarına önem verildiği görülmektedir. B37/2 raporunda yer alan *"Beş yüz kuruş sermayeli bir kooperatif vardır. Karından fakir öğrenciler*

faydalanmaktadır", B39 raporunda yer alan "*Kızılay çalışmalarına gereken hazırlık yapılmıştır. Kooperatif faaliyeti yerindedir*" tespitleri ile B37/4 raporunda yer alan "*Sermayesi okulun olmak üzere kooperatif çalışmaları ve Kızılay çalışmalarına yer veriniz*" önerileri, dönemin bu kollara verdiği önemi ortaya koymaktadır. Ayrıca bu dönemde E39 raporunda yer alan "*Talebe arasında bir müze kolu teşkil ederek çalıştırınız*" önerisi ile bu dönemde önem verilen başka bir kol olan Müzecilik kolunun kurulması önerilmektedir.

1938 yılında yayınlanan İlk ve Ortaokullarla Liseler ve Öğretmen Okullarına Mahsus Okul Kooperatifi Yasası'nın ikinci maddesinde okul kooperatifinin amaçları şöyle sıralanmaktadır:

> a)Talebeyi karşılıklı güvenle ve elbirliğile çalışmağa alıştırmak,
> b)Talebe arasında kardeşçe sevgi ve saygı uyandırarak bunların birbirlerine ve okulun sosyal işlerine yardım etmelerini temin etmek,
> c)Talebeyi şahsi teşebbüslere ve yaratıcı faaliyetlere sevketmek suretiyle onların sosyal iradelerini kuvvetlendirmek,
> d)Talebeyi okul binası, eşyası ve hayatiyle ilgilendirerek okul işlerine yardım etmeğe alıştırmak,
> e)Talebeyi yerli malı satın almağa alıştırmak ve günlük hayatlarında kendilerine lazım olan eşya ve malzemeyi hilesiz, ucuz ve kolay tedarik edebilmelerine delalet etmektir.

Ayrıca okul kooperatifi, okul bahçesini ağaçlandırmak, okul temizliğine yardım etmek, derslerde işe yarayacak koleksiyonlar meydana getirmek ve ders malzemesi tedarik etmek, gelirlerinden fakir öğrencilere yardım etmek, gelir için ıhlamur, hatmiçiçeği, papatya ve saire şeyleri toplayarak bunları ecza evlerine veyahut başka yerlere satmak gibi 13 maddede sıralanan görevleri yapacakları belirtilmektedir (Arkın, 1945,150-161).

Diğer yandan kooperatifçiliğin önemini kavratmak, yerli mali kullanımını özendirmek, toplumda karşılıklı güveni ve birlikte iş yapma alışkanlığını kazandırmak gibi dönemin egitim amaçlarına hizmet eden bir kol olarak da değerlendirilebilir. Bu yönüyle kooperatifçilik kolu çalışmalarının denetimlerde özellikle yer aldığı söylenebilir.

Tablo 18'de yer alan bulgulardaki 2000-2010 dönemi tespitlerinde genellikle yapıldığı, edildiği, dosyalandığı şeklinde biten olumlu tespitlerde, içerik değerlendirmesi yapılmadığı görülmektedir. C08, C09 raporlarında yer alan *"Sosyal etkinlik faaliyetlerinin yapılmasına çalışıldığı",* D04 raporunda yer alan *"Eğitici kol çalışmalarının 2140 sayılı Tebliğler Dergisindeki esaslara göre yürütülmeye*

çalışıldığı", E03 raporunda yer alan *"Eğitici kolların oluşturulduğu, yapılan planlama doğrultusunda toplantılar yapıldığı"* şeklinde yapılan tespitler bu duruma örnek oluşturmaktadır.

Bu dönemde yapılan önerilerde ise mevzuat hatırlatılmakta, çalışmalarda öğrencilerin aktif katılımından bahsedilmektedir. Örneğin A05 raporunda *"Eğitici Kol çalışmalarının 2567 s TD.'de yayınlanan "Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğine uyarlanması, Öğrencilerin aktif katılımının sağlanması"* ve E03 raporunda *"Eğitsel çalışmaların 2140 sayılı TD.'de belirtilen esaslar doğrultusunda yürütülmesi"* önerisi yapılarak mevzuat hatırlatılmakta ve öğrencilerin katılımının sağlanması önerilmektedir.

Benzer şekilde A02 raporunda yer alan *"Eğitici çalışmalarla ilgili yapılan toplantıların işlevsiz mutat toplantılara dönüşmemesi için eğitici kol faaliyetlerinin gerçekleştirilebilir şekilde planlanması, planda olup ta yapılamayan faaliyetlerin gerekçesinin toplantı tutanaklarında belirtilmesi" önerilmektedir.* E04 raporunda yer alan *"Eğitsel Kol çalışmalarında öğrencilerin aktif olmalarının bu çalışmaların günlük hayata yönelik davranış geliştirmesinin sağlanması"* önerisinden ve A02 önerisinden, eğitsel kol çalışmalarının toplantı düzeyinde kaldığı, uygulama aşamasına geçilmediği sonucuna ulaşılabilir.

2000-2010 döneminde kooperatif kolu ile ilgili hiç bir tespit ve öneri yazılmadığı da görülmektedir. Kooperatifçilik kolu adıyla 06.06.1983 tarih ve 2140 sayılı tebliğler dergisinde yayımlanan MEB İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği'nde adı sayılan kol, Mayıs 2010 yılı 2632 sayılı Tebliğler dergisinde, MEB İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği adı altında okullarda kurulabilecek kollar arasında yer almaktadır.

1930-1940 döneminde kolların amaçları ayrı ayrı yazılmışken 2010 yönetmeliğinde bütün kolların ortak amacı yer almaktadır. Amaçların genel olarak benzer olduğu, 1938 yönetmeliğinde kooperatif kolunun yerli malı kullanmayı özendirmesi, gelir için çevreden tıbbı bitki toplanarak satılması, öğrencilerin okulun temizliğine katkı sağlaması açık mevzuata bağlanmışken, 2010 yönetmeliğinde bu tür özel amaçların olmadığı gözlenmektedir.

Şahin'in (2001, 29) yaptığı çalışmada da okullarda kurulan bütün eğitici kolların yönetmelik hükmüne göre çalışmalarını yapmalarına rağmen "Spor Kolu" (1981-2099 sayılı TD), "Kooperatifçilik Kolu" 1983- 2149 sayılı TD" ve "Sivil Savunma Kolu"nun (1981- 2099 sayılı TD) özel yönetmeliği olan ve kendi yönetmeliği

çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmesi gereken kollar arasında olduğu belirtilmektedir. Okulların ulaşmak istedikleri amaçların tümüne, yalnızca ders içi faaliyetlerle ulaşılmasının mümkün olmayabileceğini, öğrencilerin farklı alanlardaki ilgi ve kabiliyetlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, iş birliği yapma becerisinin kazandırılması, boş zamanların faydalı bir şekilde değerlendirilmesi için eğitici kol faaliyetlerinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle Şahin (2001), eğitici kolların öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesinde, sosyalleştirilmelerinde önemli bir rolünün olduğunun araştırmalar sonucuna bakıldığında açıkça görülebileceğini dile getirmektedir.

3.6.2.3. Öğrenci Davranışları ve Disiplin Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan öğrenci davranışları ve disiplin uygulamalarına ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır.

Tablo 18 incelendiğinde her iki dönemde birer (%10) olumlu tespit, 18 (%90) öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde beş(%20) tespit ve öneri yapılırken, 2000-2010 döneminde toplam 15 (%80) tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Dönem içi değerlendirmede ise 1930-1940 döneminde yapılan bir (%20) olumlu tespit ve dört (%80) öneriye rağmen 2000-2010 döneminde bir (%6.66) olumlu tespit ve 14 (%93.33) öneri yapıldığı görülmektedir.

Bulgularda 2000-2010 döneminde "S*oru sorma, açıklama yapma ve söz alma gibi olumlu toplumsal davranışların kazandırılmasında gösterilen çabaların artırılması"* ifadesinin dokuz kez *"Öğrencilerin okul ve sınıf kurallarına uyumu üzerinde durulması"* üç kez tekrarlandığı görülmektedir. Bulgulara göre öğrenci davranışları konusuna 2000-2010 dönemi müfettişlerinin 1930-1940 dönemi müfettişlerine göre daha çok tespit ve öneri yazdıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 18 incelendiğinde 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlerin, C32 raporunda öğrencilerin okul kurallarını iyi öğrendiğini belirtmektedirler. A30, D34/12 raporlarında bahçenin ve bahçede öğrencilerin kontrol altında tutulması, A31 raporunda öğrencilerin okul eşyalarını tasarruflu, temiz ve düzenli kullanmalarının sağlanması, B37 raporunda birinci sınıfta kuralların oluşturulması önerilmektedir. A31 ve C33/4 raporlarında öğretmen tarafından öğrenciye uygulanan sınıf içi şiddetin yapılmamasının

önerildiği görülmektedir. C33/4 raporunda denetimi yapan müfettişin "*Sizden beklediğim iş, okul hayatında hiddet, şiddet ve falaka olmaması, sakin ve şuurlu davranmaktır. Varsa bu davranışın terk edilmesi*" yönündeki önerisi dikkat çekicidir. A31 raporunda ise "*Sınıfta daha uygun bir disiplin olmasını isterim. Hiddet ve asabiyet fışkıran bir ses, bağrışma ve yüksek söylenme çocuğu daha arsız ve yüzsüz yapar. Aksi halde sınıfta disiplin tesis edilemez*" denilmektedir. 1930-1940 döneminde yapılan dört öneriden ikisinin (A31, C33/4) öğretmenlerin disiplin anlayış ve uygulamalarına dönük eleştiriler olması, dönemin disiplin anlayışına ışık tutmaktadır.

2000-2010 döneminde ise A00, B00, E03 raporlarında "*öğrencilerin okul malını dikkatli kullanmaları ve okul ve sınıf kurallarına uyumu üzerinde durulması*" önerilmektedir. Önerilerde okullardaki ders araç gereçlerinin kullanımı ve okul kurallarına uyum üzerinde durulması, günümüz öğrenci davranışlarının okul içindeki niteliğini açıklaması açısından önemlidir.

Bu dönemde yapılan önerilerde çoğunlukla A05, A08, C05, D01, D04, D05, E05, F00, F01 raporlarında yapılan öneri ve öz olarak bu öneriye benzeyen diğer önerilerin yer aldığı görülmektedir. E05 raporunda "*Öğrencilere, söz alma, dinleme, kendini ifade etme gibi temel becerilerin kazandırılması, bu davranışların derslerle ilişkilendirilerek pekiştirilmesi"* önerilmektedir.

Aslında bu öneri tek başına eğitim sistemimizin içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından önemlidir. Toplumda yaşanan iletişim sorunlarının kaynağının daha alt kademelerde ortaya çıktığı, önlenmesi için eğitimcilerin uyarıldığı bir durumla karşı karşıya olduğumuzu göstermesi açısından önemlidir. Yapılan 14 öneriden sekizinin bu içerikte olması, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin üzerinde çalışmaları gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer yönüyle bakıldığında A10 raporunda öğrenci davranışlarını değerlendirme kurulunun oluşturulduğu tespitine yer verilirken, aynı raporun öneriler bölümünde **"***Öğrenci davranışlarını değerlendirme kurulunun aktif olarak işletilmesi, rehber öğretmen ve sınıf öğretmenleri tarafından 6.7.8. sınıflarda öğrencilerden beklenen davranışlar ve öğrencilerin olumsuz davranışları ve uygulanacak yaptırımlarla ilgili bilgilendirme çalışmalarını yapılması (İKY madde:105-lll)"* tavsiyesi yer almaktadır. Önerinin içeriğinde bu kurulun kurulduğu ama öğrencilerin bu kuruldan ve okulda var olan kural ve kurallar için uygulanacak yaptırımlardan haberlerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Öğrenci davranışlarını şekillendiren kuralları içeren 1930-1940 dönemindeki yönetmeliğin 24'üncü maddesinde, okuldaki tutum ve davranışlarda, disiplin kurallarından çok, öğrenci ve öğretmenlerin karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı bir disiplin anlayışının tercih edilmesi; 28'inci maddesinde, okul içinde veya dışında, başka okullarla ilişkilerde kişiler arasındaki rekabetin belirli düzeyde tutulması ve 29'ıncu maddesinde, okulun eşyasının düzenli kullanılması ve kişisel amaçlar için kullanılmaması istenmekte, 57 ve 58'inci maddelerinde ödül ve ceza ile ilgili yaptırımlar ve uygulamaları açıklanmaktadır.

2000-2010 döneminde ise 27/08/2003 tarih ve 25212 sayılı (RG) Resmi Gazetede yayınlanan ve 21/10/2004 tarih 25620 sayılı RG, 02/05/2006 tarih 26156 RG, 02/08/2007 tarih 26619 RG, 24/12/2008 tarih 27090 RG ve 21/07/2012 tarih 28360 nolu Resmi Gazetelerden yayınlanan değişikliklerle uygulanan, İKY'nin 105'inci ve devamındaki altı maddesinde, ilköğretim okullarında uygulanacak olumlu ve olumsuz öğrenci davranışlarına uygulanacak yaptırımlar yer almaktadır.

Yönetmeliğin 105-109 uncu maddeleri arasındaki maddelerde yer alan ödül ve ceza türleri incelendiğinde öz olarak 1930-1940 döneminde uygulanan İlkmektepler Talimatnamesi ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Olumlu davranışlarda "Teşekkür, takdir, üstün başarı belgesi" ile ödüllendirme uygulaması yer alırken olumsuz davranışların önlenmesinde "uyarma, kınama ve okul değiştirme" yaptırımlarından birinin uygulanacağı belirtilmektedir. Ancak, 2000-2010 döneminde öğrenciye okul değiştirme cezasını gerektirecek davranışların içeriğinin şiddet, tehdit, siyasi eylem, alkol kullanımı, taciz vb. tür eylemleri içermesi, bu dönemde okulların karşı karşıya bulunduğu toplumsal durumu göstermektedir.

Sınıf içi şiddet, gerginlik kaynakları ve öğrenci davranışları ile ilgili yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler, okul ve sınıf içi disiplinde olumlu ve olumsuz öğrenci davranışlarının aile, çevre, arkadaş çevresi ve öğretmenlerin tutumlarından kaynaklanabileceğini vurgulanmaktadır.

Küçükahmet (1999, 129), öğretmenin sesini sınıfta nasıl kullanacağını iyi bilmesi gerektiğini belirtirken, Erçıktı, (2009, 147), genel olarak öğretmenlerin, derste öğrencinin dikkatini çekmemesini, öğretmenin ders anlatırken ses tonunda bir değişiklik olmamasını, sınıfta yeterince etkinlik yapılmamasını, monoton ders anlatılmasını, hareket etmeyip sabit durulmasını, derse zamanında gelinmemesini, sınıftaki öğrencilerin yeterince tanınmamasını, disiplinsiz davranışların nedenleri arasında

saymaktadır. Hemde'nin (2010) yaptığı araştırmada da sınıfta en sık karşılaşılan disiplin problemlerinin öğretmene saygısızlık yapmak, arkadaşlarına saygısızlık yapmak, kötü sözler kullanmak, arkadaşlarıyla dalga geçmek, arkadaşlarına küsmek, birbirilerini sürekli şikâyet etmek olduğunu belirtmektedir. Hemde (2010), yaşanan disiplin problemlerinin nedenlerinin ise çoğunlukla aile kaynaklı olduğunu, disiplin problemlerinin çözümü için de en çok öğrenci ile birebir görüşerek ikaz etme, bağırma, ceza ve ödül yöntemiyle disiplin altına alma, ayakta bekletme ve notla tehdit etme yöntemlerinin kullanıldığını belirtmektedir.

3.6.2.4. Rehberlik Hizmetleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 18 incelendiğinde rehberlik hizmetleri alt kategorisi ile ilgili olarak 1930-1940 döneminde herhangi bir tespit ve önerinin yer almadığı görülmektedir. Yapılan bütün tespit ve öneriler 2000-2010 dönemine aittir. Bu dönemde 9 (%25) olumlu tespit ve 27 (%75) önerinin yapıldığı görülmektedir. Tabloda yer alan *"Rehberlik çalışmaların yapıldığı"* ifadesinin üç kez tekrarlandığı görülmektedir.

Kalaycı (2000, 21-22) Türkiye'de rehberlik hizmetleri ile ilgili ilk çalışmaların 1950 yılından sonra başlayarak geliştiğini belirtmektedir. 1930-1940 döneminde tespit ve öneri yapılmaması, Kalaycı'nın ifadesiyle örtüşmektedir. Bu dönemde okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin olmaması nedeniyle böyle bir uygulamaya rastlanmamaktadır.

Tablo 18 incelendiğinde de genel olarak, A06, E00, E10 raporlarında olduğu gibi "*Rehberlik çalışmaların yapıldığı*" ve D10 raporunda olduğu gibi *"Yöneltme Yönergesi hükümlerine uyulduğu"* şeklinde tespitlere yer verildiği görülmektedir.

Öneriler bölümünde ise 27 öneri yapıldığı görülmektedir. Önerilerde, öğrenci tanıma, rehberlik, yönlendirme ve mevzuata uygunluk alanlarında tavsiyelerin yapıldığı söylenebilir. B03 raporunda olduğu gibi "*Öğrenci gelişim dosyalarının periyodik olarak işlenmesi"* tavsiye edilmektedir. Bu dosyalar, öğrencinin ilkokul birinci sınıfa kayıt olduğunda doldurulmaya başlanan ve eğitim sisteminden çıkana kadar sürekli kullanılan, pedagojik olmayan ve gizliliği gerektiren bilgilerin işlenmediği özel dosyalardır. Bu dosyalarda öğrencinin kimlik, aile, sağlık, gelişim bilgileri ile birlikte akademik bilgileri bulunmaktadır. Her sınıf öğretmeni öğrenci için veya daha sonraki yıllarda kullanılabilecek özel ve önemli bilgileri bu deftere işler. Daha sonra geliştirilen e-okul uygulaması ile internet ortamına aktarılan bu defterlerin sınıf öğretmeni veya

sınıfın rehber öğretmeni tarafından doldurulması gerekmektedir. Önerilerden anlaşıldığı kadarıyla öğrenci gelişim dosyalarının doldurulması konusunda eksiklik veya gecikme olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer bir öneri grubu ise yöneltme işlemlerinin yapılmadığı, eksik yapıldığı veya zamanında yapılmadığı yönündeki önerilerden oluşmaktadır. B05 raporunda yer alan "*İlköğretim Yöneltme Yönergesinin incelenerek gereğinin yapılması*" önerisi bu duruma örnektir. Özellikle VIII. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlardan sonra rehberlik hizmetleri ve yöneltme düşüncesinin mevzuat olarak eğitim sisteminde yerini aldığı söylenebilir.

VIII. Milli Eğitim Şurası kararlarında, yöneltmenin orta öğretim ikinci kademe (lise) birinci sınıfta yapılması, bu sınıfın yöneltme sınıfı olması, öğrencinin bu sınıftaki durumuna göre yönlendirilmesi tavsiye edilmektedir (*ttkb.meb.gov.tr).*

Ancak, daha sonraki süreçte yöneltmenin ilköğretim ikinci kademeye indirildiği anlaşılmaktadır. 2552 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan, İlköğretimde Yöneltme Yönergesi'nin altıncı maddesi yöneltmenin öğrencinin ilgi, istek, yetenek ve kişilik özellikleri hakkında velinin de bilgilendirilmesi ve yöneltme sürecine katılımının sağlanması amacıyla yapıldığını vurgulamaktadır (www.meb.gov.tr).

Tablo 18'de yer alan diğer öneri gurubu, öğrenci tanıma ve rehberlik hizmetlerinin yapılması ile ilgili önerilerin yer aldığı gruptur. A10 raporunda yer alan "*Rehber öğretmen tarafından öğrenci tanıma teknikleri, problem tarama testi gibi çalışmaların analizlerinin yapılarak öğretmen ve velilere gerekli bilgilendirici çalışmaların yapılması*" önerisi ve A02, A03 raporlarında yer alan "*Öğrencinin kapasitesinin artırılması için rehberlik ve mesleki rehberliğe önem verilmesi"* önerileri, okullarda öğrenci tanıma ve rehberlik, psikolojik danışma hizmetlerinde görülen noksanlıkların giderilmesine dönük önerilerdir.

Çevik (2007, 73) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, okul rehber öğretmenlerinin, öğrencileri tüm yönleriyle tanıyabilmek için yeterli zamana sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aşık (2008) tarafından yapılan araştırmada da, öğrencilerin eğitim türü ve alan seçiminde yöneltme öneri formunu dikkate almadıkları, eğitim türü ve alan seçiminde çoğunlukla ailelerinin isteklerini ve derslerdeki başarılarını dikkate aldıklarının belirlendiği sonucuna ulaşıldığı vurgulanmaktadır.

Her iki araştırma da müfettişler tarafından teftiş raporlarına yansıyan önerileri desteklemektedir. Yöneltme öneri formlarının hazırlanmasında, öğrencilerin

durumlarının tam olarak belirlenemediği, öğrenciyi ve yönlendirileceği alanı tespit etmede okul rehber öğretmenlerinin yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu nedenle de yöneltme öneri formlarının işlevsiz, sadece mevzuat gereği hazırlanan, öğrencinin üst eğitim seçiminde, okul tarafından tavsiye edilen eğitim alanları dışındaki alanlara veya kendi isteklerine göre davrandıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle ilköğretim yöneltme formlarının işlevsiz bir form olarak düzenlendiği söylenebilir.

Bu sonuçlara göre, eğitim sistemi içerisindeki okul uygulamalarında, müfettişlerin önem verdiği konuların, eğitsel kollar/kulüpler, kurul ve komisyonlar, rehberlik hizmetleri, öğrenci davranışları/disiplin işleri alt kategorileri olarak sıralanmaktadırlar. Her iki dönemde de eğitsel kollar ve kulüp çalışmalarının önemli bir yere sahip olduğu her iki dönem müfettişlerince de raporlarda yer alan tespit ve önerilerdeki oran ve sayılardan anlaşılmaktadır.

Can (2010, 65-71), Yıldırım, Yazıcı (2011, 605), Bozbayındır, Özgan, Kalman'ın (2012, 281) yaptığı araştırmalarda da kurul ve komisyonlar, eğitsel kollar/kulüpler, öğrenci davranışları/disiplin, rehberlik hizmetleri alt kategorilerinin "Eğitim öğretim işleri" kategorisinde sorunlu işler olarak raporlara yansıdığı anlaşılmaktadır.

3.6.3. Okul Yöneticiliği Teması Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi Kategorisi

Okul yöneticiliği teması, eğitim ortamlarının düzenlenmesi kategorisinde yer alan kütüphane ve kitaplıkların düzenlenmesi, laboratuvarların düzenlenmesi, müze ve koleksiyonların oluşturulması, sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorileri olarak dört alt kategoriye ayrılmıştır. Eğitim ortamlarının düzenlenmesi kategorisi ve alt kategorileri tablo 19'da verilmiştir.

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan kütüphane ve kitaplıkların düzenlenmesi, laboratuvarların düzenlenmesi, müze ve koleksiyonların oluşturulması ile sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorilerine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir.

Tablo 18 incelendiğinde dört alt kategoride, 1930-1940 döneminde 22 (%22.44), 2000-2010 döneminde 76 (%77.55) tespit ve öneri olmak üzere toplam 98 tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde sekiz (%36.36) olumlu, bir (%4.54) olumsuz tespit ve 13 (%59.09) öneri yapılırken, 2000-2010 döneminde 38 (%50) olumlu tespit, bir (%1.31) olumsuz tespit ve 37 (%48.68) öneri yapıldığı görülmektedir. Her iki dönem alt kategori bulgularının karşılaştırılmasında ise

kütüphane ve kitaplıkların düzenlenmesi alt kategorisinde toplam 21 (%21.42), laboratuvarların düzenlenmesi alt kategorisinde toplam yedi (%7.14), müze ve koleksiyonların oluşturulması alt kategorisinde toplam 16 (%16.32) ve sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorisinde toplam 54 (%55.10) tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir.

Bu oranlara göre eğitim ortamlarının düzenlenmesi kategorisi içerisinde sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorisinin en fazla tespit ve öneri yapılan alt kategori olduğu anlaşılmaktadır. Bu sıralamada sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorisi ve kütüphane ve sınıf kitaplıkların düzenlenmesi alt kategorisinin öne çıktığı, bu nedenle öğretim çalışmalarında önemli bir yere sahip olan sınıfların fiziki durumlarının uygun hale getirilmesi ve kütüphane, kitaplıklar konusunda sorunun daha önemli olduğu söylenebilir.

Tablo 19

Eğitim ortamlarının düzenlenmesine ilişkin tespitlerin alt kategorilere göre dağılımı

Alt kategoriler	**Dönem**						**Top**
	1930-1940			**2000-2010**			
	Olm	Ols	Öne	Olm	Ols	Öne	
Kütüphane ve kitaplıkların düzenlenmesi	-	-	2	6	-	13	**21** %21.42
Laboratuvarların düzenlenmesi	-	-	-	1	1	5	**7** %7.14
Müze ve koleksiyonların oluşturulması	5	1	9	1	-	-	**16** %16.32
Sınıf ve koridorların düzenlenmesi	3	-	2	30	-	19	**54** %55.10
Tespitlerin toplamları	8	1	13	38	1	37	
Tespitlerin oranları	% 36.36	% 4.54	% 59.09	% 50	% 1.31	% 48.68	
Toplam	**22**	**%22.44**		**76**	**%77.55**		**98**

3.6.3.1. Kütüphane ve Kitaplıkların Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 19 incelendiğinde kütüphane ve kitaplıkların düzenlenmesi alt kategorisine ilişkin 1930-1940 döneminde iki öneri (%100) yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise altı (%31.57) olumlu tespit, 13 (%68.42) öneri yapıldığı görülmektedir. 1930-1940 döneminde olumlu veya olumsuz tespit yapılmadığı, bir kez il merkezinde bulunan A okulunun kitaplık ve kütüphane bölümünün oluşturulması için öneri

yapıldığı, bir kez de D okulu için öğrenci kitaplığı oluşturulması önerisi yapıldığı görülmektedir. Yapılan A31 önerisinde "*Muallim odası talebe kütüphanesi ittihaz edilerek talebe birazda (tetkik) ne mütalaaya sevk olunacaktır"* denilmekte, D36/11 raporunda da benzer şekilde *"Bir talebe kitap sarayı kurmaya çalışılmalıdır"* denilmektedir. Her iki raporda da okulda kitaplık veya kütüphane kurulması önerilmektedir. Bu konu ile ilgili İlkmektepler Talimatnamesinin 150'nci maddesinde "*Şehir mekteplerindeki her dershanede bir sınıf kütüphanesi bulunması lazımdır*" hükmü yer almaktadır.

Oysa 01.11.1930 tarihli ve 11 maddeden oluşan, "Talebeyi Okumaya Teşvik İçin Mekteplerde Alınacak Tedbirler Hakkında Talimatname"ye göre "H*er sınıfta öğrenci için bir kütüphane bulunmalı ve bu kütüphanede her derse ait mektep kitaplarının muhtelif serileri ve memba ve mehaz (kaynakça) mahiyetinde olan kitapların bir kısmı da mevcut olmalıdır"* denilmektedir. Diğer bir maddesinde ise "*Her mektepte talebe ve muallimlerin müştereken istifade ettikleri canlı ve işler bir kütüphane bulunmalıdır. Mektep idarelerinin ders vasıtalarından en mühimlerinden birinin de kütüphane olduğu olduğuna kani olması lazımdır"* denilmektedir (Yücel, 1994, 357).

"Muallimleri Mütealaya ve Fikri Seviyelerini Yükseltmeye Teşvik İçin Alınacak Tedbirler Hakkında Muhtıra"nın 2. Bölümünde ise "*Yeni çıkan kitaplar hakkında müfettişler tarafından tahriren ve şifahen başmuallimlere, muallimlere ve bilhassa köy muallimlerine malumat verilmek; müfettişler köy mekteplerini teftişe çıktıkça köy muallimlerinin en çok muhtaç olduğu eserleri birlikte götürerek köy muallimlerine vermek ve okumasını temin etmek*" amaçlı yazıda, kitap okumanın önemi vurgulanmaktadır (Yücel, 1994, 356).

1930-1940 döneminde kütüphane ve sınıf kitaplığı oluşturmanın önemi açıkça vurgulanmasına rağmen, müfettişlerin bu alanda az sayıda öneri yapmalarının nedeni, dönemin özel şartları olabilir. Çünkü "sınıf ve koridorların düzenlenmesi**"** alt kategorisi ile ilgili önerilerde bu alandaki yetersizlikler vurgulanmış, acilen sıra, masa, dolap ihtiyacının giderilmesi gibi öncelikli alt yapının oluşturulması istenmiştir. Köylüden hasat zamanı toplanacak para ile yapılacak olan bu işler ve bu dönemde okulların henüz yeni inşaatlarının yapılıyor veya tamamlanma aşamasında olması, o yaş çocuklarının okuyabileceği türde yeni harflerle yazılmış kitap bulundurulması da kitaplık ve kütüphane oluşturma çalışmalarının ötelenmesine neden olmuş olabilir.

Tablo 19'da yer alan bulgularda, 2000-2010 döneminde ise okul kütüphanelerinin ve sınıf kitaplıklarının oluşturulması ile ilgili sorun kalmadığı, var olan sorunların düzensizlik, bakımsızlık ve kütüphane veya kitaplıkların geliştirilmemesi olduğu anlaşılmaktadır.

Bu dönem raporlarına yansıyan, A08, A10, B00, B06, E06 raporlardaki ortak olumlu tespitin, okul kütüphanesi/kitaplığının, sınıf kitaplığının oluşturulduğu/bulunduğu şeklindedir. Sadece A08 raporunda yer alan "*Okul kütüphanesi ve sınıf kitaplıklarının düzenlendiği ve öğrencilerin yararına sunulduğu"* tespitinde *"öğrencilerin yararına sunulduğu"* ifadesi farklı olarak yer almaktadır. Yapılan tespitlerde içeriğe girilmediği, örneğin kitapların öğrenciler tarafından alınıp alınmadığı, okunup okunmadığı gibi tespitlere yer verilmediği görülmektedir.

A08, B09, D00 raporlarında "kütüphane veya kitaplığın düzenli hale getirilmesi" önerilmektedir. A08 raporunda "*Kütüphanenin daha düzenli hale getirilmesi, uygun olan etiketlerin defter üzerinde de yapılması*", B09 raporunda "*Okul Kitaplığının ilgili branş öğretmenleri ve Öğrenci Kulüpleri danışman öğretmenleri rehberliğinde güncellenmesi ve daha iyi hizmet verir hale getirilmesi*" ve D00 raporunda "*Kitaplığın düzenlenmesi*" önerilmektedir. Bu üç tespitte de kütüphane ve kitaplıkların düzensizliklerinden bahsedilmektedir.

Aynı dönemin C00, F02 raporlarında kitapların tamir edilmesi önerilmektedir. Bu istek, C00 raporundaki *"Okul ve sınıf kitaplıklarında bulunan kitapların tamir edilmesi"* ve F02 raporundaki, *"Sınıf kitaplığında bulunan tamire muhtaç kitapların tamir edilmesi*" önerilerinden anlaşılmaktadır. C01, D01 ve D03 raporlarında ise okul/sınıf kitaplıklarının zenginleştirilmesi istenirken, D00 raporunda "*Sınıf kitaplıklarının oluşturularak öğrencilerin istifadesine sunulması*" önerilmektedir. Geriye kalan C00 raporunda *"Okul kitaplık defterinin tutulması*", C03 raporunda "*Okul ve sınıf kitaplıklarının faal duruma getirilmesi için sayım düşüm çalışmasının yapılması*", C10 raporunda " *Okul kütüphanesi ile ilgili işlemlerin "Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği" esas alınarak yürütülmesi*" ve E01 raporunda "*Okul kitaplığında bulunan kitapların "Okul kitaplık defterine" kayıtlarının yapılması*" önerilmektedir.

1930-1940 döneminde geçerli olan İlkmektepler Talimatnamesinin 148 inci ve 2000-2010 döneminde geçerli olan İKY'nin 146 ve 147'nci maddelerinde sınıfta kurulacak kitaplık ve bu kitaplıkta bulundurulacak kitapların genel özellikleri açıklanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşundan beri, okumanın sevdirilmesi, öğrenciler ve

yetişkinlerin okumaya özendirilmesi için birçok kampanya düzenlendiği, bu nedenle hazır olan alt yapının kullanılmasının sağlanmaya çalışıldığı, yetişkinler için okuma odaları açıldığı, ilerleyen dönemlerde gezici kütüphanelerin oluşturulduğu bir gerçektir.

Aradan geçen yıllara, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri eğitime verilen öneme, kütüphane ve kitaplıkların kurulması, geliştirilmesi ve öğrenci ve öğretmenlerin okumaya özendirilmeye çalışılmasına rağmen okuma alışkanlığının oluşturulamadığı söylenebilir. Bu nedenle de 2000-2010 döneminde Valilikler, okullar çapında kitap toplama ve okuma kampanyaları düzenlenmektedir. Hatta bazı okullarda yarışma şeklinde düzenlenen kampanyalarda birinci olan öğrenciye çeşitli hediyeler verilmektedir (mebk12.meb.gov.tr).

2000-2010 döneminde yeni açılan okullar dışında düzenlenen kitap toplama ve okuma kampanyalarının, kütüphane ve kitaplıkların fakir kaldığının göstergesi olarak, kitap okuma kampanyalarının ise ders kitabı dışında toplumda aydınlanma ve bilgilenme amaçlı okuma alışkanlığı oluşturulamadığının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu konu ile ilgili olarak TUİK'in yaptığı araştırmaya göre Avrupa'da %21 olan kitap okuma alışkanlığı, Türkiye'de %001 (onbinde bir) düzeyindedir. Araştırmaya göre Türk halkı günde ortalama 6 saat televizyon izliyor ve üç saat internette kalabiliyor, ancak yılda sadece altı saatini kitap okumaya ayırabiliyor. Kitap okuma, ihtiyaç sıralamasında ise 235'inci sırada yer almaktadır (www.memurlar.net).

Okullarda okul idarelerinin ve öğretmenlerin okul kütüphane ve kitaplıklarına verdiği değer teftiş raporlarında ortaya çıkmaktadır. Düzensiz, bakımsız, fakir, kurallarına uygun olmayacak şekilde çalıştırılan kütüphane ve kitaplıklara bakış açısından TÜİK raporunda yer alan değerlerin çıkmasının normal olduğunu söylemek mümkündür.

3.6.3.2. Laboratuvarların Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde laboratuvarların düzenlenmesi alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Tablo 19 incelendiğinde 1930-1940 döneminde bu alt kategori ile ilgili herhangi bir tespit ve öneri yapılmadığı, 2000-2010 döneminde ise bir (%14.28) olumlu tespit, bir (%14.28) olumsuz tespit ve beş (%71.42) önerinin yapıldığı

görülmektedir. Bu alt kategori ile ilgili bulgularda *"Fen Bilgisi Laboratuvarının düzenlenmesi*" ifadesi iki kez kullanılmıştır.

Laboratuvarlar için 1930-1940 döneminde tespit ve öneri bulunmaması dönemin şartlarından kaynaklanmaktadır. Dönemin okul binaları tip projelerinde laboratuvarlar için yer ayrılmamış ve planlanlanmamıştır.

Tablo 19'da bu dönemde yazılan B09 raporundaki olumlu tespitte, okulda Fen ve Teknoloji laboratuvarının bulunduğu, D07 raporundaki olumsuz tespitte okulda Fen ve Teknoloji laboratuvarının bulunmadığına yer verilirken, A08 raporunda "*Fen ve Teknoloji Laboratuvarındaki malzemelerin sınıflandırılarak listelerinin yeniden düzenlenmesi, kimyasalların kilit altına alınması*", B09 raporunda "*Fen ve Teknoloji laboratuvarının ilgili branş öğretmenleri ve Öğrenci Kulüpleri danışman öğretmenleri rehberliğinde güncellenmesi ve daha iyi hizmet verir hale getirilmesi*", D00 ve D01 raporlarında "*Fen Bilgisi Laboratuvarının düzenlenmesi*", C00 raporunda da "*Laboratuvarın tüm sınıfların kullanabileceği şekilde düzenlenmesi*" önerilmektedir. Önerilerde ağırlıklı olarak fen ve teknoloji laboratuvarlarının düzenlenmesi, güvenlik önlemlerinin alınması ve her sınıfın kullanabileceği şekilde program yapılması önerilmektedir.

Bilgisayar ve Teknoloji sınıfları ile Fen ve Teknoloji Laboratuvarları okullarda bulunan laboratuvarlardır. Dikkat çeken nokta, kütüphane ve sınıf kitaplıklarında ortaya çıkan düzensizliğin laboratuvarlar konusunda da dile getirilmesidir.

MEB'nın Bilgisayar Laboratuvarlarının Düzenlenmesi ve İşletilmesi ile ilgili yönergesinin altıncı maddesinde bu dersliğin, bilgisayar derslerinin uygulamaları ve diğer derslerle ilgili bilgisayar destekli eğitim uygulamaları için kullanılacağı, dersliğin kullanılmasında önceliğin öğrencilerin ihtiyaçlarına göre belirleneceği belirtilmektedir. Bu derslikte ders dışı zamanlarda da öğrencilere derslerle ilgili çalışma imkânları sağlanacağı, dersliğin verimli bir şekilde kullanılması amacıyla, eğitim - öğretim süresi dışında okul - çevre işbirliği kapsamı çerçevesinde gelen talepleri değerlendirerek bilgisayar eğitimi yapılacağı ve dersliğin temizliği, bakımı, onarımı ve kullanımından okulun bilgisayar koordinatör öğretmeninin sorumlu olacağı vurgulanmaktadır.

Kaya ve Böyük (2011) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin fen bilimleri derslerinde laboratuvar kullanmanın, öğrencilerin ilgisini çekme ve etkili öğrenmeyi sağlamak için gerekli olduğu görüşünde oldukları belirtilmektedir. Öğretmenlerin, laboratuvar uygulamalarına yönelik olumlu tutum ve görüşe sahip oldukları, laboratuvar

yönteminin uygulanmasında kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerini bildikleri, laboratuvarlarda güvenli bir çalışma ortamı oluşturmak için gerekli bilgi ve becerilere sahip oldukları, laboratuvarlardaki araç-gereçleri yeterince tanıyıp kullandıkları ve bu araç-gereçlerin bakım ve onarım bilgisine sahip oldukları sonucuna ulaştıkları belirtilmektedir. Öğretmenlerin bu konuda gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmalarına rağmen, denetim raporlarına yansıyan tertip ve düzen konusunda duyarlı olmadıkları söylenebilir.

3.6.3.3. Müze ve Koleksiyonların Oluşturulması Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu alt kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan müze ve koleksiyonların oluşturulması alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Tablo 19'da yer alan, 1930-1940 döneminde yapılan olumlu tespitlerde dönemin müzeciliğe verdiği değeri gösteren cümlelerin kullanıldığı görülmektedir. B37/2 raporunda "*Bir oda müzedir. Her sınıf burada yaptığı işleri düzenli olarak teşhir etmekte bulunmaktadır*", B37/4 raporunda "*Müze ve inkilap köşelerini takdirle kayıt ederiz*", D37/12 raporunda "*Müze olmak üzere sofanın bir tarafı ayrılmıştır. İkinci ve üçüncü sınıflar ağaç, hububat, deri kumaş, diş koleksiyonları yapılmıştır*" ve E39/12 raporunda "*Müze için sofada bir yer ayrılmıştır*" ifadelerine yer verildiği görülmektedir.

1930-1940 döneminde yazılan dokuz öneride ise okulda uygun bir köşede müze kurulması, var olanların zenginleştirilmesi ve müzede derslerde yaptırılacak çalışmalardan yararlanarak koleksiyonlar oluşturulması önerilmektedir. Bu dönemin önerilerinde, B37/2 raporunda *"Müzenin yapılacak koleksiyon ve işlerle zenginleştirileceğine güvenmekteyim"*, D37/12 raporunda *"Hayat, resim iş dersleri münasebetile hazırlayacağınız ders vesaitini veya bu vesaitten yapılacak koleksiyonlarla müzeyi zenginleştiriniz",* E38/12 raporunda *"Müze yok demektir. Bunun tarif ettiğim şekilde zenginleştirilmesi"* şeklinde öneriler yazılmıştır.

Özellikle C33/4 raporunda *"Koleksiyonların ihmali doğru değildir. Çünkü bunlar yarının kıymetli birer ders vasıtaları olacaktır. Sizden şu koleksiyonları isterim. Renk, muhtelif hububat, meyve ve sebze tohumları, yaprak, çiçek, dal, yumurta vs."* önerisinde, müzede kullanılacak araç gereçlerin ileride ders materyali olacağı vurgulanarak, ders aleti imalatının yerel kaynaklar ve öğrenci çalışmaları ile

oluşturulmasının önerildiği görülmektedir. E36/11 raporunda da *"Bu kısma ait faaliyet önem veriniz, elde edeceğiniz materyalleri bir dolap yaptırarak ya dershanede veya öğretmen odasında bir köşede bulundurunuz. Bilhassa inkılap ve istiklal köşesini zenginleştirmeye çalışınız"* denilerek dönemin politikalarının raporlara yansıtıldığı görülmektedir.

Altunya (2009, 93-94)'ya göre Anadolu'da yaşamış eski uygarlıkların mirasına sahip çıkmak, başta Atatürk olmak üzere Cumhuriyet önderleri için önemli bir sorumluluktur. Yeni Cumhuriyet bu uygarlıkların sürekliliği içerisinde yer alacak ve kendi tarihi ile bu sürekliliği birleştirerek devam edecektir. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yılında Anadolu'da kazılar başlatıldığını, bu anlayışa sonuna kadar inanan Bakan Mustafa Necati'nin de yerel yönetimleri ve gönüllü kuruluşları yardıma çağırdığı aktarılmaktadır.

Mustafa Necati'nin 20 Kasım 1926 gün ve 4760/112 sayılı yazısında, memleketin hemen her tarafında mevcut kıymetli eski mimarlık eserlerinin muhafaza ve tamiri için ayrılması icabeden geniş masrafa bütçede henüz karşılık olmadığı, bu nedenle bu gibi kıymetli asarın iyi korunması, medeni memleketlerde olduğu gibi hükümetten ziyade yerel yönetim ve gönüllü kuruluşların işi olduğu, belediyelerin, şehrin eski eserlerinin muhafaza ve tamiri için kanunen tahsisat ayırmaya mecbur olmalarını, kültür kurumlarına şehir münevverlerinin alakasını uyandırarak gayri resmi surette yardım teminine çalışılmasının bir aydın olma ve yurtseverlik sorumluluğu olduğu açıklanmaktadır (Altunya, 2009, 93-94).

27.9.1935 tarihli "Öğretmenlerin Tarihsel Eserleri Toplamaları Hakkında Talimatname"de şöyle denilmektedir (Yücel,1994, 374-375):

> İlk medeniyeti kurmuş ve medeniyetin ilerlemesine önderlik etmiş olan Türk ulusunun toprakları bu medeniyetlere pek parlak şahitlik eden tarihsel anıtlar, antikiteler ve izlerle doludur. Bütün bu tarihsel izerler, medeniyetin gelişiminin ve ilerleyişinin birer önemli ve değerli halkaları olduğu için bu izerleri yıkılmaktan, bozulmaktan ve yabancı illere ve ellere geçirmekten korumak bizim için ulusal bir ödevdir.
>
> Atatürk'ün yüce önderliği altında Türk tarihinin eskiliğini, derinliğini ve enginliğini bütün ilim acununa göstermek ve ispat etmek ödevini üzerine almış olan Türk Tarih Kurumu tarihsel incelemelerinde bu tarihsel izerlere dayanmaktadır. Şu halde toprağımızın altında ve üstündeki anıtlar, antikitler, izerler Türküm diyen ve Türk tarihi ile ilgilenen her ferdin müşterek malı olduğundan bunları korumak için de her Türk'ün kendisine düşen ödeve canla başla sarılması bir borçtur. İşte bu yoldaki çalışmalara bir yardım olmak üzere:
>
> a) İlkokul öğretmenleriyle ortaokul, lise, ilk öğretmen, san'at ve ticaret okulları tarih öğretmenleri, bulundukları yerlerde tesadüf edecekleri veya talebeleri vasıtasıyla toplayacakları tarihsel eserleri okullarının bir köşesinde

küçük bir müze halinde toplayacaklar ve her üç ayda bir bunların bir listesini Bakanlığımıza göndereceklerdir.

b) Öğretmenlerimizin anıtlarla antikitelerden derslerde nasıl istifade edecekleri Bakanlıkça bastırılıp dağıtılacak bir broşürde izah edilecektir.

Bu Genelgenin alındığının Bakanlığa bildirilmesini dilerim. 27/9/1935

Bu yazı ile bakanın müzeciliğe verdiği önem ortaya çıkmaktadır. Bakan Mustafa Necati ülkedeki eski eserlerin bulunması ve korunmasına verdiği önemi okul müzelerinin kurulmasında da göstermektedir. 12 Mayıs 1927 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi, bakanlık bütçesi görüşmelerinde yaptığı konuşmada okul müzesinde ders araç ve gereçlerinin en çağdaş ve eğitsel biçimlerinin toplanması yanında, ilk çıkan okul kitaplarından başlayarak o güne dek yayımlanmış olanların derleme durumunda toplanarak Türkiye Milli Eğitiminin canlı bir müzesinin oluşturulduğu belirtilmektedir. Oluşturulan bu müze sayesinde ulusal eğitimi inceleyecek uzmanlara ve öğretmenlere her zaman için değerli bir kaynak ve başvuru yeri oluşturulacağını açıklanarak, müzeciliğin önemini vurgulamaktadır (İnan, 1980, 136).

Dönemle ilgili devletin müzelere ve müzeciliğe bakış açısını gösteren yukardaki üç örnek, okullardaki müzecilik çalışmalarının önemini ortaya koymaktadır. Müzecilikle ilgili olarak İlk Mektepler Talimatnamesinin 13 üncü maddesinde ise "*...Binası müsait olan mekteplerde odalardan birinin müzeye tahsisi lazımdır*" denilmektedir.

2000-2010 döneminde ise İKY'nin "Ders Araçları Odası ve Okul Müzesi" bölümünün yer aldığı 150'nci maddesi "*Öğretim programlarında belirtilen ders araç-gereci, imkân bulunduğu takdirde ayrı bir odada düzenli bir şekilde bulundurulur ve kullanılmaya hazır tutulur. Bir oda da okul müzesi olarak kullanılabilir. Okul müzesi için ayrı bir oda bulunmayan okullarda, tarihî değerdeki araçlar ve belgeler millî eğitim müzesine verilir. Ders araçları odası veya okul kütüphanesi, okul müzesi olarak da kullanılabilir"* diye belirtmektedir.

Yine bu dönemde 2218 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Okul Müzeleri Yönergesinin beşinci maddesinde müzenin kuruluşu ve amacının Türk eğitim tarihi, okulun tarihi ile ilgili doküman, araç, gereç toplamak, arşivlemek, korumak ve öğrencilerin yapacakları işlerde model, desen, renk, teknik ve benzeri konularda yararlanabilecekleri eserleri toplamak, saklamak, böylece çocukların ve gençlerin millî kültür değerlerimizi tanıma, koruma, değerlendirme ve benimsemelerine katkıda bulunmak olarak açıklanmaktadır.

2000-2010 döneminde mevzuatta yer almasına rağmen bu dönem müfettişlerinin müze çalışmaları denetimini yeteri kadar incelemedikleri anlaşılmaktadır. Tek tespitin de B09 raporunda yer alan "*Okul Bando araçları ile okul müzesinde sergilenebilecek araç-gereçlerin ayrı bir bölümde muhafaza edildiği"* şeklindeki tespittir. Ancak okul müzesinin olup olmadığı ile ilgili ayrıntı bulunmamaktadır.

Müzeciliğin eğitim sistemindeki yeri ile ilgili Hooper-Greenhill'in (1999) "Müze ve Galeri Eğitimi" adlı kitabının sunuş bölümünde müzecilikle ilgili bilincin Cumhuriyeti kuranlarda fazlasıyla var olduğu ve daha 1923 yılında okullarda müzelerin kurulmasını öngördükleri belirtilmektedir. Bu doğrultuda 1930 yılında Bursa'da bir ilkokulda, 1931 yılında İstanbul'da bir lisede müze açıldığı, böylece müze-eğitim ilişkisinin Türkiye'de başladığını belirtmektedir. Geçen onca zamana ve kuvvetli alt yapıya rağmen ilerlenilemediği, bunun nedeni olarak ise, müze eğitiminin felsefi temellerinin atılmamış, ilkelerinin konulmamış, uzun vadeli politikalarının belirlenmemiş olmasından kaynaklanabileceğini belirterek, müzecilik eğitiminin beklendiği kadar yayılmamasının ve uygulanmamasının, el yordamıyla ve alelacele yapılan uygulamalardan kaynaklanabileceğini vurgulamaktadır

1930-1940 döneminde özellikle istiklâl ve inkilâp köşelerinin oluşturulması üzerinde yoğunlaşıldığı, bunun nedeninin de yeni kurulan Cumhuriyet'in halka anlatılması ve gelecek kuşaklara doğru ve kalıcı eserlerle tanıtılması, öğrencilerin sistemi özümsemeleri ve yeni politikaların en uzak köye kadar yerleşmesini sağlama gayreti olarak önem taşımaktadır. Bu nedenle 1930-1940 döneminde görev yapan öğretmenlerin ve teftiş raporlarında hassasiyetle öneride bulunan müfettişlerin eğitimin gelişmesi ve yerleşmesi dışında yeni Türk alfabesinin yerleşmesi ile birlikte yeni devletin tanıtımı, üzerinde yaşanan toprağın altındaki gizli tarihin ve medeniyetin keşfi görevlerini de yürüttükleri söylenebilir.

3.6.3.4. Sınıf ve Koridorların Düzenlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu alt kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Tablo 19'da yer alan sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorisine ilişkin bulgular içerisinde "*Kat yerleşim plânları ve yönlendirme tabelâları, her katta bulunan sınıf, şube ve diğer birimleri gösterecek şekilde*

hazırlanarak uygun yerlere asıldığı" ifadesinin 18 kez tekrarlandığı, "*Sınıflarda bulundurulan harita, zaman şeritleri, grafik vb. Ders araçlarının öğrencilerle birlikte işlenmesi*" ifadesinin de altı kez tekrarlandığı görülmektedir.

Her iki dönem de yapılan tespitlerin, önerilerden fazla olduğu, bu konuda her iki dönemde paralellik oluştuğu anlaşılmaktadır. Bulgulara göre her iki dönemde de sınıfların ve koridorların genellikle olması gereken düzeyde bulunduğu, yapılan önerilerin geliştirici amaçta olduğu söylenebilir.

Tablo 19'da, 1930-1940 dönemindeki olumlu tespitlerin, devam, mevcut, sağlık, yaş ve cinsiyet grafiklerinin yapıldığı yönündeki B37/2, B37/4 raporlarında "*Her sınıf öğretmeni devam, mevcut grafikleri yapmaktadır. Sağlık, yaş ve ertik grafikleri de yapılmakta bulunmaktadır"* tespitine yer verilirken B38/3 raporunda *"Grafikler yapılmaktadır*" tespitine yer verilmiştir. 2000-2010 dönemine ait olumlu tespitlerde B00, B06,C02, C10, D06, F05, F09 raporunda olduğu gibi mevzuat boyutunun öne çıkarıldığı görülmektedir. "*Dersliklerin İÖK yönetmeliğinin 145. Md uygun olarak düzenlendiği*" şeklinde tespite yer verildiği, A00, A03, A05, A08, B05, C04, C05, D04, D05, E00, E01, E03, E05, E10, F00, F02, E07 raporlarında benzer içeriklerde *"Okul, sınıf ve bölüm adlarının levhalara yazılarak levhaların ilgili yerlere asıldığı" ve "Okul tabelası ve bölüm adlarının uygun yerlere asıldığı"* şeklinde tespitlerin yer aldığı görülmektedir. *B05 raporunda "Okul Tabelası ve bölüm levhalarının uygun olarak ilgili yerlerine asıldığı, koridorda Atatürk, okul şeref ve yangın köşelerinin mevcut olduğu*" tespiti ile koridorda ilgi köşelerinden bahsedilmektedir. A06, C07, E10 ve F04 raporlarında, dersliklerin ve koridorun eğitim öğretime hazırlandığı yönündeki benzer tespitlere yer verildiği görülmektedir.

Bu dönemde yapılan olumlu tespitlerden sınıfların ve koridorların kat yerleşim planlarına göre düzenlendiği ve bölüm, sınıf levhalarının ilgili yerlere asıldığı anlaşılmaktadır. Sadece B05 raporunda koridorda ilgi köşelerinin oluşturulduğundan bahsedilirken genel olarak sınıf ve koridorların düzenlenmesinden memnun olunduğu anlaşılmaktadır.

Bu dönemin mevzuatı olan, İKY'nin 145'inci maddesinde, sınıfların düzenlenmesi, 149 uncu maddesinde de koridorların düzenlenmesi ile ilgili hükümler yer almaktadır. 1930-1940 döneminde var olan İlkmektepler Talimatnamesi ile 2000-2010 döneminde var olan İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin, sınıf ve koridorların düzenlenmesi ile ilgili hükümlerinin çoğunlukla birbirine benzediği görülmektedir.

1930-1940 dönemi İlk Mektepler Talimatnamesinin 128, 129, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 146'ncı maddelerinde sınıfın ve koridorların düzenlenmesi konusunda dönemin şartlarına uygun kuralların oluşturulduğu görülmektedir. İlk Mektepler Talimatnamesinin 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147'nci maddeleri ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 145'inci maddesinde benzer bir şekilde sınıf ve koridorlarda bulunması gerekli sıra, masa, yazı tahtası biçimleri ve yükseklikleri, sınıfa asılacak bayrak ve Atatürk resmi, tarihle ilgili levhalar, sınıf seviyesi ve dersin içeriğine göre sabit veya taşınabilir ders levhaları açıklanmaktadır.

Mevzuat açısından benzerlik olmasına rağmen tespit ve önerilerin 1930-1940 döneminde az olmasının nedeninin daha önceki alt kategorilerde de tartışıldığı gibi, okullarda dördüncü ve beşinci sınıfın olmaması olabilir. Talimatnamenin 129'uncu maddesinde koridorların düzenlenmesinde okulda üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıfın bulunması gerektiği hükmüne yer verilmiştir. Bu nedenle diğer okullarda bu alanda tesit yapılmamış olabilir.

2000-2010 dönemi önerilerinde ise, A02, A03, C01, C03, C05, D02, D03, D05, raporunda belirtildiği gibi *"Dersliklerde ilgi, faaliyet, köşelerinin oluşturulması, tanıtılması ve kullandırılması, sınıflarda bulunan Mevsim Şeridi, Tarih Şeridi, vb. araçların öğrencilere işletilmesi"*nin istendiği, bu isteğe benzer isteklerin toplam 19 öneriden sekizinde tekrar edildiği, dolayısı ile öneriler içerisinde en fazla yer tutan öneri olduğu söylenebilir. Öneride, sınıflarda bulunan tarih ve mevsim şeritlerinin öğrencilerle birlikte zamanı geldiğinde, konu işlenirken oluşturulması veya geliştirilmesi, yoksa piyasada satılan hazır, matbu şeritlerin sınıfta panoya takılmasının sadece göstermelik olacağı, amaca hizmet etmeyeceği vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Dönemle ilgili öğrenci katılımına müfettişlerin dikkatli davrandığı, sınıf panosu, köşe ve çizelgelerin hazırlanmasında öğrencilerin katılımının sağlanmadığı veya sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni olarak, son yıllarda özel girişimciler tarafından hazırlanıp, matbu olarak kullanılan grafik, çizelge ve şeritlerin öğretmenler tarafından tercih ediliyor olabileceği şeklinde açıklanabilir.

Bu dönemin diğer önerilerinde ise B06, C03, D00 raporlarında olduğu gibi, genellikle mevzuata uygunluk hatırlatılarak, sınıf koridorların düzenlenmesi, okul tip projesinde belirtilen yerleşim planının, kat yerleşim planının ve buna uygun olarak levhaların asılmasının gerektiği belirtilmektedir. Farklı önerilerde ise, B03 raporunda olduğu gibi *"Okul salonunun uygun bir yerine, okuldan mezun olup, toplumda saygın*

ve seçkin bir konuma gelmiş kişilerin fotoğraflı ve öz geçmişlerini anlatan yazının, hazırlanacak şeref köşesinde sergilenmesi", önerilirken E10 raporunda *"Öğrenciler tarafından yapılan resim, şiir, kompozisyon gibi etkinliklerinin koridorlardaki panolarda sergilenmesi"* önerilmektedir. Bu iki raporda öğrenci etkinlik ve çalışmalarının koridorlarda veya sınıflarda bulunan panolarda sergilenmesi önerilmektedir.

Görüleceği gibi 1930-1940 döneminde var olan sınıf ve koridor düzenleme hükmü ufak ayrıntı ve değişikliklerle günümüze kadar gelen, sınıf ve koridorların eğitim öğretime yararlı hale getirilmesi konusunda eksikliklerin artarak günümüzde de devam ettiği söylenebilir. 2000-2010 döneminde, sınıf içi ilgi köşeleri, grafikler, şema ve haritalar, tarih ve mevsim şeritleri gibi köşe ve panoların hazırlanmasında, geliştirilmesinde ve yenilenmesinde öğrenci katılımının istenilen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu değerlendirmeler sonunda eğitim ortamlarının düzenlenmesi, uygun ortamların hazırlanmasında genelde sorun yaşandığı söylenebilir. Can (2010, 65-71) ve Bozbayındır, Özgan, Kalman'ın (2012, 281) yaptığı araştırmalarda da okul ve sınıf kitaplıklarının oluşturulması, koridorların düzenlenmesi ile ilgili tespitlerin yer aldığı ve sorun yaşandığı vurgulanmaktadır. Ancak bu araştırmalarda müze ve koleksiyonların oluşturulması, laboratuvarların düzenlenmesi alt kategorileri ile ilgili tespitlerin yer almadığı anlaşılmaktadır.

Bulgulara göre, eğitim ortamlarının düzenlenmesi kategorisinde yer alan sınıf ve koridorların düzenlenmesi, kütüphane ve kitaplıkların düzenlenmesi, müze ve koleksiyonların oluşturulması ve laboratuvarların düzenlenmesi alt kategorilerinde her iki dönemde de birbirine yakın tespit ve önerilerin yapıldığı, bu alt kategorilerde okul yönetimlerinin çalışmalar yaptığı, ancak bir o kadar da yapılması istenen çalışmanın bulunduğu, dolayısı ile eğitim ortamlarının düzenlenmesi konusunda yetersiz veya duruma uygun olmayan çalışmaların yapıldığı söylenebilir.

Elde edilen bulgulara göre, kategori içerisinde ilk sırada yer alan sınıf ve koridorların düzenlenmesi alt kategorisinin öne çıkması ile ilgili yorum yapmak gerekirse, okulun can damarı sayılan sınıf ve koridorların eğitim öğretime uygun düzenlenmediği ortaya çıkmaktadır. Böylesi pedagojik olmayan ve özensiz hazırlanmış bir eğitim ortamında, öğrencilerin motive olmasını ve başarı elde edilmesini beklemenin yanlış olduğu söylenebilir.

Küçükahmet (2005, 151-153, 249), eğitim ortamının, eğitim etkinliklerinin oluştuğu alan, personel, araç-gereç, tesis ve organizasyon gibi öğelerin eğitsel iletişim ve etkileşim için bir araya geldikleri çevre olduğunu, bu ortamın öğrencinin başarısı açısından uygun şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Küçükahmet (2005), öğrencinin başarısına doğrudan etki eden fiziki ortamın içerisinde sıraların yerleştirilmesinin, öğrenci oturuş biçiminin, ışığın, sınıfın ısısının, araç-gereç durumunun ve sınıfın boyasının etkili olduğunu belirtmektedir. Çocukların genel olarak yaptıkları işlerin sergilenmesinden hoşlandıklarını, ortaya konulan çalışmaların başkalarıyla paylaşılması için ek alanlara ihtiyaç olabileceğini, bu uygulamanın çocukların kendilerine güven duymalarına, etkinliklerin paylaşılmasına, çocukların hafızalarını geliştireceğine etkinliklere olan merakı artıracağını ve tartışmaları yönlendireceğini de vurgulamaktadır.

Küçükahmet (2005)'in de belirttiği gibi sınıf ve koridorların, panoların, sergilerin sınıf ve okul ortamlarının iyi düzenlenmesinin öğrencinin başarısı ve eğitimin kalıcılığı konusunda yaralarının olacağı bilinmesine rağmen, denetimi yapılan okullardaki sergi, grafik, şeritlerin, koleksiyonların hazırlanmasında, laboratuvar ve kütüphanenin düzenlenmesinde ve kullanılmasında öğrenci katılımına yer verilmediği, çalışmaların düzensiz olduğu anlaşılmaktadır.

3.6.4. Personel İşleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul yöneticiliği teması, personel işleri kategorisi, aday öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimi, öğretmenlerin derslerinin denetlenmesi, öğretmenlerin idari ve mali hakları olarak üç alt kategoriye ayrılmıştır.

Taymaz'a (2000, 87) göre, bir okulda çalışan bütün personelin göreve başladığı andan ayrılıncaya kadar özlük işlerini yapmak için harcanan çabanın hepsine birden personel hizmetleri denebileceği, adaylık işlemleri, personelin kadro, devam-devamsızlık, sicil, izin, maaş, özlük ve şahsi dosya, bunlarla ilgili defter, çizelge ve kayıt işlerinden oluştuğunu belirtmektedir. Personel işleri kategorisi ve alt kategorileri Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20 incelendiğinde her iki dönemde toplam 37 tespit ve öneri yapıldığı, bunların 13'ünün olumlu tespit 24'ünün öneri olduğu görülmektedir. 1930-1940 döneminde iki (%18.18) olumlu tespit ve dokuz (%81.81) öneri yapıldığı, 2000-2010 döneminde ise 11(%42.30) olumlu tespit ve 15(%57.69) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır.

Alt kategorilerin sıralamasında ise toplam 15 (%40.54) tespit ve öneri ile öğretmenlerin idari ve mali hakları birinci sırada, toplam 12 (%32.43) tespit ve öneri ile aday öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğretmenin mesleki gelişiminin ikinci sırada, öğretmenlerin derslerinin denetlenmesinin toplam 10 (%27.02) tespit ve öneri ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Bulgulara göre personel işleri kategorisinde aday öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri, derslerin denetlenmesindeki eksikliğin giderilmesi gereken sorunlar olduğu söylenebilir. Maaş ve ücretlerin okul idareleri dışında Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından bilgisayar ortamında yapılması, ödemelerin banka hesapları aracılığı ile defterdarlık veya malmüdürlükleri tarafından gerçekleştirilmesi, bu alanda yaşanabilecek sorunları giderdiği söylenebilir.

Tablo 20
Müfettişlerin okul yöneticiliği teması personel işleri alt kategorisine ilişkin bulguların dağılımı

Alt kategoriler	**Dönem**						**Top**	
	1930-1940			**2000-2010**				
	Olm	**Ols**	**Öne**	**Olm**	**Ols**	**Öne**		
Aday öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimi alt kategorisi	2	-	4	-	-	6	**12**	%32.43
Öğretmenlerin derslerinin denetlenmesi	-	-	4	1	-	5	**10**	%27.02
Öğretmenlerin idari ve mali hakları	-	-	1	10	-	4	**15**	%40.54
Tespitlerin toplamları	2	-	9	11	-	15		
Tespitlerin oranları	% 18.18	-	% 81.81	% 42.30	-	% 57.69		
Toplam	**11 %29.72**			**26 %70.27**			**37**	

3.6.4.1. Aday Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi Alt Kategorisine Ilişkin Bulgular

Tablo 20 incelendiğinde 1930-1940 döneminde bir kez öğretmenlerin kendi aralarında mesleki konferanslar verdikleri tespit edilmiştir. B38 raporunda yer alan bu tespitte *"Öğretmen arkadaşlar aralarında mesleki konferanslar vermektedir"* denilmekte ve okul içerisinde öğretmenlerin belirli konularda birbirlerine açıklamalar

yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu dönemdeki B39 raporunda ise *"Şimdiye kadar bir defa mesleki toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda başöğretmen talebeye alfabe dersi vermiştir"* denilmektedir. Tespitten, okul müdürü tarafından ilk okuma yazmanın öğretilmesi konusunda diğer öğretmenlere uygulamalı ders anlatıldığı anlaşılmaktadır.

Bu dönemde yapılan dört öneriden üçünün B okuluna ait olduğu, bu okulda yapılan B34/1 raporunda okul müdürünün, öğretmenleri olumlu yönde yönlendirmesini içeren "*Muallimlere başmuallim beyin iyi meşkale göstererek mesailerini manalı hale koymaya çalışması"* önerisi yer almaktadır. B34/5 raporunda yer alan *"Arkadaşlarıma çok çalışmalarını bilhassa birinci sınıf muallimi Kadriye Hanıma müfredat programını okumasını tavsiye ederim"* önerisi ile okulda görevli öğretmenlerin kendilerini yetiştirmeleri ve istenilen sonuca ulaşabilmek için çok çalışmaları gerektiği, özellikle birinci sınıf öğretmeninin müfredat programını okuması önerilmektedir. B37/2 raporunda yer alan *"Öğretmenler aralarında ara ile konferans verecekler"* önerisi ile öğretmenlerin paylaşacakları konularla ilgili olarak birbirine seminer vermelerinin istendiği anlaşılmaktadır. E39/12 raporunda da "*Bir mesleki mecmuaya abone olmaya ve birinci, ikinci, üçüncü sınıf kitaplarını tedarik ederek okumanız uygun bulunmuştur"* denilerek, öğretmenlerin değişikliklerden, gelişmelerden haberdar olmalarını ve mesleki olarak alanlarını takip etmeleri için bir mesleki dergiye abone olmaları önerilmektedir.

Bu raporlara göre dönemin müfettişleri, okul içinde zaman zaman mesleki seminerler verilmesini, öğretmenlerin programları ve ders kitaplarını tanımalarını ve eğitim alanında bir mesleki dergiye abone olmalarını önerdikleri söylenebilir.

2000-2010 dönemindeki raporlarda ise 1930-1940 döneminde olduğu gibi, öğretmenlerin kendi alanları ile ilgili ders materyallerini, programları incelemeleri; eğitimdeki gelişmeyi takip etmeleri ve kendilerini geliştirmeleri önerilmektedir. Diğer üç raporda da aday öğretmenlerle ilgili mevzuatın uygulanması, aday öğretmenlerin uygulamalı eğitimlerinin plân dâhilinde yapılması önerilmektedir.

A03, C03 ve D02 raporlarında aday öğretmenlerin uygulama eğitimlerinin planlanması ve yetiştirilmeleri ile ilgili olarak A03 raporunda "*Aday öğretmen uygulamalı eğitim programın hazırlanarak takibinin yapılması",* C03 raporunda *"Aday öğretmenlerle ilgili uygulamalı eğitim programının hazırlanarak mevzuatına uygun olarak yetiştirilmesi yönünde çaba ve gayret gösterilmesi"* ve D02 raporunda *"Aday öğretmenlerin yetiştirilmesi için gerekli planlamanın yapılarak uygulamalı eğitim*

programının uygulanabilir şekilde planlanması ve uygulanması" önerilerinin yapıldığı görülmektedir.

1930-1940 döneminde taranan belgelerde, stajyer (aday) öğretmenin yetiştirilmesi ile ilgili tam bir mevzuata ulaşılamamıştır. Dönemin Bakanı Mustafa Necati tarafından göreve başlayacak öğretmenlere bir mektup gönderilerek, aday öğretmenlerin motive edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu amaçla, göreve yeni başlayan öğretmenlerle ilgili dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati ve İlköğretim Genel Müdürü Ragıp Nurettin tarafından imzalanan ve 1928 yılında yazıldığı anlaşılan "Yeni Mezun Öğretmenlere Mektup" yazısında, öğretmenin görev yeri, göreve nasıl başlayacağı, yol güzergâhında kendisine kimlerin yardımcı olacağı, yol giderlerini nereden karşılayacağı ve kendisinden beklenilenlerin neler olduğu açıklanmakta ve göreve başlama haberinin beklenildiği belirtilen yazı "aziz meslektaşım" diye sona ermektedir (EK: 1).

Aday öğretmenin yetiştirilmesi amacıyla Cumhuriyet dönemi eğitim çalışmalarında 27 Aralık 1925 tarihinde toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısında, "Stajyer öğretmenlere verilecek pedagojik formasyonun esaslarının tespit edilmesi" kararının alındığı görülmektedir. Talim Terbiye Kurulu kararlarının taramasında ise, Talim Terbiye Heyeti'nin 15 Nisan 1944 tarih ve 103 sayılı kararı ile hazırlanan "Öğretmen Okulu Mezunlarına Ait Stajyerlik Talimatnamesi"in, aday öğretmenlerin yetiştirilmesi ile ilgili ilk mevzuat olduğu görülmektedir. Bu talimatnameye göre ilkokul öğretmenliğine atananların, bir yıldan üç yıla kadar stajyer olarak çalışacağı, bu kişilerin yeterli olup olmadıkları, maarif müdürünün veya bölge ilköğretim müfettişinin veya maarif memurunun başkanlığında oluşacak üç kişilik bir kurul tarafından verilecek ve valilik tarafından Bakanlığa gönderilecek mazbataya göre Bakanlıkça tespit edileceği, öğretmenliğe geçemeyenler için süre uzatımı, göreve son verme gibi kararların alınabileceği belirtilmektedir (Arkın, 1945, 511).

2000-2010 döneminde aday öğretmenlerin yetiştirilmesi ile ilgili olarak 17/04/2014 tarih ve 29329 sayılı RG'de yayınlanan MEB Öğretmenlerin Atama ve Yer Değiştirmeleri ile ilgili yönetmelik değişikliğinden önce, 14/03/2014 tarihinden önce göreve başlayanların tabi olduğu 30/11/1995 tarihinde 2423 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan Aday Memurların Yetiştirilmesine İlişkin Yönetmelik'in 10, 13 ve 24'üncü maddelerinde yapılacak işlemler anlatılmaktadır. (2014 yönetmeliğine göre yazılı ve sözlü sınav uygulaması getirilmiştir.)

Diğer dört raporda ise öğretmenlerin programları ve kaynak kitapları tanımaları için rapor hazırlamaları önerilmektedir. A03 raporunda *"Öğretmenlerin kendi sınıf ve branşları ile ilgili ders programlarının açıklamalar bölümleri ile M.E. B'nca gönderilen modüllerin de incelenerek; çalışmaların bir rapor haline getirilerek dosyalanması"* önerilmektedir. E00 raporunda *"Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara gönderilen kaynak kitapların tüm öğretmenler tarafından incelenerek derslerde kaynak olarak faydalanılması"* önerisi ile de öğretmenlerin alanları ile ilgili kaynakları tanımaları önerilmektedir. B02 raporunda yer alan *"Eğitim, Öğretim ve yönetim alanındaki bilimsel ve yasal çalışmaların izlenerek, uygulamalara yansıtılması"* önerisi ve C08 raporunda yer alan *"Öğretmenin yeni bilgi ve fikirlere açık olarak kendini sürekli geliştirmesi "* önerisi ile öğretmenlerin kendilerini yetiştirmeleri, alanları ve eğitimle ilgili gelişmelerden haberlerinin olması önerilmektedir.

Bu sonuçlara göre, 2000-2010 döneminde müfettişler, öğretmenlerin yetiştirilmesinde ve kendilerini geliştirmelerinde böyle bir ihtiyaç gördükleri için mi öneride bulundular? Yoksa genel anlamda bir sorunla karşılaşılmamasına rağmen sadece bir hatırlatma olarak mı tavsiyede bulundular? Bu açıdan bakıldığında, 2000-2010 döneminde olumlu tespit yer almadığına göre ortada böyle bir sorunun var olduğu söylenebilir. Veya öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde yetersizlik bulunmamasına rağmen, genel bir tavsiye ile kendilerini geliştirmeye devam etmeleri istenmiş olabilir.

Görüleceği gibi her iki dönemde de öğretmenlerin programları ve kaynak kitapları tanıyıp, hakim olmaları ve eğitimdeki gelişmeleri, değişiklikleri takip ederek kendilerini geliştirmeleri önerilmektedir. 1930-1940 dönemi raporlarında dile getirilen, öğretmenlerin kendi aralarında konferanslar vermesi önerisinin 2000-2010 döneminde de uygulandığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının yıllık çalışma programında, okulların kapandığı Haziran ayının sonuna kadar ve sonraki öğretim yılının başlangıcı olan 1 Eylül'den eğitim öğretimin başlayacağı tarihe kadar geçen yaklaşık ikişer haftalık dönemlerde sene sonu ve sene başı mesleki seminer çalışmaları adında, çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmalarda, öğretmenler hazırladıkları konuları meslektaşlarına bu toplantılarda aktarmaktadırlar. Bu benzerlik, eğitim sistemimizde süregelen ve devamı istenen bilimsel bir geleneğin var olduğunu ve korunduğunu göstermektedir. Ancak, 1930-1940 döneminde konferans adı altında düzenlenen çalışmaların hangi dönemlerde

yapılacağı ile ilgili bulguya rastlanmamakla birlikte, çalışmaların gerekli görülen herhangi tarihte yapılabileceği gibi bir kanaat oluşturmaktadır.

Sonuçta yapılan da bir hizmet içi eğitimdir. Öğretmenlerin kendilerini yetiştirmeleri, geliştirmeleri mevzuat gereği olması gereken bir çalışmadır. Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı (2008) "Öğretmenlik Mesleği ve Genel Yeterlilikleri" adlı çalışmada, "Kişisel ve Mesleki Değerleri-Mesleki Gelişim" yeterlik alanında öğretmenin, diğer öğretmen, yönetici ve uzmanların başarılı deneyimlerinden yararlanması, öz değerlendirme yaparak değişim ve sürekli gelişim için çaba harcaması, yeni bilgi ve fikirlere açık, kendisini ve kurumunu geliştirmede etkin rol oynaması, mesleği ile ilgili mevzuatı (yasa, yönetmelik, genelge vb.) izleyerek bunlara uygun davranması beklenmektedir.

1930-1940 döneminde öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri, mesleki yayınları ve ders kitaplarını incelemeleri tavsiye edilirken, 2000-2010 döneminde de aynı tavsiyeler yapılmıştır. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri, yetiştirmeleri konusunun, otuzlu yıllarda da, iletişim ve bilişim imkânlarının arttığı iki binli yıllarda da sorun olarak devam ettiği söylenebilir.

Kaçan'ın (2000) yaptığı "Sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişimine ilişkin isteklilik düzeyleri" adlı araştırmada, sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun mesleki gelişimleri için bireysel olarak çaba harcadıkları; en önemli mesleki gelişme engelleri olarak maddi sorunları, ders yükünün ve sınıf mevcudunun çokluğunu, siyasal ve politik baskıların ilk üç sırada olduğunu bildirdikleri açıklanmaktadır. Bu nedenle farklı alanlarda hizmet içi eğitim almak istedikleri; öğretmenlerin, okullarında görevlendirilecek eğitim danışmanlarından hizmet içi eğitimi almak istedikleri sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir.

Demirkol'un (2008, 158), yaptığı araştırmada elde ettiği bulgulara göre, müfettişlerin öğretmenlere yönelik olarak yaptıkları teftiş-değerlendirme etkinliklerini rehberlik ve işbaşında yetiştirme etkinliklerine göre daha çok gerçekleştirdikleri, oysa öğretmenlerin daha çok mesleki yardıma ihtiyaç duyduklarını vurgulamaktadır.

Yapılan araştırmalar ve müfettiş denetimleri, öğretmenlerin kendilerini yenilemeleri ve geliştirmeleri gerektiğini gösterirken, öğretmenlerin de kendilerinin hizmet içi eğitime ve gelişime ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Bu konuda görev müfettişlerden önce eğitim lideri olması gereken okul müdürlerine düşmektedir. 1930-1940 dönemindeki İlk Mektepler Talimatnamesi ve 2000-2010 dönemindeki İlköğretim

Kurumları Yönetmelikleri benzer bir şekilde okul yöneticilerine bu görevleri ve yetkiyi vermektedir. Ancak müfettişlerin tespitlerinde bu alanla ilgili hassas davranılmadığı anlaşılmaktadır.

Aday öğretmenin yetiştirilmesi konusunda 1930-1940 döneminde özel bir mevzuat bulunmamasına karşın, 2000-2010 döneminde bu eksikliğin giderildiği görülmektedir. Her iki dönemde de öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri için planlanan ve uygulanan hizmet içi eğitim programları, seminerler veya toplantıların yapıldığı, ancak bu çalışmalara katılan öğretmenlerin bekledikleri sonuca ulaşamadıkları anlaşılmaktadır. Sonuçta her iki dönemde de öğretmenlerin kendilerini yetiştirmesi, geliştirmesi, alanındaki bilimsel ve yasal çalışmaları izlemesi önerilmektedir.

3.6.4.2. Öğretmenlerin Derslerinin Denetlenmesi Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 20 incelendiğinde öğretmenlerin derslerinin denetlenmesi ile ilgili olarak her iki dönemde toplam 10 tespit ve öneri yer almaktadır. Yapılan tespit ve önerilerin %40'ının 1930-1940 döneminde, %60'ının 2000-2010 döneminde yapıldığı görülmektedir. 2000-2010 döneminde %10 oranında olumlu tespit, %90 oranında öneri yapıldığı görülürken, 1930-1940 döneminde %100 oranında öneri yapıldığı görülmektedir.

Bu sonuçlara göre her iki dönemde görev yapan müfettişlerin yüksek oranda öneri yaptıkları, çok düşük oranda tespit yaptıkları anlaşılmaktadır. Bunun nedeni olarak, müdürlerin görevleri arasında bulunan sicil notu vermek için ders denetimi yapmaları ve bu denetim için bir defter tutmaları gereğini yerine getirmedikleri olarak açıklanabilir.

Okul müdürleri, her öğretmen için yıl sonunda zorunlu sicil notu vermekte idi (15/06/2011 tarihli ve 27965 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelik değişikliği ile yürürlükten kaldırılmıştır). Teftiş raporlarından anlaşıldığı kadarıyla bir okulda müdürün denetim defteri tuttuğu, diğer okullarda bu deftere rastlamadıkları veya defterin kullanılmadığı söylenebilir. B okulunu ziyaret eden müfettişlerin bu okulla ilgili dört farklı yılda başöğretmen tarafından öğretmenlerin derslerinin denetlenmesi yönünde öneri yaptıkları görülmektedir. Derslerin denetlenmesine ilave olarak öğretmenlerin iyi yönlendirilmesinin de tavsiye edilmesi, denetlemenin geliştirme

amaçlı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Sadece B okulunda bu yönde tavsiyede bulunulması da dikkat çekicidir. Ya bu okulda görev yapan öğretmen veya öğretmenler alt düzeyde performans göstermekteler, ya da önceki teftiş raporlarında yazıldığı için özel olarak bu görev kontrol edilmektedir. Yapılan önerilerde B34/1 raporunda "*Muallimlere başmuallim beyin iyi meşkale göstererek mesailerini manalı hale koymaya çalışması*" önerilirken, B35/3 raporunda "*Başmuallimin nazarı dikkatini celp eder muallimi sık sık kontrol etmesini söylerim*" denilmekte, B37/2 raporunda *"Baş öğretmenin münasip fırsatlarda öğretmen arkadaşlarının derslerine girme ve beraberce tedbirler alması uygun olur*" denilmektedir. Bu üç rapora göre, denetimlerde, öğretmenlerde görülen kusurların tespit edilmesi ve önlemler alınması önerilmektedir. B39 raporunda ise "*Başöğretmen öğretmen arkadaşlarının derslerine girdiğine ve yapılan işlere dair bir kontrol defteri tutacak*" denilerek denetim defteri tutulmasının istendiği görülmektedir.

2000-2010 döneminde A, C, D okullarında bu alanla ilgili tespit ve öneri yapılmış, B, E ve F okullarında öneri ve tespit yapılmamıştır. Bu dönemde tek olumlu tespitin A08 raporunda yer aldığı, bu raporda da *"Yöneticinin öğretmenleri sınıflarında ziyaret ettiği ve gerekli rehberlikte bulunduğu*" okul müdürü tarafında ders denetimlerinin yapıldığı ve gerekli rehberliğin yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde yapılan önerilerde ise, müdür tarafından derslerin denetlenmesi ve gerekli rehberliğin yapılması önerilmektedir. A10 raporunda *"Okul müdürü tarafından her iki dönemde öğretmenlerin sınıf ziyaretlerinin yapılarak derslerinin ve diğer etkinliklerinin denetlenmesi, rehberlik yapılması ve motivasyonlarının sağlanması*", C08 raporunda "*Yönetici; öğretmenlerin derslerini sık izlemeli, etkili öğretim, öğretim metotları, öğretim teknikleri, rehberlik hizmetleri, sınıf yönetimi, motivasyon ve öğrenciyi değerlendirme ile ilgili olarak öğretmelerine çalışanlarına rehberlik yapması*" ve D04 raporunda "*Kurum müdürünün öğretmenlerin derslerine girerek gözlemlerini onlarla paylaşması*" önerilmektedir. Yapılan beş öneride de okul müdürünün, öğretmenlerin derslerini denetlemesi ve gerekli rehberliği yapması, öğretmenleri motive etmesi önerilmektedir.

2000-2010 döneminde yapılan bu öneriler ile 1930-1940 döneminde yapılan üç önerinin öz olarak tamamen aynı olduğu görülmektedir. Her iki dönemde de müdürlerden bu konuda faal olmalarının istenmesi, dönemlerinin mevzuatı gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuda 1930-1940 döneminde İlkmektepler Talimatnamesinin

83'üncü maddesinde "*Başmuallim terbiye ve tedrisatın talimatname ve müfredat programlarına ve Maarif Vekâletinin terbiye ve tedrisat hakkındaki prensiplerine uygun olarak ilerlemesine ve yanındaki muallim ve memur arkadaşlarının vazifelerini layıkıyla ifa etmelerine nezaret eder*" denilerek okul müdürünün öğretmeni denetlemesi ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesini sağlaması önerilmekte ve yetkilendirilmektedir. 98'inci maddesinde de "*Mektep muallimlerinin vazifelerini yapmalarına nezaret etmek, dersleri teftiş etmek, talebenin malumatını yoklamak ve tedrisat ve terbiye meseleleri hakkında zaman zaman muallimlerle hasbihâlde bulunmak, muallimlerin faaliyetleri hakkında notlar tutmak da Başmuallimin vazifesidir*" denilerek açıkça okul müdürünün, öğretmenlerin derslerini dinleyerek onları yönlendirmesi gerektiği belirtilmektedir.

2000-2010 döneminde ise İKY'nin 60'ıncı maddesinde, okul müdürünün görev, yetki ve sorumlulukları "*Okul müdürü; ders okutmanın yanında kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, program ve emirlere uygun olarak görevlerini yürütmeye, okulu düzene koymaya ve denetlemeye yetkilidir. Müdür, okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirmesinden sorumludur. Okul müdürü, görev tanımında belirtilen diğer görevleri de yapar*" olarak açıklanmaktadır.

Aydın (2009, 24), dünyada eğitim denetimi alanında ortaya çıkan paradigma dönüşümlerinin ülkemizde tam olarak yaşanmadığını, denetimin yapısının halen kontrol odaklı bir anlayışa dayandığını, denetimin en az zaman ayrılan boyutunun düzeltme ve geliştirme içeren rehberlik boyutu olduğunu, bu nedenle ülkemizde denetimin sorun saptama ve sonuç değerlendirme odaklı olduğunu, süreç değerlendirme odaklı denetime geçilemediğini vurgulamaktadır.

Şahin ve Yılmaz (2011, 240) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim okulu öğretmenlerin okul müdürü tarafından değerlendirilmesinin olumlu ve olumsuz yanlarının öğretmen görüşüne göre elde edilen sonuçlarında, çok yönlü değerlendirebilme, birlikte geçirilen zamanın uzunluğu, öğretmeni tanıma, güven duygusu, farklı durumları gözleyebilmenin olumlu yanları oluşturduğu; kriter belirsizliği, sübjektif davranma, baskı oluşturma, müfredat bilgisi eksikliği, yöneticilik bilgisi eksikliği, tek taraflı değerlendirme, söylentilerden etkilenmenin de olumsuz tarafları oluşturduğu sonucuna ulaşıldığını belirtmektedirler.

1930-1940 dönemi ve 2000-2010 dönemi teftiş raporlarında yer alan müfettiş önerilerinde, Aydın (2009), Şahin ve Yılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmalarda da görüleceği gibi öğretmenin rehberliğe ve yardıma ihtiyacı vardır. Diğer alt temalarda

da yeri geldiğinde tartışıldığı gibi sadece sonuç değerlendirmeye yönelik denetimde, mevzuat gereği istenen belge, dokümanların ve faaliyetlerin hazırlandığı ama içerik olarak uygulanmadığı, niteliği yansıtmayan olumlu sonuçlarla karşılaşma olasılığının yüksek olduğu bir sonucunun ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Okul müdürlerinin denetim ve rehberlik görev ve yetkilerinin olmasına rağmen her iki dönemde de bu görevlerini ve yetkilerini fazla kullanmadıkları, müfettişlerin de çeşitli nedenlerle (iş yoğunluğu, çalışma programı, mevzuat) yılda iki kez ziyaret ettikleri ve sonuç değerlendirmesi odaklı denetim anlayışında öğretmenin ihtiyaç duyduğu yardımı tam olarak sağlayamadıkları anlaşılmaktadır. Müfettişler bu eksikliğin, müdürler tarafından giderilmesini isterken, Şahin ve Yılmaz (2011)'ın yaptığı araştırmada da benzer sonucun çıkması nedeniyle, rehberlik çalışmalarında müdürlerin daha yararlı olacağı söylenebilir. Ancak, bunu yapabilmek için, yine Şahin ve Yılmaz (2011)'ın araştırmasında öğretmenlerin dile getirildiği, müdürlerin bu konudaki yeterlilikleri ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ülkemizdeki denetim ağırlıklı sistemin rehberlik ağırlıklı denetim sistemine dönüştürülmesinde yarar olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, her iki dönemde görev yapan müfettişlerin, okul müdürlerinin öğretmenlerin derslerini denetlemesini ve onlara rehberlikte bulunmasını istedikleri, okul müdürlerinin ise bu konuda görevlerini tam olarak yerine getirmedikleri anlaşılmaktadır.

3.6.4.3. Öğretmenlerin İdari ve Mali Hakları Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 20 incelendiğinde her iki dönemde toplam 15 tespit ve öneri yapıldığı, 1930-1940 döneminde bir (% 6,66) tespit ve bir öneri yapılırken, 2000-2010 döneminde 14 (% 93,33) tespit ve öneri yapıldığı görülmektedir. Her iki dönemde % 66,66 oranında 10 olumlu tespit yapılırken, % 33,33 oranında beş öneri yapıldığı görülmektedir. Bu tespit ve öneri oranlarına göre, 1930-1940 döneminde görev yapan müfettişlerin öğretmenlerin idari ve mali hakları konusunda çok az düzeyde tespit yaptıkları, 2000-2010 döneminde ise müfettişlerin yüksek oranda tespit yaptıkları, olumlu tespitlerin oranının önerilerden yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Alt kategoride yer alan ifadelerin birer kez tekrar edildiği anlaşılmaktadır.

Bulgulara göre, 1930-1940 döneminde öğretmenlerin maaş ve ücretleri ile ilgili standartların tam oturduğu veya bu konudaki çalışmaların okulda yapılmadığı,

dolayısıyla bu alanda incelenecek evrak bulunmadığı anlaşılmaktadır. 2000-2010 döneminde ise maaş, ücret ve diğer idari ve mali hakların okul idareleri tarafından takip edilmesi ve gerekli belgelerin oluşturularak korunması sorumluluğunun okullarda olduğu, bu alanda da yüksek oranda iş ve işlemlerin yapıldığı söylenebilir.

Tablo 20'de yer alan bulguların olumlu tespitler bölümünde 1930-1940 döneminde tespit yapılmadığı, yapılan 10 olumlu tespitin 2000-2010 döneminde yapıldığı, bu tespitlerde de ağırlıklı olarak maaş, ek ders ücreti, sözleşmeli ve vekil öğretmenlerin ücretleri, sene başında yapılması gereken ek ders ücret onaylarının İl veya ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden alınması ve gerekli belgelerin bir suretinin okulda bulundurulmasını içerdiği anlaşılmaktadır. Örneğin, A10 raporunda *"Maaş bordrolarının ve ek ders ücretlerinin kurum personeli tarafından yapıldığı, puantaj cetvellerinin hazırlandığı, ücret onaylarının alındığı"* belirtilirken D04 raporunda *"Ek ders ücret çizelgeleri ve maaş bordrolarının usulünce düzenlenerek bir nüshasının okulda muhafaza edildiği, ücretli öğretmenlerin ek derslerinin mevzuata uygun olarak düzenlendiği Açık geçen derslerin ücretli, sözleşmeli ücretli ve vekil öğretmen görevlendirilmesi yapılarak doldurulduğu, görevlendirilmelerin Kaymakamlık oluru ile yapıldığı"* belirtilmektedir.

Görüleceği gibi öğretmenlerin maaş, ek ders ücretleri ile ilgili mali durumlarının gerek okul müdürlüğü, gerek Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından düzenlendiği veya kontrol edildiği, bu konudaki belgelerin dosyalandığı anlaşılmaktadır. Okulların düzenlediği bu belgeler doğrultusunda Defterdarlık veya Mal Müdürlükleri tarafından öğretmenlerin banka hesaplarına aktarılmaktadır.

1930-1940 döneminde yapılan önerilerde ise, A30 raporuna göre "*Muallim sicillerinin tamamlanması*" önerilmektedir. Okullarda tutulması gerekli evraklar arasında bulunan öğretmen sicil defterinde öğretmenin kimlik bilgileri, mezuniyeti ve daha önceki görev bilgileri ile maaş durumunun yer aldığı anlaşılmaktadır. Dönemin maaş işlemlerinin 20 Haziran 1927 tarih ve 1108 saylı Maaş kanununu doğrultusunda yapıldığı, uygulamada ise maaş işlerinin nerede, nasıl yapıldığı ile ilgili İstanbul Maarif Müdürlüğünün (1941) Planlı ve Talimatlı Çalışma adlı tebliğinde, maaşların mutemet tayin edilen maarif memuru tarafından muhasebelerden alınarak öğretmenlere imza karşılığı dağıtılacağı, dağınık ve çok uzak olan köylerde çalışan öğretmenlerin maaşlarının belirlenecek merkezi bir köyde yine mutemetlerce öğretmenlere dağıtılacağı belirtilmektedir (Aktaran: Arkın, 1945, 177).

2000-2010 döneminde de öneriler bölümünde maaş ve ücretlere temel oluşturan öğretmenin devam devamsızlığı, hastalık sevki veya hastalık raporu gibi bilgilerin takip edilip ilgili defterlerine işlenmesinin istendiği, iki öneride ise maaş ve ücretlerle ilgili belgelerinin birer suretinin okulda dosyalanmasının istendiği görülmektedir. A03 raporunda "*Personel devam devamsızlık defterinde öğretmenlerin ay içinde ücretli okuttuğu ders saatlerinin toplamlarının ilgili bölümlere yazılması*" istenirken, C02 raporunda "*Öğretmen-memur devam devamsızlık defterinde düzenli olarak işlenmesi, özürlü ve özürsüz devamsızlıkların çıkarılması*" önerilmektedir. Evrakların ikinci suretlerinin okulda saklanması ile ilgili olarak E02 raporunda "*Maaş ve ekders bordrolarının onaylı birer fotokopisinin okulda saklanması*" istenirken F02 raporunda "*Ek ders tahakkuk cetvellerinin birer nüshasının okulda saklanması*" önerilmektedir. Görüleceği gibi yazışma, arşiv alt kategorisinde tartışıldığı gibi bu konuda da düzensizliğin yaşandığı, belgelerin dosyalanmadığı veya tek suret düzenlenip gönderildiği anlaşılmaktadır.

2000-2010 dönemi maaş işlerinin 14 Temmuz 1965 tarihli 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun beşinci ve altıncı kısımlarında yer alan Mali Hükümler, Sosyal Haklar ve Yardımlar bölümünün 146'ncı maddesinden itibaren başlayan 213'üncü maddesine kadar devam eden ilgili maddelerine göre; ek ders ücretlerinin de 13/02/2011 tarihli 27845 sayılı resmi Gazetede yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Yönetici ve Öğretmenlerin Ders ve Ekders Saatlerine İlişkin Karar'a göre yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak her iki dönemde de idari ve mali haklarla ilgili mevzuat bulunduğu, bu konularda teftiş raporlarına yansıyan herhangi bir sorun yaşanmadığı, ilgili evrakların düzeni konusunda sorun yaşandığı söylenebilir.

3.6.5. Öğrenci İşleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul yöneticiliği teması öğrenci işleri kategorisinde yer alan öğrenci devam takip işleri alt kategorisi ve öğrenci sınıf geçme işleri alt kategorisi ile ilgili olarak müfettiş raporlarında yer alan bulgular tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21 incelendiğinde her iki dönemde toplam 51 olumlu tespit ve öneri yapıldığı, 1930-1940 döneminde öğrenci işleri ile ilgili dört (%30.76) olumlu tespit, dokuz (%69.23) öneri; 2000-2010 döneminde ise 33 (%86.84) olumlu tespit ve beş (%13.15) öneri yapıldığı görülmektedir. Her iki dönemin birlikte değerlendirmesinde ise 2000-2010 döneminde toplam 38 (%74.50) olumlu tespit ve öneri, 1930-1940

döneminde toplam 13 (%25.49) öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre her iki dönem toplamına göre ağırlıklı olumlu tespit yapıldığı ortaya çıksa da 1930-1940 döneminde olumlu tespit sayısının düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrenci devam takip işleri ve öğrenci sınıf geçme işleri alt kategorilerine ilişkin tespit ve önerilerde devam takip işlerinin toplam 28 (%54.90) tespit ve öneri ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sınıf geçme işlerinde ise toplam 23 (%45.90) tespit ve öneri yapıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 21

Müfettişlerin okul yöneticiliği teması öğrenci işleri kategorisi alt kategorilerine ilişkin bulguların dağılımı

Alt kategoriler	**Dönem**						**Top**
	1930-1940			**2000-2010**			
	Olm	**Ols**	**Öne**	**Olm**	**Ols**	**Öne**	
Öğrenci devam takip işleri	4	-	5	17	-	1	**27** %54.90
Öğrenci sınıf geçme işleri	-	-	4	15	-	4	**23** %45.09
Tespitlerin toplamları	4	-	9	32	-	5	
Tespitlerin oranları	% 30.76	-	% 69.23	% 86.84	-	% 13.15	
Genel toplam	**13 %25.49**			**37 %74.50**			**50**

3.6.5.1. Öğrenci Devam Takip İşleri Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan öğrenci devam takip işleri alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. 1930-1940 döneminde dört (%44.44) olumlu tespit, beş (%55.55) öneri yapılmıştır. 2000-2010 döneminde ise 17 (%94.44) olumlu tespit, bir (%5.55) öneri yapılmıştır. "*Öğrencilerle ilgili devam-takip işlemlerinin zamanında yapıldığı*" ifadesinin altı kez tekrarlandığı görülmektedir.

Bulgulara göre 2000-2010 döneminde yüksek oranda olumlu tespit yapıldığı, 1930-1940 döneminde ise aynı oranlarda ve sayılarda olumlu tespit ve öneri yapıldığı anlaşılmaktadır. 1930-1940 döneminde okula devamsızlığın 2000-2010 dönemine göre daha fazla olduğu, 2000-2010 döneminde öğrenci devam-devamsızlığı ile ilgili mevzuat ve devamsızlığın takibi konusunda herhangi bir sorun kalmadığı söylenebilir.

Tablo 21'de yer alan bulguların incelenmesinde, öğrencilerin devam takiplerinin yapıldığı, öğretmen veya başöğretmenlerin bu konuda titiz davrandıkları anlaşılmaktadır. Örneğin, B37/2 raporunda öğrenci devam grafiklerinin tutulması ile ilgili olumlu tespitlerde "*Her sınıf öğretmeni devam, mevcut grafikleri yapmaktadır*" denilirken; B39/1 raporunda "*Her öğretmen talebesinin devam grafiklerini, tutulmaktadır*" denilmektedir. Diğer iki raporda da öğrencilerin devamı ile ilgili olarak öğretmenlerin çalışmalarının başarılı bulunduğu, B37/2 raporundaki "*Devamsız talebenin samimi yolda güdüldüğü görüldü*" ifadesi ve C32 raporunda yer alan "*Talebenin hüsnü devamının temini ile alakanızı şükranla kaydediyorum*" ifadesinden anlaşılmaktadır.

2000-2010 dönemindeki olumlu tespitlerde ise benzer şekilde öğrenci devam-devamsızlığı ile ilgili takibin ve kayıtların mevzuata uygun olarak yapıldığı ve öğrenci devamının sağlandığı anlaşılmaktadır. Öğrenci devamı ile ilgili olarak mevzuat doğrultusunda işlemlerin yapıldığı, A02, C04, C05, D02, D07 raporlarında yer alan "Öğrenci devam-devamsızlık durumunun mevzuatına uygun olarak yürütüldüğü" ve "Öğrenci devam-takip işlerinin zamanında mevzuatı doğrultusunda, yürütülmeye çalışıldığı" tespitlerinden anlaşılmaktadır. A08, A10, D03, D06, E00, E06, F02, F06 raporlarında yer alan "Öğrencilerin devamsızlık durumlarının günlük olarak takip edilerek 'öğrenci yoklama defterlerine işlendiği", "öğrencilerin devam-takiplerinin yapıldığı/yürütüldüğü" ve "öğrencilerle ilgili devam-takip işlemlerinin zamanında yapıldığı" tespitlerinden, bu alandaki çalışmaların zamanında yapıldığı anlaşılmaktadır. B04, D10, F06 raporlarında yer alan "Öğrenci devamının sağlandığı" tespitleri ile de öğrencilerin okula devamlarının sağlandığı, dolayısı ile 2000-2010 döneminde, öğrencilerin devam takip işlemlerinde uygulamada ve mevzuat yönünden sorun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Öneriler bölümünde ise 1930-1940 döneminde öğrenci devamı ile ilgili olarak, genellemeye gidilmeden her okul ve ortaya çıkan soruna göre öneri yapıldığı, D okulunun 35/11 raporunda *"Devama çok önem verilmekle beraber birinci sınıf sayısının 60'a çıkarılması"* ve 36/11 raporunda *"İkinci devre sınıfları da açıldığına göre, bu günden itibaren başlayarak esgari derslere arzı umumun sağlanmasına başlanmalıdır"* denilmektedir. Köyde öğrenci potansiyelinin çok olduğu, bu nedenle öğrenci sayılarının artırılması istenirken, ikinci kademeyi oluşturan 4. ve 5. sınıfın açılmasına rağmen gerekli devamın sağlanamadığı belirtilmektedir.

Okula devamı sağlanamayan öğrencilerle ilgili D37 raporunda *"Devamsız çocukların kanuni muamelelerini ikmal ederek işin güdülmesi önemlidir*" ve F36/5 raporunda "*Devamsızlığa başlamış olan çocukları para cezası ile cezalandırtınız*" önerilerinden, kanuni işlem yapılmasının önerildiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde yer alan B38/3 raporunda *"Devam ettirilmesine imkân bulunmayan talebeler hakkında konuştuğumuz surette muamele yaparsınız"* yer alan bu öneride, müfettişle öğretmen arasında geçtiği anlaşılan görüşme doğrultusunda işlem yapılmasının istendiği anlaşılmaktadır.

2000-2010 dönemindeki tek önerinin B09 raporunda yer alan "Sürekli devamsız (1) bir öğrenci ile ilgili yasal işlemlerin yürütülmesi" önerisi olduğu görülmektedir. Bu öneride, tüm uyarılara rağmen okula devam ettirilemeyen bir öğrenci için yasal işlem yapılması önerilmektedir. İçeriğinden dolayı aslında bir olumsuz tespit de olduğu söylenebilir. Çünkü sürekli devamsız bir öğrencinin okula devamının sağlanması için yasal yolların yapılmasının önerildiği dikkate alınırsa bu öğrencinin okula hiç gelmediği anlaşılmaktadır. Ancak 16.08.1997 tarihinde TBMM'de kabul edilen ve 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 yasayla Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim uygulamasından sonra okullarda devamsızlık sorunun büyük oranda çözüldüğü, buna rağmen devam etmeyen öğrenciler için yasal önlemler getirildiği bilinmektedir.

Dönemlerin mevzuatlarında öğrenci devamsızlığı ile ilgili bulunan hükümler şu şekildedir:

23 Eylül 1329 (6 Ekim 1913) tarihli 305 sayılı "Tedrisatı İptidaiye Kununu Muvakkatı"nın (Geçici İlkokul Kanunu) 77'nci maddesinde "*Her çocuk yedi yaşına vasıl olduğu senenin Eylülünden itibaren on altı yaşına vasıl olduğu senenin Haziran iptidasına kadar mektebe devama mecburdur*" denilmekte ve 79'uncu maddesinde devamsızlık yapanlarla ilgili olarak "*Mektebi katiyen terkeden çocuğun velisi esbabı terki ve katiyen çocuğun ne veçhile tahsile devam eyliyeceğini ve muvakkaten terkederse bunun sebebini muallim veya muallimesine bildirmeğe mecburdur. Bu mecburiyeti ifa etmiyen evliyayı etfalden kura ve nevahi meclislerinin ve maarif encümenlerinin kararıyle beş kuruştan yirmi beş kuruşa kadar cezayı nakdi alınır (Para cezası 7.4.1338 (1922) tarihli kanunla beş misline çıkarılmıştır.)"* hükmü yer almaktadır (Arkın, 1945, 404).

1929 tarihli İlkmektepler Talimatnamesinin 5'inci maddesinin birinci fıkrasında "*Her çocuk on beş yaşını bitirip on altıncı yaşına basıncaya kadar ilkmektep tahsilini*

ikmal etmeğe veya bu tahsile devam eylemeğe mecburdur" denilmektedir. Öğrenci devamsızlığında uygulanacak yaptırımlarla ilgili 95'inci maddesinde başmuallimin görevleri arasında "*Başmuallim, sınıf ve yoklama defterlerini sık sık muayene ederek derslerin layıkiyle cereyanına ve ve talebenin intizamla devamına mukayyet olur*" denilerek öğretmen ve başöğretmenlerin öğrencilerin devamını sağlamakla sorumlu oldukları belirtilmektedir. Talimatnamenin 102 ve 103'üncü maddelerinde devamsızlık işlemleri ile ilgili hükümler yer almaktadır.

2000-2010 döneminde geçerli olan İlköretim Kurumları Yönetmeliğinde devamsızlık konusu ile ilgili olarak yönetmeliğin 25'inci maddesinde:

> "İlköğretim kurumlarına kaydedilen mecburi ilköğretim çağındaki öğrencilerin velileri öğrencilerin okula devamını sağlamakla yükümlüdürler. Okul yönetimleri, millî eğitim müdürlükleri, il eğitim denetmenleri, muhtarlar ve mülkî amirler 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun ilgili hükümleri gereğince çocukların okula devamını sağlamakla yükümlüdürler" denilerek ilköğretime devamın zorunlu olduğu vurgulanmaktadır.

Yönetmeliğin 30'uncu maddesinde ise okula ve derse geç gelmeyle ilgili hüküm yer almaktadır. Buna göre *"Okula geç gelmeyi veya izinsiz olarak sınıftan ya da okuldan ayrılmayı alışkanlık hâline getiren öğrencilerin bu durumlarının önlenmesi için veli, öğretmen, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisi ve okul yönetiminin iş birliği ile gerekli önlemler alınır"* denilmektedir.

12/1/1961 tarih ve 10705 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 52-59 arasındaki maddeleri ilköğretimin zorunlu olduğunu, öğrencisinin okula devamını sağlamayan velilerin aşamalı olarak yasal yaptırımlara uğrayacağını ve uymayanlara önce günlük sonra beş yüz lira para cezası uygulanacağına hükmetmektedir.

2003 yılında 2552 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanarak yürürlüğe giren İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 25'inci maddesinde ise **"***İlköğretim kurumlarına kaydedilen zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin velîleri öğrencilerin okula devamını sağlamakla yükümlüdürler. Okul yönetimleri, millî eğitim müdürlükleri, müfettişler (il eğitim denetmenleri), muhtarlar ve mülkî amirler 222 sayılı Kanunun ilgili hükümleri gereğince çocukların okula devamını sağlamakla yükümlüdürler*" ibaresi yer almaktadır. 27'inci maddede ise ilköğretim kurumlarında okula devamın zorunlu olduğu ve devamsız öğrencilerle ilgili yapılacak işlerin açıklandığı görülmektedir. Maddede:

> "İlköğretim okullarındaki öğrencilerden, okulun bulunduğu yerleşim biriminin dışına çıkan, adresi bulunamayan, okulsuz bir yere veya yabancı bir ülkeye gidenlerin durumu, okul müdürü tarafından belgelendirilerek millî eğitim müdürlüğüne bildirilir.

> Millî eğitim müdürlüğü yurt dışına gidenlerin adreslerini, takipleri yapılmak üzere Bakanlığa bildirir. Diğer devamsız öğrencilerin takip işlemleri millî eğitim müdürlüğünce yapılır. Sonuçtan okul müdürlüğüne bilgi verilir. Bunların kaydı, yaşları zorunlu öğrenim çağı dışına çıkıncaya kadar silinmez. Geri dönenlerin okula devamları sağlanır" denilmektedir.

Var olan bu yasal tedbirlere ve önlemlere rağmen, Gökçen, Cemalcılar, ve Gürlesel (2008)'in yaptıkları araştırmada Türkiye'de ilköğretim okullarında sekiz yıllık zorunlu ilköğretime geçilmesinden sonra ilk hedefin öncelikle kızlar olmak üzere okullaşma oranlarını artırmak olduğunu, çalışmalar sonunda okullaşma oranlarında önemli iyileşmeler sağlandığı, özellikle 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunun yeterince uygulanmadığı belirtmektedirler. 2004-2005 öğretim yılına kadar geçen sekiz yıllık sürede okuldan ayrılma oranının %13,50 olduğu, kızlarda bu oranın %5-10 arasında daha fazla gerçekleştiği, sınıf olarak okulu terk durumunun en fazla 5. ve 6. sınıflarda gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Araştırma sonucuna göre, okulu terk sorununun çözümü için ilköğretim diploması zorunluluğunun getirilmesi, 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmasının önlenmesi, ilköğretim çağında olan ve okulu terk etmiş sokak çocukları ile suçlu çocukların eğitimi konusunda yasal çerçevenin netleştirilmesi, çocukların okulu terk etmelerine neden olan tüm alternatif kursların ilgililerce tespit edilip kapatılması önermektedirler.

Okula devamsızlık konusunda yapılan başka bir çalışmada da Yıldız ve Şanlıkula (2012, 26), ilköğretim okullarındaki öğretmenlere göre, öğrenci devamsızlıklarını etkileyen bireysel en büyük neden olarak sağlık problemleri ve ailevi nedenlerin gösterildiği anlaşılmaktadır.

Özbaş'ın (2010, 42) yaptığı araştırmada, öğrenci devamsızlığının nedenlerinin derslerin sabah erken başlaması, iklim koşulları, öğrencilerin ders çalışma isteği ve gereksinimi duymamaları, ders çalışma yöntem ve tekniklerini bilmemeleri, sınavlardaki başarısızlık endişesi, ailelerin ekonomik olarak yetersizlikleri ve ekonomik gerekçelerle çocukların işgücüne ihtiyaç duyulması, devamsızlığın nedenleri olarak saptanmıştır.

Görüleceği gibi her iki dönemde de okula devamın zorunlu olduğu, bu alanda gerekli yasal tedbirlerin alındığı görülmektedir. Yeterince ciddi uygulanmayan yasalar veya öğrencinin gelişim çağına göre planlanmayan okul saatleri nedeniyle ilköğretimde okullaşmada %100 oran yakalanamamıştır. Milli Eğitim İstatistikilerine göre, 2011/2012 öğretim yılı sonuna kadar ilköğretimde %98,67 okullaşma oranına ulaşılabilmiştir.

Sonuç olarak 1930-1940 döneminde öğretmen ve okul yetersizliği, okullaşmanın yeni yeni köylere yaygınlaşması nedeniyle okula devamın tam olarak sağlanamadığı, olumsuzluklara rağmen okullaşmanın büyük bir hızla halk tarafından kabullenildiği yıllara karşın, 2000-2010 döneminde okul, öğretmen ve halkın okumaya karşı olumlu tutumuna rağmen okula devamsızlığın tam olarak sağlanmadığı, okullaşma oranının istenen düzeye gelmediği söylenebilir.

3.6.5.2. Öğrenci Sınıf Geçme Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Bu kategoride 1930-1940 ve 2000-2010 dönemlerinde uygulanan öğrenci sınıf geçme işleri alt kategorisine ilişkin bulguların karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. 1930-1940 döneminde dört öneri yapıldığı (%100), 2000-2010 döneminde ise 15 (%78.94) olumlu tespit ve dört (%21.05) öneri yapıldığı görülmektedir. *"*Geçmiş yıllara ait sınıf geçme defterlerinin saklandığı ve korunduğu belirlenmiştir" ifadesinin üç kez tekrarlandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 21 incelendiğinde 2000-2010 döneminde yapılan olumlu tespitlerde içerik olarak, geçmiş yıllara ait sınıf geçme çizelgelerinin, defterlerinin tutulduğu ve saklandığı anlaşılmaktadır. C07, D07, D10 raporlarında "Geçmiş yıllara ait sınıf geçme defterlerinin saklandığı ve korunduğu belirlenmiştir" tespiti yapılırken, E09, F06 raporlarında "Geçmiş yıllara ait sınıf geçme çizelgelerinin saklanmış olduğu görülmüştür" tespitine yer verilmektedir. Farklı olarak, C04 ve D04 raporlarında "Sınıf geçme durumlarının öğrencilere duyurulduğu" tespitlerine yer verildiği görülmektedir.

Öneriler bölümünde ise 1930-1940 döneminde yer alan C33 raporunda "*Karne defterinin zamanında (imlası) lazımdır*", C34/1 raporunda *"Yalnız bu hafta içinde karne defterleri noksanlarının ikmalini rica edeceğim*", D34/1 raporunda "*Karnelerin vaktinde imlası, ilk not devresi geçmiştir*" ve D34/4 raporunda "*Geçen senelerden beri bozukluğu devam etmiş olan karne defteri muamelesinin ikmal edilmesi*" önerilerine yer verilmektedir. Görüleceği gibi dört öneride de karne defteri ve kayıtlarında görülen eksikliklerin tamamlanması önerilmektedir.

2000-2010 döneminde yazılan üç öneride, sınıf geçme defter ve fişlerinde görülen eksikliklerin giderilmesi ile ilgili öneriler yapıldığı görülmektedir. D03 raporunda "*Sınıf geçme defterine öğrenci notlarının rakam ve yazıyla yazılması, sınıf geçme defterine icmal tablosu yapılarak mevcut durumunun yansıtılması*" istenirken

F02 raporunda "*2000-2001 yılına ait sınıf geçme çizelgelerinin eksiklerinin giderilmesi*" önerilmekte, D04 raporunda ise *"4-8.sınıflara ait ağırlıklı not ortalamalarının öğrenci kayıt defterlerine eksiksiz işlenmesi gerekmektedir"* önerisi yapılmaktadır.

1930-1940 dönemi yasal dayanağı olan İlkmektepler Talimatnamasının 62 - 74'üncü maddeleri arasında yer alan 13 madde, sınıf geçme, mezuniyet sınavları ve not verme usül ve esaslarını içermektedir. 62'nci maddede, beşinci sınıfta öğrenciye Aralık ve Mart ayı notlarının verilerek karneye yazılacağı, ancak bu notların bitirme sınavlarında alınacak notlar ne olursa olsun, öğrencinin yıl sonunda "Tahsili Bitirme" sınavına gireceği belirtilmektedir. 63'üncü maddesinde sınıf geçebilmek için öğrencinin her zümreden aldığı notların en düşük "orta" dereceyi tutması gerektiği, yalnız bir zümreden derecesi "orta"dan aşağı olan öğrencinin gelecek ders yılı başında yalnız bir defa olarak o zümreden ikmal yoklamasına tabi tutulacağı, bu sınavda en az "orta" derecede not alırsa geçebileceği, birden çok dersten "orta"dan az alan talebenin "döneceği" açıklanmaktadır. 64'üncü maddesinde Müzik ve Jimnastik derslerinin notlarının sınıf geçmeye etki etmediği, 66'ncı maddesinde, beşinci sınıf sonunda "İlk Tahsili Bitirme İmtihanı" yapılacağı belirtilmektedir.

71'inci maddede, özel okulu bitirenlerin diploma almak için devlet okulu sınavlarına katılmaları gerektiği, 72'nci maddede, "İlk Tahsili Bitirme Sınavı"nda notların zümreye göre verileceği açıklanmaktadır. 73'üncü maddede bu sınavda Türkçe'den "iyi"den aşağı not alan öğrenci ile diğer zümrelerin ikisinden "orta"dan aşağı not alan öğrencinin "Bitirme Şahadetnamesi" alamayacağı belirtilmektedir. 74'üncü maddede Türkçe hariç olmak üzere yalnız bir zümreden "zayıf" veya "pek zayıf" not alan talebe sınavların bitmesinden bir hafta sonra o dersten ikmal sınavına girebileceği, bu sınavda "orta" derecede not alması durumunda diploma alacağı belirtilmektedir.

Dönemin yönetmeliğinde görüleceği gibi, ilkokulu bitirmek için yıl içi notları ne olursa olsun, öğrencilerin yılsonunda bir sınav dönemi geçirdiği, bu sınavdaki başarılarına göre diploma almaya hak kazandıkları, bu sınavlarda Türkçe dersine ayrı bir değer verildiği ve en aşağı notun "iyi" olması gerektiği vurgulanmaktadır. Anadil eğitimine verilen önem açısından, bu çok önemli bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

2000-2010 döneminde geçerli olan 2003 yılı 2552 saylı TD'de yayınlanan İKY'nin 47'nci maddesinde, sınıf geçme şartları açıklanmaktadır. 2008 ve 2012, 2013

yıllarında yapılan değişikliklerde sözlü sınavının kaldırıldığı, özel eğitim gerektiren öğrencilerin sınıf geçmelerine ayrıntı getirildiği, birleştirilmiş sınıflarda üçüncü ve beşinci sınıfta geçerli olan sınıfta kalma durumunun kaldırıldığı görülen yönetmelik en son halini almıştır.

Görüleceği gibi, okulu bitirme sınavının kaldırıldığı, en kötü not ortalamasının üç' ten iki' ye indirildiği, sınıfta kalmanın, olağan üstü şartlar dışında kaldırıldığı, en önemlisi 1930-1940 döneminde bitirme sınavında başarılı sayılamk için Türkçe dersinden en aşağı "iyi" alma şartının kaldırıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, her iki dönemde de sınıf geçme ile ilgili yasal dayanak bulunduğu, her iki dönemde de okul yönetimleri tarafından sınıf geçmede kullanılan belgelerin zamanında veya tam olarak doldurulmadığı, 1930-1940 döneminde var olan sınıfta kalmanın 2000-2010 döneminde en az düzeye indirilmeye çalışıldığı, diploma sınavlarının kaldırıldığı söylenebilir.

1930-1940 döneminde öğrenci işleri kategorisinde yer alan öğrenci devam takip işleri alt kategorisi, öğrenci sınıf geçme işleri alt kategorisi ile ilgili olarak yaşanan eksiklik veya düzensizliklerin 2000-2010 döneminde alt düzeye indirildiği, ancak yine de az düzeyde de olsa sorunların yaşandığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, okul yöneticiliği teması ile ilgili altı kategori ve 20 alt kategorinin incelenmesinden elde edilen bütün bulgular Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22
Okul yöneticiliği teması ile ilgili elde edilen bulgular toplamı

	Olumlu		Olumsuz		Öneri		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1930-1940	63	41.44	3	1.97	86	56.57	**152**	21.49
2000-2010	315	56.75	1	0,18	239	43.06	**555**	78.50
Toplam	**378**	**53.46**	**4**	**0,56**	**325**	**45.96**	**707**	**100**

Tablo 22'de yer alan bulgularda, okul yöneticiliği teması ile ilgili olarak toplam 707 tespit ve öneri yapıldığı, bunlardan 152'sinin (%21.49) 1930-1940 dönemine, 555'inin (%78.50) 2000-2010 dönemine ait olduğu görülmektedir. Her iki dönemde 378 (%53.46) olumlu tespit, dört (%0,56) olumsuz tespit ve 325 (%45.96) öneri yapıldığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre, okul yöneticiliği teması diğer temalar içerisinde en fazla kategori ve alt kategorilere sahiptir. Buna bağlı olarak da en fazla tespit ve öneriye

sahiptir. Bu tema ile ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında, 2000-2010 dönemi müfettişleri okul yöneticiliği temasında 1930-1940 dönemi müfettişlerine göre yüksek oranda tespit ve öneri yapmışlardır. Her iki dönemde de fazla olumsuz tespit yapılmamıştır. 1930-1940 dönemi müfettişleri ağırlıklı olarak öneri yaparken, 2000-2010 dönemi müfettişleri ağırlıklı olarak olumlu tespit yapmışlardır. Bu sonuçlara göre okul yöneticiliği teması içerisinde yer alan kategori ve alt kategoriler, müfettişlerin en fazla dikkat ettiği alanlar olarak değerlendirilebilir.

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulardan çıkan sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilmiş önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Afyonkarahisar İli ilköğretim okullarının 1930-1940 ve 2000-2010 yıllarına ait teftiş raporlarına göre eğitim öğretim sorunları ve çözüm önerileri ile ilgili teftiş raporlarının incelenmesi sonunda, eğitimin temel sorunları ve bu sorunlarla ilgili önerilen çözümler açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesine ilişkin ulaşılan sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Eğitimin amaç ve politikaları temasına ilişkin teftiş raporlarına yansıyan tespitlerde, 2000-2010 döneminde dini içerikli ders programlarının uygulamaya konulduğu, bu yönüyle eğitimin başlangıç hedefinden uzaklaştığı, eğitim politikalarının sürekliliği açısından uzlaşılan bir milli eğitim politikası oluşturulamamıştır.

Ders programları ve ders planları teması ile ilgili olarak elde edilen bulgularda, 1930-1940 döneminde, zamanında plan yapma ve sınıfta bulundurma sorununun, 2000-2010 döneminde hazır plan kullanılarak giderildiği ancak hazır plan kullanılması nedeniyle plan yapmanın sorun olarak yerini koruduğu, program değişikliği yapmanın geleneksel ve yoğun bir hal aldığı, sık program değişikliği, öğretmenleri güç duruma düşürmüştür.

Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin rolü temasına ilişkin elde edilen bulgulara göre 1930-1940 dönemi raporlarındaki önerilerde var olan, güzel yazı yazma, okuma, anlama, anlatma çalışmalarındaki sorunların 2000-2010 döneminde de var olduğu anlaşılmaktadır. İlkokuma ve yazma sorunu yaşanan 1930-1940 dönemi sorunları 2000-2010 döneminde sona ermiş ancak dilin doğru ve kaliteli kullanılması, güzel ve okunaklı yazı yazma sorunu devam etmektedir. Matematik öğretimi kategorisinde 1930-1940 döneminde var olan zihinden işlem yapma becerilerinin geliştirilmesi, somut örnek ve araçlarla ders işleme sorunları 2000-2010 döneminde özellikle sınıf ve öğrenci seviyesine uygun ders işlenmesi şekline dönüşmüştür. 1930-1940 döneminde günlük

hayat için gerekli olan matematik bilgisinin öğretilmesi hedefinin, 2000-2010 döneminde matematik okuryazarlığı olarak yer aldığı, uygulamada bu hedefe ulaşılamamıştır. Hayat Bilgisi öğretimi kategorisinde öğretmenlerin Hayat Bilgisi öğretiminde araç gereç kullanma, hayatla ilişkilendirerek ders işleme sorununun her iki dönemde de var olduğu, her iki dönemde de Hayat Bilgisi dersinin güncel hayatla ilişkilendirilmesinin istendiği, ancak tam başarılı olunamamıştır.

Bulgulara göre Resim, El İşi Dersi öğretimi kategorisinde 1930-1940 döneminde özellikle Hayat Bilgisi dersinin bir parçası olarak değerlendirilen Resim, El İşi dersi 2000-2010 döneminde önemini yitirmiştir. Diğer derslerin öğretimi kategorisinde ise 1930-1940 döneminde milli şuur ve vatandaşlık yaratılması için önem verilen Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi dersleri, 2000-2010 döneminde Sosyal Bilgiler dersi olarak devam etmektedir. Bu dersle ilgili sorunlar çözüldüğü veya bu derslerle ilgili denetim yapılmadığı için görüş bildirilmemiştir.

1930-1940 döneminde Müzik ve Beden Eğitimi derslerinin raporlara yansıyan sorunlarının 2000-2010 döneminde çözüldüğü veya bu derslerle ilgili denetim sonunda görüş bildirilmemiştir. Aynı tema içerisinde yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmaları kategorisinde her iki dönemde de ölçme ve değerlendirme konusunda öğretmenler sorun yaşamış, öğretmenler bu alanda yetersiz bulunmuştur.

Öğretim yöntemleri temasına ilişkin sonuçlarda ise konuya uygun, öğrenci merkezli strateji, teknik ve yöntemler kullanılması sorunu, Türk Eğitim Sisteminin canlılığını koruyan, düzeltilmesi gereken bir sorunu olarak ortada durmaktadır. Her iki dönemde de, eğitimde dersler soyut, ezbere dayalı, genellikle takrir yöntemi kullanılarak işlenmektedir.

Öğrenciye bakış açısına ilişkin temel yaklaşımlar temasında 2000-2010 döneminde eğitim sınav odaklı bir sisteme doğru yönlendirilmiştir. Bu yönüyle temel eğitimin amacından uzaklaşılmıştır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere dönük sorunlar 2000-2010 döneminin olanaklarına rağmen çözülememiş, eğitim ortamlarının yetersiz olması nedeniyle öğretmenler bu alanda tam olarak başarılı olamamaktadırlar. 1930-1940 döneminde ilkokullarda öğrencilerin yaşadığı öz bakım becerileri ile ilgili sorunlar, 2000-2010 döneminde teftiş raporlarında yer almasa da yer yer görülmektedir. Ayrıca 2000-2010 döneminde, taşımalı eğitime devam eden öğrencilerin temiz ve güvenilir ortamlarda yemek yeme sorunu ortaya çıkmıştır.

Okul yöneticiliğine ilişkin temel yaklaşımlar temasında yer alan okul işletmeciliği kategorisinde okullarda tertip ve düzen, zamanında iş yapma, mevzuatı uygulama alanlarında okul yönetimleri gerekli titizliği göstermemektedirler. Bu sorunların 1930-1940 döneminden beri sürekliliğini koruduğu, dolayısı ile okul işletmeciliği konusunda tam anlamıyla profesyonelleşilemediği görülmektedir. 2000-2010 döneminde öğrenci tuvaletleri, öğrenci sayısına uygun standartlarda olmayıp, tuvaletlerin bakımı-tamiri, temizliği, hijyeni, su ve sabun bulundurulması konularında sorun yaşanmaktadır. 2000-2010 döneminde taşıma merkezi olan okullarda, yemekhane olarak kullanılan yerler ve yemek dağıtımı yapan çalışanlar hijyen kurallarına ugun değildr.

Aynı tema içerisinde yer alan eğitim işleri 2000-2010 döneminde kurul ve komisyonlar, eğitsel kollar mevzuatı gereği kurularak ilgili belgelerini denetimlerde kontrol için hazırlamaktadırlar. 1930-1940 döneminde önemli görülen kooperatifçilik kolu, 2000-2010 döneminde önemini yitirmiş veya kol ile ilgili çalışma yapılmamaktadır. 1930-1940 döneminde öğretmenlerin disiplin anlayış ve uygulamalarında şiddete dayalı disiplin uygulamaları meydana gelirken, 2000-2010 döneminde bu alanda bulguya rastlanılmamıştır. Ancak, 2000-2010 dönemi disiplin cezalarında öğrenciye okul değiştirme cezasını gerektirecek davranışlar içeriğinde şiddet, tehdit, siyasi eylem, alkol kullanımı, taciz vb. türü eylemlerin yer almaktadır. Bu nedenle bu dönemde okullar, dolayısıyla toplum şiddetle karşı karşıya bulunmaktadır.

Eğitim ortamlarının düzenlenmesi kategorisinde ise 1930-1940 döneminde var olan kütüphane ve sınıf kitaplıklarının oluşturulması sorununun 2000-2010 dönemine kadar çözüldüğü, ancak var olan kitapların bakımsız, düzensiz ve yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Her iki dönem mevzuatında yer almasına rağmen, 1930-1940 döneminde önem verilen müze oluşturulması konusu 2000-2010 döneminde önemini yitirmiştir. 2000-2010 döneminde, sınıf içi ilgi köşeleri, grafikler, tarih ve mevsim şeritleri gibi köşe ve panoların hazırlanmasında öğrenci katılımı istenilen düzeyde değildir.

Tartışılan altı kategoriden elde edilen sonuçlara göre 1930-1940 dönemi müfettişlerinin 2000-2010 dönemi müfettişlerine göre, ders adı, öğretmen adı, konu adı, derste gözlenen somut durum ve olgulardan yola çıkarak daha somut, öznel, uygulanabilir öneri yaptıkları anlaşılmaktadır. 2000-2010 döneminde müfettişlerin ders

denetiminde ve farklı yöntem-tekniklerin kullanılması konusunda sadece teorik olarak öneride bulundukları sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Öneriler

Afyonkarahisar ili ilköğretim okullarının 1930-1940 ve 2000-2010 yıllarına ait denetim tebliğlerine göre, her iki dönem arasındaki benzerlik ve farklılıklardan elde edilen bulguların değerlendirmesinde ulaşılan sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır.

1- Eğitimin politikalarının belirlenmesinde kısa süreli büyük değişikliklerden kaçınılması, yeni kuşakların modern çağın gereği olan, uzlaşılan bir eğitim politikasının oluşturulması,

2- Özgün olmayan, standart, matbu yıllık/ders planların kullanılmasını önleyecek yasal düzenleme yapılması ve kısa da olsa günlük plan yapılmasının özendirilmesi,

3- Geleneksel hale gelen program değişikliği yapmanın önüne geçilebilmesi için, deneme okullarının yeniden faaliyete geçirilmesi veya taslak programların eğitim fakültelerinde uygulattırılarak uygulanabilirliğinin test edilmesi,

4- Resim, Teknoloji ve Tasarım derslerinin ders saatlerinin artırılması,

5- Yöneticilerin seçiminde, okul işletmeciliği alanında gerekli belgeye sahip olma şartının aranması, mevcut yöneticilerden görevini ciddiye almayanların okul yöneticiliğinden alınması,

6- Öğretmenlerin üniversite aşamasında öğretim ilke ve tekniklerini iyi düzeyde kullanacak şekilde yetiştirilmeleri, fakültelerde ders araç gereci geliştirme alanlarında eğitilmeleri,

7- Eğitsel kol/kulüp çalışmalarının uygulamalı yapılması, alınan kararların uygulanabilir olmasının sağlanması,

8- Büyük okullarda kütüphane oluşturulması, buralarda alanında yetişmiş kütüphane görevlisi çalıştırılması,

9- Okulların yardımcı personel, bakım, onarım ve temizlik, ısınma gibi zorunlu giderlerinin yerel yönetimlere (belediyeler, valiliklere) devredilmesi,

10- Müfettişlerin seçme aşamasında daha donanımlı, yetkin adaylar arasından seçilmesi, müfettişler tarafından ders denetimi yapılması uygulamasına geri dönülmesi,

Araştırmacılar İçin Öneriler

1-Öğretmenlerin öğretim ilke ve tekniklerini kullanma becerilerinde görülen eksikliğin kaynağının eğitim fakülteleri programlarına göre incelemesi yapılabilir,

2-Müfettişlerin öğretim ilke ve tekniklerini kullanma becerileri ile ilgili çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, A. (2010). *İlköğretim okullarında öğretim teknolojilerinin durumu ve sınıf öğretmenlerinin bu teknolojileri kullanma düzeyleri*. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, www.dicle.edu.tr/ suryayin/zgegitimder/tam metinler/ 15pdf/f adresinden 10/9/2013 tarihinde alınmıştır.

Altunya, N. (2009). *Milli Eğitimde Mustafa Necati Dönemi.* İstanbul: Başarı Yayımcılık.

Akbaba, T. (2004). *Cumhuriyet Döneminde program Geliştirme Çalışmaları,* MEB Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi (Ağustos-Eylül/2004 Yıl:5, sayı 54-55), Ankara

Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000 – M. S. 2013,* Pegem Akademi Yayınları, Ankara

Anıl, D. ve Acar, M. (2008). Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi.* Aralık 2008. Cilt:V, Sayı:II, 44-61 http://efdergi.yyu.edu.tr/) adresinden alınmıştır.

Apple, M. W. (2004). *Neoliberalizm ve Eğitim Politikaları Üzerine Eleştirel Yazılar,* Eğitim-Sen Yayınları, Ankara.

Arkın, G. (1945). *İlk Okul Öğretmenine Temel Kitap.* İstanbul: Türkiye Yayıncılık

Arslan, M. (1999). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları ve Belli Başlı Özellikleri, *Milli Eğitim Dergisi.* Sayı 144, Ankara

Aşık T., (2008), *İlköğretimde Yöneltme Öneri Formu Uygulamasının Öğrencilerin Okul Ve Alan Seçimlerine Etkilerinin Belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

Aydın, M. (1993). *Çağdaş Eğitim Denetimi.* Ankara: Pegem Yayıncılık

---------- (1999). *Toplum, Kültür ve Eğitim, Eğitimin Toplumsal İşlevleri.* Malatya

---------- (2014). *Çağdaş Eğitim Denetimi.* Ankara: Gazi Kitapevi

Aydın, İ. (2005). *Öğretimde Denetim. Durum Saptama, Değerlendirme ve Geliştirme.* Ankara: PegemA Yayıncılık

--------, (22-23/6/2009), *Eğitim Denetiminde Değişim İhtiyacı ve Yeni Paradiğmalar.* I. Uluslararası Katılımlı Ulusal Eğitim Denetimi Sempozyumu'nda Yayınlanmış Bildiri, Ankara, Türk Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası TEM-SEN, 2010, Ankara

Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Baltacıoğlu, İ. H. (1967). *Kültürce Kalkınmanın Sosyal Şartları.* İstanbul: MEB

Başar, H. (1993). *Eğitim Denetçisi Rolleri, Yeterlilikleri, Seçilmesi.* Ankara:Pegem Yayıncılık

Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları/1754, Başbakanlık Basımevi.

Baykul Y., (1999). *İlköğretimde Matematik Öğretimi, Modül 6*.

http://www.belgeler.com/blg/2v1/ilkogretimde-matematik- ogretimi 10.06.2013 tarihinde alınmıştır.

Binbaşıoğlu, C., (1991). *Genel Öğretim Bilgisi,* Kadıoğlu Matbaası, Ankara

----------, (2005). *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

----------, (2009). *Türk Eğitim Tarihi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bozbayındır F., Özgan H. ve Kalman M., (2012). *İlköğretim Okulları Teftiş Raproları ile İlgili Bir Çözümleme.* IV. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi'nde yayınlanmış bildiri,, Muğla, Türk Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası TEM-SEN, Ankara.

Bozkurt, B. (2007). *Cumhuriyet Halk Partisi'nin Eğitim Politikaları 1923-1950.* Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Bursalıoğlu, Z. (1999). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Yayıncılık

Can, A. (2010). *Kurum Teftis Taporlarına Göre İlkögretim Okullarının Sorunları (Aksaray İli Örnegi).* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Can, N. (2004). İlköğretim Öğretmenlerinin Denetimi ve Sorunları. *Milli Eğitim Dergisi.* Sayı: 161., 112-122. Ankara.

Çevik K. (2007). İlköğretim İkinci Kademede Çoklu Zekâ Kuramına Dayalı Yönlendirme Etkinliklerinde Öğrenciyi Çok Yönlü Tanıma Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Fırat Üniversitesi Doğuanadolu Bölgesi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Cilt :6, Elazığ,* http://web.firat.edu.tr/daum/default.asp?id=80 *adresinden 24/12/2013 tarihinde alınmıştır.*

Çıkılı, Y. (1996). *Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Türk Mili Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

Dağdelen, Z. (2008). *Adalet ve Kalkınma Partisi Eğitim Politikalarının Basına Yansımaları.* Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Demirkol, Z. (2008). *İlköğretim Müfettişlerinin Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Katkıları*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Dinçer Ö., http://omerdincer.com/cumh1.htm, adresinden 03.06.2013 tarihinde alınmıştır.

DPT, (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı.* Resmi Gazete, 1 Temmuz 2006, Ankara.

Dis, A. B. (1947). *Milli Eğitim Düsturu (programlar) İlköğretim Bölümü.* Güven Basımevi, İstanbul.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık

Erçıktı, U. G. (2009). *İlköğretim Okulları 4.ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Disiplin Sorunları.* Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erdem. A. R. ve Sarpkaya, R. (2011). *İlköğretimde Yapılan Eğitim Denetiminin Felsefesi.* lll. Uluslararası Katılmlı Eğitim Denetimi Kongresi, 22-24 Haziran 2011, Bildiriler Kitabı, Mersin, TEM-SEN, Ankara

Erdem, A. R., Eroğul, M. G. (2012). Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre ders denetiminde eğitim müfettişlerinin öğretmene ilişkin tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 31(31), 13-26. Denizli.

Ergün, M. (1997). *Atatürk Devri Türk Eğitimi.* Ankara:Ocak Yayınları

Feyzoğlu, O. G. (1982). *Atatürk İlkeleri ve İnkılabımız.* İstanbul: MEB

Geray, H. (2004). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemler Giriş İletişim Alanından Örneklerle.* Ankara: Siyasal Kitabevi

Güven, İ. (2001). Öğretmen Yetiştirmenin Uluslararası Boyutu (UNESCO 45. Uluslararası Eğitim Kongresi). *Milli Eğitim Dergisi,* sayı:150, s.20-27, Ankara.

Güven, M. M., (2010). *Türkiye'de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı (Değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler).* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Hemde, A. (2010). *İlköğretim Okulları 1. - 5. Sınıflarda Karşılaşılan Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri ve Tutumları Üzerine Bir Araştırma.* Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Hooper-Greenhill E. (1999). *Müze ve Galeri Eğitimi*. Çevirenler: Meltem Örge Evren, Emine Gül Kapçı, Ankara Üniversitesi, Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. No: 4, Ankara 1999 s.5-6,

kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/374.pdf adresinden 12/01/2013 tarihinde alınmıştır.

Hükümet programları, http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukumetler.html adresinden 15/10/2013 tarihinde alınmıştır.

İnan, R. (1980). *Mustafa Necati Kişiliği, Ulusal Eğitime bakışı, konuşma ve anıları.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, yayın no:219, Ankara

Kaçan, G. (2000). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişimine ilişkin isteklilik Düzeyler*i. Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kalaycı N. (2000). *Okul Yönetimi, Yönetici Adaylarının Eğitimi Semineri Ders Notları.* Editör: Özdemir, S., Gazi Ü, Gazi EF, Ankara

Karaca, F, (2011), İlköğretim Öğretmenleri Derslerinde Ne Tür Öğretim Araç ve Gereçleri Kullanmaktadırlar?, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* Sayı 32, Sayfa 131-148

Karataş, S. (2002). *Batılılaşma Döneminde Ders Program Değişimi.* Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Kaya, H. ve Böyük, U. (2011). *Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Laboratuvar Çalışmalarına Yönelik Yeterlilikleri.* Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt:27, Sayı:1, Kayseri.

Kaya, Y. K. (1993). *Eğitim Yönetimi.* Ankara: Set Ofset Matbaacılık, Ltd. Şti.

Kayıkçı, K. (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı Denetmenlerinin Denetim Alt Sisteminin Yapısal Sorunlarına İlişkin Algıları ve İş Doyum Düzeyleri.* Tem-Sen Yayınları, No: 6, Ankara.

Kazu, H. ve Yeşilyurt, E. (2008). *Öğretmenlerin Öğretim Araç-Gereçlerini Kullanım Düzeyi.* Cilt:18, sayı:2, Sayfa: 175-188, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt18/sayi2/175-188.pdf adresinden 10/09/2013 tarihinde alınmıştır

Koçak H., Koçak E. ve Günal Y., (2009). *İlköğretim Okullarında Görevli Öğretmenlerin Denetiminde Müfettişlerden Beklentileri ve Bunun Karşılanma Durumu (Trabzon İl Örneği).* lV. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kongre Bildiriler Kitabı, Denizli.

Kodamanoğlu, M., N. (1964). *Türkiye'de Eğitim (1923-1960).* Ankara:MEB

Köse, A., (2003). Geçmişten Günümüze Teftiş Defterlerinden. *Öğretmen Dünyası Dergisi,* Özel Dosya, Yıl:24, Sayı: 277, Sayfa: 31,32, Ankara.

Kul, F., N. (2011). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binaları. *Mimalık Dergisi,* Sayı:Temmz Ağustos- 2011, http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index adresinden 28/02/2013 tarihinde alınmıştır.

Kurtuluş, Y. (2002). İlköğretimde Resim-İş Derslerinin Haftalık Ders Dağıtımı İçindeki Yeri ve Öğrenciler Üzerindeki Etkileri. *Milli Eğitim Dergisi,* sayı 153-154,

Kuş, E. (2009). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?.* Ankara: Anı Yayıncılık

Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. İstabul:Alkım Yayınları

----------, *(2005). Sınıf Yönetimi,* Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Lang, J. (2002). *Qu'apprend-on a l'école élémentaire?, Les Nouveaux Programmes*. Centre Nationnal de Documentations Pedagogique, France

Maarif Vekaleti, (1930). *İlk Mektep Müfredat Programı.* Devlet Matbaası, İstanbul.

-------. (1947). *1936 İlkokul Programı*. Milli Eğitim Düsturu, 1947, İstanbul,

-------. *Matematik Ders Programı.* ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim- programlari/icerik/72

-------. (1929), *İlkmektepler Talimatnamesi.* İstanbul

MEB. (1948). *İlk Okul Programı.* ME Basımevi, İstanbul

-------. Ders Programları. http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/

www.meb.gov.tr/mevzuat

------. (1981) Türkçe Dersi Programı, 2098 sayılı TD, Ankara

-------. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

-------. 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkındaki Kanun

-------. İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği

-------. (2003). *Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli.* EARGED, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

------. (2003). 2552 TD, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (İKY)

-------. (2013). Ortaokullar Matematik Dersi Programı

--------. (2004). İköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar, Taslak Baskı). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi

-------. (2005). İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1-3) Öğretim Programı

--------. (2008). *Öğretmen Yeterlilikleri Öğretmenlik Mesleği Genel ve Özel Alan Yeterlilikleri,* Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Devlet Kitapları, 1. Baskı, Ankara.

-------. (2010). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kılavuzu

--------. (2009). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)

--------. (2009). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1-3) Öğretim Programı

--------. (2009). *Milli Eğitim İstatistikleri.* Ankara

--------. (2011). *Milli Eğitim İstatistikleri,* http://sgb.meb.gov.tr/

--------. (2009). *2010-2014 Stratejik Planı,* Ankara

--------. (2012). *Fatih Projesi Protokolü,* http://www.meb.gov.tr/haberler_ 14.03.2012 tarihli haber

-------. (2000). 24021 RG, MEB Taşımalı İlköğretim Okulu Yönetmeliği

--------. (1993). 2378 TD, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Örgün ve Yaygin Eğitim Kurumlarında Bilgisayar Laboratuvarlarının Düzenlenmesi ve İşletilmesi İle Bilgisayar ve Bilgisayar Koordinatör Öğretmenlerinin Görevleri Hakkında Yönerge

--------. *Okullarımızda 3N (Neden, Nasıl, Niçin) Kaynaştırma, Yönetici-Öğretmen-Aile Kılavuzu,* Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara

--------. (2010). Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), İlköğretim Okullarındaki Denetim Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Ankara.

------. (2010). 2632 TD, MEB İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği

--------. (2013). Ortaokul Matematik Dersi (5, 6, 7, 8) Öğretim Programı, Ankara.

Miles, M.B. and Huberman, A. M. (1994), *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook.* (Second Edition). California: SAGE Publications

Oğuzkan, F. (1980). *Öğretmenliğin Üç Yönü.* Kadıoğlu Matbaası, Ankara.

Orhan, B. (2010). *Trabzon il merkezinde ve merkeze bağlı beldelerdeki ilköğretim okullarının TSE'nin "TS 9518/2000, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar" ve "TS 12014/1996, Çevre Sağlığı-Okullar" standartlarına uygunluk ve çevre sağlığı durumlarının değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Özbaş, M. (2010). İlköğretim Okullarında Öğrenci Devamsızlığının Nedenleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi,* Cilt 35, Sayı 156, s.32-44

Özçelik, D., A. (1989). Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi). *ÖSYM Eğitim Yayınları,* 8, Ankara

Özdemir, S. (2012). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi.* Editör: Özdemir, S. Pegem A Yayınları, Ankara.

Özden, Y. (2000). *Eğitimde Dönüşüm Eğitimde Yeni Değerler. 3.Basım.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Özel, E. (2007). *Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları.* Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dumlupınar Ünv., Kütahya

Öztürk, K. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları.* Ak Yayınları Limited Şirketi Neşriyatı, No:16, Baha Matbaası, İstanbul.

Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş. Nicel ve Nitel Yaklaşımlar.* (D. Bayrak, H. B. Arslan, Z. Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi (2005).

Sabancı Üniversitesi Öğretim programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu

http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/ERG%20Mufredat%20Rapor.07.01.08pdf.pdf 31.03.2013 tarihinde alınmıştır.

Sadioğlu, Ö. (2011). *Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Sorunları, Beklentileri ve Önerilerine Yönenelik Nitel Bir Araştırma.* Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa

Saillard, E. K. (2009). *NVIVO 8 İle Nitel Araştırma Projeleri.* Ankara: Anı Yayıncılık

Sardohan, A. E. (2011). *İlköğretimde Birden Fazla Yetersizliğe Sahip Öğrencilerin Etkili Kaynaştırılması İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya.* Spot Matbaacılık, Ankara.

Su, K. (1974). *Türk Eğitiminde Teftişin Yeri ve Önemi.* İstanbul: MEB

Sullivan, S. ve Glanz, J., (2015). Okullarda Eğitim ve Öğretimi Geliştiren Denetim (Çev. Ed; A. Ünal). Ankara: Anı.

Şahin, Ç. (2001). Eğitici Kol Çalışmalarının Cumhuriyet Dönemi Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:3, (23-30)*

Şahin, S. ve Yımaz, Z. (2011), *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Performanslarının Okul Müdürleri Tarafından Değerlendirilmesi*. 3. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Mersin, TEM-SEN, Ankara Cilt2, sayı 3, Kırşehir.

Şimşek, H. (1997). *21. Yüzyılın Eşiğinde, Paradigmalar Savaşı Kaostaki Türkiye.* Sistem Yayıncılık, İstanbul.

---------. (2014). *Paradigmalar Savaşı ve Beşinci Dalga Sosyal Devlet'in ve Yeni Liberalizm'in Öyküsü.* İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

Taymaz, H. (2000). *Okul Yönetimi***.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

----------. (2005). *Eğitim Sisteminde Teftiş, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler.* Pegam A Yayıncılık, Ankara.

TBMM. (1936). *Beşinci Dönem, İkinci Yasama Yılı.* 11. Cilt, 68. Oturum, 245-250, 26/5/1936, Ankara.

TDK. (2009). *Türkçe Sözlük.* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara

Temizöz, Y. ve Özgün Koca, S. A. (2008). Matematik Öğretmenlerinin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri ve Bulu Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı Konusundaki Görüşleri. *TED Eğitim ve Bilim Dergisi,* Cilt 33, Sayı 149, Ankara.

Torun, F. (2010). *Farklı Statülerde Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları.* Yüksek Lisans Tezi, Süeyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Turan, H. (2008). *Gaziantep İl Merkezindeki İlköğretim Okullarının Çevre Sağlığı Durumunun Değerlendirilmesi.* Tıpta Uzmanlık Tezi, Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Gaziantep

TUİK. Milli Eğitim İstatistikleri. www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018 adresinden alınmıştır.

Türkoğlu, A. (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Eğitimi Etkileyen Faktörler. *Milli Eğitim Dergisi,* Yıl 33, Sayı 166

Ulaş, A.H., Ozan, C. (2010), Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Teknolojileri Açısından Yeterlilik Düzeyi? The Qualification Level of Primary School Teachers' use of Educational Technology. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:14, Sayı:1, s.63-84, Erzurum.

Uluğ, F. (2004). *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Milli Eğitim Teftiş Sisteminin Değerlendirilmesi Paneli.* 15 Mayıs 2004. Ankara: Tüm Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası (TEM-SEN) Yayınları.

Uysal, A. (2010), *Sınıf Öğretmenlerinin 2009 Hayat Bilgisi Öğretim programnnda Belirtilen Strateji, Yöntem ve Teknikleri Uygulamadaki Yeterlik Düzeylerinin Belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yücel, H. A. (1994). *Türkiye'de Orta Öğretim*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Milli Kütüphane Basımevi, 1. Baskı, Yayın no:1681, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, N., Yazıcı, L., (2011). *Teftiş Tebliğleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma.* lll. Uluslararası Katılmlı Eğitim Denetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Mersin, TEM-SEN, Ankara**.**

Yıldız, M. ve Şanlıkula K. (2012). Öğretmenlerin Öğrenci Devamsızlıkları Hakkındaki Görüşleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı:32,Cilt:2, Sayfa: 19-28, Kütahya.

http://www.yorumcahaber.com/haber/5133-okul-muduru-katki-paylari-odenmeditemizlik-sirketi.html*) adresinden 10.03.2013 tarihinde alınmıştır.*

http://sanliurfa.com/haber112721-Urfada-Okullarda-Bit-Salgini.htm., 25/12/2013 tarihinde alınmıştır.

http://www.erganihaber.net/haber-918-Okullarda-bit-salgini-basladi.html 25/12/2013 tarihinde alınmıştır.

http://www.ntvmsnbc.com/id/25078162/- 25/12/2013 tarihinde alınmıştır.

mebk12.meb.gov.tr/.../okul-aile-birliginden-katki-paylari-

aciklamasi_111495_gorme_engelli.html--- adresinden 14/01/2014 tarihinde alınmıştır.

http://www.memurlar.net/haber/465086/ adresinden 28/03/2016 tarihinde alınmıştır.

EKLER

EK:1

Öğretmen Okulu Bitirmişlere

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

MAARİF VEKÂLETİ

İlk Tedrisat Dairesi

Umumi 20222

Hususi 7794

Öğretmen arkadaş,

Öğretmen okullarını bu yıl bitirmişlerinin dağıtımına senin payına ……. Maarif Eminliği bölgesi içindeki ……. İli düştü. Orası güzel yurdun yardım ve doğru yol göstermeni gereksinen ongun bir köşedir.

Yeni bitirmişlerimizin (mezunlarımızın) yurt içine dağılmalarının gereklilik ve zorunluluk kertesini (derecesini) hem geçen yıl bitirmişleri arkadaşlarınız ve hem sizinle tartışmış ve aramızda kararlaştırmış olduğumuz sonucu "İlk mektep Muallimleriyle Mesleki Bir Hasbinal" biçiminde bütün meslektaşlarımıza duyurmuştum. Burada sana bundan yine söz etmeye gerek görmüyor ve tüm güvenle senin de, azizi yurt ve ulusuna hizmet edebilmek için bugünkü sabırsızlıkla beklediğine inanıyorum. Yol paranın hemen gönderilmesi için yerine yazılmış.

Oraya varır varmaz donatım parasını (teçhizat bedelini) da alacaksın. Yollar da en büyük yardım da bulunmaları için Milli Eğitim idarelerine gereken yönerge verilmiş olduğundan yanaşlık, duralga (iskele, istasyon) ve yol uğrağı kentler de yakalarında yıldız bulunan bir kişi seni bekleyecek ve kılavuzlukta bulunacaktır. Bundan dolayı onların da seni kolaylıkla tanıyabilmeleri için yakana bir yıldız takmalısın. Gideceğin yer hiç de yabancısı olduğun yer değildir. Orada seni sevinç içinde bekleyen yurt yavruları, senin gibi okulunu bitirir bitirmez görevi başına koşmuş bayan ve bay arkadaşların, kısacası yurdun her köşesinde rastladığın ve rastlayacağın yüksek alınlı kardeşlerin vardır.

Artık okul yaşamın sonra ermiş oluyor ve gerçek savaşım yaşamına girmiş bulunuyorsun. Bundan ötürü görevinin yüksek ve kutsal niteliğini tümüyle kavramış her öğretmen arkadaşın gibi seni de, seni bekleyen yavrularının arasına koşmakla bir dakika gecikmeyeceğine inanıyorum.

Özellikle bu yıl yeni Türk yazaçlarını(harflerini) genelleştirme gibi onurlu bir ödevin daha vardır. Bütün yurt yavrularını biran önce yeni yazaçlarla okutarak **Türkiye'de okuma yazma bilmeyen bir tek kişi bırakmayacak ölçüde geniş bir kesin dayançla (azimle) çalışmak zorunluluğundasın.**

Bunun için yeni Türk yazaçlarını çabuk öğren ve hemen herkese öğretmeye başla. Bu ereğe varmak için kürsü, okul gerekmez. Her yer de gördüğüne, kadın, erkek, zengin, çiftçi, tecimci (tüccar), köylü ve kentli ayırmayarak hemen öğreteceksin. Ulusumuza yeni bir yükselme alanı yaratacak olan bu büyük utkuyu kısa bir zaman da kazanacağına kanmış olarak görevlerinde başarı diler ve işe başlama duyuğunu (haberini) beklerim.

Maarif Vekili

Mustafa Necati

(Not: O yıllarda ve sonraki yıllarda, öğretmen okulunu bitirip çıkan ve göreve başlayan öğretmenlere, yol parasından başka, ’teçhizat bedeli ‘ olarak 80 lira verilirdi ki, bugünkü karşılığı 16-20,000 lira kadardı. İnan (1980)

(Kaynak: İnan, R. (1980), Mustafa Necati Kişiliği, Ulusal Eğitime bakışı, konuşma ve anıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, yayın no:219, Ankara)

ÖZGEÇMİŞ

Amasya 1960 doğumlu olan araştırmacı, ilk, orta, lise ve yükseköğrenimini Ankara'da tamamladı. Lise mezuniyetinden sonra Bayındırlık Bakanlığında memur olarak göreve başladı. Aynı zamanda Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümüne devam eden araştırmacı bu bölümden 1980 yılında mezun oldu. Muş İli Varto İlçesi Onpınar Köyü Ortaokulunda beş yıl Fransızca ve Türkçe öğretmeni olarak görev yaptıktan sonra Bursa Merkez Çınar Lisesi Fransızca öğretmenliğine atandı. Daha sonra Ankara'daki çeşitli ilköğretim okulları ile genel ve mesleki liselerde öğretmenlik ve yöneticilik yapan araştırmacı 1988 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümünden mezun oldu. 2001 yılında İlköğretim Müfettişi olarak Erzurum İline atandı. 2005 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsünde Yüksek Lisansını tamamladı. Daha sonra Afyonkarahisar İlinde Eğitim Müfettişi olarak görev yaptı. 2010 yılında Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri öğretmeni olarak beş yıl süre ile Fransa'da görev yaptı. Görev dönüşünde kısa süre Ankara Nallıhan ve Çankaya İlçelerindeki Anadolu liselerinde Fransızca öğretmeni olarak görev yaptıktan sonra Bayburt İline Maarif Müfettişi olarak atandı ve halen bu ilde Maarif Müfettişi olarak görev yapan araştırmacı evli ve bir çocuk babasıdır.

Araştırmacının, Ankara'da bir ilköğretim okulunda yaptığı "Ailesel faktörlerin sınıf başarısına etkisi: Bir ilköğretim okulunun üç sınıfı üzerinde yapılmış bir çalışma" adlı Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisinde (2000-18) ve Yaşadıkça Eğitim Dergisi 30'uncu sayısında "Denetim Tebliğlerine Göre Okullarda Müzecilik Eğitimi" (2016, 21-30) adlı yayınlanmış iki makalesi bulunmaktadır.